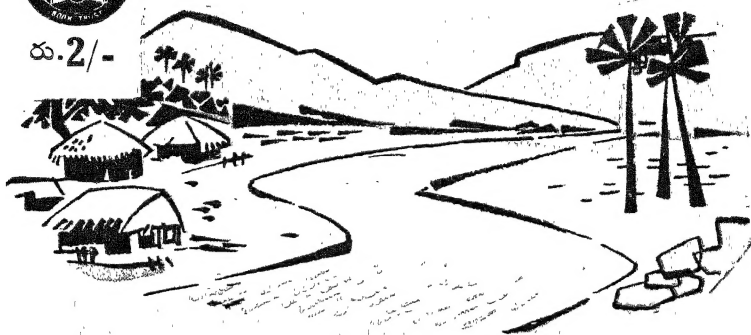

ర.2/-

ఆర్. కె. నారాయణ్

స్వామి-స్నేహితులు

స్వామి, స్నేహితులు

రచన : ఆర్. కె. నారాయణ్
అనువాదం : శ్రీనివాసచక్రవర్తి

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ.

SWAMI, SNEHITULU
Telugu Translation of
SWAMI AND FRIENDS

by:
R. K. Narayan

Translated By :
Srinivasa Chakravarti

Illustrations By : R. K. Laxman.

FIRST EDITION 5000 COPIES. JULY, 1959

Translation Right obtained from the Author

Printed at :
Sree Pandurang Printing Works.
Vijayawada-2.

Published By:
ADARSA GRANDHA MANDALI
VIJAYAWADA.

Price: Rs. 2-00

PUBLISHED UNDER THE AUSPICES OF
The Southern languages book Trust

ప రి చ య ము

ప్రజాసామాన్యానికి ఆకర్షకంగా, విశేషోపయోగకరంగా ఉండే పుస్తకాలప్రచురణకు దోహదంచెయ్యాలనే సంకల్పంతో దక్షిణభారత పుస్తకసంస్థ లోగడ కొన్ని పుస్తకాలను ప్రచురింపజేసింది. ఆ ప్రచురణలవలన కలిగిన అనుభవంతో ఇప్పుడు మరికొన్ని పుస్తకాలను వివిధ బ్రావిడభాషలలోకి అనువాదం చేయించి ప్రచురింపజేస్తోంది. పాఠకులలో భిన్నభిన్న అభిరుచులకు తగిలట్టు ఈ పుస్తకాలను శ్రద్ధగా ఎన్నికచేశారు. అందువల్ల మాననజీవితానికి సంబంధించిన వివిధ విషయాలను గురించిన రచనలు ఇందులో ఉండటం సహజం. భారత మహానాయకుల జీవితచరిత్రలు, వారుచేసిన ఘనకార్యాలు వివరించే గ్రంథాలు ఈ ద్వితీయ గ్రంథపరంపరలో ఒక శాఖ. మన దేశ శ్రేయస్సు కోసం, అభ్యుదయంకోసం ఆ మహాపురుషులు ఏమిచేసినది, వారికి తా మెంత ఋణపడిఉన్నది, ప్రజలకు ముఖ్యావశ్యకములైన హక్కులను సంపాదించటానికి వా రెన్నెన్ని పట్టుపడినది ముందుతరాలవారంతా తెలుసుకుని ఉండటం మంచిది.

తత్వశాస్త్రం, మతం, విజ్ఞానశాస్త్రం, సాహిత్యం — ఈ గ్రంథపరంపరలోని ఇతర శాఖలు. కథానికలు, ప్రాచీన కళాసంపదలను అభివర్ణించే గ్రంథాలుకూడా ఇందులోఉండటం ముదావహం. నాటకకళ, శిల్పశాస్త్రం, పురావస్తు పరిశోధనలు, నిరతాద్భుతావహములైన దాక్షిణాత్య దేవాలయాలను గురించిన గ్రంథాలు ఈ పరంపరలో ఉన్నవి. విజ్ఞాన వికాస దాయకములైన భిన్నభిన్నవిషయాలను గురించిన ఈ గ్రంథాలు

ప్రజలను విశేషంగా ఆకర్షింపగలవని, ఆవిధంగా ఇట్టి ప్రచురణలకు ముందు ముందు విస్తార ప్రచారం కలుగగలదని నా విశ్వాసం.

దక్షిణభారతభాషలలోని ఉత్తమగ్రంథాలు కొన్నింటిని మిగిలిన దాక్షిణాత్యభాషలలోకి అనువదించజేయటం ఈ ద్వితీయ గ్రంథపరంపరలోని మరొక ప్రశంసనీయమైన విశేషం. ఈ పుస్తకాలన్నీ పూర్తిగా వెలువడినప్పడు విద్యావంతులలో ఎక్కువమందిని వివిధవిషయాలను గురించిన జ్ఞానాసక్తిగల పాఠకులుగా ఆకర్షించి, ఆ జ్ఞానవిపాసను తృప్తిపరచటానికి యోగ్యమైన గ్రంథాలనుకూడా వారికి అందజేసినట్లు అవుతుంది.

ఈ దక్షిణభాషాపుస్తకసంస్థ ఆశయాలు శీఘ్రగతిని సఫలంకాగలవని ఆశిస్తున్నాను.

మద్రాసు, }
7-10-58. }

ఎ. ఎల్. ముదలియార్,
వైస్ ఛాన్సెలర్,
మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం,

స్వామి, స్నేహితులు

ఒకటో ప్రకరణం

సోమవారం ఉదయం

సోమవారం ఉదయం స్వామినాథన్ కళ్ళు తెరిచుకుంటూ బిగవట్టుకుని పండుకున్నాడు. సోమవారమంతటి ఛండాలపు

రోజు ఇంకొకటిలేదని అతనికి అనిపించింది. శని ఆదినారాలు సోయిగా ఇష్టంవచ్చినట్లు తిరిగాక, మళ్ళీ వచ్చి పడే సోమవారంనాడు చదువుసంధ్యోగా వడడం కష్టం. బడి జ్ఞాపకంనచ్చింది. పనువువచ్చని ఆ భయంకరభవనం, క్లాసుటీచరు మిడిగుడ్ల వేదనాయగం, సన్నని పొడుగాటి పేయుబెత్తం పుచ్చుకుని తిరిగే హెడ్డుమాస్తరు జ్ఞాపకం వచ్చేసరికి అతను వణికిపోయాడు.

ఎనిమిదిగంటలకల్లా తను చదువుకునే

“అది సోమవారంఉదయం” గదిలో వ్రాతబల్ల ముందు కూర్చు

స్వామి న్నాడు. నిజానికి ఆ గది వాళ్ళున్న దుస్తులగదిలో ఒకభాగం. బల్లమీద అతనివస్తువులన్నీ కోటు, టోపీ, పలక, సిరాబుడ్డి, పుస్తకాలు. చిందరవందరగా పడి

ఉన్నాయి. ముక్కాలిపీటమీద కూచుని ఆరోజు చేయవలసింది జ్ఞాపకం తెచ్చుకోవడానికి కళ్లు మూసుకున్నాడు. లెక్కలు - లాభనష్టాలకు సంబంధించిన అయిదులెక్కలు - తర్వాత ఇంగ్లీషు - ఎనిమిదోపాఠంలో ఒకపేజీ చూసి రాయాలి; కఠినమైనమాటలకు డిక్షనరీ చూసి అర్థాలు రాయాలి. ఆతర్వాత భూగోళం.

ఈ గంపెడుపనీ చేసి బడికి వెళ్ళేందుకు సిద్ధమవడానికి రెండుగంటలు మాత్రమే వ్యవధి ఉంది.

II

పొడుగాటి కిటికీవేపు వీపుపెట్టి కూచుని, మిడిగుడ్ల వేదనాయగం పాఠం చెపుతున్నాడు. ఆ కిటికీచువ్వలగుండా కవాతుస్థలం కొంత భాగం, చిన్నపిల్లల తరగతులు నడిపే వరండాలో ఒకమూల కనిపిస్తుంది. ఎడమవేపున పెద్ద పెద్ద కిటికీ లున్నాయి. వాటిగుండా చూస్తే విశాలమైన బహిరంగ ప్రదేశం కనిపిస్తుంది. ఆ బహిరంగ ప్రదేశానికి అవతలిఅంచున రైలుకట్ట.

మిడిగుడ్ల వేదనాయగం

చిన్నపిల్లలు తప్పటడుగులు వేసుకుంటూ ఒకరిమీద ఒకరు పడడం చూస్తే అవకాశం వన్నెండున్నరగంటల మెయిలు బండి కట్టమీదుగా సాగిపోతూ సరయూ వంతెనమీద రణ

గొణధ్వని చేయడం చూసే అవకాశం ఉండడం మూలాన స్వామినాథన్ క్లాసులో కూచోగలిగాడు.

మొదటిపీరియడు ఏగొడవా లేకుండా గడిచిపోయింది. రెండోపీరియడు లెక్కలు. వేదనాయగం బయటకు వెళ్ళి కొద్ది నిమిషాలలో లెక్కలు చెప్పడానికి తిరిగివచ్చి ఝమ్మంటూ ఏకధాటిగా పాఠం మొదలుపెట్టాడు. స్వామినాథన్ కి విపరీతంగా విసుగెత్తింది. మాస్టరుగొంతు వింటూంటే కంపరంపుట్టింది. నిద్ర తోసుకువచ్చింది.

మాస్టరు ఇంటికి ఇచ్చిన లెక్కలు చూపించమని అడిగాడు. స్వామినాథన్ తనసీటులోనుంచి లేచి వేదికమీదకు ఉరికి నోటుపుస్తకం బల్లమీద పెట్టాడు. మాస్టరు లెక్కలు సరిచూస్తుంటే స్వామినాథన్ అతని మొహంకేసి తేరిపారజూడసాగాడు. దగ్గరనుంచి పరీక్షగా చూసేసరికి మాస్టరుమొహం సాత్మికంగానే ఉంది. కాకపోతే కళ్ళు ఒకదానికొకటి మరీ దగ్గరసా ఉన్నాయి. బెంచిమీదనుంచి చూసినప్పుడుకంటే గడ్డం వత్తుగాఉన్నట్టు కనిపించింది. మొత్తంమీద చూడడానికి అతను పరమ అసహ్యంగా ఉన్నాడు.

ఈ ఆలోచనలు ముందుకుసాగలేదు. ఎడమ మోచేతి మీది మెత్తటి కండరందగ్గర విపరీతమైన బాధ కలిగింది. మాష్టరు ఒకచేతితో స్వామినాథన్ చేతిని నులుముతూ ఇంకో చేతితో లెక్కలు ఒకటొకటే కొట్టివేస్తున్నాడు 'పేజీ అడుగున 'అడ్డాన్నంగా వుంది' అని రాసి నోటుపుస్తకం స్వామినాథన్ మొహానికేసికొట్టి వెనకకు తరిమివేశాడు.

ఆ తరువాత పీరియడు దేశచరిత్ర. పాఠం ఎప్పుడు మొదలవుతుందా అని పిల్లలంతా మహా ఆదుర్దాగా ఉన్నారు. దేశచరిత్రబోధించే మాస్టరు డి. పిళ్ళై దయా దాక్షిణ్యాలకు సరస సంభాషణకు పేరు పొందినవాడు. విద్యార్థులమీద ఎన్నడూ మండిపడిగాని, తిట్టిగాని ఎరగడు. ఆయన దేశచరిత్ర బోధించేతీరే వేరు. నేటి విద్యావిధానంలోని ఏవిధానానికి అది కట్టుబడిఉండదు. వాస్కోడిగామా, కైపు, హేస్టింగ్సు మొదలయినవారి వ్యక్తిగతచరిత్రలను వివరంగా ముచ్చటగా బోధించేవాడు. చరిత్రలో జరిగిన యుద్ధాలను వర్ణించి చెపుతూంటే ఆయుధాలరాపిడులు, టకటకలు మరణించేవారి మూలుగులు వినిపించేవి. చప్పుడు చేయకుండా అడుగులు వేసుకుంటూ తనిఖీనిమిత్తం వసారాలలో తిరిగే హెడ్డుమాస్టరికి మాత్రం ఇదంతా తలనొప్పిగా ఉండేది.

ఉదయం ఆఖరి పీరియడు బైబిలు. అయితేనేం, క్లాసు మందకొడిగా ఉండేదికాదు. మధ్యమధ్య కళ్ళముందు ఎర్ర సముద్రం రెండుపాయలై ఇజ్రేలువారికి దారి ఇవ్వడం, సామ్యన్ సాహసకృత్యాలు, యేసుక్రీస్తు సమాధిలోనుంచి లేవడం, చలనచిత్రాలలాగా కదలాడుతూంటాయి. అయితే ఉన్న చిక్కల్లా బైబిలుబోధించే ఎబెనెజార్ వట్టి మతపిచ్చుగాడు.

“ఓ తెలివితక్కువదద్దమ్మల్లారా” అంటూ మొదలు పెట్టాడు మాస్టరు పిడికిలిబిగిస్తూ “ప్రాణంలేని నెథవ కొయ్య బొమ్మల్ని, రాతివిగ్రహాలను యెందుకు మీరు పూజిస్తున్నారు? అవేం మాటలాడగలవా? ఉహుఁ - మాటలాడలేవే! చూడగలవా? ఉహుఁ - చూడలేవే! మిమ్మల్ని ఆశీర్వాదించగలవా? ఉహుఁ - మిమ్మల్ని స్వర్గానికి తీసుకువెళ్ళ

గలవా? ఉహూ - యెందుచేత? యెందుచేతనంటే, వాటికి ప్రాణంలేదుగనక. గజనీమహమ్మదు వాటిని ముక్కలుముక్కలుగాచేసి, కాలితోతొక్కి వాటితో పాకీదొడ్డికి మెట్లుకట్టించుకుంటే, మీ దేవుళ్ళు యేంచేయగలిగారు? ఆ బొమ్మలకు, ఆ విగ్రహాలకు ప్రాణమేఉంటే గజనీమహమ్మదు దండయాత్రను తిప్పికొట్టలేకపోయేవా?”

అతరవాత కైస్తవమతంవిషయం ప్రస్తావిస్తూ “యింక మా ప్రభువు జీససువిషయం చూడండి. రోగులకు ఆరోగ్యం చేకూర్చగలడు. బీదలబాధలు తొలగించగలడు. మనందరినీ స్వర్గానికి తీసుకువెళ్ళగలడు. ఆయనే నిజమైన దేవుడు. ఆయనమీద విశ్వాసంవుంచితే స్వర్గానికి తీసుకువెళ్ళతాడు. స్వర్గ సామ్రాజ్యం మనలోనే వుంది.” ఏసుక్రీస్తురూపం కనులకు కట్టేసరికి ఎబెనెజార్ చెంపలమీద కన్నీరు ధారకట్టింది. మరుక్షణంలో శ్రీకృష్ణుడు జ్ఞాపకంవచ్చేసరికి అతనిమొహం కోపంతో కండగడ్డలయిపోయింది. “మీ కృష్ణుడిలాగా మా జీససు బోగంపిల్లలతో కులుకుతూ తిరగలేదే! మీ అల్లరి కృష్ణుడిలాగా మా యేసుక్రీస్తు వెన్న దొంగిలించలేదే! చుట్టుపట్లవారిని ఆరడిపెట్టలేదే!”

ఉపరిపీల్చుకోవడానికి ఆగాడు. ఆవేళ బైబిలు మాస్టరుకు పట్టపగ్గాలు లేకుండాఉన్నాయి. స్వామినాథన్ కం ఉడుకెత్తింది. దిగ్గునలేచి, ‘అలాఅయితే ఆయన్ని యెందుకు కొరత వేశారు?’ అని అడిగాడు. క్లాసుఅయిపోయింతరవాత పచ్చితెలుసుకోమని మాస్టరు సమాధానమిచ్చాడు. ఇలా మృదువుగా సమాధానమిచ్చేసరికి స్వామినాథన్ ధైర్యంపెచ్చి “ఆయనే

దేవుడయితే మాంసం, చేపలు యెందుకు తిన్నాడు? సారా యెందుకు తాగాడు?” అని ఇంకో ప్రశ్న వేశాడు. స్వామినాథన్ బ్రాహ్మణపిల్లవాడేమో, దేవుడు మాంసాహారికావడం ఊహించలేకపోయాడు. ఈ ప్రశ్నకు మాటలతో జవాబు చెప్పకుండా ఎబెనెజార్ కుగ్గిలోనుంచి లేచి మెల్లగా స్వామినాథన్ దగ్గరికి వెళ్ళి ఎడమచేవి నులిపి పాఠేయాలని యత్నించాడు.

ఎబెనెజార్

III

మర్నాడు స్వామినాథన్ పెందలాడే బడికి వెళ్ళాడు. గంటకొట్టడానికి ఇంకా అరగంట వ్యవధి ఉంది. సామాన్యంగా ఆ వేళపుడు బడిచుట్టూ తిరిగేవాడు, లేకపోతే పెద్ద చింతచెట్టుకింద దాగుడుమూతలాడేవాడు. కాని ఈ రోజున ఎక్కడో దూరాన కూచుని దీర్ఘాలోచనలోపడ్డాడు. జేబులో పెద్ద ఉత్తరం ఉంది. చేతివేళ్ళతో దానిని తాకినపుడల్లా ఏదో తప్పు చేసినవాడిలా భావించుకోసాగాడు.

ఆ కిందటిరాత్రి భోజనాలవేళ ఎబెనెజార్ నుగురించి తండ్రితో చెప్పడం నట్టి తెలివితక్కువ అని తననుతాను నిందించుకోసాగాడు.

గంటకొట్టగానే హెడ్డుమాస్టరుగదిలోకి సరాసరి వెళ్ళి ఉత్తరం అందజేశాడు. ఆ ఉత్తరం చదువుకోగానే హెడ్డు మాస్టరు మొహం జేవురించింది.

‘అయ్యో !

మీ బడిలో ఒకటవఘారం ‘ఎ’ సెక్షనులో చదువుతున్న నా కుమారుడు స్వామినాథకాని నిన్న బైబిలుమాస్టరుగారు పిచ్చికోపంతో కొట్టినట్టు మీకు విన్నవించుకుంటున్నాను. హిందూమతప్రసక్తివచ్చినపుడల్లా ఆయన అవమానకరంగానూ, ఎదుటివారిని రెచ్చగొట్టేవిధంగానూ మాటాడుతున్నాడని వింటున్నాను. ఇది పిల్లలమీద చెడుప్రభావం కలిగించితిరు తుంది. ఈ విషయాలలో సహనం ఎంతఅవసరమో చెప్పడానికి తగిన స్థలం కాదిది.

‘కొన్ని అనుమానాలు తీర్చుకునేందుకు మా కుర్రవాడు వస్తే, ఆయన క్రూరంగా ప్రవర్తించాడని తెలుస్తోంది. కిందటి సాయంకాలం ఇంటికి వచ్చేసరికి మా కుర్రవాడిచెవులు బాగా ఎర్రబారి ఉన్నాయి.

‘మీ బడిలో క్రైస్తవేతరులు చదువుకోవడం మీకు ఇష్టంలేదనేనిర్ణయానికి నేను రావలసివస్తోంది. ఇదే నిజమయితే, ఈ విషయం మాకు తెలియజేస్తే మా పిల్లలను ఇంకొక బడికి పంపుకుంటాం. ఈ మాల్గడిపట్టణంలో ఉన్నది మీ ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలు ఒక్కటేగాదు. ఈ విషయంలో తగువిచారణ చేసి నాకు దయతో జవాబిస్తారని ఆశిస్తున్నాను. అలా జరుగక పోతే ఈ క్రైస్తవమతవిరుద్ధచర్యల విషయం పై అధికారుల

దృష్టికి తీసుకు వెళ్ళటం తప్పనిసరి అవుతుందని తెలియజేయడానికి విచారిస్తున్నాను.

ఇట్లు

భవదీయుడు,

డబ్ల్యు. టి. శ్రీనివాసన్'

స్వామినాథన్ హెడ్డుమాస్టరుగదిలోనుంచి బయటికి వచ్చేసరికి బడిపిల్లలంతా అతని చుట్టూ మూగి ప్రశ్నలవర్షం కురిపించారు. కాని ఆమర్దాగా ఆ పిల్లలు వేసే ప్రశ్నలకు స్వామినాథన్ చిరచిరల్లా డుతూ ముఖావం వహించాడు.

సో ము

అతనికి నలుగురిలో మాత్రమే విశ్వాసం ఉంది. అతని క్లాసుపిల్లలలోకల్లా ఈ నలుగురంటేనే అతనికి ఎక్కువ యిష్టం. ఎక్కువగా వారినే మెచ్చుకునేవాడు. వారిలో మొదటివాడు సోము. ఆ తరుగతి పెద్ద. ఆయలా ఫాయిలాగా తిరిగేరకం. ఏవైనా పూర్తివిశ్వాసంతో హైరానా వడకుండా చేసుకుపోయేవాడు. ఉపాధ్యాయులతో

కూడా స్నేహంగా మెలిగేవాడు. క్లాసుటీచర్లు అతనిని ఒక్క ప్రశ్న అయినా అడిగేవారుకాదు. చదువుసంధ్యలలో ఎక్కువ చురుకుగా ఉండేవాడని చెప్పడానికి వీలులేదు. హెడ్డుమాస్టరు ఒక్కడే అతనిని అదమాయించగలడని అందరినమ్మకం. ఇంచుమించు ఆ క్లాసుకు అతను 'మామయ్య' గా తయారయ్యాడు.

ఇక రెండో అతను మణి. ఎందుకూ పనికిరాని వాజమ్మ. ఆ క్లాసుపిల్లలలోకల్లా ఘటికుడు. ఎప్పుడోకాని

అసలు బడికి వుస్తకాలు తెచ్చేవాడు కాదు. మాస్టరు ఇంటికి ఇచ్చిన హోంవర్క్ విషయం పట్టించుకునే వాడుకాదు. క్లాసులోకివచ్చి ఆఖరు బల్లను ఆక్రమించి, మహాధైర్యంగా నిద్రబోయేవాడు. అతనిని మందలించాలని మాస్టరు ఎవరూ యత్నించలేదు. ఒకమాటు ఒక కొత్తమాస్టరు అతనిని మందలించాలని యత్నించి ప్రాణంమీదికి తెచ్చుకున్నాడు. పెద్దవాళ్ళుగాని, చిన్నవాళ్ళుగాని తనదారికి అడ్డంవస్తే

మాత్రం వేధించుకుతినేవాడు. దారినపోతుంటే అతనినిచూసి జనం ఒత్తిగిలేవారు. టోపీ ఒకపక్కకు పెట్టుకుని, చంకకింద అరవనవలపెట్టుకుని, ఏనాటినుంచో బడికి వస్తున్నాడు. స్నేహితులకంటె ఎక్కువగా క్లాసులలో అట్టే వుండేవాడు. స్వామినాథన్ అతనితో మైత్రికుదిరినందుకు గర్వపడుతూండేవాడు. పిల్లలంతా అతనినిచూసి భయంతో వణికిపోతూంటే, స్వామినాథన్ మాత్రం చనువుగా 'మణి' అని సంబోధించేవాడు. భుజం తట్టేవాడు. 'ఊ శక్తి నీ కెలావచ్చింది?' అని స్వామినాథన్ మణినిమెచ్చుకుంటూ ఒకపర్యాయం అడిగాడు. తనవంటిమీద

చేయి వేసినవాడినాడుం విరగగొట్టడానికి ఇంటిదగ్గర రెండు దుడ్డుకర్రలున్నాయని మణి సమాధానం ఇచ్చాడు.

ఇక మూడో అతను శంకర్. ఆక్లాసు పిల్లలలో కల్లా చురుకైనవాడు. ఎంత కష్టమైన లెక్క ఇచ్చినా అయిదునిమిషాలలో చేసేసేవాడు. సామాన్యంగా నూటికి తొంభయి మార్కులు తెచ్చుకునేవాడు. మాస్టర్ నేగనక అతను ఎదురు ప్రశ్నలు వేయడం మొదలుపెడితే వారికి నోరు పెగలదని కొంతమంది పిల్లలు నమ్మేవారు. కాని కొంతమంది శంకర్ వట్టి దిప్పిబొమ్మ అనీ, ఇచ్చకాలాడి ముందుగానే లెక్కలు, వాటిని చేసే విధానం తెలుసుకుని క్లాసుకు వస్తూంటాడని వాదించేవారు. మాస్టర్ బట్టలు ఊతికి నూటికి తొంభయి మార్కులు వేయించుకునేవాడని ప్రతీతి. బాహటంగా క్లాసులోనే మాస్టర్ తో ఇంగ్లీషు మాటాడగలడు. ప్రపంచంలో ఉన్న అన్ని నదులను గురించి, పర్వతాలను గురించి, దేశాలను గురించి, అతనికి తెలుసు. నిద్రలో దేశచరిత్ర అప్పగించగలడు. వ్యాకరణం అతనికి నల్లేరుమీద బండి. అతని మొహం తెలివితేటలతో వెలిగి పోతుండేది. కాని ముక్కుమాత్రం ఎప్పుడూ కారుతుండేది. చక్కగా జడవేసుకుని పువ్వులు పెట్టుకొని బడికి వచ్చేవాడు. స్వామినాథన్ అతనిని విచిత్రవ్యక్తిని చూసినట్లు చూసేవాడు. మణి తన అభిప్రాయాలతో ఏకీభవించినప్పుడు సంతోషించే

శంకర్

వాడు. శంకర్ ను తను జత కూడనిచ్చేవాడు. మణికి కూడా అతనంటే ఇష్టమే. ఆప్యాయాత్మప్రకటించడానికి శంకర్ పిపుమీద గట్టిగా చరిచేవాడు. తల గోక్కుంటూ ఆ తెలివితేటలు ఇంత కుర్రసన్యాసికి ఎలా వచ్చాయనీ, ఆ తెలివితేటల్లో కాస్తో కూస్తో ఎదటివారికి ఎందుకు పారేయగూడదనీ అంటూండేవాడు.

నాలుగోన్నే హితుడిపేరు సామ్యాయల్. బాగా కురచ. అందుకని అతనికి 'బటాణీగింజ' అని ముద్దుపేరు వచ్చింది. అతనివిషయంలో పెద్దగా చెప్పకోతగించేమీ లేదు. సామాన్యుడు. 'చెప్పకోతగ కాయపుష్టిగాని, తెలివితేటలుగాని లేవు. స్వామినాథన్ కిలాగానే అతనికీ లెక్కలువచ్చేవి కావు. స్వామినాథన్ లాగానే అతనూ భయస్తుడు; బలహీనుడు, ఉద్రేకి. వారిద్దరికీ అనుబంధమల్లా సవ్య. అర్థంపర్థంలేనివిషయాలను ఇద్దరూ ఇట్టే గ్రహించగలిగేవారు. ఇతరులకు తోచని చిన్నచిన్న విషయాలు వీరికి గిలిగింతలుగా ఉండేవి.

'బటాణీగింజ' సామ్యాయల్

జై బిలుటీచరువిషయంలో తనతండ్రి తీసుకున్న చర్యనుగురించి స్వామినాథన్ తెలపగానే అంతా భేష్ భేష్ అని చప్పట్లుకొట్టారు. ఇలా ఆమోదాన్ని తెలిపినవారిలో మొదటివాడు సోము. పెద్దపెద్ద పళ్ళికిలిస్తూ తనసమ్మతి తెలియజేశాడు. శంకర్ గంభీరంగా కనిపిస్తూ, "యెవరేమన్నాసరే,

యీ వ్యవహారం మీ నాన్నకి వప్పగించి మంచిపనిచేశావ్” అన్నాడు. ఇక ఆ ఘటికుడు మణి కళ్ళు సగంసగం మూసుకుని గురుచుంటూ తన ఆమోదం తెలిపాడు. ఈ వ్యవహారంలో పెద్దవాళ్లు కలగజేసుకోవడానికి తనవిచారం వెలిబుచ్చాడు. ‘యిందులో అర్థమేమిటలేదు. యిటువంటివిషయాలు క్లాసు నాలుగుగోడలూ దాటి వెళ్ళగూడదు. నేనే అయితే పెద్ద వస్తువేదీ దొరక్కపోతే సిరాబుడ్డి మాస్తారుమీద గిరాటేసి వ్యవహారం ఏమిటో మొదట్లోనే తేల్చేసేవాడిని. సరే, యిప్పుడు స్వామినాథర్ యిలాచేసినందువల్ల కొంపమునిగిపోయిందేమీ లేదు. చేతులుముడుచుకుని కూర్చుంటే యింకా అద్దాన్నంగా వుండేది. ఊ, బైబిలుమాస్తారుని కాసుకోమను. వాడిజొక్క చీల్చి జోలుకడతాను.’

బటాణీగింజ సామ్యుయల్ పని ఇరకాటంలో పడింది. నలుగురితోపాటు తనూ ఏదో ఒకటి అనాలి. కాని అతను క్రైస్తవుడు. ఎబెనెజార్ చెప్పినదాంట్లో అతనికేమీ తప్పు కనిపించలేదు. క్రీస్తు ప్రభువు ఆజ్ఞలలో ఒకదానికి అతను చెప్పింది వివరణగా తోచింది. ఎబెనెజార్ పక్షం వహించడమే ధర్మమని భావించాడు. ఎబెనెజార్ దుస్తులమీద, ఆకారంమీద వేళాకోళంగా నాలుగు వినురుళ్లు విసిరి, అంతటితో ఊరుకున్నాడు.

ఈ విషయం క్లాసు అంతటా గుప్పుమంది. బైబిలు క్లాసులో ఏదో దుమారం రేగుతుందని అంతా ఊహించారు. కాని ఏమీ జరగలేదు. ఎబెనెజార్ పూర్వంలాగా హుషారుగానే ఉన్నాడు. ఆ రోజున భగవద్గీత గట్టిగా చదువుకువచ్చాడు. చిత్రమేమంటే ఈ ఉద్దగ్రంథాన్ని ఎలాబడితే అలా వ్యాఖ్యా

నించవచ్చు. ఎబెనెజార్ హిందూమతాన్ని ఖండించడానికి దీనిని ఆయుధంగా తీసుకున్నాడు.

అతనిగొంతు పూర్వంలానే ఖంగుమంటోంది. కాని అతనివాదంలో ఎక్కువ పాండిత్యం కనిపించింది. భగవద్గీతను ఆధారంచేసుకుని హిందూమతాన్ని వర్ణించి చెప్పి అసలు భగవద్గీతనే తునాతునియలుగా ఖండించివేశాడు. క్రమక్రమంగా అతని ఉపన్యాసం మజాగా తయారయింది. బల్లమీది బైబిలు సంగతే ఎవరికీ పట్టలేదు.

సరిగ్గా ఆసమయానికి హెడ్డుమాస్టరు చక్కా వచ్చాడు.

ఎబెనెజార్ పాఠం ఆపి, కుర్చీ వెనుకకు నెట్టి, కంగారుగా లేచి నిలబడి హెడ్డుమాస్టరువేపు ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు. హెడ్డుమాస్టరు ఉరిమిచూసి పాఠం కొనసాగించవన్నాడు. ఈ లోపున ఎబెనెజార్ ఎవరూ చూడకుండా వేలు బైబిలులోకి పోనిచ్చి పట్టుకున్నాడు. హెడ్డుమాస్టరు పాఠం కొనసాగించమని ఆదేశించగానే అతను నవ్వు ముఖంతో కన్నించాలని యత్నించాడు. ముడతలుపడ్డ నుదురు సాఫీగాలయింది. వేలు పెట్టినచోట పుస్తకం తెరిచి కంటపడ్డ పంక్తులు చదవనారంభించాడు. అవి క్రీస్తుపుట్టుకనుగురించిన వాక్యాలు. శుభోదయం. అవతారపురుషుడు పశువులకొట్టంలో పడిఉన్నాడు. ప్రాగ్దేశపు మహర్షులు నక్షత్రాన్ని అనుసరించి నడిచివస్తున్నారు.

పిల్లలు మాత్రం మామూలుధోరణిలో శ్రద్ధ చూపకుండా వింటున్నారు. ఎబెనెజార్ భగవద్గీతను ఆధారంచేసుకుని హిందూమతాన్ని విమర్శిస్తున్నాడో లేకపోతే క్రీస్తుపుట్టుకను వర్ణించిచెపుతున్నాడో వారి కేమాత్రం పట్టలేదు.

హెడ్డుమాస్తరు కొంచెంసేపు విని మెల్లగా సంజాయిషీ కోరాడు. ఏడాదిపరీక్షలు దగ్గరపడ్డాయి. కాని ఎబెనెజార్, ఇంకా క్రీస్తు పుట్టుక దగ్గరే ఉన్నాడు. శిలువవేయడం, పునర్జన్మలను గురించి ఎప్పుడు బోధిస్తాడు? ఎప్పుడు పాఠాలు తిరగవేయిస్తాడు? ఎబెనెజార్ నిర్ఘాంతపోయాడు. చెప్పడానికి ఏమీ తోచలేదు. పాఠపాఠాలు తిరగవేయించడానికి ప్రతివారంలో ఆరోజు వినియోగిస్తుంటానని చెప్పి తప్పించుకోగలిగాడు. ఊహ:- వెనకబడి ఉండడమేమిటి? 'అంతిమ భోజనం' దరిదాపులో ఉన్నాడు.

సాయంకాలం బడి వదలగానే స్వామినాథన్ ని హెడ్డుమాస్తరుగదికి రమ్మని చీటీ వచ్చింది. చీటీ చూసుకోగానే ఇంటికి పారిపోదామని అనిపించింది. గాని, ఆ ముక్కు చెప్పగానే మణి అతనిని రెండు చేతులతోనూ దగ్గరికితీసుకొని హెడ్డుమాస్తరుగది దగ్గరికి ఈడ్చుకువెళ్ళి లోపలకు తోశాడు. స్వామినాథన్ హెడ్డుమాస్తరుముందు గజగజా వణుకుతూ నిలబడ్డాడు.

ఎబెనెజార్ స్కూలు బల్లమీద ముంగిలా కూర్చుని ఉన్నాడు. హెడ్డుమాస్తరు “యేమిటి గొడవ స్వామినాథన్?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అబ్బే! యేం లేదండీ” అని స్వామినాథన్ జవాబిచ్చాడు.

“యేమిలేకపోతే యీవు తరం యేమిటి?”

“ఓ” అన్నాడు స్వామినాథన్ అసందిగ్ధంగా ఆశ్చర్యపోతూ.

ఎబెనెజర్ చిరునవ్వుచిందించాలని యత్నించాడు.
ఈ గొడవంతా వదిలించుకుని ఎప్పుడు బయటపడదామాలని

“ఏవ్ లెకపోలే యీ ఉ తరమేమిటి?”

ఎదురుచూస్తున్నాడు స్వామినాథన్. దేవుళ్ళను వందమంది ఎబెనెజార్లు వెయ్యి తిట్టేమాత్రం తనదేంపోయింది అనుకున్నాడు.

“నే నిక్కడ వున్నదెందుకో నీకు తెలుసా?” అన్నాడు హెడ్డుమాస్టరు.

స్వామినాథన్ ఏమి జవాబుచెప్పాలా అని ఆలోచించసాగాడు. పిల్లల తలిదండ్రులదగ్గరనించి ఉత్తరాలు అందుకోవడానికి హెడ్డుమాస్టరు అక్కడ ఉండిఉండచ్చు. ఎబెనెజార్ లాంటివాళ్ళని చర్మంవలవడానికి అక్కడ ఉండిఉండచ్చు. ప్రతిసోమవారం పన్నెండుగంటలకు పేంబెత్తంతో ఆరేసి దెబ్బలు కొడతానికి ఉండిఉండచ్చు. వీటన్నిటినీమించి అసలీ ప్రశ్న ఎందుకు వేసినట్టు ?

“నాకేం తెలియదండీ!” అని స్వామినాథన్ అమాయకంగా జవాబిచ్చాడు.

“మీవిషయాలు చూడడానికే నే నిక్కడున్నాను.” అన్నాడు హెడ్డుమాస్టరు.

ఆప్రశ్నకు సమాధానం ఇంత సామాన్యమైనదవడం స్వామినాథన్ కు భారదించివేసినట్లయింది.

“అందువల్ల” అంటూ తిరిగి ప్రారంభించాడు హెడ్డుమాస్టరు. “మీకేవయినా సాయంకాలాలంటే ముందుగా నాదగ్గరికి రండి. అంతేగాని మీ తలిదండ్రులదగ్గరికి వెళ్ళకండి.”

స్వామినాథన్ ఎబెనెజార్ వంక నోరచూపు చూశాడు. ఎబెనెజార్ గిజగిజలాడిపోతున్నాడు.

“యంత చిన్నవిషయం మీనాన్నగారిదాకా వెళ్ళి నిస్తావా, తెలివితక్కునకాకపోతే. సరే, యీవిషయం నేను విచారిస్తాను. యీ వుత్తరం తీసుకెళ్ళి మీ నాన్నగారికి యివ్వు.”

స్వామినాథన్ ఉత్తరంతీసుకుని స్థిమితపడి గదిలోనుంచి రివ్వున బయటకు పనుగెత్తాడు.

రెండో ప్రకరణం

రాజం - మణి

I

మాల్గుడీపట్టణ ప్రజలు సగర్వంగా చెప్పుకునేది సరయూ నది. నూనెవర్తకులు ఎక్కువగా నివసించే ఎల్లమనపీఠనుంచి అదే ఆ పట్టణానికి ఆఖరుమీధి - పదినిమిషాల సహకడూరంలో ఉంది ఆ నది. సాయంకాలం ఆ పట్టణప్రజలంతా ఆ నది ఇసుకతిన్నెలమీదికి మికారు వెళుతుంటారు. ఎవరైతే నా గొప్పవారు ఆ పట్టణం వస్తే పురపాలకసంఘాధ్యక్షుడు వారిని పురమందిరంమీదికి తీసుకువెళ్ళి, వెండిపటకాలా వెన్నెల్లో మెరిసిపోతూ ఉత్తరంగా దూసుకుపోయే సరయూనదిని సగర్వంగా చూపెడుతుంటారు.

మామూలుగా జనం ఇసుకతిన్నెలమీదికి జేసుకున్నారు. స్వామినాథన్, మణి దూరంగా పావంచాలమీదికూచుని కాళ్ళి, నీళ్ళిల్లో ఆడిస్తున్నారు. నదిమీదకు వెంగిన రావికొమ్మలు గలగలా చప్పుడుచేస్తున్నాయి. కొమ్మలమీద చెడురు

వాటుగా ఉన్న ఆకులు పిల్లగాలికి రాలి కింది ప్రవాహంలో పడి కొట్టుకుపోతున్నాయి. పక్షుల కిలకిలారావాలతో గాలి నిండిపోయింది. దూరాన నల్లప్పు మామిడితోపు దగ్గర దిగువున పశువులమంద నదిని చాటుతోంది. పల్లెటూరి ఎద్దులబండి ఒకటి ఆ దారిన వెళ్ళింది. బండివాడు కూనిరాగం తీస్తున్నాడు. సూర్యాస్తమానం అయి పదిహేను నిమిషాలు అయింది. పడమటిదిక్కు ఎర్రబారింది.

‘యిక్కడ చాలా లోతుగదా?’ అని మణి అడిగాడు.

‘అవును. యెందుకే?’

‘రాజంను యిక్కడికి తీసుకువచ్చి, కాళ్ళూ చేతులూ కట్టేసి నీళ్ళల్లో పారేయడానికి!’

రాజం కొత్తగా వచ్చి, ఒకటోఫారంలో చేరాడు. రెండోటరం ప్రారంభమయినరోజున క్లాసులోకి తచ్చాడుతూ వచ్చి ఆఖరిబెంచిమీద మణిపక్కన కూర్చున్నాడు. అక్కడ కూర్చోడం అతనికి సదుపాయంగానేఉంది గాని, ఇంతలో మణి అతనిడొక్కలో పొడిచాడు. రాజంమాత్రం ఊరు కున్నాడా, తిరిగి మణిడొక్కలో పొడిచాడు.

మొదటిరోజునే మణి బడిపిల్లలందరినీ ముగ్గులను చేసే శాడు. కొత్తగా బడికివచ్చాడు. చక్కగా దుస్తులు వేసుకుంటాడు. మేజోళ్ళు, బూటులు, బొచ్చుటోపి, టై, పసందయిన కోటూ, నిక్కరు వేసుకునేది అతనొక్కడే. బడికి కారులో వచ్చేవాడు. ఇన్ని హంగులతోపాటు పాఠాలు శ్రద్ధగా చదివేవాడు. అతను ఎక్కడో మదరాసులో ఇంగ్లీషుస్కూలులో చదివి వచ్చాడని పుకార్లు వ్యాపించాయి. అచ్చంగా ఇంగ్లీషు

వాడిలాగే ఇంగ్లీషు మాటాడేవాడు. అందుచేత బడిపిల్లలలో బహుకొద్దినుందికే అతనిమాటలు అర్థమయ్యేవి. తోటివిద్యార్థులకు అతనితో మాటాడడానికి దమ్ములుండేవికావు. వాళ్ళకి వచ్చిన ఇంగ్లీషు చాలాతక్కువ. ఆక్లాసులోకల్లా మహా తెలివిగల శంకరన్ ఒక్కడికే అతనితో ఇంగ్లీషుమాటాడడానికి ధైర్యంఉండేది కాని శంకరన్ ఇంగ్లీషుకూడా రాజంగ్లీషు ముందు దిగదుడుపు.

ఈ రాజం మణికి పోటీగా తయారయ్యాడు. అతను మణిని లక్ష్యపెట్టేవాడేకాదు. ఇలాంటి నిర్లక్ష్యానికి మణి అలవాటుపడలేదు. మణి తిడితే రాజం తిరిగి తిట్టేవాడు. మణి మొట్టికాయలు మొడితే రాజం తిరిగి మొట్టేవాడు. మణిగనక తన్నితే రాజం తిరిగి తన్నేవాడు. క్లాసు పిల్లలందరిలోకీ మణి మొనగాడు. కాని రాజం మాత్రం ఏమాత్రం తీసిపోయేవాడుకాదు. దీనికితోడు రాజంకి ఎప్పుడూ నూటికి డెబ్బయిమార్కులు వస్తూండేవి. మార్కుల్లో శంకరన్ తరవాత రాజం. రాజం క్లాసులో కొత్తగా బలం సంపాదించు కుంటున్న సూచనలు కానవస్తున్నాయి. ఆలోచించినకొద్దీ మణికి జీవితంలో కొత్తబెడద వచ్చిపడిందని రోజురోజుకీ స్పష్టపడసాగింది.

పావంచాలమీద కూర్చుని మణి రాజంను కాళ్ళు చేతులూ కట్టేసి నదిలో పారేస్తానడంలో ఆంతర్యం ఇదే. స్వామినాథన్ కొద్దిగా భయం వెల్లడిస్తూ అన్నాడు: “వాళ్ళ నాన్న పోలీసుసూపరింటెండెంటుని మరిచిపోయావా?” మణి కొంచెంసేపు మోటాడకుండా ఊరుకుని ‘అయితేనేం ?

యెప్పుడో ఒకనాటిరాత్రి నా దుడ్డుకర్రతో వాడి యెముకలు విరగొట్టేస్తాను చూడు.' అన్నాడు.

'నేనయితేమాత్రం పోలీసువాళ్ళకి దూరంగా వుంటాను. వాళ్ళు బహు చెడ్డవాళ్ళు!' అన్నాడు స్వామినాథన్.

'నీకూ నాకూ సాపత్యమేమిటి? నేను సీలాంటి పిరికి పందనుమాత్రం కాను!'

స్వామినాథన్ పెదవి కొరుక్కుని నిట్టూర్చాడు.

'యింతకీ అసలుసంగతి మరిచేపోయాను. ముందుగానే చెపుతున్నా జాగ్రత్త. నువ్వు ఆ రాజంగాడి వెనకాలబడి తెగ తిరుగుతున్నావు, యెముకలు నుసినుసి అయిపోతాయి తెలిసిందా?'

స్వామినాథన్ వాడివెనకాల తిరగడంలేదు మొర్రో అని బిగ్గరగా గోలపెట్టాడు. మణి స్వామినాథన్ కు ప్రాణస్నేహితుడు, నాయకుడు గదూ! అటువంటపుడు అతనినితప్ప ఇంకెవరిని గౌరవిస్తాడు? అలా అనుకోవడానికి కారణమేమిటి? స్వామినాథన్ కు జ్ఞాపకంఉన్నంతలో అతను రాజందరిదాపులకు కూడా ఎన్నడూ వెళ్ళలేదే! ఓ - రాజం అంటే అతనికి ఎంత అసహ్యం! సడమంత్రిపువెడన! రాజంతో కలిసిఉండగా మణి ఎప్పుడు చూశాడు? ఆ - అవును సోమవారంనాడు డ్రాయింగుక్లాసులో అయిఉంటుంది. ఎంత మొహం తిప్పేసుకున్నా రాజం అతనంత టతనే వచ్చి పలకరించాడు. ఆగాడిదకు పెనసలుచెక్కుకోడానికి చాకుకావాలట! 'అంత అవసరమయితే తిన్నగా కోమటి దుకాణానికి వెళ్ళి కొనుక్కుతెచ్చుకో, నా దగ్గర లేదు' అని స్వామినాథన్ చెప్పాడు. ఓ - రాజంకు మణికి అసలు పోలికేమిటి?

ఇలా చెప్పేసరికి మణికి మహా సంతోషమయింది. అంతవరకు నవ్వనివాడు కడుపుబ్బనవ్వాడు. స్వామినాథన్ ను పట్టుకుని ఊపి, ప్రేమపూర్వకంగా చెవిమెలిపెట్టేసరికి బిగ్గరగా అరిచాడు. హఠాత్తుగా మణి అడిగాడు 'నే తెమ్మన్నది తెచ్చావా?'

'ఓ, మణి! ఓమించు. మా అమ్మ వంటిల్లుదాటి యివతలకు కాలుపెట్టనేలేదు. అందుకని తీసుకురాలేక పోయాను' (మణి తెమ్మన్నది నిమ్మ ఊరగాయ)

'ఆ- పోదూ, నువు వట్టి పిరికిపందవి. ఓ- యీ నదీ తీరం - యీ చక్కని సాయంత్రం - యెంత బాగుండేది!...'

II

రాజం మణీలకుమధ్య తపాలాబంట్రోతుగా తయారయ్యాడు స్వామినాథన్. పసుపుపచ్చని గోడకు వీపులు ఆనించి ఆఖరిబల్లమీద ముగ్గురూ కూచున్నారు. స్వామినాథన్ రాజం మణీలకుమధ్య కూచున్నాడు. పుస్తకాలు వారిముందు వ్రాతబల్లమీద ఉన్నాయి. కాని మనసులు మాత్రం ఎక్కడో ఉన్నాయి.

ఒక కాగితంముక్కమీద 'నువు మనిషివేనా?', అని రాసి మణి స్వామినాథన్ కు ఇచ్చాడు. స్వామినాథన్ దానిని రాజంకు అందించాడు. కొరకొరాచూస్తూ రాజం ఆ చీటీ చదివి, నలిపి అవతలపారేశాడు. దానిమీద మణి ఇంకో కాగితంముక్కమీద మళ్ళీ ఆ ప్రశ్నే రాసి, దానికింద 'యీ ప్రశ్నకు జవాబురాయకపోతే నువు కుక్కలకొడుకువే' అని

కూడా రాసి పంపించాడు. రాజం స్వామినాథన్ మొహంమీద ఉఫ్మని ఊది, 'పుండాకోర్ ! నా చదువుకు అడ్డంకాకు' అంటూ ఆ చీటి మళ్ళీ నలిపిసారేశాడు.

అంతటితో ఆటకట్టింది.

'స్వామినాథన్! లేచి నిలబడు' అన్నాడు టీచరు. స్వామినాథన్ మారుమాటాడకుండా లేచి నిలబడ్డాడు.

'లిస్బన్ దేనికి ప్రసిద్ధికెక్కింది ?' అని అడిగాడు టీచరు.

స్వామినాథన్ తటపటాయించి ధైర్యంగా 'స్పెయిన్ దేశానికి రాజధానిగనుక' అని సమాధానమిచ్చాడు.

టీచరు పెదవికొరుక్కుని ఇంకో ప్రశ్న వేశాడు. 'ఇండియాశీతోష్ణస్థితినిగురించి నీ కేం తెలుసో చెప్పు.'

'వేసవికాలంలో వేడిగా, చలికాలంలో చలిగా వుంటుంది'

'బెంచీయెక్కు' అని గద్దించాడు టీచరు. స్వామినాథన్ కిక్కురుమనకుండా బెంచీఎక్కాడు. పేంబెత్తంతో పూజచేయకుండా అవమానకరమయినదయినా ఈ చిన్నశిక్ష విధించినందుకు స్వామినాథన్ సంతోషించాడు.

మాస్టరు తిరిగి పాఠం ప్రారంభించాడు. ఆఫ్రికానిండా అరణ్యాలే. అక్కడి నదులలోకల్లా ముఖ్యమైనది నైలునది. అర్థమయిందా? అసలు ఆయన ఏం చెప్పాడు? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పమని మొదటి బెంచిమీద కూర్చున్న వారిలో ఒకకుర్రవానిని అడిగాడు. (ఆఫ్రికాలోని నదులలో నైలునది ముఖ్యమయినది అని ఆ కుర్రవాడు టీకుని చెప్పాడు. టీచరుకు సంతృప్తికలిగింది) నైలు ఏమిటి? (ఆఫ్రికాలో అతి

ముఖ్యమయిననది అని ఒక కుర్రవాడు ఉత్సాహంతో చెప్పాడు. కాని అడగకముందే చెప్పినందుకు చివాట్లు తగిలాయి). నిశ్శబ్దం! నిశ్శబ్దం! క్లాసులో అంత గందరగోళమేమిటి? ఇలా గందరగోళంచేస్తే పరీక్షల్లో పెద్ద బండిసున్నావస్తుంది. ఆ విషయం తను చూస్తాడుగా.

స్వామినాథన్ పాఠాలు శ్రద్ధగా వినలేదు. అతనిమనసు పరిపరివిధాల పోసాగింది. బెంచి మీద నిలబడ్డాడేమో అందరి కంటే ఎత్తున ఉన్నాడు. తలలు అనేకం కనిపించాయి. టోపీలవారీగా వాటిని విభజించాడు. నాలుగు ఎర్రటోపీలు, ఇరవయి అయిదు గాంధీటోపీలు, నాలుగు బొచ్చుటోపీలు వగైరా వగైరా.

ఆరోజు పాఠాలు ముగియగానే తమతమ మనసులు విప్పిచెప్పుకోడానికి స్వామినాథన్, మణి, రాజం ఒక మారు మూల చేరారు. స్వామినాథన్, రాజం మణీలమధ్య తపాలా బంట్లోతుగా తయారయ్యాడు. గుసగుసలాడుకున్నా ఒకరిమాట ఒకరికి వినిపించేటంత దగ్గరగా నిలబడ్డారు. కాని మధ్యవర్తి ద్వారామాటాడుకోవడం శత్రువులఅలవాటు. మణి స్వామినాథన్ మొహంవంక రెప్పలార్చకుండా చూస్తూ 'నువు మనిషివేనా?' అని అడిగాడు. స్వామినాథన్ రాజంకేసి తిరిగి ఆ ప్రశ్నే వేశాడు. రాజం మండిపడి బిగ్గరగా 'యెవ డా అనుమానించే వెధవ?' అని అరిచాడు. స్వామినాథన్ మణికేసి కోవంతో 'యెవ డా అనుమానించే వెధవ?' అన్నాడు.

'నువు మనిషివని రుజువుచేసుకునే ధైర్యం వుందా?' అని అడిగాడు మణి.

స్వామినాథన్ రాజంకేసి తిరిగి ఆమాటలే తిరిగి వచ్చిందాడు.

‘యెలా?’

‘యెలా?’ అని స్వామినాథన్ మణితో మళ్ళీ అన్నాడు.

‘రేపు సాయంత్రం నదిబిడ్డన నల్లప్పతోపుదగ్గర నన్ను కలుసుకో.’

‘—నల్లప్పతోపుదగ్గర నన్ను కలుసుకో’ అని స్వామినాథన్ సంతోషంతో తిరిగి అన్నాడు.

‘యెందుకూ?’ అని అడిగాడు రాజం.

‘నా తల పగలకొట్టగలవేమో చూడాం.’

‘ఆఁ, ముక్క-ముక్కలుగా!’ అన్నాడు రాజం.

ఇంతటితో స్వామినాథన్ తో అక్కరశీరింది. వారి వారి మాటలు తిరిగి సావకాశంగా చెప్పే వ్యవధి ఈయలేదు. రాజం ఒక చెవిలోనూ, మణి ఇంకో చెవిలోనూ అరవడం మొదలు పెట్టాడు.

‘అలాఅయితే రేపు నదిబిడ్డన మమ్మల్ని కలుసుకుంటావన్నమాటేగా?’

‘ఆఁ’ అని రాజం నమ్మబలికాడు.

రాజం ఎవరినయినా వత్తాసు తెచ్చుకుంటాడేమో తెలుకోవాలనుకున్నాడు. ఉహుఁ— తెచ్చుకోడు. మణి ఇంకో సందేహం వెలిబుచ్చాడు: ‘కర్మచాలక యేవయినా జరిగితే మీ నాన్నకి తెలియనీయవుగా?’ ఇంకోవిధంగా తాను చేస్తాననే సూచననే నిరాకరిస్తూ చివరికి రాజం తండ్రికి తెలియనీయనని వాగ్దానంచేశాడు.

III

నల్లప్పగోపు కొద్దిగజాలదూరంలో ఉంది. సాయం కాలం ఆరుగంటలుదాటింది. సదిమీద రాకపోకలు ఆగి పోయాయి. మామూలుగా సాయంకాలం షికారువచ్చేజనం వెనక ఎక్కడో ఉన్నారు. స్వామినాథన్, మణి ఇసుకతిన్నెల మీదికి వెళ్ళి కూచున్నారు. ఒక్కరూ మాటాడలేదు. మణి చంకలో దుడ్డుకర్రపెట్టుకుని నేలకేసి తేరిపారజూస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు... కొంచెంసేపటిలో తాను రాజంతలబద్దలుకొట్టి నీటిలోకి తోస్తాడు. కాని శవం బయటపడితేనో? అయితే మాత్రం ఆ పనిచేసింది తానని ఎవరికి తెలుస్తుంది? కాని రాజం దెయ్యమయినావచ్చి రాత్రిళ్ళు పీడించుకుంటే? నాళ్ళ తాత గారు చనిపోయినదగ్గరనుంచీ ఒంటరిగా పండుకుని నిద్రపోతున్నాడు. రాత్రిపూట రాజం వచ్చి జుట్టుపట్టుకుని గుంజితే? ఇంతకీ అతనిని చంపకుండాఉండడమే ఉత్తమమేమో? ఎముకలువిగగ్గొట్టి వదిలేస్తేసరి. తలబద్దలుకొడితే ఎవరికి తెలుస్తుంది? ఇతడు - అమాయకంగా కళ్ళుమీసకరిస్తున్న స్వామినాథన్ కేసి దొంగచాటుగా చూశాడు - పోలీసులకు తెలియజేస్తేతప్ప.

బూట్లు చప్పుడయేసరికి వెనుదిరిగి చూశాడు. రాజం ప్రత్యక్షమయ్యాడు. కాకీదుస్తులు వేసుకున్నాడు. చంకలో గాలి తుపాకి ఉంది. ఆ తుపాకి రెండునెలలకిందట పుట్టింరోజు పండుగ నాడు బహుమతిగా వచ్చింది. తనాయించి నిలబడి, 'యిదిగో సిద్ధంగావున్నా' అన్నాడు.

‘ఆలస్యంగా వచ్చావే?’

‘ఆ- అవును’.

‘సరే, ప్రారంభిద్దాం’.

రాజం తుపాకి బుజానికి ఆనించి గాలిలోకి పేల్చాడు. మణి అదిరిపోయి కొయ్యబొమ్మలా నిలబడ్డాడు. దుడ్డుకర్ర చంకలోనించి జారి కింద పడింది.

రాజం

‘తుపాకిమోత విన్నారుగ్గా?’ అని అడిగాడు రాజం. అంతగా పోరాడాలని ముచ్చటగావుంటే రా, యీ తడవ తుపాకిగుండు నీ శరీరంలోకి దూసుకుపోతుంది!’

‘అన్యాయం! అన్యాయం! నీకేమో తుపాకి వుంది. నాకు లేదాయె... చెయ్యా చెయ్యా కలిపితే...’

‘అలాఅయితే ఆ దుడ్డుకర్ర తెచ్చావెందుకు? నిన్న దాని సంగతి చెప్పలేదే?’

మణి తల వంచేసుకున్నాడు.

‘నీ కింత కోపం గలడానికి నే నేంచేశాను?’ అని అడిగాడు రాజం.

‘నేను వట్టి పిరికిపందనని అన్నావుటగా?’

‘అబ్బే, వట్టిది.’

ఆ పైన ఎవరూ మాటాడలేదు. 'నీ కోపానికి యిదే కారణమయితే యిదంతా మరిచేపో. యిక స్నేహంగా ఉండాలి.'

'నేనూను' అన్నాడు మణి.

స్వామినాథన్ ఆశ్చర్యంతో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయ్యాడు. మణి ముందు ఎంతగానటించినా, రాజంను మనసులో ఎంతగానో మెచ్చుకుంటూ, అతనిస్నేహాకోసం ఉవ్విళ్ళూరిపోతున్నాడు. అనుకోని ఈ బెడద శుభంగా అంతమయింది. సంతోషంతో గంతులువేశాడు స్వామినాథన్. రాజం తుపాకి కిందికి దించాడు. మణి దుడ్డుకర్ర కిందపారేశాడు. రాజంమీది ప్రీతిని వెల్లడించడానికి జేబులోనుంచి డజను బిస్కట్లు పైకి తీశాడు.

నదిచేసే రణగొణధ్వని, రావిఆకులగలగల, సాయం సంధ్యకనుచీకటి, ఈ ముగ్గురుస్నేహితులు కొత్తస్నేహపు ఆనందముతో బిస్కట్లుతినడం - స్వామినాథన్ కి ప్రపంచమంతా శాంతిమయంగా తోచింది.

మూ డో ప్ర క ర ణం

నా య న మ్మ

భోజనాలగదికి ముందుహాలుకు మధ్య నడవ చీకటి గుహారం. గాలిపీచే నదుపాయంకూడా లేదు. ఆ చీకటిగుహారంలోనే స్వామినాయనమ్మనివాసం. అయిదుబొంతలు, మూడు పక్కదుప్పట్లు, అయిదుతలగడదిండ్లు, జనపనారపెట్టె, రాగి డబ్బులు, ఏలక్కాయలు, లవంగాలు, పోకలతోనిండిన చిన్న కొయ్యపెట్టె ఆమెసరంజామా.

రాత్రి భోజనాలు అయాక నాయనమ్మబిళ్ళో తలపెట్టి కరుచుకుపండుకుని ఆ ఏలకుల లవంగాలవాసనలో హాయిగా భద్రంగా ఉన్నట్లు ఎంచుకొనేవాడు.

‘ఓ నాయనమ్మా!’ అంటూ బళ్ళుతెలియనిసంతోషంతో అరిచాడు - ‘రాజం యెంత గొప్పవాడో నీ కేంతెలును?’ రాజంకు మణికి మొదట విరోధంరానడం, ఆతరవాత స్నేహం కుదరడం, ఆ కథంతా చెప్పాడు.

‘వాడికి సిసలయిన పోలీసుడ్రెస్సు వుంది, తెలుసా?’ అన్నాడు స్వామినాథన్.

‘అలాగా! అయితే వాడికి పోలీసుదిరీసు యెందుకు?’ అని అడిగింది నాయనమ్మ.

“వాళ్ళనాన్న పోలీసుసూపరింటెండెంటు. యిక్కడి పోలీసు బంట్రోతు లందరిమీదా అధికారి.” నాయనమ్మకు ఈ మాటలు నచ్చాయి. ‘అది తప్పకుండా మహా గొప్పక చేరీ అయిఉంటుంది’ అంది. ఆమెభర్త అంటే స్వామినాథన్ తాతయ్య సబ్ మాజిస్ట్రేటుపని చేలాయించినరోజులు ఆమెకు జ్ఞాపకంనచ్చాయి. ఆయనముందు పోలీసులు గజగజ వణికి పోయేవారు. గజదొంగలు ఫలాయనంచిత్రగించేవారు. ఆ కథ ఎప్పుడు పూర్తిచేస్తుందా అని స్వామినాథన్ ఆదుర్దాగా కాచు క్కూచున్నాడు. కాని ఆమె ఆపలేదు. ఏమిటేమిటో చెప్ప సాగింది. తికమకపడ్డది. వివిధ సమయాలలో జరిగిన వివిధసంఘటనలను కలగాపులగంచేసింది.

“యిక చాల్లే నాయనమ్మా!” అన్నాడు స్వామినాథన్ మొహమాటంలేకుండా. “రాజంనుగురించి యింకా చెపుతా

విను. వాడికి లెక్కల్లో ఎన్ని మార్కులు వచ్చాయో తెలుసా?”

“అన్ని మార్కులు వాడి వేగదూబాబు!..” అందినా యనమ్మ.

“అబ్బే! నూటికి తొంభయి మార్కులు తెచ్చుకున్నాడు”.

“బలే! కాని నువు కూడా వాడు తెచ్చుకున్నన్ని మార్కులు తెచ్చుకోవడానికి పాటుపడాలి... స్వామీ! మీ తాతయ్య అపుడపుడు జవాబులతో పరీక్ష చేసేవాళ్ళనే హడల గొట్టేసేవారు. ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడానికి అందరికీ పట్టే కాలంలో ఏదోవంతు కాలంలో మీ తాతయ్య జవాబు చెప్పేసేవారు. ఆయనగారి జవాబులు యెంత బావుంటేనంటే, మాస్టర్లు రెండువందల మార్కులు యిచ్చేవారు... యఫ్. ఏ. ప్యాసయినపుడు యెంత పెద్ద మెడల్సు యిచ్చారనుకున్నావు? కొన్ని సంవత్సరాలపాటు దాన్ని నేను డాబుగా పెట్టుకునేదాన్ని. యెప్పుడు తీసేశానబ్బా! ఆ- మీ అత్తయ్య పుట్టినపుడు... ఉహు... మీ అత్తయ్య పుట్టినప్పుడుకాదు... మీ నాన్న పుట్టినపుడు... యిప్పుడు గ్యాపకంవచ్చింది. పురుడు పడో రోజున ... ఉహుఁ ఉహుఁ - ముందు చెప్పిందే సరి. మీ అత్తయ్య పుట్టినపుడు... ఆ మెడలు యిప్పుడు యెక్కడుంది, మీ అత్తయ్యకి యిచ్చాను. యిస్తే అది కరిగించి, నాలుగు గాజులు చేయించుకుంది తెలివితక్కువ నన్నాసి! యిట్టే విరిగిపోయే గాజులు చేయించుకుంది! మన కుటుంబంలోకల్లా అదే పట్టి తెలివి తక్కువది!...”

“అబ్బా! చాల్లే నాయనమ్మా! నువు యెప్పుడూ తాతలనాటి పిచ్చుకథలే చెబుతూంటావు. రాజం సంగతి చెబుతా వినవూ?”

“ఆ- వింటా, బాబూ ! వింటా.”

“మరే, నాయనమ్మా ! రాజం చిన్నపుడు పెద్దపులిని చంపాడు.”

“పెద్దపులినే ! బలే ధైర్యముడు !”

“నన్ను సంతోషపెట్టాలని అలా అంటున్నావుగాని, నా మాటల్లో నీకు నమ్మకంలేదు.”

స్వామినాథన్ మహా హుషారుగా కథచెప్పడం ప్రారంభించాడు: రాజంనాన్న అడివిలో మకాం వేశాడు. కూడా కొడుకుని తీసుకు వెళ్ళాడు. హఠాత్తుగా రెండు పెద్దపులులు వారిమీదికి ఉరికాయి. ఒకటి వెనకాలేవచ్చి స్వామినాథన్ తండ్రిని కిందపడేసింది. రెండోది రాజంవెంటపడింది. అప్పుడు రాజం ఒక పొదచాటున నక్కి, తుపాకితో కాల్చి చంపాడు. నాయనమ్మా ! నిద్రపోతున్నావా ?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్ కథ ముగించి.

“అబ్బే ! నిద్రపోవడంలేదు బాబూ ! వింటున్నా”.

“అలా అయితే చెప్పు, యెన్ని పెద్దపులులు యెంతమంది మీదికి వురికాయి ?”

“రెండు పెద్దపులులు రాజంమీదికి వురికాయి” అంది నాయనమ్మా.

నాయనమ్మా సరిగా చెప్పలేకపోయేసరికి స్వామినాథన్ కి కోపంవచ్చింది. “నేను గొంతుకు బొంగురుపోయేట్లు గొప్ప గొప్పవిషయాలు చెప్తుంటే నువ్వు నిద్రపోతూ యేవేనో

కథ సగంలో స్వామినాథన్ గురక ఆమెకథనానికి కళ్ళెం వేసింది. పూహిస్తావు. యిక నీకు నేనేమీ చెప్పను. నీ కింత ముభావం యెందుకో నాకు తెలుసు, రాజం అంటే నీకు గిట్టదు.”

“అబ్బేబ్బే! రాజం ముద్దలమురిపెం” అంది నాయనమ్మ ఎన్నడూ రాజంను చూడకపోయినా... స్వామినాథన్ సంతోషించాడు. కాని మరుక్షణంలో ఒక అనుమానం వచ్చి పడింది. ‘నాయనమ్మా, ఆ పెద్దపులిగొడవ నువ్వు నమ్మవుకదూ?’

“అబ్బే! అందులో ప్రతిఅక్షరం నమ్ముతున్నా బాబూ!” అంది నాయనమ్మ బుజ్జగిస్తూ. స్వామినాథన్ సంతో

పించాడు. వాడిని అబద్ధాలకోరని యెనరన్నా అంటే, ఆ అన్న వాళ్ళని తుపాకితో పేల్చేస్తాడు' అన్నాడు భయపెడతానికి.

నాయనమ్మ ఆ వైఖరికి ఆమోదంతెలిపి, హరిశ్చంద్రుడి కథ చెప్పనియ్యమని బతిమాలింది. హరిశ్చంద్రుడు అన్నమాట నిలబెట్టుకోవడానికి రాజ్యంపోగొట్టుకున్నాడు, భార్య పుత్రులను పోగొట్టుకున్నాడు. కాని చివరికి అందరూ అతనికి దక్కారు. కథ సగంలో స్వామినాథన్ గురక ఆమె కథనానికి కళ్ళెం వేసింది. ఆమెకూడా పండుకుని నిద్రపోయింది.

II

శనివారం మధ్యాహ్నం. శని ఆదివారాలు అపురూపంగా వస్తాయిగాబట్టి ఇంటిదగ్గర కూచుని నాయనమ్మతోను అమ్మతోను బాతాఖాసీ వేస్తోనో, లెక్కలు చేస్తోనో కాలం వృథాపుచ్చడం స్వామినాథన్ కు సచ్చలేదు. మధ్యాహ్నంవేళ అక్కడికీ ఇక్కడికీ బలాదూరు తిరగకుండా ఇంటిపట్టునే ఉండి, పాతాలు చదవాలని స్వామినాథన్ తండ్రి కఠినంగా ఆజ్ఞాపించాడు. కాని ఈ ఆజ్ఞలను స్వామినాథన్ ఎప్పుడయినా పాటిస్తేనా ?

స్వామినాథన్ చదువులగదిలో ఆదుర్దాగా కూర్చుని, ఇంగ్లీషు వాచకంలోని ఒకపద్యానికి అర్థంలాగాలని యత్నిస్తున్నాడు. వాళ్ళనాన్న అద్దంముందు నిలబడి తలపాగా చుట్టుకుంటున్నాడు. సిల్కుకోటు వేసుకున్నాడు. ఇక కళ్ళజోడు పెట్టుకోవాలి. స్వామినాథన్ ఇదంతా జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూ

న్నాడు. సరే, కళ్ళజోడు పెట్టుకొనడం అయింది. ఇక మిగిలిం దల్లా గడియారం.

స్వామినాథన్ కి సంతోషం పొంగిపోయింది. ఇక వాళ్ళ నాన్న కోర్టుకి వెళ్ళిపోతాడు. వాళ్ళ అమ్మ ఒకచేత్తో మంచి నీళ్ళగ్లాసు, ఇంకోచేత్తో తమలపాకులు వక్కలు పెట్టిన తబుకు పట్టుకుని చక్కావచ్చింది. వాళ్ళనాన్న మంచినీళ్ళుతాగి చేయి చాచాడు. ఆమె ఆయనకి వక్కపేడు, చక్కగా చుట్టలు చుట్టిన అరడజను తమలపాకులు అందించింది. అన్ని ఒకమూటే నోట్లో వేసుకుని సంతృప్తిగా నమలసాగాడు. స్వామినాథన్ గొంతెత్తి బిగ్గరగా 'బొచ్చుగొర్రె'మీది పద్యం చదవసాగాడు. వాళ్ళనాన్న వెండి పొడుండబ్బీకోసం చుక్కలజేబురుమాలు కోసం గడబిడగావెదకసాగాడు. ఆ జేబురుమాలు ఎన్నడయినా డితికిన పాపానపోతేనా ! గొడుగు చేతికితగిలించుకున్నాడు. ఇక బయలుదేరడమే ఆలస్యం. స్వామినాథన్ పుస్తకం మూసేసి లేచాడు. వాళ్ళనాన్న గదిలోనుంచి బయటకు అడుగుపెట్టాడు. కాని స్వామినాథన్ బల్లకిందగా కాలుతో నేల తన్నాడు. వాళ్ళఅమ్మ వాళ్ళనాన్నను ఆపి అంది: "యింతకీ మరచాను. నాకు కాసిని చిల్లరడబ్బులు కావాలి. యివాళి దర్జీవాడు వచ్చి కూచుంటాడు. నాలుగురోజులనుంచి డబ్బులకోసం నన్ను వేధించుతున్నాడు."

"రేపు రమ్మందూ" అన్నాడు స్వామినాథన్ నాన్న. కాని తల్లి మాత్రం పట్టినపట్టు విడవలేదు. వాళ్ళనాన్న బీరువా దగ్గరికి వెళ్ళి, తాళంచేతులకోసం వెదికి బీరువా తెరిచి, పర్సు బయటికితీసి ఆమెకు చిల్లరడబ్బులు ఇచ్చాడు. "యిక నెల

పొడుగునా యెలా సంబాళించడమో తోచకుండావుంది” అన్నాడు. పర్సులోనిడబ్బు చూస్తూ బీరువాకితాళంవేసి, అద్దం ముందు తలపాగా సవరించుకుని పెద్దచిటికెడు పొడుంటిని రుమాలుతో ముక్కుతుడుచుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

స్వామినాథన్ పీడావిరగడయినట్టు సంజోషించాడు.

“తలుపు వేసుకో” అని కేకవేశాడు వాళ్ళ నాన్న వీధిగుమ్మంలోనుంచి. స్వామినాథన్ కి గడియ వేసినచప్పుడు వినిపించింది. కిటికీలోనుంచి తండ్రి వీధిమలుపు తిరిగేవరకు చూస్తూ కూర్చుని, ఆ తరువాత లేచాడు.

అతని తల్లి వంటింట్లో మధ్యాహ్నం కాఫీవిషయం వంట కత్తెకు చెపుతూంది. నాయనమ్మ పక్కమీద కూచునిఉంది. స్వామినాథన్ కంటపడగానే ఆమె‘రా నాయనా’అని పిలిచింది.

“ఉహూ, యిప్పుడు నాకు టైం లేదు”

“బాబువు కదూ రా మూడుకానులు యిస్తాగా, రా”

స్వామినాథన్ డబ్బులకు ఆశించకుండా ఉరుక్కుంటూ బయటకు పరుగెత్తాడు.

“యెక్కడికి వెళ్ళడం?” అని వాళ్ళఅమ్మ అడిగింది.

“వెళ్ళాలి” అన్నాడు స్వామినాథన్ గంభీరంగా.

“యెండలో బలాదూరు తిరగడానికేగా?”

“అబ్బే!” అని ముక్తసరిగా జవాబిచ్చాడుస్వామినాథన్.

“యిష్టంవచ్చినట్టు తిరిగేది, జ్వరం తెచ్చుకునేది!”

“అబ్బే! అమ్మా! నేనేం బలాదూరుతిరగనులేనే.”

“సెలవురోజున కదలకుండా యింటిపట్టునే వుండమని మీనాన్న చెప్పలా?”

“అవునవును. కాని, మా డ్రాయింగు మాష్టారు యెందుకో కనిపించమన్నారు. మాష్టారు రమ్మన్నా వెళ్ళి గూడదన్నమాట! డ్రాయింగుపరీక్షలో నేను తప్పడం నీకు పరమానందంగా వుంటుంది కాబోలు” అనికూడా అన్నాడు. కఠినంగా.

III

స్వామినాథన్ గ్రోవ్ పీథి దిగువకు పరుగెత్తి కుడిచేతి వేపుకు తిరిగి, ఆబూసందుగుండావడి వెళ్ళి బూజుపట్టినఇంటి ముందు నుంచుని సన్నగా ఈలవేశాడు. ఆయింటికప్పుకూడ కిందకువుంది. ఈలవేసి ఒకనిమిషముఆగి చూసి మళ్ళా ఈల వేశాడు. దర్వాజా కీర్త్రుమని కొద్దిగా తెరుచుకుంది మణి తలుపునందులోనుంచి తల బయటకుపెట్టి “ఓరి దద్దమ్మా! మా అత్తయ్య యింట్లో వుంది. లోపలికిరాకు. వెళ్ళి అక్కడ నాకోసం కాచుకునివుండు” అన్నాడు.

స్వామినాథన్ వెళ్ళి ఒక చెట్టుకింద నిలబడ్డాడు. ఎండ మండిపోతోంది. పీథిలో ఎవరూలేరు. ఒక గాడిదమాత్రం మురుగుకాలవప్రక్కన నిలబడి ఓపిగ్గా నీడ చూసుకుంటోంది. ఆవు ఒకటి వెడల్పాటి అరటిఆకు నములుతోంది. ఇంతలో మణి ఇంట్లోనుంచి చల్లగా బయటపడ్డాడు.

రాజంతండ్రి ‘లాలే ఎక్స్ప్రెస్’లో నివసిస్తున్నాడు. (మాల్గుడి సర్కిల్ కి ఒకపుడు సూపరింటెండెంటు ఇంజనీరుగా పనిచేసిన సర్ ఫ్రెడెరిక్ లాలేపేరు ఆ పేటకు పెట్టారు.) ఆ పేటలో శుభ్రమయిన బంగళాలు యూభై ఉన్నాయి. వాటిల్లో ఎక్కువగా గవర్నమెంటు ఉద్యోగులే నివసిస్తున్నారు

ఈ బంగళాలముందు కొద్దిగజాలదూరంలోనే తిరుచినాపల్లికి వెళ్ళే రహదారి ఉంది.

స్వామినాథన్, మణి రాజం ఇంటికి వెళ్ళేదోవంట భయపడుతూ భయపడుతూ బయలుదేరారు. యూనిఫారం వేసుకున్న ఒక పోలీసు ఆగమని కేకవేసి, వారివేపుకే పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చాడు. స్వామినాథన్ కి వెనక్కి తిరిగి పారిపోవడం మంచిదనిపించింది. పోలీసుతో మాటాడమని మణిని వేడుకున్నాడు. 'ఇక్కడేంచేస్తున్నారు?' అని అడిగాడు వారిని పోలీసు. మణి సిగ్గుతోగా "రాజం యింట్లోవున్నాడేమో చూచిపోదామని వచ్చాం. మమ్మల్ని రమ్మని చెప్పాడు" అన్నాడు. దానిమీద పోలీసు వెంటనే లొంగివచ్చి, రాజం గదికి వారిని తీసుకువెళ్ళాడు.

ఆ గది పెద్దది. గదినిండా కుర్చీలు. పెద్దబల్ల. బల్లమీద శుభ్రంగా రాజంపుస్తకాలు తీర్చిపెట్టి ఉన్నాయి. బల్లమీదిగడియారం వారిని ముగ్ధులను చేసింది. ఇంత చిన్న పిల్లవాడికి స్వంతగడియారం! వాళ్ళనాన్న బలేవాడయి ఉండాలి!

ఇంతలో రాజం గదిలోకి చక్కావచ్చాడు. స్నేహితులు తనకోసం గదిలో కాచుకునిఉన్నారన్న సంగతి అతనికి తెలుసు. అయితే వాళ్ళనాన్న స్నేహితులను కాసేపు కాచుకు కూర్చోనిచ్చి ఆతరవాత వెళ్ళి కలుసుకునేవాడు. తనూ చేయవలసిందే. అందుకని పక్కగదిలో గోళ్ళుగిల్లుకుంటూ కాసేపు నిలబడ్డాడు. ఇంక ఉండబట్టలేక స్నేహితులదగ్గరికి ఒక్కడుకు ఉరికాడు.

“కూచోండి, కూచోండి” అన్నాడు వారు నిలబడే ఉండడంచూసి.

కొద్దినిమిషాల్లో పిచ్చాపాటీ, మాస్టర్లనుగురించి, ణోటిబడిపిల్లలనుగురించి, వాళ్ళవాళ్ళ తలిదండ్రులనుగురించి, ఆటవస్తువులనుగురించి, ఆటలనుగురించి మాటాడుకోసాగారు.

వారిని రాజం ఒకఅలమారుదగ్గరికి తీసుకెళ్ళి తెరిచి చూపాడు. దానిలోని బొమ్మరైళ్ళు, మోటారుకార్లు, చిత్రవిచిత్రమైన బొమ్మయంత్రాలు, మాజ్కలాంతరు, సైడ్లు, బోలెడన్ని బొమ్మలపుస్తకాలు, ఇంకా వందలకొలది ఇతరవస్తువులు చూచి ఆశ్చర్యంతో కొయ్యబారిపోయారు. ఒకమూల నిలబెట్టిఉన్న గాలితూపాకి అన్నిటికంటే ఎక్కువగా మణిని ఆకర్షించింది. ఎవరికిప్రపంచ్చినవస్తువు వారు తీసుకుని చూడవచ్చని రాజం చెప్పాడు. ఇంకేం, కొద్దినిమిషాల్లో స్వామినాథన్ ఒక ఇంజన్ను గదిఅంతటా పరిగెత్తించసాగాడు. మణి విల్లుతీసుకుని ఎదురుగోడను బాణంమీద బాణంవేసి కొట్టసాగాడు. బాణాలువేసేవేసే విసుగెత్తింది. తుపాకితీసుకుని నీసపు గుండ్ర తో గదిలోని సామాన్లు పాడుచేశాడు.

“ఆకలేస్తోందా? ” అని అడిగాడు రాజం.

“లేదు” అన్నాడు మొహమోటపడి.

“హే” అని కేకవేశాడు రాజం. ఒక పోలీసు జవాను చక్కావచ్చాడు.

“వెళ్ళి ముగ్గురికి కాఫీ, టిఫిను తీసుకురమ్మని వంట వాడితో చెప్ప”. అవిధంగా పోలీసుమీద రాజం అధికారం

చెలాయినూ మాటాడడంతో అతనిసేహితలుకు ఆశ్చర్యం వేసింది. రాజంను ఎంతగానో మెచ్చుకోసాగారు.

పెద్దపళ్ళెంలో తినుబండారాలు పెట్టుకుని వంటవాడు చక్కవచ్చి, పళ్ళెం బల్లమీద పెట్టాడు. సేహితలుకి వంట వాడిమీద అధికారం చెలాయించిచూపాలని రాజంకు బుద్ధి పుట్టింది.

“బల్లమీదనుంచి పళ్ళెం తీసేయ్” అని గద్దించాడు రాజం. వంటవాడు పళ్ళెం బల్లమీదనుంచి తీసి కుర్చీలో పెట్టాడు.

‘తినాలనివుంటే వంటింట్లోకి వచ్చి తినండి .....

“వెధవగాడిద! అక్కడ పెడతావేం, తీసేసియ్!”

“అయితే మరి యెక్కడపెట్టమంటావ్, రాజం!” అని అడిగాడు వంటవాడు.

రాజం మండిపడుతూ “దొంగవెధవ! యెదురు చెపుతావా? ఊఁ - ”

వంటవాడు మొహం ముడుచుకుని ఏదో గొణిగాడు.

“బల్లమీద పెట్టు” అని అదమాయించాడు రాజం. వంటవాడు పళ్ళెం బల్లమీదపెడుతూ “యిలా వేపుకుంటే అమ్మగారికో చెవుతా” అంటూ గొణిగాడు.

“ఊఁ - పో - పోయి చెప్పకో. చెప్పకుంటే నాకేం భయమా!” అని జవాబిచ్చాడు రాజం.

వంటవాడు ఒక్కక్షణం పైకిచూసి, నెమ్మదిగా పళ్ళెం పైకెత్తి “తినాలనివుంటే వంటింట్లోకివచ్చి తినండి” అంటూ పళ్ళెం తీసుకుని చక్కాపోయాడు.

ఎప్పుడు తినుబండారాలు తిందామా అని లొట్టలు వేస్తున్న స్వామినాథన్ కి మణికి ఆశాభంగమయింది. కాని రాజంకు ఇది పెద్ద దెబ్బ. నౌకరుకూడా ఖాతరుచేయక పోవడం, అందులోనూ స్నేహితులముందు! కొద్ది నిమిషాల సేపు మాటాడకుండా కూచుని, నవ్వుతెచ్చిపెట్టుకొని “వెధవ! వాడు వట్టి బఘాను . . . . . ఒక్కనిమిషం ఆగండి” అంటూ లోపలికి వెళ్ళాడు.

కొంచెంసేపయినతరవాత రాజం స్వయంగా పళ్ళెం పుచ్చుకొని తిరిగివచ్చాడు. నౌకరుముందు రాజం ఎందుకూ కొరగాకపోవడం వారికి ఆశ్చర్యంగొలిపింది. రాజం వంట

వాడిని వంచలేకపోయాడని తేలిపోయింది. వంటవాడిని రాజం తుపాకితో ఎందుకు కొట్టిచంపలేదో స్వామినాథన్ కి బుర్ర బద్దలుకొట్టుకున్నా అర్థంకాలేదు. వంటవాడిని కొద్దినిమిషాల సేపు తనకు అప్పగించి చూడమని అడుగుదామనుకున్నాడు మణి. కాని రాజం “యిది నేనే స్వయంగా తీసుకురావలసి వచ్చింది. లోపలికి వెళ్ళి వాడి తలపొగరు వదిలేటట్లు ఒక్క తన్ను తన్నాను. దాంతో వాడు స్మారకం లేకుండా పంటింటో పడివున్నాడు” అని వివరించి చెప్పేసరికి వారి మనసులు కుదుటపడ్డాయి.

నాలుగో ప్రకరణం

తోక అంటే ?

I

భూగోళంమాస్తరు క్లాసుకు రాలేదు. ఒకటోఫారం ఎ డివిజను విద్యార్థులకు బుధవారం మూడు మూడు ముప్పావు మధ్య ఆటవిడుపు.

ఎలానో స్వామినాథన్ ఒంటరిగా దిగబడిపోయాడు. స్నేహితులెవరూ కలవలేదు, ఇన్స్పెంటుక్లాసువసారాలో అటూ ఇటూ తిరిగాడు. స్వామినాథన్ నాలుగడుగులయినా ఎత్తలేదు. అయితేనేం. అతనికి ఇన్స్పెంటు క్లాసుపిల్లలు చీచుల్లా అనిపించారు. వాళ్ళందరికంటే తాను గొప్పవాడనీ పెద్దవాడనీ అనిపించింది. నమూనాలు తయారుచేయడానికి వాళ్ళు అడుసు పిసుకుతూంటే అతనికి అసహ్యంవేసింది. బడిలో ఇలాంటి పనులు చేయడంలో అర్థం కనిపించలేదు. ఎవరి ఇంటి వెనకదొడ్లో వాళ్ళు ఏనుగులు మామిడిపళ్ళు, ఒకచేమిటి

ఏదివడితే అది తయారుచేసుకోవచ్చుగా. ఇలాంటివి తయారు చేయడానికి అంతదూరం బడికి రావడమెందుకు ? భూగోళం, లక్కలు, బైబిలు, ఇంగ్లీషులాంటి పెద్దపెద్ద విషయాలు నేర్చుకోవడానికి బడి.

ఒకగదిలో పిల్లలంతా అరవఅక్షరాలలోని మొదటి రెండుఅక్షరాలు ఒకేసారి వల్లవేస్తున్నారు. చెవులు మూసుకున్నాడు. ఆ గంధరగోళాన్ని మాస్టరు ఎలా తట్టుకోగలుగుతున్నాడా అని ఆశ్చర్యపోయాడు. ముందుకుసాగాడు. ఇంకో గదిలో పిల్లలు గొడవగొడవ చేసేస్తున్నారు. వాళ్ళనంటిమీద బట్టలుకూడా సరిగాలేవు. బెంచీలమీద కూర్చుని కాళ్ళుడోపుకుంటూ వాళ్ళుచేసే కాకిగోల స్వామినాథక భరించలేక పోయాడు. ఒళ్ళు మండిపోయింది. తనకోసం మాస్టరు గ్రహించే టట్టు చేయాలని మొహం మూతి ముడుచుకున్నాడు. కాని దురదృష్టవశాత్తూ మాస్టరు స్వామినాథకవేపు తిరిగిలేడు.

రెండుమూడుఫారాల గదులలోకి వెళ్ళే మెట్లు దిగువన ఆగాడు. పైకి వెళ్ళి ఆ క్లాసులు చూసి రావాలని బుద్ధి పుట్టింది. ఎప్పుడు ఆ క్లాసుల్లో కూచుందామాలని ఊవ్విళ్ళూరుతున్నాడాయె! రెండు మూడు మెట్లు ఎక్కి మనసుమార్చుకున్నాడు. ఆ క్లాసులు తీసుకునేది హెడ్డుమాస్టరు. ఆయన అక్కడ ఉండొచ్చు. ఆ క్లాసుమాస్టరు చనువుగా దగ్గరికి రానిచ్చేవారుకాదు. ఇక ఆ క్లాసుపిల్లలో వట్టి కొంటెముఠా. దూరాన్నుంచి చెప్పాలకిరకిర వినవచ్చింది. హెడ్డుమాస్టరు అడుగులచప్పుడని గ్రహించాడు. అక్కడ పట్టుబడడం అతనికి ఇష్టంలేదు. అనవసరంగా సంజాయిషీ ఇచ్చుకోవాలి.

అతనిజట్టుకుర్రాళ్లు బళ్ళో లేరనుకున్నాడు. కాని, హఠాత్తుగా వాళ్ళు కనిపించేసరికి ఆశ్చర్యపోయాడు. రాజం, మణి మినహా తక్కినవాళ్ళంతా అక్కడే ఉన్నారు. పెద్ద చింతచెట్టుకింద వాళ్లు ఏదో ఆడుకుంటున్నారు. సంతోషంగా కేరింతలుకొడుతూ స్వామినాథన్ వెళ్ళి వాళ్ళల్లో కలిశాడు. కాని ఎవరూ అతనిని పలకరించలేదు. మనసు చివుక్కుమంది. అతనికేసి చిరునవ్వుపాడేసి, మళ్ళీ ఆటలోపడ్డారు. ఎపుడూ హుషారుగాఉండే సోము మొహంమృదుచుకోవడం స్వామి నాథన్ కు మరింత ఆశ్చర్యంగొలిపింది. ఎక్కడో ఏదో పొర పాటుఉంది. స్వామినాథన్ బతిమాలుతున్న గొంతుతో “నన్ను ఆడనివ్వండిరా” అని బిగ్గరగా అన్నాడు. కాని ఒకరూ జవా బివ్వలేదు. స్వామినాథన్ కొంచెంసేపు ఆగి ఆటలోచేరడానికి కాచుకునిఉన్నానని చెప్పాడు.

“ఉహూ! ఉన్నవాళ్ళు చాలు. కొత్తవాళ్ళని చేర్చుకోం” అని శంకర్ నిర్మోహమాటంగా జవాబుచెప్పాడు.

“కొంతమంది తోకలుగా తయారవడంలో మహా మొనగాళ్ళు!” అన్నాడు బటాణీగింజ. ఈ మాటకు తక్కిన పిల్లలంతా ఫక్కుననవ్వారు.

“యేమిటి? తోకలనికదూ అన్నావు?” అన్నాడు శంకర్ “యిప్పుడు తోకసంగతి యెందుకువచ్చింది?

“నా యిష్టం. నా యిష్టమొచ్చినట్లు మాటాడతాను. నీకేం? యేమయినా నిన్నేమనలేదులే!”

“సరే బాగుంది. మరి యిక్కడవారిలో యెవర్నన్నా వుద్దేశించి అన్నావా?”

“కావచ్చు”

“యింతకీ తోక యేమిటి?”

“గాడిదలకు కుక్కలకు వెనకాల వేలాడేది!”

ఇది తనను మనసులో పెట్టుకుని అన్నముకేసని మాత్రం స్వామినాథ్ గ్రహించాడు. అంతకుమించి అతనికేమీ బోధ పడలేదు. చెంపలు వేడెక్కాయి. ఏడుపువచ్చింది.

గంటకొట్టారు. ఎవరిదారినవారు కాసుల్లోకి పరుగెత్తారు. స్వామినాథ్ కూడా వెళ్ళి తనసీటులో కూచున్నాడు. మొహం ఎర్రగా కందగడ్డలా ఉంది.

అది ఇంగ్లీషుపీరియడు. వేదనాయగం పాఠంచెపుతున్నాడు. ముందుతరాలవారికోసం చెట్టునాటిన ముసలి తాతయ్యకు రాజుగారు పదిరూపాయలు బహూకరించడంకథ చదివి వినిపిస్తున్నాడు. కాని స్వామినాథ్ బుర్రలోకి ఒక్క మాటకూడా ఎక్కలేదు. అందులో అంతా బాధా, ఖాళీ. కర్మంచాలక మాస్టరు ఏదయినా ప్రశ్న వేస్తే పప్పులోకాలు వేసేవాడే. ఆ గంటంతా బెంచీమీద నిలబడవలసివచ్చేది. కాని అదృష్టం కలిసివచ్చింది.

కాసు ఆఖరయింది. ఒంటరిగా, నెమ్మదిగా ఇంటి మొహంపట్టాడు. కాని మనసుమాత్రం ఏం బాగుండలేదు. ముందు కొద్దిగజాలదూరంలో సోము నడిచివెళుతున్నాడు. స్వామినాథ్ “సోమూ! సోమూ! ... సోమూ, కాస్త ఆగు సోమూ” అని బిగ్గరగా అరిచాడు. స్వామినాథ్ వచ్చేవరకు సోము ఆగి నిలబడ్డాడు. కొద్దిసేపు ఎవరూ మాటాడలేదు. స్వామినాథ్ గద్దదస్వరంతో “యేమిటిగొడవ” అని అడిగాడు.

“అబ్బే ! మరేంలేదు” అని జవాబిచ్చాడు సోము.

“అన్నట్టు నీకు కొత్తపేరువచ్చింది తెలుసా ? తోక ! సరిగా చెప్పాలంటే రాజంతోక ! నీకంటికి మేం ఆనతామా ! అందరూ పోలీసు సూపరింటెండెంటుకొడుకులు యెలా కాగలుగుతారు ? ” ఇలా అని సోము చక్కాపోయాడు.

ఇలాంటి దెబ్బతినడం స్వామినాథన్ కు జీవితంలో ఇదే మొదలయిఉంటుంది. మెదడు పనిచేయలేదు. కొంతసేపటికి తిరిగి మెదడు పనిచేయడం ప్రారంభించినతరువాత నేలుకుని ఉన్నానా ? కలకంటున్నానా ? అని కొద్దిగా అనుమానం వేసింది. సోము ఎంతో మంచివాడు, ఎంత నెమ్మదస్తుడు ! ఆ సోమేనా అయిదునిమిషాలకిందట ఇలా మాటాడింది ? రాజంతో కలిసి మెలిసి తిరిగితే తప్పేమిటి ? వాళ్ళకి అంత కోపమెందుకు ?

ఇంటికివెళ్ళి కోటు, టోపి, పుస్తకాలు బల్లమీదకు గిరాటువేసి చల్లారిపోయిన కాఫీ గుటుక్కున తాగేసి, వినాయకమొదలివీధికి మణిపూసలాడేన్న మురికికాలవ వంకరటింక రలవంక దిగాలుపడిచూస్తూ కూర్చున్నాడు. నల్లటినీళ్లు జోరుగా ప్రవహిస్తున్నాయి. కాగితంముక్కలు, ఆకులు, కర్రముక్కలు తేలియండుతున్నాయి. ఒక చిన్న తగరంముక్క మెలమెల్లగా మునుగుతూతేలుతూ కొట్టుకుపోతోంది. మురికి కాలవలో చేయిపెట్టి ఆ తగరంముక్కను పైకితీయాలని స్వామినాథన్ కి అనిపించింది. కాని దానిదారినదాన్ని పోనిచ్చాడు. మనసుమనసులోలేదు. తళతళామెరుస్తూ తగరంముక్క కొట్టుకుపోతూంటే చూస్తూ కూర్చున్నాడు. ప్రహరీగోడచివరికి చేరింది. చెట్టుకిందగా పోతోంది. తగరంముక్కకి ఇటు క రా యి

అడ్డంపచ్చింది. స్వామినాథన్ కు కోపం వచ్చింది. ఇటుక రాయి దారికి అడ్డంలేకుండా ముందుకు సాగిపోనన్నా సాగిపోవాలి లేదా ప్రక్కకి తప్పకోనన్నా తప్పకోవాలి అన్నాడు స్వామినాథన్. తగరంముక్క దానంతటదే తప్పించు కుని బ్రతున సాగిపోతూ వీధిచివరి మలుపులో మాయమయి పోయింది. స్వామినాథన్ ఇంటికి వరుగైతి ఒక తావు కాగితం తీసుకొచ్చి పడవచేశాడు. చీమ ఒకటి అటూఇటూ తిరుగుతూ అతని కంటపడింది. జాగర్రగా దాన్నిపట్టుకుని కాగితంపడవలో వేసి, పడవ నీళ్ళల్లో వదిలాడు. అది గబగబా వెళ్ళిపోతూంటే చూసి సంతోషంతో ఉప్పొంగిపోయాడు. కాలవలో ఒకచోట చెత్తా చెదారం నిలిచి అడ్డుగా ఉన్నాయి. అక్కడికి వెళ్ళే సరికి పడవ దెబ్బతింటుందని అతనికి భయంవేసింది. కాని పడవ పసందుగా కుడిచేతివేపుకు తప్పకుని, అసాయం తప్పించు కుని ముందుకు ఇంకా ముందుకు సాగిపోతోంది. మళ్ళీ ఇంకో గండం. ఒకచోట నీళ్ళు సుళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. పడవ అక్కడికి చేరేసరికి స్వామినాథన్ పడవఆశవదలుకున్నాడు. సుళ్ళల్లో పడి మునిగిపోతుందని నిశ్చయించుకున్నాడు. పడవ అల్లలాడుతూ వణికిపోతూ పిచ్చిగా గిర్రున తిరుగసాగింది. కాని అద్భుతవశాత్తు పొరుగింటి వంటగదిలోనుంచి మురుగునీరు వచ్చిపడి వెనుకనుంచి పడవను ముందుకు ఒక్కతోపుతోసి రక్షించింది. కాని పడవమాత్రం విపరీతమయిన వేగంతో కొట్టుకుపోతోంది. ఇక తలకిందులయిపోతుందనుకున్నాడు స్వామినాథన్. ఇంతలో మళ్ళీ మామూలు వేగానికి దిగింది. కాని ఒకచెట్టుకిందుగా సాగిపోతుంటే ఒక ఎండుటాకు రాలిపడేసరికి పడవ తలకిందు

లయింది. చీమనన్నా రక్షిద్దామనే ఉద్దేశంతో స్వామినాథన్ పిచ్చిగా అక్కడికి పరిగెత్తాడు. చాలాసేపు నీళ్ళల్లో వెతికాడు. కాని చీమజాడ కనిపించలేదు. పడవ, పడవలోని 'సరుకు' అయిపులేకుండా పోయాయి. చిటికెడు మన్నుతీసి చీమఆత్మ శాంతికి ప్రార్థనచేసి, ఆ చిటికెడు మన్ను మురికికాలువలో వదిలేశాడు.

II

కొద్దిరోజుల్లోనే సోముముతా శత్రుత్వానికి స్వామినాథన్ అలవాటుపడిపోయాడు.

అయినా పాతన్నేహితులతో మాటాడాలనేకోరిక మాత్రం మధ్యమధ్య పీడిస్తూండేది. బైబిలుటీచరు పెదిమలు బిగపట్టి ముక్కుగోక్కుంటూంటే 'బటాణీగింజ' కాలిమీద కాలువేసి తొక్కి నవ్వాననేకోరిక మిన్నుముట్టింది. కొన్ని సంవత్సరాలుగా ప్రతినిత్యం ఇలాంటి తమాషాలుచేసి ఆనందించటం పరిపాటయిపోయింది. కాని స్వామినాథన్ ఆ కోరికను అణచుకొని, ఒక్కడే తనలోతాను ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకున్నాడు. ఇంకా, ఎర్రటోపీపెట్టుకున్నకుర్రవాడు కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు. తల కిందకువాలినపుడల్లా అదిరిపడుతూంటే స్వామినాథన్ బటాణీగింజచెవిలో 'అదిగో' వాడికేసి చూడు, మొదటిబెంచిమీద మూడోవాడు- యెర్రటోపీ-మళ్ళీ కునుకు తున్నాడు' అనిచెప్పి ముసిముసినవ్వు నవ్వుదామనుకున్నాడు. కాని పెదపులుకొరుక్కుని ఊరుకున్నాడు.

సోము అతనివంకే చూస్తున్నాడు. అతని చూపులో స్నేహభావం కనిపిస్తోందని భ్రమపడ్డాడు స్వామినాథన్.

సోము తనతో తిరిగి స్నేహం చేయదలచాడని భావించి ఒక్కక్షణం ఒళ్ళుతెలియని సంతోషంపొందాడు. కొంచెంసేపు ఒకరినొకరు తేరిపారజూచుకున్నారు. స్వామినాథన్ తియ్యటి స్నేహపుచూపుచూడడం ప్రారంభించేసరికి సోము మొహం ముడుచుకుని తిప్పేసుకున్నాడు.

స్వామినాథన్ బడిఆవరణలో కాలుకాలినప్పిల్లిలా తిరుగుతున్నాడు. వెనకనుంచి ఎరిగినగొంతులు వినిపించాయి. వెనకకుతిరిగి చూశాడు. సోము, శంకర్, బటాణీగింజ అతని వెనకాలే వస్తున్నారు. ఆగి వాళ్ళను కలుసుకోవడమూ, లేక వెళ్ళిపోయేదాకా నిరీక్షించి ఆతరవాత ఇంకోవేపుగా వెళ్ళడమూ? తెల్చుకోలేకపోయాడు. వెనక ముగ్గురుశత్రువులు తనకేసి తేరిపారజూస్తున్నారనేవిషయం చికాకుగలిగిస్తుంది. తనశరీరంలో ఎక్కడ ఏకాస్త కదిలినా అది వాళ్ళు కనిపెట్టి చూసి వేళాకోళంచేస్తారని అతనికి భయంవేసింది. తననడక వాళ్ళకి నచ్చదని అనుకున్నాడు. పుస్తకాలుపట్టుకున్నతీరు చూసికూడా వాళ్ళు నవ్వుకుంటున్నారని భావించుకున్నాడు. మెడవెనక దురద పెట్టింది. గోక్కుందామని చేయిపైకెత్తి మళ్ళీ దించేశాడు. గోకోక్కడం జాగ్రత్తగా వాళ్ళు కనిపెట్టచూస్తారని అతనినమ్మిక.

కుడిచేతివేపుకు మళ్ళీ స్కూలుహాలులోకి వెళదామని స్వామినాథన్ తలపోశాడు. కాని అలాచేస్తే తననుపిరికిపందకింద జమకట్టేస్తారు. వాళ్ళబారినుంచి తప్పించుకోవడానికి హాలులోకి జారుకున్నాడని భావిస్తారు. పారిపోదామనుకున్నాడు. కాని అదిమాత్రం ఏంమెరుగు? వెనకకుతిరిగి ఎదుటిదిక్కుగా వెళ

దామనుకున్నాడు. అలావెళితే, ఇంకేముంది, ముఖాముఖి ఎదురుపడడమే ! తనను అనుసరించి వాళ్ళు వెనకగా వస్తున్న సంగతి తనకు తెలియనట్టు నటస్తూ, ముందుకు సాగిపోవడమే ఉత్తమమని తోచింది. వీళ్లు, పదిరోజులకిందట, ఎవళ్లు ? ఇప్పుడు అంటకుండా ముట్టకుండా తిరుగుతున్నారే ! ఇలాంటి మార్పుకు స్వామినాథన్ నిర్భాంతపోయాడు.

ఇక భరించడం కష్టమయిపోతోంది. కాళ్ళు గిర్రున తిరుగుతూ ఒకదానినొకటి పెనవేసుకుంటున్నాయి. పరుగెత్తితే ఇందాకనే స్కూలుహాలులోకి పరిగెత్తాల్సింది. హాలు దాటి వచ్చేశాడు. ఇక తప్పించుకోవడానికి ఒకటేమార్గం ఉంది. పిక్కబలం చూపాల్సిందే. తప్పదు. చిన్న ఎత్తువేశాడు. హఠాత్తుగా ఆగి, దేనికోసమో వెతుకుతున్నట్లు అటూఇటూ చూసి, బిగ్గరగా “నోటుపుస్తకం యెక్కడో వదిలివచ్చాను” అంటూ చేయిపైకెత్తి లేడిలాగా అక్కడనుంచి దొడుతీశాడు.

అ యి దో ప్ర క ర ణం

నాన్నగారిగది

I

ఆవేళ శనివారం. రాజం మధ్యాహ్నం వస్తానని మాట ఇచ్చాడు. స్వామినాథన్ కి ఒళ్ళుతెలియడంలేదు. రాజంవస్తే ఎక్కడ కూర్చోబెట్టడం ? తన స్వంత గదిలోనా ? కాని వాళ్ళనాన్న బట్టలు మార్చుకోవడానికి తరచు వస్తూపోతూంటాడు. ఊహించుకోవడానికి వెళతాడని జ్ఞాపకంవచ్చి మనసు

మనసు శాంతించింది. బల్ల శుభ్రంగాతుడిచి పుస్తకాలుచక్కగా తీర్చిపెట్టాడు. వాళ్ళ నాన్నకి ఆశ్చర్యంవేసింది. కొడుకును మెచ్చుకోసాగాడు. స్వామినాథన్ వాళ్ళనాయనమ్మదగ్గరికి వెళ్ళి “నాయనమ్మా! రాజంనుగురించి నీకు చెప్పాగదూ? చెప్పాలా?” అన్నాడు.

“ఆఁ - చెప్పావు. వాడు మాంచిదుండుముక్కలాంటివాడు. కాని యేం లాభం? పరీక్ష పాస్యగాడు!”

“అబ్బే! వాడా, మణి!”

“ఆఁ- యిప్పుడు జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఆఁ వాణేదో గింజ అంటారుగదూ. ఒకే తమాషాగా మాటాడతాడు?”

స్వామినాథన్ ఇక లాభంలేదని నిట్టూర్చాడు. ‘చూడు నాయనమ్మా! ‘బటాణీగింజ’ అతనే అనుకున్నావు. కాదు. యివాళ వచ్చేది రాజం. రాజం పెద్దపులుల్ని చంపాడు. చాలా గొప్పవాడు. వాళ్ళనాన్న పోలీసుసూపరింటెండెంటు.”

“ఓ - అలాగా - వాడా! యిక్కడికి వస్తున్నాడూ! బలే బాగుంది!”

“హుఁ ... కాని చెప్పకతప్పదు...”

“నాదగ్గరికి తీసుకొచ్చి చూపిస్తావా? చూడాలని వుంది”

“సరే, చూదాంలే” అన్నాడు స్వామినాథన్ ఖచ్చితంగా చెప్పకుండా. “మాట జారలేను. కాని అతను నాదగ్గర పున్నపుడుమాత్రం నువు నన్ను పిలవాకూడదు, నా గదిలోకి రానూకూడదు.”

“యెందుకనేం?” అని అడిగింది నాయనమ్మ.

“నిజం చెప్పాలంటే - చెప్పాలంటే నువ్వు ముసిలి డొక్కువి” అన్నాడు స్వామినాథన్ మరీ అమాయకంగా. వాళ్ళనాయనమ్మ సంతోషంతో సరేలే అంది.

మంచిమంచి పిండినంటలు స్నేహితుడికి రుచిచూపించాలనేకోరిక అతనినివెన్నాడుతోంది. తల్లిదగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆమె పక్కన అరటాకులబొత్తి పెట్టుకుని, కత్తిపీటముందు కూర్చుని ఉంది. ఆమెముందు కూర్చుని వణికేచేతుల్లో అరటాకు అటూ ఇటూ నలిపి ముక్కలుముక్కలుగా చీరిపారేశాడు.

“ఆ ముక్కలన్నీ నేలమీద పారేయకు. పూడ్చలేను” అందామె.

“అమ్మా! మధ్యాహ్నం ఫలహారానికి యేంజేస్తున్నా?”
“తొందరే? సావకాశంగా ఆలోచిస్తాలే”

“యేదయినా మంచి పసందయింది, తియ్యటిది చేయాలి అమ్మా! మధ్యాహ్నం రాజం వస్తాడు. నాకు మామూలుగా యిచ్చే కాఫీలాంటిదిమాత్రం యియ్యకేం. మంచి రుచిగా వేడి వేడిగా వుండాలి” రాజంఇంట్లో ప్రతిదీ వంటవాడు తెచ్చి అందివ్వడం స్వామినాథన్ కు గుర్తువచ్చింది. “అమ్మా! కాఫీకి టిఫిన్ కే నే నిక్కడికిరాను. నా గదికి పంపించు” అంటూ వంటవాడికేసితిరిగి అన్నాడు: “నువ్వు ఆ ధోతీకట్టుకుని నా గదిలోకి రావడానికి వీల్లేదు. శుభ్రంగా వుతికిన తెల్లటిధోతీ షర్టు వేసుకురావాలి. తెలిసిందా?” కొంచెంసేపు ఆగి మళ్ళీ అన్నాడు. “అమ్మా! ఒకటిరెండుగంటలసేపు నాన్నగదిని వాడుకోనిమ్మని నాన్నతో చెప్పవే.” ఆమె చెప్పడానికి తనకు తీరుబడిలేదు అంది. అతనే వెళ్ళి ఎందుకు అడగకూడదు?

“నువు చెపితే వెంటనే సరే అంటాడు” అన్నాడు స్వామినాథన్.

ఆ తరువాత తండ్రిదగ్గరికి వెళ్ళి “నాన్నా ! నిన్నొకటి అడగాలనివుంది” అన్నాడు. వాళ్ళనాన్న తలవంచుకుని కాగితాలు చూస్తున్నవాడల్లా తల పైకెత్తి చూశాడు.

“నాన్నా ! నీ గది నాకు కావాలి”

“యెందుకు?”

“స్నేహితుడొకతను వస్తున్నాడు” అని జవాబిచ్చాడు స్వామినాథన్.

“నీ గది వుందిగా?” అన్నాడు తండ్రి.

“దాన్ని రాజంకి యేమొగంపెట్టుకుని చూపించను?”

“యెవడా రాజం? అంత గొప్పవాడా?”

“అతనుపోలీసుసూపరింపెండెంటుకొడుకు. మామూలు వాడేంగాడు.”

“ఓ - అలానా ! సరే, నా గది వాడుకో. కాని బల్ల మీది వస్తువులు మాత్రం చిందరవందరచేయకు, జాగ్రత్త!”

“ఓ - జాగ్రత్తగానే వుంటాగా. నువు యెంతమంచివాడివి నాన్నా!”

“వాళ్ళనాన్న ఫక్కున నవ్వి “సరేలే గాని, లోపలికి వెళ్ళి పుస్తకాలు పుచ్చుకో” అన్నాడు.

III

రాజం రాక, పోక స్వామినాథన్ అనుకున్నంతకంటే ఎక్కువ సాఫీగానే జరిగిపోయాయి. వాళ్ళనాన్న గదితీసి వెళ్ళాడు. వాళ్ళ అమ్మ గోధుమపిండి, ఎండుద్రాక్షపళ్ళు,

పంచదారితో అద్భుతమయిన పిండివంట తయారుచేసింది. కాఫీ మహాపనందుగా ఉంది. వాళ్ళనాయనమ్మ మాటనిలబెట్టు కుంది. తొక్కుమొహం రాజంకు చూపెట్టలేదు. వంటవాడు ధోతీ మార్పుకోకపోవడం మాత్రం స్వామినాథన్ కు విచార కారణమయింది.

స్వామినాథన్ వాళ్ళనాన్నతిరుగుడుకుర్చీలో రాజంను కూచోపెట్టాడు. రాజం వచ్చి అప్పటికి మూడుగంటలయింది. మణి, ఎబెనెజార్, రైళ్ళు, ఫులివేట, పోలీసులు, డెయ్యాలి మొదలైన అనేకవిషయాలనుగురించి మాటాడుకున్నారు.

“నీగది యేది?” అని అడిగాడు రాజం.

స్వామినాథన్ గంభీరంగా, “యిదే నాగది. యెందు కలా అడిగావ్?” అని అడిగాడు.

దీనిని దిగమింగడానికి రాజంకు కొంతకాలంపట్టింది. “యీ పుస్తకాలు నువ్వు చదువుతున్నావా?” అని మళ్ళీ అడిగాడు బల్లమీది గిట్టించుల లా పుస్తకాలకేసి చూస్తూ, స్వామినాథన్ కంగారుతిన్నాడు.

రాజం ఇంకోప్రశ్న వేసి పరిస్థితి ఇంకా అడ్డాన్నం చేశాడు.

“యింతకీ నీపుస్తకాలు యేవీ?” అతని పెదిమలమీద చిరునవ్వు తాండవించింది.

“అసలువిషయమేమంటే యీ బల్ల మా నాన్నది. నేను యింట్లోలేనప్పుడు యీ బల్లదగ్గర కూర్చొని క్లయింట్లతో మాటాడుతూంటాడు.”

“అయితే నువ్వు పుస్తకాలు యెక్కడపెట్టుకుంటావ్?”

ఈవిషయంనుంచి రాజంను మళ్ళించాలని స్వామినాథన్ అనేకవిధాల ప్రయత్నించాడు. “మా నాయనమ్మను చూశావా రాజం?”

“ఉహూఁ - చూడలా. చూపిస్తావా? ఆవిడని చూడాలని నాకు యెంతగానోవుంది.” అన్నాడు రాజం.

“అయితే ఒక్కనిమిషం ఆగు” అని స్వామినాథన్ గదిబయటికి పరుగుచ్చుకుంటూ వెళ్ళాడు.

నాయనమ్మ నిద్రపోతుంటుంది, పరవాలేదు అనుకున్నాడు. నాయనమ్మను నిద్రపోతున్నప్పుడు స్నేహితులకు చూపడం అన్నివిధాలా మంచిది.

కాని తీరావెళ్ళేసరికి నాయనమ్మ పక్కమీద హాయిగా కూర్చునిఉంది. అనుకున్నదొకటి, జరిగిందొకటి. ఏమీ పాలు పోక స్వామినాథన్ నాయనమ్మకేసి తేరిపారజూస్తూ నుంచున్నాడు.

“యేమిటి బాబు? యేంకావాలి?” అని అడిగింది నాయనమ్మ.

“అబ్బే, యేమీ అక్కరేదుగాని, నీకు నిద్రపట్టలా?” అని అడిగాడు. ఒక్కక్షణం ఆగి, “నిన్ను చూపించడానికి రాజంను తీసుకొచ్చా” అన్నాడు.

“తీసుకొచ్చావా?” అది నాయనమ్మ బిగ్గరగా.

“యిలా దగ్గరగా రా, రాజం! నీమొహం సరిగా కనిపించడంలేదు. ముసిలిదాన్ని, కళ్ళుకనిపించవో!”

స్వామినాథన్ కి ఒళ్ళుమండిపోయింది. రాజంతో ఈ చెత్తంతా మాట్లాడడం సరిపడక, తనలో తానుగొణుక్కున్నాడు.

రాజంవచ్చి ఆమెపక్కమీద కూచున్నాడు. నాయనమ్మ అతనితలనిమిరి, వెంట్రుకలు పొట్టిగా సన్నగా ఉన్నా పట్టులా మెత్తగా ఉన్నాయని మెచ్చుకుంది. “మీ అమ్మపేరే వింటి? సంతానం యెంతమంది? నగలు చాలా వున్నాయా?” అని అడిగింది. “మా అమ్మకి ఒక పెట్టెనిండా నగలు, యింకో పెట్టెనిండా వెండి బంగారుసామాను వున్నాయి” అని చెప్పాడు. ఆతరవాత మదరాసు, లైటుహౌసు, సముద్రం, ట్రాంలు, బస్సులు, సినిమాలు-వీటన్నిటిగురించి నాయనమ్మకు వర్ణించి చెప్పాడు. ఇవన్నీ వింటూ, నాయనమ్మ ఆశ్చర్యంతో ఉక్కిరిబిక్కిరయింది.

III

స్వామినాథన్ కాసులో అడుగుపెట్టేసరికి పకపకా నవ్వులు వినిపించాయి. ‘నన్ను చూసి కాదులే’ అనుకుని వెళ్ళి సీటులో కూచున్నాడు. కాని నవ్వులు ఆగలేదు. చుట్టూ చూశాడు. సల్లబల్ల కనిపించింది. దానిమీద తాటికాయలంత అక్షరాలతో ‘తోకో’ అని రాసి ఉంది. స్వామినాథన్ సల్లబల్ల దగ్గరికి వెళ్ళి చేతులతో అక్షరాలు తుడిచేసి వెనక్కుతిరిగి చూశాడు. శంకర్ తలవంచుకుని నోటుపుస్తకంచూస్తున్నాడు. ‘బటాణీగింజ’ పుస్తకాలసంచి ఊడదీస్తున్నాడు. మాటాడకుండా ‘బటాణీగింజ’ దగ్గరికి వెళ్ళి చెంపమీద చెళ్ళున కొట్టాడు. ‘బజాణీగింజ’ ఏడుస్తూ తనూ రాయలేదని మొత్తుకుంటూ శంకర్ వంక దొంగచూపుచూశాడు. స్వామినాథన్ శంకర్ వేపు

1. అతని మొహంమీద కూడా ఒక్కటి కొట్టాడు.

ఇంకేముంది, గలభా ప్రారంభమయింది. శంకర్, స్వామి నాథన్, 'బటాణీగింజ' క్రిందవడి దొడ్లుతూ, రక్కుకుంటూ, ఒకరిజుట్టు ఒకరు పీక్కుంటూ తన్నుకోసాగారు. గంట మోగింది. రాజం, మణి, సోము క్లాసులోకి వచ్చారు. మాస్టరు వచ్చి చూసి, నిర్భాంతపోయాడు. కళ్ళప్పగించి చూడడంకంటే ఏమీ చేయలేకపోయాడు. అతను ముసిలి అరవంమాస్టరు. ఎవరూ అతనిని ఖాతరుచేసేవారుకాదు.

కొట్లాడుకుంటున్నవారిని సోము, మణి విడవేశారు. మాస్టరు వేదికమీదికి ఎక్కి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. క్లాసులో గోల అణిగిపోయింది. సోము లేచి అన్నాడు. "సార్! మమ్మల్ని బయటకు వెళ్ళనీయండి. క్లాసు సాగకుండా చేయడం మా కిట్టం లేదు" మాస్టరు గంభీరంగా కూచున్నాడు. కాని అప్పటికే మణి స్వామినాథన్ ని 'బటాణీగింజ' ను ముందుకు తోస్తూ క్లాసుబయటికి వెళ్ళిపోయాడు. శంకర్ ను తీసుకుని సోము వారివెనకాలే వెళ్ళాడు.

బడిపక్కనఉన్న పొలంలో ఒక ఏకాంతస్థలానికి వారు చేరుకున్నారు. కొంతసేపటివరకు ఎవరూ 'ఆ ఊ' అని కూడా అనలేదు. మణి ఊరుకోకుండా "యేవిఁ టీ గొడవ, గాడిదల్లారా!" ముగ్గురూ ఒక్కసారే గొంతులు ఎత్తారు. అందరిలోకీ స్వామినాథన్ గొంతు బిగ్గరగా వినిపించసాగింది. "వీడు — యీ 'బటాణీగింజగాడు' తోక అని... పెద్ద తాటికాయంత అక్షురాలతో... నల్ల బల్ల మీద రాశాడు, తాటికాయలంత..."

“ఉహూ - నేను రాయలేదు. నువు —” అంటూ గోలపెట్టాడు బటాణీగింజ.

“వీక్షా రాశాడు” అన్నాడు స్వామినాథన్ శంకర్ని వేలితో చూపెడుతూ.

“వెధవ! నేను రాస్తుండగా నువు చూచియేడిచావా?” అని శంకర్ అరిచాడు.

మణి వాళ్ళనోళ్ళు మూసి, “యింతకీ అసలు తోక యేవిటి?” అని అడిగాడు. అసలు విషయం ఎవరూ మణికి ఇంతవరకు చెప్పలేదు.

“నన్ను వీళ్ళు ‘రాజంతోక’ అంటున్నారు.” అని చెప్పాడు స్వామినాథన్ వెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ.

మణి మొహం ముద్దకట్టుకుపోయింది. “రాజంగురించి మాటాడేగుండె యెవరికుంది?”

“ఓ, గుండె” అన్నాడు సోము.

“మీలో యెవరన్నా గనక ఆ పని చేసివుంటే —” అని అరిచాడు మణి పణికిపోతున్న శంకర్, ‘బటాణీగింజ’ల కేసి చూస్తూ.

“చేస్తే, నువ్వేం చేస్తావేం?” అని అడిగాడు సోము నిర్లక్ష్యంగా నవ్వుతూ.

“యేవిటి నీవుద్దేశం, సోము! యేవిటి?”

“మణీ! యిలా చూడు” అన్నాడు సోము. “చాలా కాలంగా ఒకవిషయం నీతో చెప్పాలనుకుంటా. నువ్వేదో రుహా గొప్పవాడివని విర్రవీగుతున్నావులే!” ఇలా అని సోము రుణిమెడమీద ఈడ్చుకొట్టాడు. సోము ఎదురుదెబ్బ కొడదామని

చేతిని అదరకొట్టేశాడు. మణి సోమును ఒక్కతన్నతన్ని కింద పడగొట్టాలని చూశాడు. కాని సోము పక్కకు తప్పుకుని మణిని ఒక్కతన్న తన్నాడు. దాంతో మణి పిల్లిమంత్రం వేశాడు.

మిగిలినముగ్గురు వాళ్ళకళ్ళను వాళ్ళే సమ్మలేక పోయారు. మణి సోము కొట్టుకోవడం! వాళ్ళకి మతులు పోయాయి. సోము మణి ఒకర్నికరు చంపేసుకుంటారనే తలి చారు. ఒకరికేసి ఒకరు కోరచూపులుచూసుకుని బడివేపు పరుగెత్తారు.

పరుగెత్తుకు వెళ్ళి హెడ్ మాస్టరు గదిలో చొరబడ్డారు. పక్కపొలంలో రెండు ఖూనీలు ఆ క్షణంలో జరిగిపోతున్నాయనిపించింది హెడ్ మాస్టరుకు వాళ్ళమాటలనుబట్టి. వాళ్ళ ఉద్రేకం, మొహాలు చూసి హెడ్ మాస్టరు నవ్వుతాడు. గడ్డంగోక్కున్నాడు. జవానును వెంటతీసుకుని పొలంలోకి వెళ్ళాడు.

అక్కడ ఆ ఇద్దరూ కిందపడి కొట్టుకుంటూ పొలంలో ఆమూలనుంచి ఈమూలకి దొర్లుతున్నారు. హెడ్ మాస్టరు, జవాను వాళ్ళిద్దరిని విడదీసి పైకిలేవనెత్తారు. సోముకి మణికి ఉన్నంతబలం ఈ ప్రపంచంలో ఎవరికీ లేదని అంతవరకు సమ్మతూపచ్చాడేమో, స్వామినాథనకి ఇదంతా చూసేసరికి ఆశ్చర్యం వేసింది.

ఆ రో ప్ర క రణం

అక్కరకు ఆదుకున్న మిత్రుడు

I

మూడువారాలతరువాత ఒకనాటిమధ్యాహ్నం స్వామి నాథన్ మణిఇంటిముందు నుంచుని సన్నగా ఈలవేశాడు. మణి వచ్చి అతనిని కలుసుకున్నాడు. ఆ రోజు మధ్యాహ్నం గనక వచ్చి తననుకలుసుకుంటే అద్భుతం చూపిస్తానన్నాడు. ఏమిటయిఉంటుందా అని ఆలోచిస్తూ వాళ్ళిద్దరూ రాజం ఇంటికి బయలుదేరారు.

“ఆఁ, యేంలేదు” అన్నాడు స్వామినాథన్ “రాజం యేదో యెగతాళికి అనివుంటాడు. వాళ్ళయింటికి మనిద్దర్ని రప్పించుకోవడాని కిదో యెత్తు” ఇలా అనుమానంవెలిబుచ్చి నందుకు మురికికాలవలోకి తోసేద్దామనుకున్నాడు మణి.

“బహుశా యేకోతిన్ కోనివుండవచ్చు” అని తిరిగి అన్నాడు స్వామినాథన్ ధైర్యంగా. మణి అతనిమీద మహా దయచూపుతున్నట్టు ‘అయిఉండవచ్చు’ అన్నాడు. వాళ్ళకి ఆశ్చర్యంగాలిపేవిషయాలు ఒకొకటే ఊహించుకుని చివరకు లాభంలేదని ఊహించడమే మానుకున్నారు.

ఆలోచనలు శత్రువులమీదికి మళ్ళాయి. “నే నేం చెయ్యబోతున్నానో తెలుసా?” అని అడిగాడు మణి “సోము నడుం విరగ్గొట్టేస్తాను. వాడు యెక్కడ వుంటున్నదీ నాకు తెలుసు. బజారువెనుక కబీర్ పీఠిలో వుంటున్నాడు. తమల పాకులు కొనుక్కోవడానికి తరచుగా బజార్లో ఒక కొట్టుకు రావడం చూశాను. ముందుగామునిసిపాలిటీదీపంమీద రాయి

విసిరి దాన్ని ఆర్పేస్తాను. కబీర్ పీఠిలో యెంత చీకట్లో నీకేం తెలుసు?...దుడ్డుకర్రపుచ్చుకుని చీకట్లో నుంచుంటాను. వాడు వచ్చి రావడంతోనే — యెముకలు విరగ్గొట్టిపడేస్తాను. ...” ఈ మాటలు వింటూంటే స్వామినాథన్ కి వణుకుపుట్టింది. “అంత టితో అయిందీ” అంటూ మళ్ళీ మొదలుపెట్టాడు మణి. “ ‘బటాణీగింజ’ను కాలికింద నలిపేస్తాను. యిక శంకర్ ని సరయూనది ఒడ్డుమీది రావిచెట్టుమీద వేలాడగట్టివురేస్తాను.”

రాజం ఇంటికి చేరుకోగానే మాటాడుకోవడం ఆపేశారు. గేటు వేసిఉంది. గోడ ఎక్కి లోపలకు దూకారు. ఒక నౌకరు వారివేపు పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి “గోడ యెందుకుయెక్తారు?” అని అడిగాడు.

“యీ గోడ నీ అబ్బసామ్మా యేం?” అని మణి విరగబడి నవ్వసాగాడు.

“నడుములువిరిగితే”—అంటూ మొదలుపెట్టాడు నౌకరు.

“నీకేం? నీ నడుం విరగదుగా” అని దయాదాక్షిణ్యాలు లేనివాడులా నవ్వాడు స్వామినాథన్.

“యింకొక్కమాట నువ్వేం పోలీసు సూపరెంటు కొడుకువా?” అన్నాడు మణి.

“ఉహు - కాను” అని నౌకరు జవాబిచ్చాడు.

“అలాయితే, విను” అన్నాడు మణి. “మేము పోలీసు సూపరెంటుగారికొడుకుతో మాటాడాలని వచ్చాం.” దాంతో నౌకరు వెనక్కి తగ్గాడు.

రాజంగదితలుపుమీద దబదబా బాదారు. గడియ చప్పుడుకాగానే వెళ్ళి స్తంభంచాటున దాక్కున్నారు. రాజం

తొంగిచూసి ఎవరూ కనిపించకపోయేసరికి మళ్ళీ తలుపు వేసుకున్నాడు.

మణి స్వామినాథన్ స్తంభంచాటునుంచి ఇవతలకి వచ్చి ఏమిచేయడానికీ తోచక గుమ్మంముందు నిలబడ్డారు. స్వామినాథన్ తలుపుసందున నోరుపెట్టి పిల్లిలాగా మ్యావ్ అన్నాడు. మణి స్వామినాథన్ ని ఇవతలకి లాగి తాను తలుపుసందున నోరుపెట్టి కుక్కలాగా మొరిగాడు. మళ్ళీ గడియచప్పుడయి తలుపు కొద్దిగా తెరుచుకుంది. మణి స్వామినాథన్ చెవిలో “నువు గుడ్డి పిల్లి పిల్లివి, నేను గుడ్డికుక్కపిల్లను” అన్నాడు.

మణి వంగి చేతులు నేలకుఆనించి, కళ్ళు గట్టిగామూసుకుని, తలతో తలుపుతోసి గుడ్డికుక్కపిల్లిలాగా నటిస్తూ రాజంగడిలో ప్రవేశించాడు. స్వామినాథన్ కళ్ళుమూసుకుని మణి వెనకాలే పాక్కుంటూ వెళుతూ మ్యావ్ అని అరవసాగాడు. ఈవిధంగా గదినాలుగుమూలలా తిరగసాగారు. రాజం వాళ్ళ కూతలకు జవాబుగా తానూ నిమిషనిమిషానికీ మొరుగుతూ, మ్యావుఅంటూ ఆ ఆటకు రక్తికట్టించాడు. గుడ్డికుక్కపిల్లకు మనిషికాలు రాసుకుంది. ఆ కాలు రాజం దేననుకొని మెల్లిగా పిక్కిమీద కరిచింది కాని, కళ్ళు తెరిచిచూసేసరికి, ఆశ్చర్యం! ఆ కాలు అతనిశత్రువు సోముది. గుడ్డిపిల్లిపిల్ల ఒకకాలుదగ్గరికి చల్లగా వెళ్ళి పంజాతో గోకసాగింది. కళ్ళు తెరిచి చూసేసరికి ఆశ్చర్యం! అది శత్రువు శంకర్ కాలు!

మణి అలాగే ఒక్కనిమిషం కొయ్యబారిపోయి, లేచి నుంచున్నాడు. సిగ్గుతో కోపంతో చుట్టూ చూశాడు. ‘బటాణీ గింజ’ ఒకమూల అల్లరికి కళ్ళుమిణకరిస్తూ కూర్చున్నాడు.

గొంతుపిసికేయాలన్నంత కోపంవచ్చింది మణికి. వెనుకకుతిరిగి చూశాడు. రాజం నవ్వుఅణచుకుంటూ అతనికేసి రెప్పలార్ప కుండా చూస్తున్నాడు.

ఇక స్వామినాథన్ ఏకర్చీకిందో బల్లకిందో ఎవరికంటా పడకుండా చీకట్లో దాక్కోవడం ఉత్తమమని తలచాడు.

“రాజం! యేవిటి నీవుద్దేశం?” అని అడిగాడు మణి.

“యెందు కలా మండిపడతావ్?”

“యిదంతా నీ తప్పు” అన్నాడు మణి కఠినంగా. “నాకు తెలవదు —” చుట్టూచూశాడు.

“బలేబాగుంది! నిన్ను కుక్కలాగా నడుస్తూ మొరగ మన్నానా? మొరగమన్నానా?”

సోము, అతనిజట్టు ఫక్కుసనవ్వారు. మణి చుట్టూ తేరిపారజూచి, “రాజం, నేను వెళ్ళిపోతున్నా. యిది నేను వుండదగినస్థలంకాదు” అన్నాడు.

“నువు వెళ్ళిపోతే యిక నీతో నేనూ మాటాడను” అన్నాడు రాజం.

ఏంచేయడానికి మణికి పాలుపోలేదు. రాజం అతనిని పక్కకుతీసుకు వెళ్ళి శాంతపరిచాడు. అంతులేనికష్టంలో చిక్కుకునిఉన్నా స్వామినాథన్ వేపు తిరిగి, తనజీవితంలో కుక్కలా పిల్లిలా అంతచక్కనినటన ఎన్నడూ చూడలేదనిపొగడి, అతనిని కూడా ఓదార్చాడు. ‘కొద్దినిమిషాలవరకు నిజంగానే కుక్కే మొరుగుతోంది, పిల్లే అరుస్తోంది అని భ్రమపడ్డాను. ఏ సంతలోనో ఇలా ప్రదర్శిస్తే మీకు బహుమానాలు వచ్చిపడతాయి’ అన్నాడు. తిరిగి అలా నటిస్తే, ‘తానెంతో సంతో

షిస్తాననీ, చూడడానికి వాళ్ళనాన్ననుకూడా పిలుచుకువస్తాననీ చెప్పాడు.

దీంతో స్వామినాథన్, మణి చల్లబడిపోయి, తమను చూచుకుని తామే గర్వించసాగారు. ఆ తరువాత అంతా ఫలహారాలుచేశారు. ఆగదిలోని ముగ్గురుశత్రువులు తలపుకువచ్చినపుడు తప్ప తక్కినసమయంలో వారిసంతోషానికి హద్దులేదు.

వాళ్ళు ఇలాంటిస్థితిలోఉండగా రాజం స్నేహంమీద ఉపన్యాసందంచనారంభించాడు. 'ఐకమత్యమే బలం'అనే నీతిని గరిపే 'ముసలివాడు - కట్టెలమోపు'అనేకథను ఉదాహరణగా తీసుకుని, అందరికీ నచ్చేటట్టు స్నేహాన్ని గురించి మాటాడాడు. అక్కరకుఆదుకున్న స్నేహితుడే నిజానికి స్నేహితుడు. శత్రుత్వాన్ని పెంచుకునేవారు ఎటువంటి సరకయోతనలుపడతారో బిళ్ళగగుర్పొడిచేటట్లు వర్ణించాడు. శత్రుత్వాన్ని పెంచుకున్నవాడిని చనిపోయినతరువాత ఒకగదిలో పెట్టి తాళంవేస్తారు. బట్టలు ఊడదీసి ఎర్రగాకాలుతున్న ఇనపదిమ్మెమీద నిలబెడతారు. చుట్టూ తేనెతుట్లు. వాటిల్లో నిమ్మకాయంత తేనెటీగలు. ఆ పాపి దిమ్మెమీదనుంచి కిందకు అడుగుపెడితే, 'ఆగదిలో తిరిగే వందలకొలదీ తేళ్ళు, జెర్రులమీద కాలు పెట్టాలి. ఇదంతా వేదాలలో వ్రాసిఉంది'అని చెప్పాడు రాజం. అంతా గజగజ నవ్విపోయారు.

నిద్రాహారాలులేకుండా ఆ పాపి అలా నెలరోజులు నిలబడాల్సి. ఆపైన అతనిని ఒకవంతెనమీదికి తీసుకువెళతారు. వంతెనకింద కళపెళకాగే నూనెచెరువు. పైగా వంతెన మహా ఇరుకు. కాలిఅడుగుకంటే ఎక్కువవెడల్పు ఉండదు. ఒకొక

అడుగువేసుకుంటూ వెళ్ళాలి. ఆ వంతెనమీదకూడా కందె రీగగూళ్లు, ముండ్లజెముడుపొదలు, బోలెడన్ని ఉన్నాయి. వంతెనమీదుగా సాగిపోమ్మని వెనకనుంచి అదమాయిస్తుంటారు. కళ్ళపెళ్ళకాగే ఆ నూనెలో కాలుజారి పడకుండా నిల్లకాలం నడవాలంటే ఒక్కొక్క అడుగు వేసుకుంటూ వెళ్ళాలి...

రాజంమాటలు అందరినీ ముగ్ధుల్ని చేశాయి. ముందుకు వచ్చి 'నేటినుంచీ మాకు శత్రువులంటూ లేరు' అని చెప్పమని రాజం వారిని ఆహ్వానించాడు. ఆమాట చెపితే శంకర్ కి ఒక బైండుబుక్కు, స్వామినాథన్ కి గడియారంలాపనిచేసే ఇంజను, సోముకి బెల్టు, మణికి చక్కటిచాకూ, 'బటాణీగింజ' కు మహా పసందయిన కలం ఇస్తానన్నాడు.

బీరువాతెరిచి తాను వారికి బహుమానంగా ఇవ్వదలచిన ఆ వస్తువులన్నింటినీ చూపెట్టాడు. గోళ్ళుకొరుక్కుంటూ అంతా మాట్లాడకుండా కొంచెంసేపు నిలబడ్డారు. ఈ రాజీ చేయడంలో హైరానపడ్డాడేమో రాజంకు ముచ్చెమటలు పట్టాయి.

మొట్టమొదట 'బటాణీగింజ' లేచి బీరువాముందు నిలబడి, "ఆ కలం యిలాయివ్వు చూస్తాను" అన్నాడు. రాజం కలం ఇచ్చాడు. కలం అటూఇటూ తిప్పిచూసి, ఏమీ అనకుండా తిరిగి ఇచ్చివేశాడు. "బటాణీగింజ! యేం నచ్చలేదా?" అని అడిగాడు రాజం. బటాణీగింజ బీరువాలోకి తేరిపార జూస్తూ "నా కా పెట్టె కావాలి" అన్నాడు ఒక చిన్నపెట్టె చూపిస్తూ. ఆ పెట్టెమీద పసుపుపచ్చటి నల్లటి నమూనా

చిత్రాలు, మూతమీద తాజమహల్ బొమ్మ వేసిఉన్నాయి. “ఉహు- వీలేదు. అది నాకు కావాలి” అన్నాడు రాజం. ఒక నిమిషం గడిచింది. రాజంకు అలాంటిపెట్టెలు ఇంకా రెండు ఉన్నాయి. మనసుమార్చుకుని “నా కక్కరలేదులే. కావల్సి తీసుకో” అన్నాడు.

కొద్దిసేపటికి మణి అరచేతితో చాకుకు వదునుపెడు తున్నాడు. సోము బెట్టుపెట్టుకుంటున్నాడు. శంకర్ లావుపాటి బైండుబుక్కు అటూఇటూ తిప్పిచూస్తున్నాడు. స్వామినాథన్ ఆకుపచ్చని ఇంజనును ఆప్యాయంగా గుండెలకేసి అదుము కుంటున్నాడు.

వి డ వ ప్త క రణం

తమ్ముడు పుట్టాడు

రెండురోజులుగా స్వామినాథన్ తల్లి పడక వేసింది. పంటింటోకి అడుగుపెట్టలేదు. స్వామినాథన్ విషయమయి శ్రద్ధ తీసుకోలేదు. తల్లిదగ్గరలేకపోయేసరికి స్వామినాథన్ కి బెంగవేసింది. తల్లి పడుకున్న గదిలోకి అతనిని తీసుకువెళ్ళారు. ఆమె పక్క మీద పండుకుని ఉంది. జుట్టు చెదిరి ఉంది. మొహం పాలి పోయి ఉంది. ఆమె కొడుకుని దగ్గరికి రమ్మని పిలిచి “చిక్కి పోయావేం, సరిగా, తిండి తిని కంటినిండా నిద్రపోవడంలేదా?” అని అడిగింది. స్వామినాథన్ ఆమెకేసి దీనంగా తేరిపారజూడ సాగాడు. ఆమె పూర్వంఉన్నట్టుగా లేదు. బిగవట్టుకుని ఏదో మాటాడి మాటాడనట్లు మాటాడాడు. ఆమెఆకారం చూసేసరికి అతనిమనసు కుంగిపోయింది. పట్టువిడిపించుకుని పరుగుచ్చుకు వెళ్ళిపోయాడు.

“సీత తమ్ముడు పుట్టబోతున్నాడురా” అని చెప్పింది నాళ్ళనాయనమ్మ. కాని ఆ వార్త అతనికి ఉత్సాహం పుట్టించలేదు.

ఆ రాత్రి అతనిని నాయనమ్మపక్కలోపడుకోనిచ్చారు. దీపాలు ఆ రాత్రంతా వెలుగుతూనేఉన్నాయి. కళ్ళు తెరిచి సప్తశల్లా నడవలో హడావిడిగా నడుస్తున్న అడుగులచప్పుడు వినిపించేది. బాగా పొద్దుపోయింతరవాత స్వామినాథన్ కు మెలుకువవచ్చింది. కళ్ళు తెరిచిచూసేసరికి హాల్లో డాక్టరమ్మ కనిపించింది. ఆ ఇల్లు తనదే నన్నట్లుగా ఆమె నడుచుకోసాగింది. ఆమె స్వామినాథన్ తల్లి పడుకున్న గదిలోకి వెళ్ళింది. వెంటనే గదిలోనుంచి గుసగుసలు, మూలుగులు వినిపించాయి. డాక్టరమ్మ గంభీరముఖంతో గదిలోనుంచి బయటికివచ్చి, అక్కడ ఉన్న వారందరిమీద పెత్తనంచేయసాగింది. చివరకు స్వామినాథన్ నాన్ననుకూడా ఏదో పనిచేయమని పురమాయించింది. ఆయనవెళ్ళి ఒకనిమిషంలో చేతిలో చిన్న సీసాపట్టుకుని చక్కావచ్చాడు. ఏమీతోచక అక్కడ తచ్చాడ సాగాడు. గుసగుసలు, తొందర, ఉద్రేకం, వేడిసిబ్బ, మందులు-కొత్తవ్యక్తి ఈ ప్రపంచంలోకి అవతరించడానికి సన్నాహాలు-స్వామినాథన్ కి ఏమాత్రం అర్థంకాలేదు. నాయనమ్మ వచ్చే పోయేవారిని ఏదో అడుగుతూనేఉంది. కాని ఎవరూ ఆమెకి సమాధానమివ్వడంలేదు.

అయితేనేం? నాయనమ్మపక్కలోని అయిదుజంఖానాలు హాయిగొలుపుతున్నాయి. అయిదుదిండ్లు వెచ్చగొలుపుతున్నాయి. ఇక పక్కలో నాయనమ్మఉండడంవల్ల మనసు చిట

వుగా ఉంది. అన్నిటినిమించి కనురెప్పలు బరువెక్కిాయి. ఇంకేం కావాలి? హాయిగా నిద్రపోయాడు.

II

అరవంమాస్తరు గడ్డం మాసింది. వెండికట్టు కళ్ళజోడు పెట్టుకుని అరవవ్యాకరణంలోని చిక్కులు విప్పిచెపుతున్నాడు. విద్యార్థులకంటే మాస్తరే ఎక్కువ ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు. క్లాసంతా గోలగోలగా ఉంది. పిల్లలు చిన్నచిన్న గుంపులుగా చేరి కబుర్లుచెప్పుకుంటున్నారు. బల్లమీదకొట్టి పిల్లలను ఊరుకోబెట్టాలని మాస్తరు యత్నించాడు. లాభంలేకపోయింది. కొంతసేపయినతరువాత ఆ యత్నంమాని తనమానాన తాను పాఠం చెప్పుకుపోతున్నాడు.

శంకర్, ఇంకా కొంతమంది మొదటిబెంచిమీద చెవులు దోరలు చేసుకుని వింటూ, పెనిసిళ్ళతో రాసుకుంటున్నారు. స్వామినాథన్, 'బటాణీగింజ' ఆఖరిబెంచీమీద కూర్చున్నారు.

“అరే ‘బటాణీగింజా’ యివాళ వుదయం నాకు తమ్ముడు పుట్టాడురోయ్!” అన్నాడు స్వామినాథన్.

‘బటాణీగింజ’కు ఆసక్తి కలిగింది. “బాగుంటాడా? అని అడిగాడు.

“ఓ, బాగుంటాడు? నేలెడంత వున్నాడు. ముద్దొస్తుంటాడు” అని స్వామినాథన్ తమ్ముడిని అనుకరించడం మొదలు పెట్టాడు. కళ్ళుమూసుకున్నాడు. పెదవులు బిగిపట్టాడు. హొమ్ముమీద చేతులు ముడుచుకున్నాడు. నాలికజాపాడు. తల అటూఇటూ ఆడించాడు. ‘బటాణీగింజ’కు నవ్వు ఆగలేదు. “కాని” అన్నాడు స్వామినాథన్ “చేతులు బహు చిన్నగా,

లావుగా తమాషాగా వున్నాయి. కాని మొహం మాత్రం బాబోయ్ ! యెరగా మిరపకాయలా వుంది.”

మాస్టరు చెప్పే పాఠం కొద్దినిమిషాలపాటు విన్నారు. “చూడు స్వామి!” అన్నాడు ఒటాణీగింజ “విళ్ళు యిట్టే యెదిగి వూరుకుంటారు. మీ తమ్ముడంత పసిపిల్లాడొకడిని చూశాను. మళ్ళీ సెప్టెంబరు శెలవుల్లో చూస్తే గుర్తుపట్టలేకపోయాను.”

ఎ ని మి దో పు క రణం

పరీక్షలముందు

ఏ ప్రి ల్ ప రీ ట్ లు ఇక రెండువారాలున్నాయనగా తండ్రిలో మార్పువచ్చిందని స్వామినాథన్ గుర్తించాడు. ఆ మార్పు మంచికేంకానట్టు తోచింది. ఆయనగడబిడ రోజురోజుకు హెచ్చుతోంది. ఆయనతో వేగడం కష్టమవుతోంది. కొడుకును వేధించుకుతినాలని హఠాత్తుగా ఆయనకు బుద్ధిపుట్టినట్టుంది. నాయనమ్మతో కబుర్లుచెప్పడం కంటపడితే కఠినంగా “అరే, పరీక్షలు దగ్గరికివస్తున్నాయి. జ్ఞాపకంవుంచుకో” అని మందలించేవాడు. తల్లి వెనక తిరుగుతూంటే లాక్కునచ్చి రాతబల్ల ముందు కూలవేసేవాడు. తాలూకాకచేరీలో రాత్రి తొమ్మిది గంటలతరువాత అతనిగొంతు వినిపించితే చాలు, వాళ్ళనాన్న గదిలోనుంచి “స్వామి! యింకా నిద్రపోలా? పెందలాడే లేచి చదువుకోవాలిసుమా” అని మందలించుమాటలు వినిపించేవి. స్వామినాథన్ జీవితంలో ఇది పరీక్షాసమయం. ఒకరోజున ధైర్యం తెచ్చుకుని, “నా పరీక్షలవిషయంలో అంత గాబరాపడతా వెందుకు?” అని స్వామినాథన్ అడిగాడు.

“నువు పరీక్ష తప్పిపోతే ?”

“తప్పటమే !”

“బాగా చదివి పరీక్ష బాగారాస్తే, తప్పవు నిజమే...

కాని ఒకవేళ తప్పానుకో, నీ తోటిపిల్లలంతా డైక్లానులోకి వెళతారు. నువు మళ్ళీ యిక్లానులోనే కూర్చోనాలి. బాగా చదివి పరీక్ష బాగారాస్తే పరీక్షలు ఆఖరయిపోయినరోజునుంచీ ఇష్టంనచ్చినట్టు చేయచ్చు.”

స్వామినాథన్ ఆలోచించాడు. మఱి, రాజం, ‘బటాణీ గింజ’, శంకర్ తననువదలి రెండ్స్ ఫారంలో చేరారనుకో. వాళ్ళనాన్న చెప్పిందే సరి “అయిదోక్లానుపిల్లలంతా పరీక్ష ప్యాసయినచ్చి నీ పక్కన కూర్చుంటారు. సరేనా” అని నచ్చేటట్టు చెప్పాడు వాళ్ళనాన్న.

స్వామినాథన్ అరగంటసేపు డెసిమల్ లెక్కలు చేస్తూ కూర్చున్నాడు.

II

బడిలో ప్రతివాడిని పరీక్షలదెయ్యం వట్టినట్టుంది. శంకర్ మొహంలా చిరునవ్వు కనిపించి ఎన్నివారాలయిందో ! సోము చలాకీగా తయారయ్యాడు. ముక్తసరిగా మాటాడడం మొదలుపెట్టాడు ‘బటాణీగింజ’కు పరియాచకాలు అర్థంచేసుకోవడానికి న్యవధిపడుతోంది. పరియాచకాలు ఆడలేకపోతున్నాడు. ఇక రాజం, మొదటిగంటకొట్టేసరికి బడికిరావడం, మాస్టరుచెప్పింది రాసుకోవడం, మళ్ళీ ఆఖరుగంటకొట్టగానే వెళ్ళిపోవడం. స్నేహితులతో సరిగా మాటాడడంకూడాలేదు. మఱికి పరీక్ష బెంగపట్టింది. నీలయినపుడల్లా శంకర్ ని పక్కకు

తీసుకు వెళ్ళి పాతాలు చదువుతూంటే తనకువచ్చిన అనుమానాలు తీర్చుకుంటున్నాడు. బడిగుమాస్తా వెంటపడసాగాడు. ఆ గుమాస్తాకు తెలియనిదంటూ లేదని, పరీక్షల్లో వచ్చే ప్రశ్నలు అతనికి తెలుసనీ బడిపిల్లలనమ్మకం.

ఒకరోజున మణి అతని ఇంటికి వెళ్ళి, అతని పాదాల దగ్గర కొత్త సంకాయల బుట్ట పెట్టాడు. గుమాస్తా సంతోషించి మణిని ఒక ముక్కాలిపీటమీద కూచోబెట్టాడు.

గుమాస్తా చాలా మెత్తగా కనిపించాడు. ఆసమయంలో ఏమి అడిగినా చెప్పకాడనే ధైర్యం కలిగింది మణికి. గుమాస్తా అతను పెంచే పిల్లి విషయమై ఏదో గొణుక్కుంటున్నాడు. బక్కచిక్కి ఆ పిల్లి అతనికి దగ్గరగా పడుకుని ఉంది. కాని ఆయన గొణుగుడు మణికి అర్థం కాలేదు. పరీక్షలో వచ్చే ప్రశ్నల విషయం ఎత్తాలని మహా ఆదుర్దాగా కాచుకుని కూర్చున్నాడు. ఇంతలో గుమాస్తా పిల్లి గొడవ మాని వేసి, కందిరీగలమీద పట్టి చాడు. కాని మణికి ఒరిగిందేమీ లేదు. ఎప్పుడు ప్రశ్నల విషయం ఎత్తుదామా అని కాచుకూచున్నాడు మణి. “యీ కందిరీగల్ని కళ్ళ దగ్గరగా యెగరనీయకూడదు. కళ్ళ జబ్బులు పట్టుకుంటాయి. కళ్ళ కలకలు వస్తే పచ్చి వుల్లి పాయముక్క తీసుకుని...”

ఇక ఆయన నోరు మూతపడదని గ్రహించి మణి ఆయన ధోరణికి అడ్డం వచ్చి “పరీక్షలు యిక వారం రోజులే వున్నాయి సార్!” అన్నాడు.

గుమాస్తా కొద్దిగా కంగారుపడి, “అవునవును, యింకొక్క వారం... చిన్న వుల్లి పాయగాదు, రస మొచ్చే రకం తీసుకొని...”

“సార్!” అంటూ మణి మళ్ళీ అడ్డం వచ్చాడు. “పరీక్షల విషయంలో నాకు ఆందోళనగా వుంది.” అని బిక్క... మొహం వేశాడు.

“ఊ- బాగా చదివితే నెగ్గితిరుతావు” అన్నా డాక్టర్ జ్యోతిష్కుడు.

“చూడండి, సార్! నాకు మహా ఆందోళనగా వుంది. పరీక్షలమూలంగా రాత్రిళ్లు నాకు నిద్రవట్టిచావడంలేదు... ముఖ్యమయిన వేమిటో చెపితే... చదవవలసింది బోలెడంత వుంది. పరీక్షకు అనవసరమైనవి చదవడం మానేస్తాను.” ఇలా డొంకతిరుగుడుగా అడిగాడు. మణి అసలు ఉద్దేశమేమిటో గుమాస్తా గ్రహించి అన్నాడు: “పాఠాలన్నీ చదువు. తప్పకుండా ప్యాసవుతావు.” డొంకతిరుగుడుగా చెపితే లాభంలేదని గ్రహించి మణి సూటిగా, “పరీక్షలో యేవ్రశ్నలు వస్తాయో చెప్పండి, దయయించి” అని అడిగాడు.

పరీక్ష పేపర్ల విషయం తనకేమీ తెలియదని చెప్పాడు గుమాస్తా. కాని మణి వదలకుండా ‘మీకు తెలియకపోతే యెవరికి తెలుస్తాయి?’ అంటూ పొగడసాగాడు. కాసేపు పొగిడేసరికి గుమాస్తా కొంచెం మెత్తబడి, చెప్పడం మొదలు పెట్టాడు. ఆ చెప్పేదంతా చాలా ముఖ్యమయిందనుకున్నాడు పాపం మణి! ఆ గుమాస్తాకు మొదటిఫారం పుస్తకా లేమిటో కూడా తెలియదు. కాని ధైర్యంగా “జాగ్రఫీ జాగ్రతగా చదవాలి. మాపులు గీయడం బాగా నేర్చుకోవాలి. యికలెక్కలు- రోజూ అయిదు లెక్కలకు తక్కువకాకుండా చేయాలి. అలా

చేస్తే పరీక్షలో యెటువంటి లెక్క యిచ్చినా యిట్టే చేసేయ గలుగుతావు” అని సలహా ఇచ్చాడు.

‘అయితే యింగ్లీషు?’

“దాని విషయంలో పెద్దగా బాధపడకు. యింగ్లీషు పాఠాలన్నీ చదివావా?”

“చదివానండీ” అని జవాబిచ్చాడు మణి. కాని ఆ విషయం అతనికి నమ్మకంలేదు.

“యింకేం! ముఖ్యమయిన పాఠాలన్నీ మళ్ళీ చదువు. యింకా వ్యవధి వుంటుందీ మళ్ళీ చదువు; యిక ప్యాసుకాక యేం చేస్తావ్?”

ఈ సమాధానాలు మణికి బాగా సంతృప్తికలిగించాయి. ఇంటికి తిరిగి వెళ్తుంటే తనలోతాను నవ్వుకుని వంకాయలుకొన్న నాలుగణాలు వృధాకాలేదనుకున్నాడు.

III

మణి అందరిలోకీ తానేమో ఘటికుడిలా భావించసాగాడు. తోటివిద్యార్థులమీద అతనికి జాలి వేసింది. వాళ్ళు బండచదువు చదవాలి. శ్రమతగ్గడానికి తనకులా వారికి ముఖ్యమైన ప్రశ్నలు తెలియవు. ఎవరు తనకు చెప్పిందీ బయటపెట్టకుండా ఈ రహస్యం స్వామినాథస్కీకూడా అందజేయాలని తలచాడు.

బడినుంచి ఇద్దరూ కలిసి వెళ్తున్నారు. ఎవరిదోవను వారు చీలిపోకముందే వినాయక మొదలిప్పి డ్రోప్ పీఠులకూడ లిలో ఆగారు. “పరీక్షల్లో యేంవస్తాయో నీకు తెలుసా?” అని మణి అడిగాడు.

“పుస్తకాల అటలుదాటి నాకేం తెలీదు”

మణి స్వామినాథన్ మాటలలోని హాస్యాన్ని తేక్క చేయకుండా, “నే చెప్పేది జాగ్రత్తగా విను కిందటి రాత్రి యేను గంటలదగ్గరినించి పదిగంటలదాకా నే నేంజేశానో తెలుసా?” అన్నాడు.

“వేరుసెనక్కాయలు మెక్కావు.”

“తెలివితక్కువా! వేళాకోళాల కిదేనా సమయం? నేను ఇండియామాపులు రెండు, ఆఫ్రికామాపులు రెండు, యూరప్ మాపు ఒకటి గీశాను.”

“అట్లాసులోనిమాపులన్నీ గీశాననరాదూ?”

“కావచ్చు” అన్నాడు మణి. స్వామినాథన్ అలా అనడం అతనికి దుచించలేదు. “కాని ఒకపుద్దేశంతోనే గీశా ననుకో... నాకు ఒకటిరెండుప్రశ్నలు తెలుసు. యెవరితో నన్నా అనేవునుమా! చిక్కుల్లోపడిపోతాను” ఇలా గంభీరంగా మణి మాటాడేసరికి స్వామినాథన్ నమ్మి, అతనిహితోపదేశం గ్రహించాడు.

IV

స్వామినాథన్ ఇంటికి చేరుకున్నాడు. ఏమీతోచలేదు. తల్లి ఇంట్లోలేదు. నాయనమ్మ మాటాడేధోరణిలోలేదు. ఆ రోజున జరిగిన ఉద్రేకసంఘటనలు వర్ణించిచెప్పాడు: “నాయనమ్మా! యివాళ మా బళ్లో యేంజరిగిందో చెప్పకో చూదాం. ఫస్టు సి లో ఒకకుర్రాడు యింకోకుర్రాడిని ముంజేతిమీద పొడిచాడు.”

“యెందుకు?” అంది నాయనమ్మ యథాలాపంగా

“వాల్మీద్వరికి పడదు” అని చెప్పాడు. కాని నాయనమ్మ నమ్మినట్టులేదు. ఆరోజున జరిగిన ఇంకో గొప్పసంఘటనను గురించి చెప్పాడు. “నాయనమ్మా! నాయనమ్మా! యిది విను. హైడ్డుమాస్టరు బాటన వేలికి ఎదురుదెబ్బ తగిలింది. అబ్బ! యో! నెత్తురు కారెందని! ఆరోజల్లా కుంటుతూనేవున్నాడు. మాడో ఫారంపాతం తీసుకోలేదు. యింక వాళ్ళకి ఆటవిడుపు; అన్యప్రసంతులు!”

“అలానా?” అంది నాయనమ్మ.

నాయనమ్మ కునికిపాట్లుపడుతోంది. స్వామినాథన్ కు చెడ్డపినుగై త్తింది.

తమ్ముడి ఉయ్యాలతోట్టిదగ్గర తచ్చాడసాగాడు. మొదట్లో తమ్ముడు ముద్దుగా ఉండడని సందేహించాడు గాని, రోజురోజుకీ ఆకర్షణీయంగా కనిపిస్తున్నాడు. ఆరోసెల వచ్చింది. ముద్దొస్తున్నాడు. ఇక ఆ పసివాడు నేర్చుకున్నది: ఎవరయినా కంటపడితే చాలు బొంగురుగా అరుస్తాడు; పిడికిలి నోట్లో పెట్టుకుంటాడు; మోచేతివరకు తడిచేసుకుంటాడు; కాళ్ళు అడేవనిగా జూడిస్తాడు; మధ్యమధ్య చిరునవ్వునవ్వి బోసి నోరు, ఎర్రటిచిగుళ్ళు బయటపెడుతూంటాడు. స్వామినాథన్ తమ్ముడిని నిలువునా ప్రేమించసాగాడు. ఉయ్యాలతోట్టెమీద ఆసుకుని పసిపిల్ల వాడిచేత ‘స్వామినాథన్’ అనిపించాలని గంటలకొలది యత్నించేవాడు. పసిపిల్ల వాడు కిలకిలమనేవాడు. ఆ కిలకిల తనపేరును తప్పుగా ఉచ్చరించడంగా తీసుకుని స్వామినాథన్ కెప్పుడూ నేవాడు.

ఇప్పుడు తోట్టెలోకి తొంగిచూశాడు. ఆశాభంగ

మయింది. పిల్లవాడు నిద్రపోతున్నాడు. గొంతు సవరించుకుని బిగ్గరగా దగ్గాడు, పిల్లవాడికి మెలుకువ తెన్నిద్దాహని. కాని పిల్లవాడికి మెలుకువ రాలేదు. ఒక్కక్షణం చూశాడు. వసి పిల్లవాడు లేచిన అరగంటవరకు పెంకులు ఎగిరిపోయేటట్టు ఏడవటం అలవాటు. ఆ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి స్వామినాథన్ చప్పుడుచేయకుండా కాలిబొటన వేళ్ళమీద నడుస్తూ వెళ్ళి పోయాడు.

సాయంకాలం ఇంటిపట్టున పడిఉండడం మహా బాధా కరంగా ఉంది. సరయూ ఇసుక తీన్నెలు, మణితోన్నేహం తలుచు కుని నిట్టూర్చేవాడు. పరీక్షలు పూర్తయేవరకు బయటకు వెళడానికి వీలేదని వాళ్ళనాన్న శాసించాడు. ఆయనను గురించి తా నేమనుకుంటున్నదీ చెప్పేయాలనుకున్నాడు. కాని తీరా ఎదటవడేసరికి నోరు పెరిలేదికాదు. ఏదో ఒక వారం రోజులపాటు సహిస్తే సరిపోతుంది... ఇంతాచేస్తే, ఒక వారం రోజులపాటే గదా ఈ బాధ అనుకునేసరికి హుమారుపుట్టింది.

బల్లముందు కూర్చుని అట్లాను తీశాడు. యూరపు రాజ కీయమాపుదగ్గర తెరచి, దానికేసి తేరిపారజూస్తూ కూర్చున్నాడు. యూరపులాంటి వంకరటింకరఖండంలో మనుషులు ఎలా నివసిస్తున్నారో తోచలేదు. సన్నగా తోకలాగా సముద్రంలోకి పొడుచుకుపోయే భూమ్మీద నివసించే జనుల ఆకారం ఎలా ఉంటుందో, అంత సన్నటి చీలికలో ఉక్కిరిబిక్కిరయి ఎలా చావకుండా ఉన్నారో అని ఆశ్చర్యపోయాడు. ఇంకో పెద్ద సమస్య అతనిని వేధించజొచ్చింది. ఒక దేశంయొక్క ఆకారాన్ని ఈ మాపులు గీసినవాళ్ళు ఎలా కనుగొన్నారు?

యూరపు ఒంటెతలలాగా ఉంటుందని వీళ్ళకి ఎలా తెలిసింది ? ఎత్తయిన గోపురంమీద నిలబడి కిందకనిపించేది గీశారేమో ! తానుహోలుమీదికి ఎక్కి కిందకు చూస్తే మాపులో ఉన్నట్టే ఇండియా కనిపిస్తుందా ? అత నెపుడూ తానుహోలుకు వెళ్ళలేదు. వెళ్ళాలని కుతూహలమూలేదు. స్వామినాథన్ అయితే సమ్మలేదుగాని, దర్జీ రంగా తాన్ హోలు మీదకు పతానులు యువకుల్ని తీసుకెళ్ళి చిత్రహింస చేస్తారని చెప్పాడు.

ఈ ఆలోచనలు కట్టిపెట్టి యూరపుమాపు అట్లాసు చూసి గీశాడు. అట్లాసులో మాపు తనుగీసిన మాపు ఒక దాని సరసన ఒకటిపెట్టి, తన శక్తిసామర్థ్యాలను తానే మెచ్చు కోసాగాడు. కాకపోతే అతను గీసినదాని ఆకారం సగం ఎద్దు మొహం, సగం ఒంటెమొహం గల విచిత్ర జంతువు ఆకారంలా ఉంది.

ఏడుగంటలు దాటింది. తండ్రి ఇంటికివచ్చాడు. కొడుకు చదుకుంటూండడం చూసి, మహా సంతోషించాడు. “బలే బాబూ !” అన్నాడు మాపునంకచూస్తూ కష్టపడ్డందుకు ఫలితం దక్కిందని స్వామినాథన్ సంతృప్తి చెందాడు. పేజీలు తిప్పి ఆశ్రికామాపు తీశాడు.

V

పరీక్షలు రెండురోజు లున్నాయనగా స్వామినాథన్ కావలసిన వస్తువుల జాబితా ఒక కాగితంముక్కమీద రాశాడు.

రూఢువేయని తెల్లకాగితాలు 20 తావులు
పాళ్ళీలు 6

సి రాబుడు

2

క్లిష్టాలు, పిన్నులు

పెనసలు నోట్ల పట్టుకు కొరికి, జాబితా తిరిగి చదివాడు. జాబితా నచ్చలేదు. కావలసినవి ఇన్నేసన కోలేదు. జాబితా తయారుచేయడానికి కూచున్నప్పుడు రెండుమూడు పేజీలకు దేకుతుందనుకున్నాడు. తీరా రాసిచూస్తే అయిదు పంక్తులు తేలింది. జాబితా శ్రద్ధగా తిరిగి చదివాడు 'రూళ్ళు వేయని తెల్ల కాగితాలు 20 థావులు' రూళ్ళు వేయనివే కావాలని అంత పట్టుదల ఎందుకు? అతను ఎంతజాగ్రత్తగా రాసినా పంక్తులు సంకరటింకరగా తయారవుతాయని అందరికీ తెలిసిందే. పరీక్షల్లో అలా రాయడానికి వీలేదు. రూళ్ళు కాగితాలు ఇన్ని అట్టేశించుకోడం మంచిది. ఇక పాళీలు: పరీక్షలకు ఎన్ని పాళీలు కావాలి? ఒకటా? రెండూ? అయిదా? ... ఇక సిరా. ఎంత కొంటే సరిపోతుంది? ఆతరువాత క్లిష్టాలు, పిన్నులపేచీ. అతనికి ఏవస్తువు ఎంతకావాలో తెలియకపోవడమేకాదు, ఎంతెంత అమ్ముతారోకూడా తెలియదు. ఆరు పిన్నులు, ఆరు క్లిష్టాలు కావాలని అడిగితే దుకాణదారుకి కోపం రాదుగదా!

చివరికి జాబితా ఇలా సవరించి రాశాడు:

రూళ్ళు వేయని తెల్ల కాగితాలు	20 థావులు
రూళ్ళు వేసిన తెల్ల కాగితాలు	10 థావులు
నల్ల సిరా	1 బుడ్డి
క్లిష్టాలు	3-6-12
పిన్నులు	6-12

ఇలా సవరించినా జాబితా సంతృప్తికరంగాలేదు. ఇంకా కాసేపు ఆలోచించి కార్డుబోర్డు అట్టబకటి, చిల్లరఖర్చులకు ఒక రూపాయి జాబితాలో చేర్చాడు.

వాళ్ళనాన్న ఆఫీసుగదిలో కూచుని పనిచేసుకుంటున్నాడు. స్వామినాథన్ జాబితాపట్టుకువెళ్లి ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. నాన్న పనిలోమునిగిపోయిఉన్నాడేమో స్వామినాథన్ ని చూడలేదు. ఇంకెప్పుడయినా రావడం మంచిదని స్వామినాథన్ గుర్తించాడు. భోజనాలు అయింతరువాత ఈవిషయం ఎత్తితే నాన్న సుముఖంగాఉంటాడు. బాటన ప్రేళ్ళమీద నడిచి వెళుతున్నాడు. గుమ్మందాటుతూండగా 'యెవరది?' అని వాళ్ళనాన్న కేకవేశాడు. గొంతు సావ్యంగాలేదు. 'యెవరది? మాటాడలేం?' అని మళ్లా బిగ్గరగా గద్దించాడు. చల్లగా బాటుకుందామా, ఆగి జవాబు చెప్పదామా అని స్వామినాథన్ ఆలోచిస్తూండగానే మండిపడుతూ వాళ్ళనాన్న వచ్చి పక్కన నిలబడ్డాడు.

“నువ్వా!”

“అవును”

“గాడిచీ! 'యెవరది?' 'యెవరది?' అని గొంతు బొంగురు పోయేటట్టు అరుస్తూంటే పలకవేం? ... యీ యింటో ఒక్క సెకండుకూడా హాయిగా కూచునే ప్రాప్తిలేదు. పనిచేసుకుంటూంటే నిమిషనిమిషానికీ ఎవరోఒకరు వచ్చి, చొప్పనంటు ప్రశ్నలు అడుగుతూంటారు. యిక నా పని సాగడం యెలా? యివాళ నా గదిలో ఎవరూ అడుగుపెడతానికి వీల్లేదని వెళ్ళి

మీ అమ్మతో చెప్ప. నూనెవాళ్ళు, కూరగాయలవాళ్ళు దండెత్తివచ్చి డబ్బుకోసం గొడవగొడవచేసినా లెక్కచేసేది లేదు. వాళ్ళందరినీ తరిమేయమను. మీఅమ్మ—ఆచేతిలో ఆ కాగితమేమిటి? ”

“యేంలేదు నాన్నా!” అని జవాబిచ్చాడు స్వామి నాథన్ కాగితం జేబులో పెట్టుకుంటూ.

“యేమిటది?” అని అరిచాడు కాగితంలాక్కుంటూ. మండిపడుతూ కాగితంచదివి వెళ్ళి కుర్చీలో కూచుని, “యేమిటిదంతా?” అని అడిగాడు.

గొంతుసరిచేసుకోవడానికి స్వామినాథన్ రెండుసార్లు దగ్గవలసివచ్చింది.

“నా... పరీక్షజాబితా.”

“పరీక్షజాబితా యేమిటి?”

“యెల్లండి మా పరీక్షలు మొదలవుతాయి.”

“అయినా యింకా ఇంట్లో తాడుతెంచుకున్న గాడిదలాగా తిరుగుతున్నావన్నమాట! యేమిటి వెధవజాబితా! రూపాయలు, అణాలు పైసలు ఆకాశాన్నుంచి ఊడిపడతాయనుకున్నావా?” స్వామినాథన్ సరిగ్గా అలా అనుకోలేదుగాని ఇంచుమించు అలాఅనుకున్నట్లే తండ్రి డ్రాయరుసాచుగులాగి, అందులోకి తొంగిచూసి “నీకు కావలసినవి నాదగ్గరనించి తీసుకోవచ్చు. నాదగ్గర క్లిష్టాలు లేవు. అవి నీకు అవసరంలేదు కూడాను. ప్యాడుయెందుకు? మీబళ్ళో డస్కులు లేవు? నేంచదువుకునేరోజుల్లో పలకలతోనే గిడుపుకునేవాళ్ళం. కాని యిప్పుడు నీకు కలం, కాగితం, సిరా, కాగితాలకిందకి అట్ట

కావాలి!” ఎర్రపెనసలుతీసుకుని జాబితాలోనుంచి అట్టపద్దు కొట్టేశాడు. దాంతో అసలు జాబితాయే ఇంచుమించు కొట్టే సినట్టయింది. తండ్రి జాబితా తిరిగి ఇచ్చేశాడు. స్వామినాథన్ విచారంతో దానికేసి చూశాడు. అమీర్ మూర్త్తుకు వెళ్ళి, నాణేలు ఘణేలును మోగిస్తూ కావలసినవస్తువులు కొందామని తియ్యటికలలుకన్నాడు పాపం!

వెళ్ళిపోబోయాండగా తండ్రి అతనిని వెనకకుపిలిచి అన్నాడు. “యిదిగో వెళ్ళేటపుడు చంటిపిల్లాడిని హాల్లోనుంచి అవతలికి తీసుకు వెడదూ, పుణ్యముంటుంది. వాడివెధవయేడుపు వినలేకుండావున్నా... యెందు కలా యేడుస్తాడు? మీ అమ్మ కేసుయినా చెముడా? బండమనసా? శోషనస్తే యేం జేస్తుంది?... ”

తొమ్మిదో ప్రకరణం

బడి ఆఖరిరోజు

I

పరీక్షలు ఆఖరురోజున పరీక్షహాలులోనుంచి స్వామినాథన్ బయటికి వచ్చాడు. పెదవులు గొంతు ఎండిపోయాయి. వేళ్ళనిండా సిరా అంటింది. ఒక వేపున అలసట. ఇంకోవేపున హుమారు పెనగొన్నాయి.

వరండాలో నిలబడి వెనకకు తిరిగి చూశాడు. కష్టం వేసింది. తనలాగానే ఇరవయి నిమిషాలముందుగానే పిల్లలంతా పరీక్ష ఇచ్చేసిఉంటే హాయిగా ఉండేది. ఎడమబుజం గోడకు ఆనించి, శంకర్ ఈ ప్రపంచాన్నే మరిచిపోయి రాస్తున్నాడు.

రాజం రెండో పంకాకింద ఇద్దరు మూడో ఫారం పిల్లలమధ్య కూచుని యంత్రంలా రాసుకుపోతున్నాడు. మణి ఇంకా దూలాలవంక తేరిపారజూస్తూ కలంబో గడ్డంగోక్కుంటున్నాడు. 'బటాణీగింజ' నీటుకు ఆనుకుని జవాబులు సరిచూసుకుంటున్నాడు. ఒక పరీక్షాధికారి కుర్చీలో కూర్చుని కునుకిపాటువడుతున్నాడు. ఇంకొకతను ఎక్కడో ఆలోచిస్తూ అటూ ఇటూ పచార్లుచేస్తున్నాడు. పాళీల గరగర, కాగితాల గలగల, గొంతుసవరింపులు నిశ్శబ్దంగాఉన్న హాలులోనుంచి వినవస్తున్నాయి

హఠాత్తుగా స్వామినాథన్ కి తానుముందుగా రాకుండా ఉంటే బాగుండేదనిపించింది. కాని అంతకన్న ఎక్కువసేపు హాలులో ఎలా ఉండడం? అయిదుగంటలదాకా అరవంపేవకు రాయవచ్చు. కాని స్వామినాథన్ ఆఖరిప్రశ్న పూర్తిచేసేవరకు నాలుగున్నరే అయింది. ఇచ్చిన ఆరు ప్రశ్నలలో మొదటిదానికి సంతృప్తికరంగా జవాబు రాశాడు. రెండోది అనుమానం. మూడోదానికి జవాబు సంతృప్తికరంగానే రాశాడు. నాలుగోదానికి రాసిన జవాబు తప్పు సరయిన జవాబేమిటో కూడా తెలియదు. అన్నిటికంటే ఆరోప్రశ్నకు జవాబు బాగా రాశాడు. జవాబురాయడానికి ఒక్క నిమిషంకంటే ఎక్కువ పట్టలేదు. నాలుగున్నరకు ఇంకా రెండు నిమిషాలు ఉందనగా ప్రశ్న చదివాడు. ఒక నిమిషం తరువాత రాయడం మొదలు పెట్టి సరిగ్గా నాలుగున్నర అయ్యేసరికి పూర్తిచేశాడు. ప్రశ్న : 'బ్రాహ్మణుడు-పెద్దప్రతి కథ బోధించే నీతియేమిటి?'

(ఒక బ్రాహ్మణుడు ఒక చెరువుకట్టవంటే వెడుతున్నాడు. అప్పుడొకడునుంచి ఒక పెద్దపులి కేకవేసి 'యిదిగో బంగారు కంకణం, నచ్చి తీసుకో' అంది. మొట్టమొదట బ్రాహ్మణుడు తనకేమీ అక్కరలేదన్నాడు గాని, పెద్దపులి తన అమాయకత్వాన్ని చిత్తశుద్ధిని నమ్మేటట్టు చెప్పి, తప్పకుండా నచ్చి కంకణం తీసుకోమంది. దానిమీద బ్రాహ్మణుడు అనతిలిబ్ధుడు ఈదుకు వెళ్ళాడు. కంకణంకోసం చేయిజాచేలోగానే పెద్దపులి అతనిని మింగివేసింది). ఈకథలో నీతిఉందని స్వామినాథన్ ఎన్నడూ అనుకోలేదు. ప్రశ్న అడిగారు కాబట్టి, నీతి తప్పకుండా ఉండిఉంటుందని స్వామినాథన్ నిశ్చయించుకున్నాడు. ఆ నీతి ఏమిటి అనేది నిశ్చయించుకోవడానికి ఒకనిమిషం పట్టింది. ఆ నీతి, 'పెద్దపులి ఇస్తానంటే బంగారుకంకణం వుచ్చుకోరాదు' అనేదా లేక 'దురాశ దుఃఖానికిచేటు' అనేదా? రెండోదే సబబుగాఉందని తోచింది. అదే రాశాడు. రాసి, గడియారంకేసి చూశాడు. ఇంకా అరగంట ఉంది! ఈ అరగంటా ఏంచేయాలి? మొదటగా బయటికివెళ్లి పోవడానికి సిగ్గుసింది. తక్కినపిల్లలుకూడా తనలాగా త్వరత్వరగా, సరిగా రాసి ఎందుకు ముగించకూడదు?

కాలంగడవడం కష్టం అనిపించింది. రెండున్నరగంటల ప్యసభిత్తే సరిపోయేదానికి మూడుగంటలు ఇవ్వడం ఎందుకు? బయటివరండాకేసి కోరికమీరా చూశాడు. కాస్త దైర్యం చిక్కపట్టుకుని పరీక్షచేవరు ఇచ్చేసి బయటికి వెళ్లిపోతే, ఇంకెంతోకాలానికిగాని పరీక్షలబెడద ఉండదు; యిష్టంవచ్చి నట్లు నీధులవెంట నాయంకాలం, పాధ్యాహ్నం, ఉదయం

తిరగవచ్చు. పుస్తకాలు అవతలపారవేసి నాయనమ్మను పెద్ద పెద్దకథలు చెప్పమని అదలించవచ్చు.

ఒక పరీక్షాధికారి తనకేసే చూస్తూండడం గమనించాడు స్వామినాథన్. జవాబులుచూస్తున్నట్లు నటించాడు. ఇంతలో జవాబులు సరిచూసుకోవచ్చుగదా అనుకున్నాడు. మొదటిప్రశ్నకు జవాబులో కొద్దిపంక్తులు చదివాడు. విసుగు పుట్టింది. వేజీలు తిరిగవేసి ఆఖరిప్రశ్నకు జవాబుకేసి చూడసాగాడు. జవాబులు సరిచూసుకుంటున్నట్లు నటించాలి. పెద్ద పులికథలోని నీతికేసి తేరిపారజూశాడు. చివరకు అది అర్థం కాని అయోమయంలో పడ్డాడు. రాయడం మొదలుపెట్టాడు. ఆఖరిపంక్తికింద పెట్టినగీటుకు నగిషీలుచెక్కాడు.

దగ్గరదగ్గర అయిదు అయి ఉంటుందనుకుని, గడియారం కేసి చూశాడు. నాలుగన్నరఅయి పదినిమిషాలు దాటింది. ఇద్దరు ముగ్గురుపిల్లలు వేపల్లుఇచ్చి బయటికివెళ్ళిపోవడం చూసి సంతోషపడ్డాడు. తొందరతొందరగా వేపరుషడిచి పైస వివరంగా వేరు స్మైరా ఇలా రాశాడు.

తమిళం తమిళం

డబ్ల్యూ. యన్. స్వామినాథన్

శస్త్రపారం ఎ సెక్షన్

ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలు

మాల్గూడి

సౌత్ ఇండియా

ఆసియా

గంటకొట్టారు. ఇద్దరిద్దరు, ముగ్గురుముగ్గురు చొప్పున పిల్లలు హాలులోనుంచి బయటకువచ్చారు. మూడుగంటలకు ఇప్పటికీ ఎంతో తేడాఉంది. ఉద్రేకంతో మాటాడుకోవడం గోలకింద తయారయింది.

“అఖిరిప్రశ్నకు జవాబు యెంతరాశావు?” అని స్వామి నాథన్ తోటిపిల్లవాడినొకనిని అడిగాడు.

“ఏదీ, ? సీతిప్రశ్నా ? ... క్లాసులో మాస్టరు చెప్పింది జ్ఞాపకంలేదూ... ‘దురాశ దుఃఖానికిచేటు’”.

“జవాబు యెంతరాశావు?”

“ఒకపేజీ!”

స్వామినాథన్ కి ఈ జవాబు నచ్చలేదు. అతను జవాబు ఒకపంక్తిమాత్రమే రాశాడు. “యేవిటి? అంత పెద్దగా రాయకూడదే!”

కొద్దిసేపటికి రాజం, శంకర్ కనిపించారు. “పేపరు యెలా రాశారు?”

“నువ్వెలారాశావు?”

“పరవాలేదు” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“తమిళంలో తప్పతానేమోనని భయంవుండేది. యిప్పుడు ఆ భయంయేమీ లేదు. ప్యాసుమార్కులు వస్తాయనే అనుకుంటున్నా”

“ఉహు... ఇంకా యెక్కువే వస్తాయి. క్లాసుస్తుంది లేనోయ్!” అన్నాడు శంకర్.

“చూడండి, కొంతమంది దద్దమ్మలు ఆ సీతిప్రశ్నకు ఒకపేజీ జవాబు రాశారు.” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“నేను ముప్పాతిక పేజీమాత్రమే రాశాను” అన్నాడు రాజం.

“నేను సగానిపైగా రాశాను” అన్నాడు శంకర్. ఇలాంటివిషయాలలో శంకర్ మాటే వేదవాక్యం.

“నేనూ అంతే, అరపేజీదాకా రాశాను” అని అబద్ధమాడాడు స్వామినాథన్. మనసును సమాధానవచ్చుకోవడానికి ఇలా అబద్ధమూడి ఆ క్షణంలో నిజమేనని నమ్మాడు.

“కేవలమింతే బడిలేదు... జాపకం వుందా?”

“అరే, ఆ విషయం మరచేపోయాను” అన్నాడు రాజం.

“అయితే శైలపుల్ల యేం జేయదలచుకున్నారు?”

“పుస్తకాలు పోయ్యిలో పెడతాను” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“శైలపుల్ల చదువుకోడానికి మా నాన్న చాలా పుస్తకాలు కొన్నాడు. సిన్సాద్ ది సైలర్, ఆలీబాబా, యింకా యింకా యెన్నో” అన్నాడు శంకర్.

మణి చేతులు పైకెత్తి ఏడుస్తూ “ఔం చాలలేదు కాని, ఆఖరు ప్రశ్న దించేద్దాను” అన్నాడు.

‘బటాణీగింజ’ ఎక్కడినుంచో ప్రత్యక్షమయ్యాడు ఎడమ చెంపనిండా సిరాయే. “శంకర్! ఫస్టుక్లాస్ నస్తుందిగదూ?”

“ఉహు... ముప్పయి అయిదు మాస్కులు సస్తాయేమ్మా!”

“ఛా! అబద్ధం నీకు ఫస్టుక్లాసువస్తే నీ సిగరెట్ గేయనా” అన్నాడు మణి.

పదిహేను నిమిషాలతరవాత మళ్ళీ గంట మోగింది. బడిపిల్లలంతా హాలులో గుమిగూడారు. అందరి మొహాల్లో

సంకోషం, మాటల్లో మంచిదనం వెల్లివిరుస్తున్నాయి. మాటల్లో కూడా చనువుగా సంకోషంగా మెలగసాగాడు. మణి కనిపించగానే ఎబెనెజార్ “హల్లో, మణి! శైలవులు యెలా గడవ దలచావ్?” అని అడిగాడు.

“హాయిగా నిద్రపోదామనుకుంటున్నాను సార్!” అని జవాబిచ్చాడు మణి, స్నేహితులకేసి కనుగీటుతూ.

“మళ్ళీ బడికి వచ్చేసరికి బుర్రబాగుపడుతుందా?”

“అది యెలా సాధ్యం సార్! శంకర్ తల కోసి, నాకు బహుమతిగా యిస్తే తప్ప!” ఈ మాటలకు అంతా విరగబడి నవ్వాడు. ఈ మాటలకేకాదు, దేనికయినా అప్పుడు విరగబడి నవ్వుతారు. ఆనాటిపరిస్థితి అంతే. డ్రాయింగుమాస్టరు మహా సంకోషంతో వరసగా అందరిపాదాలమీద పేంబెత్తంకో కొట్టుకువస్తున్నాడు. కారణంగోల్లవిచరితంగా పెరిగిపోయాయట!

హెడ్డుమాస్టరు వేదికమీదకు ఎక్కాడు. గోల అణిగి పోయేదాకా ఆగి, చిన్న ఉపన్యాసం మొదలుపెట్టాడు. ఆ ఉపన్యాసంలో బడి జూన్ 19వ తేదీవరకు మూసి ఉంటుందనీ, 20వ తేదీన మళ్ళీ తెరుస్తామనీ చెప్పాడు. “శైలవుల్లో కాలం వృథా చేయకుండా కథలపుస్తకాలు చదువుతారనీ, పైక్లాసు పుస్తకాలు తిరగపేస్తారనీ ఆశిస్తున్నాను. అంతేగాదు, మీలో చాలామంది పరీక్ష ప్యాసవుతారనికూడా నమ్ముతున్నా. యింక ఒక్కనిమిషం, ప్రార్థన జరుగుతుంది. ఆ తరువాత అంతా యింటికి వెళ్ళిపోవచ్చు.”

ప్రార్థన అయినాక తుపాను చెలరేగింది. బిగ్గరగా పిచ్చిగా కేకలు వేస్తూ పిల్లలు ఒకే గుంపుగా బయటికి వెళ్ళారు. ఈ అల్లరి

గందరగోళం పొడుగునా స్వామినాథన్ మణికిదగ్గరసానే ఉన్నాడు. ఆఖరిరోజున విరోధంఉన్నవాళ్ళు ఒకరినొకరు పొడుచుకుంటారని పిల్లల్లో నమ్మకం ఉంది. జ్ఞాపకంఉన్నంతలో స్వామినాథన్ కు విరోధులెవరూ లేరు. కాని ఏం చెప్పగలం? బడి మంచిదికాదు.

బడిగేటుదగ్గర మణి పిల్లలదగ్గరనుంచి సిరాబుడ్లు, కలాలు లాక్కుని వగలగొట్టేయడంలో మునిగితేలుతున్నాడు. అతనిచుట్టూ పిల్లలు గుంపుగా సంతోషంగా ఆవేశంతో గంతులువేస్తున్నారు. ఒక్కొక్కవస్తువూ నాశనమయిపోతుంటే పిల్లలు సంతోషంతో వెర్రికేకలు వేయసాగారు. ఒకరిద్దరు చిన్నపిల్లలుమాత్రం ఈ అల్లరివనులకు అంగీకరించలేదు. కాని మణి వాళ్ళ చేతుల్లోనుంచి సిరాబుడ్లు గుంజుకుని, టోపీలు చించివేసి, బట్టలనిండా సిరాపోశాడు. ఆ హుమారులో తనసిరాబుడ్డిలోసిరా నెత్తినపోసుకుని, కారుతున్నసిరాతో కళ్ళకింద భయంకరంగా సున్నాలుచుట్టుకున్నాడు.

రోడ్డువెంట ఒక పోలీసు వెళుతున్నాడు. మణి “యేయ్ పోలీసాయన! పోలీసాయన! యీ పిల్లల్ని అరెస్టుచెయ్యి!” అని బిగ్గరగా అరిచాడు. వం ద గొంతులనుంచి జయజయనినాదాలు బయలుదేరి ప్రతిధ్వనించాయి. ఇంకా కొన్నిసిరాబుడ్లు నేలమీద పేలిపోయాయి. ఇంకా కొన్ని కలాలు విరిగిపోయాయి. ఈగోలలో మణి అరిచాడు: “సింగారం తలగుడ్డ యెవరు తీసుకురాగలరు? చక్కగా రంగువేస్తాను.”

బడిబంట్లోను సింగారం ఒక్కడే ఆనాడు అల్లరిబాజాకు లోనుగాలేదు. తలగుడ్డకు రంగువేస్తానన్న మణిమాట చెవుల బడగానే పెద్ద కర్ర పుచ్చుకుని, గుంపులోకివారబడి ఆ అల్లరి మూకను చెల్లాచెదురుచేశాడు.

పదో ప్రకరణం

బండివాడికొడుకు

I

స్వామినాథన్ కు రెండురకాలన్నేహితులు ఉన్నారు. ఒక రకానికి చెందినవారు సోము, శంకర్, బటాణిగింజ. ఈ స్నేహం పూర్తిగా చదువుకు సంబంధించినస్నేహం. బడిమూసివేయ గానే ఈ స్నేహం అంతరించిపోయింది. ఇక రెండోరకానికి చెందినవారు రాజం, మణి. వీరిలో స్నేహం సహజమయింది. బడి లేదుగా, కాలంసంకెళ్ళునుంచి తప్పించుకున్నారు. ఈ ముగ్గురూ ఎప్పుడూ కలిసితిరుగుతూ శైలపులు హాయిగా గడపసాగారు.

స్వామినాథన్ కి జీవితంలో ఇప్పుడు ఒకచక్రం సంపాదించాలనేకోరిక విపరీతంగా పుట్టింది. రాత్రింబగళ్ళు దానిని గుంచే కలలుకనసాగాడు. టైరు, ఆకులులేనిసైకిలుచక్రం కలుపడితే దానివంక కనులపండువగా చూడసాగాడు. గాడిలో కర్రముక్కపెట్టి నొక్కితే చాలు; ఇక పరుగు మొదలుపెడుతుంది. అది అడ్డంకులను తప్పించుకుని, మెల్లిగా వంకరలు తిరుగుతూంటే చూడడానికి ఎంత ముచ్చటగా ఉంటుందని! పరుగెత్తుతూ అది ఝమ్మని ఒకటే మోతచేస్తుంది. ఆ మోత స్వామినాథన్ చెవులకు సంగీతంలా భియ్యగాఉంటుంది. మాల్గు

డిక్సి మైలుమారంలోఉన్నవారై నానరే, దాని రుంకారంలో అతనిరాకను గుర్తిస్తారు. ఈ చక్రాన్ని గురించే ఆలోచిస్తూ రాత్రి పదిన్నరదాకా మేలుకొనిఉండేవాడు. తండ్రిన్నీహి తులదగ్గొనించి, ఎరుగున్న మున్నిపలుస్వీపరుడాకా అందరినీ ఒకపైకిలుచక్రం సంపాదించిపెట్టమని అజిగాడు. మంచి పైకిలు కంటవడితే చాలు, ఇక అతనిఉహలకు అంతండండేదికాదు. ఒకనాటిరాత్రి సరయూనదిని నల్లప్పతోపుడగ్గర చక్రంమీద దాటినట్టు కలగన్నాడు. కల మంచి రంజుగా ఉంది. ఉక్కు చక్రం ఇసుకతిన్నెలమీద గరగరమని చప్పుడుచేసుకుంటూ వెళ్ళింది. అవతలిబడ్డకు చేరేసరికి ఒకవిధమయిన గుర్రంలా తయారయింది. తిరిగి ఒక్కగంటలో ఇంటికి వచ్చిపడింది. తిన్నగా నంటింటికి, అక్కడనుంచి పక్కమీదికి చేర్చి పక్కన పండుకుంది. ఇదంతా మహా అద్భుతంగాఉంది. కలమొదటి భాగంమాత్రం నిజం. కాని నిద్రలేచేసరికి పక్కలో చక్రం లేక పోయేసరికి పిచ్చైతివట్టయింది.

ఆశ పూర్తిగా నశించి, తనుఎరుగున్న ఒకబండివాడితో సునసులోఉన్నదంతా విప్పిచెప్పాడు. నాడూ సానుభూతి చూపాడు. చక్రంలేకుండా బతకడం కష్టంఅని అంగీకరించాడు. అయిదురూపాయలీస్తే కొద్దిగంటల్లో స్వామినాథన్ కి చక్రం సంపాదించిపెట్టగలనని చెప్పాడు. అది చాలా పెద్దమొత్తం తండ్రిఅంత అయితరవాత ఎప్పుడో సంపాదించగలుగుతానని స్వామినాథన్ ఆశిస్తున్నాడు. అలా చెప్పాడు. దానిమీద బండివాడు ఆ సొమ్ము సంపాదించడం ఎలాగో నచ్చేటట్లు చెప్పాడు. ముందుగా ఆరుపైసలు ఇస్తేచాలు. కొద్దికాలంలో

దాన్ని ఆరురూపాయలుచేసి, ఆ తరువాత దాన్ని ఆరురూపాయలు చేసేస్తాడు. ఆ ఆరురూపాయలలో అయిదురూపాయలు పెట్టి చక్రం కొనుక్కుని తక్కినరూపాయలు ఇష్టంసచ్చినట్టు వాడుకోవచ్చు. ఆ పై రూపాయి బండినాడికి బహుమానంగా ఇవ్వడం కంటే సంతోషకరమయిన విషయం లేదని స్వామినాథన్ వెల్లడించాడు. స్వామినాథన్ మనసులో ఏదయినా అనుమానం లేకెత్తితే బండివాడు తియ్యటిమాటలతో దానిని తీర్చాడు. బండివాడు పెద్దరాణేలు తయారుచేసే విధం ఇది :

వాడూ సానుభూతి చూపాడు. చక్రం లేకుండా బ్రతకటం కష్టమని అంగీకరించాడు.

ఇంటిదగ్గర ప్రత్యేకంగా ఒకలోహపుపాత్ర ఉంది. రాగిడబ్బులు, ఒక వేరు కలిపి (ఆ వేరువేరు చంపినా వాడు చెప్పడు) ఆ

పాత్రలోవేసి, దానంతటినీ భూమిలో పాతిపెట్టి, దానిమీద అర్ధరాత్రివేళ కూర్చుని యోగాభ్యాసంచేస్తాడు. ఇక ఆశ్చర్యం! రాగి డబ్బులు వెండినాణేలుగా మారిపోతాయి. బంగారం కూడా చేయగలడుగాని, దానికి కావలసిన వేరు సంపాదించడానికి 250 మైళ్ళు వెళ్ళిరావాలి. మహా ప్రయాస.

ఆరుపైసలు సంపాదించడానికి బాగా ఆలోచించి మరీ ఎత్తువేయాలి గనక మళ్ళీ ఎపుడు కనిపిస్తావని బండివాడిని స్వామినాథన్ అడిగాడు. వెంటనే డబ్బులు తెచ్చివ్వకపోతే కొన్ని వారాలవరకు కలుసుకోవడంపడదనీ, యజమానికూడా తనూ గ్రామాంతరం వెళుతున్నాననీ చెప్పాడు బండివాడు. దానిమీద స్వామినాథన్ ఆరుగంటలు వ్యవధిఇమ్మని గడ్డం పుచ్చుకు బతిమాలుకుని ఇంటికి పరుగెత్తాడు.

నాయనమ్మదగ్గర డబ్బులులాగాలని ముందుగా ఎత్తు వేశాడు. కన్నీళ్ళు పెట్టుకుని తనదగ్గర డబ్బులులేవని చెప్పి కొయ్యపెట్టి బోర్లించి చూపింది.

“నాకు తెలుసు నాయనమ్మా! తలగడాకింద బోలెడన్ని డబ్బులు దాచావ్”

“అబ్బే లేదురా. కావలిస్తే వెతుక్కో.”

స్వామినాథన్ నాయనమ్మనుపక్కమీదనుంచి లేమ్మని, తలగడానికింద జంఖానాలకిందా తెగవెదికాడు.

“నీ కిప్పుడు డబ్బులెందుకు బాబూ?” అని అడిగింది నాయనమ్మ.

“వుంటే యియ్యి. అంతేగాని యీ వెధవప్రశ్నలెందుకు?”

నాయనమ్మ కోడలిని కేకేసి “వుంతు వీడికి ఆరుపైసలు యియ్యి” అంది. కాని ఒక్కరూ స్వామినాథన్ కి డబ్బులివ్వడానికి ముందుకు రాలేదు. తండ్రి పో పొమ్మన్నాడు. పో పొమ్మనేసరికి క్లయింటులదగ్గర తీసుకున్న డబ్బుంతా వంచేస్తున్నాడా అని స్వామినాథన్ కి అనుమానం వేసింది.

ఆఖరిసారిగా సాహసంచేసి యత్నించాడు. మోకాళ్ళ మీద చేతులమీదా ఆగుకుని, చెంపలు నేలకు ఆనించి వాళ్ళ నాన్న బట్టలబీరువాకిందకు తొంగిచూశాడు. అక్కడ చిల్లర డబ్బులు పడివుంటాయని అతని పిచ్చినమ్మకం. బీరువాకిందికి చేయిపోనిచ్చి నలుమూలలా వెదికాడు. దుమ్ముకొట్టుకు పోయిన కవరుఒకటి, ఒక బొద్దెంక, దుమ్ము - ఇవీ బీరువాకింద దొరికినవి.

శ్రద్ధపడితే మాజుకోచేయగలననికూడా స్వామినాథన్ కి నమ్మకంఉంది. ప్రార్థించినవారికి వెంటనే దేవుడు సహాయం చేస్తాడని ఎబెనెజార్ చెప్పడం జ్ఞాపకంవచ్చింది.

చిన్న అట్టపెట్టెఒకటి సంపాదించి, దాంట్లో రెండు గులకరాళ్ళు వేసి, ఇసుకతో ఆకులతో నింపాడు. ఆ పెట్టెను పూజామందిరంలోకి తీసుకువెళ్లి ఒకమూల పెట్టాడు. ఆ గది చిన్నది. గోడలకు దేవుళ్ళపటాలు వేలాడుతున్నాయి. చిన్న కొయ్యదిమ్మమీద కంచు, రాగివిగ్రహం లున్నాయి. పువ్వుల వాసన, కర్పూరపువాసన ఎడతెగకుండా కొడుతోంది.

దేవుడివిగ్రహాలముందు చేతులుకట్టుకుని నిలబడి ఆ పెట్టెలో ఏమున్నదీ, ఆ రెండుగులకరాళ్ళను మూడేసిపైసల నాణేలుగా మారుస్తాడని ఎలా తాను నమ్ముతున్నదీ, అత్యవ

సరంగా తనకు డబ్బులు ఎందుకు కావలసివచ్చిందీ విన్నవించు కున్నాడు. ఈవిషయంలో సహాయంచేస్తే బాటసారీలుకొరు కోసని ప్రమాణించేళాడు. కళ్లుమూసుకుని “ఓ శ్రీరామా! పనితలలరావణాసురుడిని చంపినవాడికి నాకు ఆరుపైసలివ్వడం ఒక లెక్కా! ... ఆరుపైసలు యిప్పుడు యిస్తే, చక్రం యెప్పుడు యిస్తావ్? ఆ వేదేమిటో చెప్పదూ — మణీ! చక్రం సంపాదించేరహస్యం చెప్పరా? — ఓ రామా! నాకు ఆరుపైసలు యిచ్చావా సంవత్సరంవరకు బాటసారీలు కొరుకోవడం మానేస్తాను ... ”

దొడ్లో ఉరికే తిరగసాగాడు. కోద్దిమిసాల్లో గులక రాళ్లు డబ్బులుగా మారిపోతాయని నమ్మాడు. ఇదంతా జరగడానికి అరగంట వ్యవధిపెట్టుకున్నాడు.

పదినిమిషాలతరువాత పూజామందిరంలోకి వెళ్లి దేవుళ్ళకు సాష్టాంగనమస్కారంచేసి, లేచి పెట్టెతీసుకుని దొడ్లో ఒక మూలకు పరుగెత్తాడు. గుండె టకటకా కొట్టుకోసాగింది. పెట్టె తెరిచి నేలమీద గుచ్చురించి ఇసుకలో వేళ్ళుపెట్టి వెదికితే గులకరాళ్లు చేతికి తగిలాయి. ఆ పెట్టెనంక, చెల్లాచెదురుగా పడిఉన్న ఆకులనంక, ఇసుకనంక, డబ్బులుగా మారని గులక రాళ్ళనంక చూసేచరికి ఒళ్ళునుండిపోయింది. దేవుళ్లు దయ జూపకపోవడంవల్ల వివరీతమయిన కోపంవచ్చింది. కన్నీళ్లు కారాయి దేవుళ్ళను తిట్టిపోయాలనిపించింది. కాని భయం వేసింది. దేవుళ్ళమీదికోపం అట్టపెట్టెమీద చూపుతూ దానిని అటూఇటూ తన్నాడు. ఆకులను, ఇసుకను కాళ్ళతో తొక్కాడు. కొంచెం ఆగి ఈ పనిచేయడం దేవుళ్ళకు ఇష్టం

ఉంటుందా అని సందేహించాడు. చిట్టచివరికి లేకపోయినా పరవా లేదుగాని, దేవుళ్ళకు కోపం వస్తే ప్రమాదం. వాస్తవం తనను పరీక్షలో తప్పించుకున్నాడు. తండ్రినో, తల్లినో, నాయనమ్మనో, తమ్ముడినో చంపేయచ్చు. మళ్ళీ పెట్టతీసుకుని తాను ఏ ఇను, కను ఆకుల్ని గురికాళ్ళకు తన్ని సలిపివారచేశాడో వాటి కోరికలు సెట్టే సంపాదం. అరటిచెట్టుకింద గొయ్యి తీసి భక్తకోరికలు పెట్టేను పాటిపెట్టాడు.

II

పదినిమిషాలతరవాత స్వామినాథన్ ఆరుసండులోకి వెళ్ళి మణిభరితమైన ఒక నిలబడి, రెండుచూడుసాము ఈల వేశాడు. తాని మణి బయటకు రావేయి. స్వామినాథన్ మెట్లు ఎక్క-లేలుపుకోట్టాడు. లోపల గడియచప్పుడేపుతూంటే సందేహించాడో ఊహించాడుతూ నిలబడ్డాడు. మణిగాక ఇంకేమి గయినా కలుపుకీస్తే తా నక్కడికి ఎందుకువచ్చిందీ చెప్పలేకపోతానని భయపడ్డాడు. తెలుపుపెరుచుకుంది. గుండె గయిస్తుంది. బొద్దుకనుబొమల భారిననిపి. ఎందుకా కనిపించి “యెవరు నువ్వు?” అని అడిగాడు.

“నువ్వెవరివి? మణి యేడీ?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్. తాను మణినికలుసుకోవడానికి వచ్చాననీ, ఈమనిపిని చూసి ఆశ్చర్యపోయాననీ, అందుకని అతనివరో తెలుసుకోదలచాననీ ఈ ప్రశ్న వేయడంలో స్వామినాథన్ ఉద్దేశం. తాని కంఠాదులో సరిగా చెప్పలేకపోయాడు.

“నాయంటికోచ్చి యెవరునున్నాని సన్నుతుకుల వా!” అని అరిచాడు ఆ బొద్దుకనుబొమలవ్యక్తి. స్వామినాథన్

వెనుదిరిగి పారిపోదామని మెట్లకిందికి దూకాడు. కాని ఆ వ్యక్తి “యిలా రా అబ్బాయి” అని గట్టిగా పిలిచాడు. అతనిమాటను తోసెయ్యటం అసాధ్యం. స్వామినాథన్ నెమ్మదిగా మెట్లెక్కితే, భయంతో గుడ్లు ముందుకు పొడుచుకువచ్చాయి. “పారిపోతావేం? మణిని చూస్తానికి వస్తే లోపలికి వెళ్ళి చూడవేం?” ఇది యుక్తియుక్తంగానే ఉంది.

“పరవాలేదు” అన్నాడు స్వామినాథన్ అసందర్భంగా.

“సరే, లోపలికి వెళ్ళి చూడు అబ్బాయి.”

స్వామినాథన్ భయపడుతూ భయపడుతూ ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. మణి తలుపువెనక గంగిగోవులా నిలబడి ఉన్నాడు. ఒక్కమాటకూడా మాటాడకుండా ఇద్దరూ ఒకరి నొకరు తేరిపారజూచుకోసాగారు. బొద్దుకనుబొమల వ్యక్తి వీపు వారికేసిపెట్టి గుమ్మంలో నుంచుని వీధిలోకి చూస్తున్నాడు. స్వామినాథన్ భయంతో వేలుసాచి చూపుతూ ఆయన ఎవరేమిటి అని అర్థంవచ్చేటట్టు తలపంకించాడు. మణి మెల్లిగా “మామయ్య!” మామయ్య అకస్మాత్తుగా వెనుదిరిగి “అలా ఒకరినొకరు తేరిపారజూసుకుంటూ నిలబడ్డారేం! మాటాడుకోండి” అన్నాడు. ఇలా సలహాఇచ్చి ఇంటిముందు కొట్లాడుకుంటున్న రెండుకుక్కలను పారదోలడానికి వీధిలోకి వెళ్ళాడు. మాటవినిపించనిదూరంలో ఉన్నాడు. “మీ మామయ్యా? యెరగనే మణీ! యిప్పుడు బయటికి రాలేవా? రాలేవూ... నేను చాలా పనివుండి వచ్చాను. అత్యవసరం-ఆరు పైసలు కావాలి-బండివాడు కొన్ని వారాలకి కాని తిరిగిరాడు. అవకాశం పొగొట్టుకోకూడదు... చక్రం

లేందే గడిచేటట్టులేదు.” అని ఆగాడు. మణిమామయ్య కుక్కల చుట్టూ తిరుగుతూ, తిడుతూ, రాళ్ళకోసం వెదుకుతున్నాడు. “నా జీవితమంతా దానిమీద ఆధారపడివుంది. నువ్వు యివ్వకపోతే నాపని ఖాళీ. తొందరగా డబ్బులు తీసుకురా.”

“నా దగ్గర లేవు. యెవరూ నాకివ్వరు” అన్నాడు మణి.

స్వామినాథన్ లాభంలేదనుకున్నాడు. “మీమామయ్య డబ్బు యెక్కడ దాస్తాడు? ఆ పెట్టెలోనేమో చూడు...”

“నాకు తెలీదు”

“మణీ! యిలా రా” అని వాళ్ళమామయ్య వీధిలో నుంచి పిలిచాడు. “యిలావచ్చి యీ దేయ్యూల్ని కోలేసియ్. రాయి ఒకటి యిలా యియ్.”

III

“రాజం! పోలీసువాడిని నాతో పంపించు” అన్నాడు స్వామినాథన్ రెండువారాల తరువాత.

“పోలీసునా! యెందుకు?”

“ఒక దొంగవెధన నాదగ్గర డబ్బుకొట్టేశాడు.” బండి వాడితో వ్యవహారమంతా స్వామినాథన్ రాజంకు తెలియజేశాడు. “యిప్పుడు” అంటూ తిరిగి మొదలుపెట్టాడు తన విషాదగాథ: “నన్ను చూసినపుడల్లా యెరగనట్టు నటిస్తున్నాడు. వాడియింటికి వెళితే ఇంట్లోఉండికూడా లేడనిపిస్తున్నాడు. నేను మొండికేస్తే కుక్కనుడిడదీసి వుసికొలుపుతానని బెదిరిస్తున్నాడు.”

“వాడిదగ్గర కుక్క వుందా?”

“వుందేమో నేను చూడలేదు”

“అలాఅయితే యింతోకి . జొరబడి రెండు తన్నక పోయావా?”

“చెప్పడానికేం యెన్నయినా చెప్పచ్చు. వాడిని కలుసుకోవడానికి వెళ్ళినపుడల్లా నాకు వణుకువుడుతుంది. బండి వాళ్ళయిళ్ళల్లో యేంవుంటాయో యెవడికి తెలుసు? ... నామీదికి గుర్రాన్ని పురికించసచ్చు.”

“పురికించనీ! అది నిన్నేం మింగేస్తుందా?” అన్నాడు మణి.

“అలాగా! సంతోషించానై! ఒకనాడు నాతోవచ్చి గుర్రాలవిషయం- దర్జీ రంగ చెపుతాడు - విను. గుర్రాలు ఒకొకప్పుడు పెద్దపులులకంటే కూడా ప్రమాదమయినవి.” అన్నాడు స్వామినాథన్, ఆమాటలు నిజంగా నమ్ముతూ.

“యేదో ఒకరోజున కాపువేసి గేటుదగ్గర వాడిని పట్టుకోరాదా?” అని సూచించాడు రాజం.

“అదీ యత్నించిచూశాను. కాని బయటికివచ్చిస్తూ డల్లా బండిమీద వస్తాడు. నన్ను చూడగానే కొరడా పైకి తీసే వాడు. దూరంగా వెళ్ళి కేకేసేవాడిని. కాని యేంలాభం? వాడి గుర్రం యెగిరిపోతుందనుకో-నాకు రెండణాలు టోప్పిపెట్టడం తలుచుకుంటే!”

“ఆరుపైసలు కదూ?”

“కాని మళ్ళీ రెండుసార్లు ఆ రేసిపైసలు చొప్పున పుచ్చు కున్నాడు ...”

“అలాఅయితే మొత్తం అణన్నర!” అన్నాడు రాజం.

“కాదు రాజం! రెండణాలు”

“అరె అబ్బీ! వన్నెండు పైసలు ఒక ఆణా. తడవకు ఆరు పైసలుచొప్పున మూడుతడవలు యిచ్చావు. అంటే పద్దెనిమిది పైసలు-అణన్నర యిచ్చావన్నమాట”

“యిదెందుకూపనికిరాని చర్చలే. అణాకి యెన్నిపైసలయితే యెవరి కేం పట్టింది?” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“కాని డబ్బువిషయంలో ఖచ్చితంగా వుండాలి. సరే కానీ.”

“బండివాడు ‘మొవట రెండురోజులలో వెండినాణేలుగా మార్చియిస్తానని ఆరుపైసలు తీసుకున్నాడు. నాలుగు రోజులు నన్ను తప్పించుకుని తిరిగాడు. ఆ తరువాత 2 పైసలు పెట్టి వేరుకొన్నాను. యింకా ఆరుపైసలివ్వున్నాడు. ఆ తరువాత యింకో ఆరుపైసలు కావాలి, లేకపోతే అంతా వృధా అయిపోతుంది, అని చెప్పి యింకో ఆరుపైసలు పుచ్చుకున్నాడు. ఆ తరువాత నేను వెళ్ళినపుడల్లా యేదో ఒక నంక చెప్పి తప్పించుకుంటున్నాడు. వాతావరణం సరిగా లేనందున పని మెల్లగా సాగుతోందని తరుచు చెబుతూవచ్చాడు. రెండు రోజులక్రితం వెళితే ‘నిన్నెరుగను, నీ డబ్బెరుగను’ అన్నాడు. యిప్పుడు యెలా ప్రవర్తిస్తున్నదీ నీకు తెలుసు. డబ్బుకేమొచ్చేగాని, వాడి కొడుకంటే నాకు పరమాసహ్యం. నేను కనిపించినపుడల్లా వెక్కిరిస్తాడు. మురికినీరు నెత్తిమీద పోస్తానని బెదిరించాడు. ఒకరోజున చాకు తీసి చూపించాడు. వాడిని చితక దన్నాలి. వాడినితంతే వాళ్ళనాన్న రెండణాలు తెచ్చిస్తాడు.”

IV

మర్నాడు స్వామినాథన్ మణి బండివాడి ఇంటికి బయలుదేరారు. ఈ విషయం స్నేహితులముందు ఎత్తకుండా ఉంటే బాగుండిపోయేదని సామ్యనాథన్ పస్తాయించసాగాడు. వ్యవహారం అతని చేయి దాటిపోతోంది. ఈ వ్యవహారంలో రాజం, మణి చూపెడుతున్న ఆసక్తినిబట్టి చూస్తే ఎక్కడికి దోసతీయిస్తారో ఎవరికీ తెలీదు.

బండివాడికొడుకును మోసగించి ఎత్తుకుపోనడానికి రాజం ఒక చిన్న ప్లాను వేశాడు. ఆ ప్లాను ఆచరణలో పెట్టావలసింది మణి. బండివాడికొడుకుతో స్నేహం నటించాలి. మొదటిదశలో స్వామినాథన్ ఎక్కువగా పాల్గొననక్కరలేదు. మణికి బండివాడిఇంటిని చూపించడంతో అతనిపని తీరిపోతుంది.

బండివాడు స్వామినాథన్ ఇంటికి పడమరగా మైలు దూరంలో కీలాచేరీలో నివసిస్తున్నాడు. అక్కడఉన్నదల్లా పొగచూరిపోయి, మురికికంపుకొడుతున్న డబ్బను తాటాకు గుడిసెలు. ఒకదానిమీద ఒకటి ఉన్నాయి.

ఆ స్థలానికి కొద్దిదూరంలో వారుఉండగా పగతీర్చుకునేయత్నం మానిపించాలని ఆఖరిసారిగా యత్నించాడు.

“మణి! బండివాడికొడుకు డబ్బు తిరిగి ఇచ్చివేశాడనుకుంటా..”

“యేమిటి!”

“అనుకుంటా...”

“అనుకుంటున్నావా? అయితే యేదీ చూపించు”

“మణీ! పోనీ వాడినివదిలేద్దూ. వాడివంటిమీద చేయి వేస్తే దొంగిలక్కల్లో యిరుక్కుంటామో!”

“నోరుమూస్తావా లేకపోతే మెడకాయ సిసికేసేయనా?”

“మణీ! పోలీసులు - లేకపోతే ఆ పిల్లాడు మహా చెడ్డవాడు. యేమయినా చెయ్యగలడు.”

ఆపిల్లవాడంటే స్వామినాథన్ కు లోపల చెడ్డభయం. మధ్యమధ్య రాత్రిళ్ళు ఆ పిల్లవాడిమొహం భయంకరంగా కళ్ళకుకట్టేది. ఇంకేముంది, స్వామినాథన్ వణికిపోయేవాడు.

“మూడోయింట్లో వుంటాడు” అని స్వామినాథన్ ఆ ఇల్లు చేతితో చూపించాడు.

ఆఖిరిక్షణంలో మణి స్తానుమార్చి స్వామినాథన్ ను కూడా రమ్మని పట్టుపట్టాడు. కాని స్వామినాథన్ ససేమిరా రానని వీధిలో కూచున్నాడు. మణి తనపట్టు విడువలేదు. బండి వాడిఇంటిమొందువరకు స్వామినాథన్ ని ఈడ్చుకువచ్చి అతని మీద ధూంధాంలు మొదలుపెట్టాడు.

“మణి! యేవిటిగొడవ?”

“గాడిదకొడకా!” అంటూ తిడుతూ కొట్టడానికి చేయి ఎత్తాడు.

స్వామినాథన్ ఏడుపు మొదలుపెట్టాడు. మణి అతని గొంతునులిమేయాలనిచూశాడు. ఇంతలో వారిచుట్టూ జనం - బాసకడుపులతుంటరిపిల్లలు, నల్లటిస్త్రీలు, వాళ్ళమగవాళ్ళు గుమిగూడారు. నోడిపిల్లలు అరుస్తూ అటూఇటూ పరుగెత్తుతున్నాయి. సూర్యుడు దయాదాక్షిణ్యాలుచూపడంలేదు.

ఒక చెట్టునీడను రెండుమూడుజంతువులు గురకపెడుతూ నిద్ర పోతున్నాయి. కోళ్ళగూళ్ళకంపు, మాసినబట్టలకంపు గుప్ప మంటోంది.

స్వామినాథన్ చూపించిన గుడిసెలోనుంచి మూడడుగులవ్యక్తి బయటికి వచ్చాడు. బట్టలు సరయినవి లేవు. స్నానంచేసిఎరగడు. జనంలోనుంచి దారిచేసుకుంటూవచ్చి, అనువయినసలం చూసుకుని బొటనవేలు చీకుతూ పోట్లాడు మహాసంకోమంతో చూస్తున్నాడు. స్వామినాథన్ ని చూపిస్తూ మణి జనంకేసితిరిగి, “వీడెవడో తుంటరివెధవ రెండణాలివ్వమని డబాయిస్తున్నాడు. వీడిని యిదివరలో యెన్నడూ నేను చూడలేదు. నేను వీడికి రెండణాలు బాకీయట!” ఈ ధోరణిలో మణి వదిలేనునిమిషాలసేపు మాటాడాడు. ఆ తరవాత బండివాడికొడుకు నోట్లోనుంచి బొటనవేలుతీసివేసుకుని “జైలుకుపంపించాల్సిందే” అన్నాడు. దానిమీద మణి వాడికేసి అవునన్నట్టు చిరునవ్వునవ్వి “పోలీసుస్టేషనుకు తీసుకు వెళతాను, కాస్త సాయంచేస్తావా?” అని అడిగాడు.

“ఉహూ” అన్నాడు బండివాడికొడుకు. వాడికి పోలీసుస్టేషనుంటే భయమే.

“పోలీసుస్టేషనుకు తీసుకు వెళ్ళాలని నీ కెలా తెలుసు?” అని అడిగాడు మణి.

“నాకు తెలుసు,”

“నిన్నూ యీవిధంగానే చిక్కులు పెట్టాడా?”

“లేదు”

‘మీనాన్న నాదగ్గరతీసుకున్న రెండణాలు యేవీ?’

అని స్వామినాథన్ అడిగాడు, కన్నీళ్ళతో తడిసిన మొహం ఆ పిల్లవాడికి చూపుతూ. శాంతపరుద్దామని జనం సగంమనసుతో యత్నించి, చల్లగా జారుకోసాగారు. మణి ఆ పిల్లవాడిని హఠాత్తుగా “నీ కీ బొంగరం కావాలా?” అని అడిగాడు తళతళా మెరిసే ఎర్రటిబొంగరం తీసిచూపిస్తూ. ఆ పిల్లవాడు బొంగరంకోసం చేయిచాచాడు.

“యిది యివ్వడానికీవీల్లేదు. నాతోనవస్తే యింతకన్నా

“నిన్ను ఈవిధంగానే చిక్కులు పెట్టాడా?” మణి

పెద్దబొంగరం యిస్తారు. మనం స్నేహంకడదాం” అన్నాడు మణి.

ఆ పిల్లవాడు అభ్యంతరం చెప్పలేదు. “యేదీ చూడని” అన్నాడు. మణి బొంగరం వాడికి ఇచ్చాడు. ఆ పిల్లవాడు దానిని చేతులో రెండుమూడుసార్లు తిప్పి రెప్పపాటుకాలంలో అక్కడనుంచి మాయమయినాడు. మణి పరిస్థితిని వెంటనే గ్రహించలేకపోయాడు. కొద్దికాలంపట్టింది. పరిస్థితి గ్రహించి చూసేసరికి ఆ పిల్లవాడు దూరంగా ఒక గుడిసెలోకి వెళుతున్నాడు. మణి అతని వెంటపడ్డాడు.

మణి ఆ గుడిసెదగ్గరికి వెళ్ళేసరికి తలుపు మూసిఉంది. తలుపు పన్నెండుసార్లు కొట్టింతర్వాత ఒక ముక్కోపినునిషించి పిల్లవాడు అక్కడ లేడని చెప్పి మళ్ళీ తలుపు వేసుకున్నాడు. మణి తిరిగి తలుపుకొట్టసాగాడు. ఇరుగుపొరుగువాళ్ళు ఇద్దరు ముగ్గురువచ్చి ‘యిక్కడ గొడవచేస్తే పాతిపెట్టేస్తాం’. అని బెదిరించారు. తిరిగివచ్చేయమని స్వామినాథన్ మణిని వేడుకోసాగాడు. కాని మణి ఒకపట్టున కదలలేదు. తలుపు కొడుతూనే ఉన్నాడు.

ఇరుగు పొరుగువాళ్ళు కొద్దిగజాలదూరంలో చేతుల నిండా రాళ్ళు పుచ్చుకుని నిలబడి చెట్లకింద నిద్రపోతున్న కుక్కలను లేవసాగారు.

కుక్కలు ఉగుక్కుంటూ మీదికి వస్తూంటే మణి “పరుగెత్తు” అని స్వామినాథన్ కి కేకవేసి చెప్పి తనూ పరుగెత్తసాగాడు.

రెండురాళ్ళువచ్చి స్వామినాథన్ వీపుకు తగిలాయి.

ఒకటి రెండు మణికికూడా తగిలాయి. సూదిలాంటి రాయి తగిలి మణి పుడిచుడచుచర్మం ఊడింది. ముందు దోప తప్ప వారి కింకేమీ కనిపించలేదు.

“పరుగెత్తు” అని స్వామినాథునితో శోకపేసి చెప్పి
మణి తనూ పరుగెత్తసాగాడు.

పదకొండో ప్రకరణం

తండ్రిముందు

I

వేసవికాలంలో దక్షిణభారతదేశంలో కల్లా దారుణమయిన పట్టణం మాల్గడి. అపుడప్పుడు వేడిమి నీడలోనే నూటపదిడ్డగ్రీలదాకా ఉండేది. వేసవిలో వీధులలో ఎవరూ కనిపించరు. వీధులనిండా దుమ్ము ధూళి. అస్తమానమూ అటూఇటూ తిరిగే గాడిదలు కుక్కలుకూడా వీధిలించున నీడకు చేరేవి. మండిపోయేనూర్యుడు పడమటిమొహంపట్టగానే భవంతులపిట్టగోడలు చూరులు నీడను ప్రసరిస్తాయి.

అయితే ఈ ఎండకికూడా ఒక విచిత్రమయినస్వభావం ఉంది. దానినిగురించి పట్టించుకున్నవారి నే అది బాధపెడుతుంది. మాల్గడిలో ఎండభరించడం కష్టంఅని ఎవరయినా అంటే స్వామినాథన్ కి, మణికి, రాజంకి ఆశ్చర్యంవేస్తుంది. మధ్యాహ్నంవేళ వారికి ఎక్కువ ఆకర్షణీయంగా కనిపించేది. మిల్లు మానేజరు మిస్టర్ హెన్రీలోమీదపడి అతనిని కొడయికెనాల్ కు తరిమినఎండే, ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీరు మిస్టర్ కృష్ణన్ మీదపడి ఎండా వానా అనక తిరగవలసిన తన ఉద్యోగం మహా కష్టమయిందనిపించిన ఎండే, స్వామినాథన్ గిరజాలతలమీద, మణి జడలతలమీద, రాజం పొట్టిక్రాపుతలమీదా పడేది కాని. వారి నేమీ చేయలేకపోయింది. పట్టణానికి వెలుపల ఒక బియ్యంమిల్లు ఉంది. దానియజమాని మిస్టర్ రెట్టి యూరోపియన్ అయినా ఇండియాకు అలవాటుపడిపోయాడు. అతని

పుట్టుపూర్వోత్తరాలు అక్కడివారికి ఏమీ తెలియవు. మంచి అరవంబో కొడుకును, వాడకందార్లను తిట్టేవాడు. షట్ట, నిక్కరు, పాంకోళ్ళు తొడుగుకుని తిరుగుతూండేవాడు. ఒక రోజున పాంకోళ్ళు తొడుగుకోవడం మరిచేపోయి, కాలేనేల మీద అడుగుపెట్టి కెప్పుమన్నాడు. కాని ఆ ఎండలో ఆ ముగ్గురున్నే హితులకు నీడవట్టిన కూర్చోనడమంటే అసహ్యంవేసేది.

మునిసిపల్ సరిహద్దులకు అరమైలులో ట్రంక్ రోడ్డుమీద చిన్నవం తెనమీద ఆన్నే హితులు ముగ్గురు కూర్చున్నారు. వం తెన కిందుగా ఇసుకపర్రమీదనుంచి చిన్న నీటికాలువ ప్రవహిస్తూ దిగువన సరయూనదిలో కలుస్తోంది. వారు కూర్చున్నచోట చెట్టు అంటూ లేదు. సూర్యకిరణాలు వచ్చి సూటిగా వారి తలలమీద పడుతున్నాయి. రోడ్డుకు రెండుపక్కలా పొలాలు. కాని ఇప్పుడు మాత్రం ఆ పొలాలనిండా ఎండుదుబ్బులు, మధ్య మధ్య మామిడి, కొబ్బరితోపులు మాత్రం ఉన్నాయి. ట్రంక్ రోడ్డుమీద జనసంచారం లేదు. అప్పుడప్పుడు ఏ పల్లెటూరిబండ్లో రోడ్డుమీద సాగిపోతూంటుంది.

“నేను చెప్పినట్టుచేసి వూరుకుంటే బాగుండిపోయేది” అన్నాడు రాజం మణితో.

“అవును రాజం! బండివాడికొడుకును చూపించి, మనం ముందుగా అనుకున్నట్టు వెళ్ళిపోదామనుకుంటూంటే హఠాత్తుగా నన్ను ఖానీచెయ్యబోయాడు...” అంటూ స్వామి నాథన్ మణివంక కోపంగా చూశాడు.

మణిని ఎవరూ సమర్థించలేదు. “నేను తెలివితక్కువ దద్దమ్మని. అప్పటికప్పుడు తోచినట్టుగా చేయాలనిచూశాను.

బొంగరాన్ని గనుక గట్టిగా పట్టుకున్నట్టయితే, వాడికి ట్రాఫీ వేసేవాడిని. యీ ట్రాఫీకి వాడు ఒంటరిగా గుడిసెలోపడి యేడు స్తూండ్డేవాడు.” అతనిగొంతులో వస్త్రాన్నింపు వినిపించింది.

స్వామినాథన్ మెడవెనక చేతితో రుద్దుకుంటూ “యింకా నెప్పిగానేవుంది.” అన్నాడు. కీలాచెరిలో జరిగిన సంఘటనతరువాత స్వామినాథన్ ని మెడనులమూలనిచూడడం వట్టి నటన అని వచ్చుచెప్పడానికి మనికి మూడుగంటలుపట్టింది.

“కాని స్వామిమీద అంత మోబుగా చేయిచేసుకోకుండా వుండవలసింది” అన్నాడు రాజం.

“బాబూ!” అన్నాడు మని చేతులుముడుచుకుంటూ. “వనినిమీచాలసేపు తలమీద నిలబడతాను, శిక్షగా. స్వామినాథన్ శత్రువని బండివాడికొడుకుని నమ్మించడానికి మెడనులుముతున్నట్టు నటించాను, అంతే.”

ఇంతలో గలగలమని చప్పుడయింది. తెల్లటిఎద్దు లాగు తున్నబండి రోడ్డువెంట వస్తోంది. బండికి తాటాకుగుడిసె. నంతెనకుకగజందూరంలోకి రాగానే వాళ్లు లేచి ముందుకు వెళ్ళి వరసగా నుంచుని, “యెద్దును వూడదీయ్” అని బిగ్గరగా అరిచారు.

బండిలోలుతున్నది పల్లెటూరిపిల్లవాడు.

“బండి ఆపు దద్దమ్మా!” అని అరిచాడు రాజం.

ఆపకపోతే అరెస్టుచేసి బండి జప్తుచేద్దాం” అన్నాడు స్వామినాథన్.

బండికుర్రాడు అన్నాడు:

“బండిఆపమంటా రెండుకు?”

“నోరుముయ్!” అని మణి గదమాయించి, గంభీరంగా బండిచుట్టూ తిరిగి, చక్రాలు పరీక్షగాచూశాడు. నంగి బండిఅడుగుభాగం పరీక్షించాడు. “యేయ్ బండికుర్రాడా! దిగు.”

“అబ్బాయిలూ! నేను తొందరగా వెళ్ళాలి” అంటూ వేడుకున్నాడు బండికుర్రాడు.

“అబ్బాయి లేవెటి?” అన్నాడు రాజం బెదరిస్తూ.

“మీ మెనరమో నీకు తెలీదా?”

‘నీ బోటి దొంగనెధవల్ని పట్టుకోడానికున్న గవర్నమెంటు పోలీసులం’ అన్నాడు స్వామి.

“యికనోరెత్తావో ఈపాకితోకాల్చిపారేస్తాను” అన్నాడు రాజం. బండికుర్రవాడు తేలిగా మోసపోయేవాడుకాదు, గాని, వారు చెప్పించాంటో ఏదో ఉండనిమాత్రం భావించాడు

మణి చక్రంమీద కొట్టి “నం తెన గట్టిగాలేదు. రహదారిచీటి చూపిస్తేగాని, నిన్ను వెళ్ళనీయం”

బండికుర్రవాడు తడబడుతూ “దయయించండి బాబూ! వెళ్ళాలి” అన్నాడు.

“నోరుముయ్!” అని రాజం అదమాయించాడు.

స్వామినాథన్ ఎద్దును పరీక్షగాచూసి “యిలా రా!” అని పిలిచాడు.

బండికుర్రవాడికి దిగి వెళ్ళడం ఇష్టంలేదు. మణి వాడిని బండిలోనుంచి కిందికి లాగి స్వామినాథన్ వేపు తోశాడు.

స్వామినాథన్ మండిపడుతూ, ఎద్దును చేతితోచూపించి “యెద్దును కడగలేదే?” అని అడిగాడు.

“కడిగానండి” అని జవాబిచ్చాడు బండి కుర్రవాడు భయపడుతూ.

“అయితే యిదేవీటి?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్ గోధుమరంగు మచ్చను చూపిస్తూ.

“ఓ అదా! పుట్టినప్పటినుంచీ వుందండి”

“పుట్టినప్పటినుంచీ! నాకు నేర్పాలనిచూస్తున్నావా?” అని అరచి, స్వామినాథన్ తన్నడానికి కాలు పైకి ఎత్తాడు. వాళ్లు కొంచెం మెత్తపడసాగారు.

“యీ వెధవకి ఒక రహదారిచీటి యిచ్చిపంపించేయ్” అన్నాడు రాజం దయ ఒలికిస్తూ. స్వామినాథన్ పెనసలు ముక్క, చిన్న నోటుపుస్తకం తీశాడు. ఈ రెండూ ఎప్పుడూ స్వామినాథన్ జేబులో ఉంటాయి. వివిధవిషయాలు రాసుకోవడం అతని అలవాటు. పైకిలు నంబర్లు, చెప్పలు లేకుండా తిరిగేవారిసంఖ్య, చెప్పలు పాంకోళ్లు తొడుగుకొని తిరిగేవారి సంఖ్య వగైరా వగైరా రాసుకుంటాడు.

కాగితం పెనసలు సిద్ధంగా వట్టుకున్నాడు. మణి ఎద్దు తాడు వట్టుకుని వెనకకు తిప్పాడు. బండి కుర్రవాడు ‘నేను యిటు వెళ్ళాలి’ అన్నాడు.

“మరేం పరవాలేదు. యిక్కడ నిలబెట్టాలి. యిది సరి హద్దు” అన్నాడు మణి.

“నేను యిలా వెళ్ళాలండి?”

“అటు తిప్పుకు వెళుదువుగానిలే”

“నీ పేరేమిటి?” అని అడిగాడు రాజం.

“కరుప్పన్” అని జవాబిచ్చాడు బండికుర్రవాడు.

స్వామినాథన్ ఆ కుర్రవానిపేరు రాసుకున్నాడు.

“నీ కెన్నేళ్లు?”

“తెలీదండీ”

“తేలీదూ? స్వామి! నూరేళ్ళు రాయి” అన్నాడు రాజం.

“అబ్బే! నాకు నూరేళ్లు లేండే!”

“నోరుమూసుకుని నీ పనేవిటో చూసుకో. నీకు నూరేళ్లు. కాదన్నావా చంపేస్తాను. నీ యెద్దుపేరేవీటి?”

“నాకు తెలీదండీ”

“స్వామి! కరుప్పన్ అని మళ్ళా రాయి.”

“అది నా పేరు, యెద్దుపేరు కాదు.”

ఆమాట ఎవరూ పట్టించుకోలేదు. ఎద్దుపేరుకు ఎదురుగా కరుప్పన్ అని స్వామినాథన్ రాశాడు.

“యెక్కడికి వెళుతున్నావు?”

“సెతుర్”

“అక్కడ యెంతకాలం వుంటావు?”

“అది మావూరేనండీ”

“అది మీవూరయితే యిక్కడి కెందుకొచ్చావు?”

“మా మునసబుగారు రైలుపెట్టుకే పదిబస్తాలకొబ్బరి కాయలు పంపారు.”

స్వామినాథన్ ప్రతిమాటా నోటిపుస్తకంలో రాసుకున్నాడు. తరువాత ఆపేజీలో ముగ్గురూ సంతకాలుపెట్టి పేజీ చించి, బండికుర్రవాడికి ఇచ్చి సాగిపోయినారు.

II

మేనెలరెండోవారంలో కోర్టులు మూసివేశారు. స్వామినాథన్ తండ్రి మధ్యాహ్నంవేళ ఇంటిదగ్గరే గడపసాగాడు. ఇదంతా స్వామినాథన్ కి సంతోషంగాలేదు. రాజం, మణిలతో మధ్యాహ్నం షికార్లు ఇక సాగవని భయంపేసింది. భయం పేసినట్లుగానే శైలవులిచ్చినమూడోరోజునే ఇంటోనుంచి బయటకు వెళ్లబోతుంటే వాళ్ళనాన్న “స్వామి! యిలా రా” అని పిలిచాడు.

వాళ్ళనాన్న ధోవతి, బనీను వేసుకుని ముందు ఆవరణలో నిలబడిఉన్నాడు. స్వామినాథన్ కి ఇంటిదుస్తులలో తండ్రి ఉండడం ఇష్టంలేదు. బయటికి వెళ్లకుండా ఇంటోనే ఉండిపోతాడనడానికి ఈ దుస్తులు సూచన.

“యెక్కడికి వెళుతున్నావు?”

“అబ్బే! యెక్కడికీ లేదు.”

“నిన్న యీవేళపుడు. యెక్కడున్నావు?”

“యిక్కడే.”

“అబద్ధాలాడుతున్నావు. నిన్న నువ్వుక్కడ లేవు. యిప్పుడు బయటకు వెళ్ళుండలేదా?”

“అవునవును” అంది తల్లి ఎక్కడినుంచో ఊడిపడుతూ. ‘యెండలో తెగతిరుగుతున్నాడు. యిలాగే తిరిగితే యెప్పుడో వడగొట్టి చస్తాడు.’

భార్య వత్తాసు ఇవ్వకపోయినా ఆయన ఎటూ ఊరుకునేవాడుగాదు. ఆమెమాటలు చర్యతీసుకోవడానికి పురికొల్పాయి. గదిలోపలికి తనవెంట రమ్మని తండ్రి పిలిచాడు.

“పుస్తకాలుముట్టుకుని యెన్నిరోజులయింది?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్ పుస్తకాలమీదిదుమ్ము దులిపివేస్తూ. బల్లమూలకు పుస్తకాలదొంతరకు మధ్యగా ఓపిగ్గా ఒక సాలీడు అల్లుతున్న గూడును తీసిపారవేశాడు.

స్వామినాథన్ ఈవ్రశ్నను మాటతప్పడంకింద జమకట్టుకున్నాడు. “బడిలేనపుడుకూడా చదువేనా?” అన్నాడు.

“నువేం బి. ఏ. ప్యాసయ్యావా?” అని తండ్రి అడిగాడు.

“బడి మూసివేశారు. పరీక్షరోజుల్ని కావు. అయినా చదవాలనిందేనా, నాన్నా?”

“యేవేం టా వెధవప్రశ్న? చదవాలి.”

“కాని నాన్నా! పరీక్షలముం దేవన్నావు? పరీక్షలు అయిపోతే యిక చదవక్కర్లేదనలా? రాజంకూడా చదవడం లేదు.”

ఈ ఆఖరివాక్యం అంటూ దానినినమ్మాలనే యత్నించాడు. వారానికి మూడుసార్లు ట్యూషనుమాస్టరు నచ్చిరోజుకు రెండేసిగంటలు తనదుంపతెంపుతున్నాడని రాజంగోలపెట్టడం స్వామికి జ్ఞాపకంవచ్చింది. తండ్రి అతనిమాటలు చెవినిపెట్టలేదు. తండ్రి దగ్గరఉండి, పుస్తకాలదుమ్ము దులిపించి బల్ల శుభ్రంచేయించాడు. పుస్తకాలఅట్టలమీదిదుమ్మును స్వామినాథన్ గబగబా దులిపివేశాడు. సాలీడును జాగ్రత్తగా పట్టుకుని బయట పారవేయడానికి కిటికీదగ్గరకు తీసుకువెళ్ళాడు. కిటికీబయటగా దానినిపట్టుకుని కాసేపు చూస్తూ నిలబడ్డాడు. అది వందరకాలరంగులతో మెరిసిపోతూ దారపుపోగునుంచి ఊగిసలాడుతోంది.

“ఊ - సాలీడును బయటపారేయడానికి రోజురోజులా పట్టేట్టుందే” అన్నాడు తండ్రి. సాలీడును బయటికి పారవేస్తే వంపస్తుందీ, పెంచితే బాగుండునని మాత్రుగా తోచింది స్వామికి. తండ్రిచూడకుండా సాలీడును జేబులో వేసుకుని బయట ఉత్తిచేతిని అడించి, బల్ల దగ్గరికి వచ్చి కూచున్నాడు.

“చూడు, యింగ్లీషు టెక్ట్స్ యెలావుందో? సిగ్గు లేదూ?” స్వామినాథన్ ఎర్రబైండు నాలుగోవాచకం పైకి తీసి తెరిచి దుమ్మువదలడానికి అట్టలురెంటినీ ఒకదానికొకటి వేసి కొట్టాడు. తరవాత చమురుఅంటిన అట్టలను అరచేతితో గబగబా రుద్దాడు.

“గుడ్డముక్క తీసుకో. తుడవడానికి అదికాదు, పద్దతి. గుడ్డముక్క తీసుకో, స్వామి!” అన్నాడు తండ్రి సగం దయతో, సగం ఆదుర్దాతో.

స్వామినాథన్ చుట్టూచూసి, “యిక్కడ గుడ్డముక్క లేదు నాన్నా!” అన్నాడు.

“లోపలికి వెళ్ళి తీసుకురా”

ఇలా అనడం బాగుంది. స్వామినాథన్ తొందర తొందరగా గదిబయటికి వెళ్ళాడు. నాయనమ్మదగ్గరికి ముందుగా వెళ్ళి “నాయనమ్మా! యింత గుడ్డముక్క వుంటే యిద్దూ, తొందరగా!” అని అడిగాడు.

“నే నెక్కడినించి తీసుకురానురా?”

“యెక్కడినించా” అని చిరచిరలాడుతూ అడిగి, “శేల పుల్లోకూడా చదవాలనివుంటే, మరి శేలపులు యివ్వడం దేనికి?” అన్నాడు.

“యేమిటి గొడవ?”

ఆమెదయ సంపాదించడానికి ఇదే మంచి అదను అనుకుని ఏడుస్తూ “యిక్కడ నేను పిచ్చిచదువు చదువుతూ కూచుంటే అక్కడ రాజం, మణి కాచుకూచుని యేదనుకుంటారో? నాయనమ్మా! నాన్నకు వేరే పనిలేకపోతే హాయిగా పనుకుని నిద్రపోగూడదూ?”

హాలులోనుంచి తండ్రి “గుడ్డ కనిపించలేదూ?” అని కేకపెట్టాడు.

“నాయనమ్మదగ్గర లేదు. అమ్మదగ్గర వుండేమో చూస్తాను”. వాళ్ళ అమ్మ వెనక నడవలో చాపమీద కూచుని ఉంది. తొడమీద పిల్లవాడు పడుకుని నిద్రపోతున్నాడు. స్వామినాథన్ ఆమెకేసి తేరిపారజూచాడు. కొద్దినిమిషాలసేపు ఆమె భర్తకు ఇచ్చిన సలహా అతని మనసులో మెదిలింది.

“బలే దొరసానిలా వున్నావు అమ్మా! నాబోటి బీద వాళ్ళని మా కర్మానికి మమ్మల్ని వదిలేయకూడదూ?” అన్నాడు మెల్లగా.

“యేమిటి?” అని ఆమె అడిగింది. అతనిమాటలలోని ఎత్తిపాడుపు ఆమె గ్రహించలేదు. కొద్దినిమిషాలక్రితం భర్తకు ఏమి చెప్పిందికూడా మరిచేపోయింది.

“వెళ్ళి నా మీద పితూరీలు చెపుతావా? నేను నీకేం విషం పెట్టాను?” ఈవిధంగా ఇంకా కొంత సేపు మాటాడేవాడేగాని, తండ్రితుడువుగుడ్డకోసంకాచుకునిఉన్నాడు.

“కొంచెం గుడ్డముక్క వుంటే యివ్వు” అని అడిగాడు అసలువిషయ నికి వస్తూ.

“యేం గుడ్డ?”

“యేం గుడ్డో నాకేం తెలుసు? నేను ఆ పుస్తకాలు శుభ్రం గా తుడవాలట, శెలవులు పసందుగా గడపడం అంటే యిదే!”

“యిప్పుడేంటేదు. ”

“ఊ- లేదు, లేదు? ” చుట్టూ చూశాడు. పసిపిల్ల వాడికింద గుడ్డముక్క కనిపించింది. మెరుపులా ముందుకునంగి, పిల్ల వాడిని పక్కకుబిత్తి గించి, గుడ్డలాక్కుని పారిపోయాడు. తనకువచ్చినకష్టాలన్నింటికీ తల్లే కారణమని అలెనినమ్మకం. పిల్ల వాడిని లేపి, గుడ్డగుంజుకుపోవడంవల్ల మనసుభారంతీరింది.

పిచ్చిసంతృప్తితో స్వామినాథన్ బల్ల పక్కకువంచి, దానిమీదినస్తువులన్నీంటినీ నేలమీదకు జారివిడిచాడు. మళ్ళీ ఒకొక్కటి తీసి, బల్లమీద వరసాగ్గా పెట్టాడు. ఇదంతా కని పెట్టిచూస్తున్న తండ్రి “యిలాగేనా పెట్టుకోవడం? తేలిక వస్తువులన్నీ కిందా, బరువునస్తువులన్నీ పైనా పెట్టావు. ఆ నోటుపుస్తకాలు తీసేయ్. అట్లాను అడుగున పెట్టు.” చంటి పిల్ల వాడినిఎత్తుకుని తల్లి వచ్చింది. “వాణ్ణిచూడండి, చంటిపిల్ల వాడికిందిగుడ్డ తీసుకు చక్కావచ్చాడు. వాడిని అబువుల్ పెట్టే వాళ్ళెవరూ యింట్లోలేరు. యింకా శెలవులు యెన్నాళ్ళో!”

స్వామినాథన్ మహా ఆసక్తితో తనపని చూసుకుంటు న్నాడు. తండ్రి తల్లి మాటలు వినిపించుకోలేదు. నిద్రపోతున్న పసిపిల్ల వాడిబుగ్గలు గిల్లాడు. దానిమీద ఆమెకు కష్టంవేసి, బయటకు వెళ్ళిపోయింది.

అరగంటతరవాత స్వామినాథన్ వాళ్ళనాన్న గదిలో కుగ్గీమీద పలక బలపం పుచ్చుకుని కూచున్నాడు. తండ్రి

స్వామినాథన్ మహాత్మ్య క్రితో తనపనిచూసుకుంటున్నాడు. లెక్కలపుస్తకం తెరిచి లెక్కచెప్పాడు. “రాముడి దగ్గర పది మామిడికాయలు వున్నాయి. వాటిమీద 15 అణాలు సంపాదించ దలిచాడు. కృష్ణుడికి నాలుగు మామిడికాయలుకావాలి. అయితే కృష్ణుడు ఎంత యిచ్చుకోవాలి?” అవ్ లెక్క.

స్వామినాథన్ ఆ లెక్కవంక అదేపనిగా తేరిపార జూశాడు. చదివిన ప్రతితడవా కొత్త అర్థం తో స్తోంది. ఏదో

భయంకరమయిన ఊబిలో చిక్కుకున్నట్లు అనిపించింది.

మామిడికాయలు తలుచుకోగానే నోరుఊరింది. పది మామిడికాయలఖరీదు పదిహేను అణాలు రామూ యెలా పెట్టాడు? రామూ ఎటువంటివాడు? శంకర్ నంటివాడు కావచ్చు. ఏమయినా సరే, పది మామిడికాయలకి పదిహేను అణాలు రావలసిందే అని పట్టుపట్టాడంటే తప్పకుండా శంకర్ నంటివాడు అయివుంటాడు. రామూ శంకర్ లాగా ఉంటే, కృష్ణ బటాణీగింజలాంటివాడు. ఎందుకో కృష్ణ అంటే స్వామి నాథన్ కి జాలి వేసింది.

“లెక్క చేశావా?” అని తండ్రి అడిగాడు చదువు తున్న వారైపత్రికమీదుగా చూస్తూ.

“నాన్నా, కాయలు పచ్చివా పండువా?”

తండ్రి ఒక్క క్షణం కొడుకుకేసి నిదానించి చూసి, చీరునవ్వు నవ్వి “ముందు లెక్కచెయ్యి, ఆ తరవాత కాయలు పచ్చివో పండువో చెబుతా.”

స్వామినాథన్ ఇక ఏమాత్రం లాభం లేదనుకున్నాడు. రామూ పచ్చికాయలు అమ్మజూపాడో, పండువో నాన్న చెపితే ఎంతబాగుండును! తరవాత చెపితే ఆయనకేం ఊడిపడుతుంది? ఈ ప్రశ్నకు జవాబుమీదనే ఆ లెక్క చేసే వద్దతి ఆధారపడి ఉందని స్వామినాథన్ గట్టిగా నమ్మాడు. పది పచ్చికాయల ఖరీదు పదిహేను అణాలా? తప్పు తప్పు! అలా అమ్మినా రామూ స్వభావానికి అదేం విరుద్ధంకాదు. స్వామినాథన్ రామూని మెల్లిగా అసహ్యించుకోసాగాడు. చెడుగుణాలన్నీ అతనికి అంటగట్టసాగాడు.

“నాన్నా ! యీ లెక్క నా చేత కావడంలేదు” అన్నాడు స్వామినాథన్ పలక పక్కకు నెట్టుతూ.

“యేమిటి! యీ మాత్రం తేలిక లెక్క కూడా చెయ్యలేవా?”

“బళ్ళో యిలాంటి లెక్కలు చెప్పలేదు.”

“పలక యిలా తీసుకురా. నేను చేయిస్తానుగా”

స్వామినాథన్ ఏం అద్భుతం జరుగుతుందో చూడా మని ఆసక్తితో కాచుకు కూర్చున్నాడు. తండ్రి లెక్కను ఒక్కసారికంటే పాటుచూసి, “పదిమామిడికాయల ఖరీ దెంత?” అన్నాడు.

ఈ ప్రశ్నకు జవాబు లెక్కలో ఎక్కడఉందో అని లెక్కంతా వెతికాడు. “నాకు తెలీదు.”

“నువ్వు కాస్తాకూస్తా తెలివితక్కువవాడివి కానట్టు న్నావే! యిప్పుడు లెక్క చదువు. పదిమామిడికాయలకు యెంత రావాలని రామూ అనుకున్నాడు?”

“పదిహేను అణాలు” అనుకున్నాడు స్వామినాథన్. కాని దాని ఖరీదు అంతేనని ఎలా? పేరాశ కొద్దీ రామూ అంత సంపాదించాలని అనుకోవచ్చు. అయితే అది సరయి సధరేనా? మామిడికాయలు పచ్చివా పండువా అనేది తేలనేలేదు. ఈ విషయంలో ఇంకా కొంత తెలిస్తేనా!

“మామిడికాయలకు రామూ యెంత రావాలను కుంటున్నాడు?”

“పదిహేను అణాలు” అని చెప్పాడు స్వామినాథన్. కాని ఆ మాటలో అతనికి సమ్మతంలేదు.

“సరే. కృష్ణకు యెన్ని మామిడికాయలు కావాలి?”

చేతితో స్వామినాథన్ చెవి పట్టుకొని మెలిపెట్టాడు.

“నాలుగు”

“నాలుగుకాయల ఖరీదెంత ?”

కొడుకును హింసించడం తండ్రికి సరదాగా ఉన్నట్టుంది. అతని కెలా తెలుస్తుంది? ఆ పిచ్చివెధన కృష్ణ యెంత ఇన్వ్ దలచాడో ఎలా తెలుస్తుంది?

“చూడు బాబూ! నిన్ను చితకతన్నాలని అనిపిస్తోంది. నీదేం మట్టిబుర్ర? పదిమామిడికాయలఖరీదు పదిహేనాకాలు. ఒకమామిడికాయఖరీ దెంత? ఊరిచెప్ప. చెప్పకపోతే—” చేతితో స్వామినాథన్ చెవి పట్టుకుని, మెల్లిగా మెలిపెట్టాడు. కూడాలో తీసివేయాలో హెచ్చించాలో భాగించాలో స్వామినాథన్ కు తెలియలేదు. అందుకని నోరుమెదపలేదు. తటపటాయించినకొద్దీ చెవి మెలితిరగడం ఎక్కువయింది. మండిపడుతూ తండ్రి జవాబుకోసం కాచుకునిఉంటే, కీచురుని కొడుకునుడుపు వినిపించింది “పదిమామిడికాయలఖరీదు పది హేనుఅనాలయితే ఒకమామిడికాయఖరీదు యెంతో చెప్పే దాకా నిన్నువదలను.” ఏమిటి తండ్రిగొడవ! స్వామినాథన్ కళ్ళుమిణకరిస్తూ కూర్చున్నాడు. దానిఖరీదు తెలుసుకోవలసి నంతతొందరే మొచ్చింది? ఏమయినా, తనను పీడించడంకంటే, స్వయంగా బజారువెళ్ళి కనుక్కోరాదా? రామూ కృష్ణల బేసిసంఖ్య మామిడికాయలతో చిల్లరడబ్బులతో ఎడతెగని బేరం అతనికి విసుగైతింది.

తండ్రి ఇక చెప్పించలేనని నిశ్చయించుకుని, “ఒక మామిడికాయఖరీదు: 15 బై 10. సూక్ష్మీకరించు.” అన్నాడు.

లెక్కలలో విపరీతమయిన తలనొప్పి కలిగించే భిన్నాం కాలకు తండ్రి తీసుకువెళుతున్నాడు. “పలక యిలా యియ్యి చేస్తాను” పదిహేను నిమిషాలతరవాత “ఒక మామిడికాయ

ఖరీదు మూడు బై రెండణాలు". తప్పు అన్నితండ్రి అంటాడని ఆశించాడు. కాని, తండ్రి అన్నాడు: "సరే, యింకా సూక్ష్మీకరించు." ఆ తరువాత నల్లేరుమీదబండి! అరగంటసేపు తంటాలు పడి "కృష్ణ ఆరుఅణాలు యివ్వాలి" అని కన్నీళ్ళు పెట్టాడు

III

సాయంకాలం అయిదుగంటలకు క్లబ్బుకు వెళ్ళబోతూ, మధ్యాహ్నం అంతా స్వామిని ఎందుకు తిప్పలుపెట్టానా అని తండ్రి విచారించసాగాడు. "నాతో క్లబ్బుకువస్తావా బాబూ!" అని అడిగాడు; బిక్కమొగంవేసుకుని స్తంభంచాటున నక్కిన స్వామినాథన్ కంటపడగానే. స్వామినాథన్ నోటితో జవాబు చెప్పకుండా ఒకనిమిషం కనిపించకుండా వెళ్ళిపోతున్నాడని టోపీపెట్టుకుని చక్కానచ్చాడు. తండ్రి కిందనుంచి పైదాకా పరీక్షగా చూసి "యింకా కాస్త శుభ్రమయినబట్టలు వేసుకో కూడదా?" అన్నాడు. స్వామినాథన్ మొహం అసహ్యంగా ముడుచుకున్నాడు.

"లక్ష్మీ!" అని పిలిచి ఆమె (స్వామితల్లి) రాగానే "పెట్టెలో పిల్లవాడిబట్టలు మంచివి వుండాలి. శుభ్రమయినవి తీసియ్యి" అన్నాడు.

"పోనిద్దురూ. యిప్పుడు బాగానే వున్నాడు. యిప్పుడు పెట్టె యెవరు తెరుస్తారా? తాళంచేతులు యెక్కడున్నాయో! ... పిల్లాడికి పాలుకలుపుతున్నాను..." అంది తల్లి.

"వాడిబట్టలన్నీ యేషయినాయి?"

"యెక్కడున్నాయి? కిందటివేసంకాలంలో కుట్టిసిరి. మళ్ళీ జానెడుగుడ్డ కొన్న పాపానపోయారా!"

“యేమిటి? రెండుమూడు నెలలకింద కొన్న ఆ ట్వీలు గుడ్డంతా యేవయింది?” అని ఏదో ఒకటి అడగాలని అడిగాడు. అలా అడుగుతూనే పిల్లవాడిని బుధవారం సాయంత్రం దర్జీవాడిదగ్గరకు తీసుకువెళ్ళాలని మనసులో గుర్తుపెట్టుకున్నాడు. వేరేబట్టలు తెచ్చి ఇవ్వడానికి తల్లి ససేమిరా వెళ్ళననడం స్వామినాథన్ కు బరువుదించినట్టయింది. వేరేబట్టలు వేసుకోడానికి లోపలకు వెళితే తనను దిగవిడిచి తండ్రి ఎక్కడ క్లబ్బుకు వెళ్ళిపోతాడో అని స్వామినాథన్ భయం.

ఇంటిముందుకు బయ్యమంటూ వచ్చి, ఒకకారు ఆగింది. తండ్రి బల్లమీది పెన్నిస్ రాకెట్టు చప్పున తీసుకుని బయటికి పరుగెత్తాడు. స్వామినాథన్ తండ్రివెనకాలే వెళ్ళాడు. స్వామినాథన్ కు నచ్చిన బ్లాజరుచొక్కా తొడుగుకుని కారులోపలి చక్రందగ్గర కూర్చున్న ఒక పెద్దమనిషి “నమస్తే” అన్నాడు పండ్లికిలిస్తూ. ఆ పెద్దమనిషి తనను కారులో తీసుకువెళ్ళనంటాడేమోనని మొదట్లో స్వామినాథన్ భయపడ్డాడు. కాని ఆయన మంచిగా “హల్లో శ్రీనివాసన్! నీకొడుకునుకూడా క్లబ్బుకు తీసుకువస్తున్నావా? సరే, మంచిది” అన్నాడు. దాంతో స్వామినాథన్ భయం మాయమయింది. స్వామినాథన్ వెనక నీటులో కూర్చున్నాడు. తండ్రి, ఆయనన్నే హితుడు ముందు నీటులో కూర్చున్నారు.

కారు బయ్యమని సాగిపోతోంది. స్వామినాథన్ ఉత్సాహానికి అంతులేదు. అపుడు తనన్నే హితులుచూస్తే ఎంత బాగుండునూ అనిపించింది. కారు గేటులోపలికి వెళ్ళి ఆగింది.

తండ్రి తెన్నిసు ఆడడం స్వామినాథన్ జాగ్రతగా కనపెట్టిచూశాడు. నరునగాడన్న మాడు తెన్నిసుకోర్టులలో ఆడుతున్న వారందరిలోకి తనతండ్రి బాగా ఆడుతున్నాడని నిశ్చయించుకున్నాడు. తండ్రి బంతినికొట్టినపుడల్లా ఎదుటి వారు దానిని ఊరిగి కొట్టలేకపోతున్నారు. బంతివెళ్ళి వలకు తగులుతోంది. బంతిపేసేవాడిజీవితం ప్రమాదంతో కూడుకున్నదని కనుగొన్నాడు.

స్వామినాథన్ మహా హుషారుగా ఉన్నాడు. తనను అక్కడకు రానిచ్చి ఆట చూడనివ్వటం ఘనంగా భావించాడు. రేపు స్నేహితులకు చెప్పడానికి కావలసినంత. మెల్లిగా వెళ్ళి వలదగ్గర తండ్రివెనక నిలబడ్డాడు. అక్కడికివెళ్ళి నిలబడేముందు కాకీదుస్తులు వేసుకొని బంతిపేసి ఆటగాళ్ళకు అందిస్తున్న కుర్రవాడు అభ్యంతరంపెడతాడేమోనని అనుమానించాడు. కాని ఆ కుర్రవాడు బంతినిపేసి ఆటగాళ్ళకు విసరివేయడంలో మునిగి పోయి ఉన్నాడు. స్వామినాథన్ అక్కడ పదినిమిషాలసేపు అలా నిలబడ్డాడు. వెనకనుంచి తండ్రిఆట స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. రాకెట్టుతో బంతిని కొట్టేటపుడు పుట్టే టంకారం స్వామినాథన్ చెవులకు ఇంపుగా ఉంది.

దృష్టిమళ్ళించి కాకీదుస్తుల కుర్రవాడిని చూస్తూ నిలబడ్డాడు. చూసినకొద్దీ మొహంలో మార్పు రాసాగింది. తన కళ్ళను తానే నమ్మలేకపోతున్నట్టు మిణకరించాడు. కాకీదుస్తులు వేసుకుంటే ఎవరోలాగా ఉన్నాడుగాని, ఆ కుర్రవాడు మరెవరోకాదు, బండివాడి కొడుకు. ఆ కుర్రవాడూ వెనకకు

తిరిగి అతనిని చూశాడు. ద్వేషంతో పండ్రికిలించి జేబులో నుంచి చాకుతీసి పైకెత్తాడు. ఇంకేముంది? స్వామినాథన్ కు భయంపట్టుకుంది. తొందర తొందరగా వెనకటి స్థలానికి వెళ్ళి నిలబడ్డాడు. ఇక విరోధి అతనినేమీ చేయలేడు.

ఆట అయిపోగానే తండ్రి క్లబ్బుభవనంలోకి బయలు దేరాడు. ఏ నిమిషాన్నయినా వెనకనుంచి కత్తిపోటువచ్చి పడు తుందనే భయంతో స్వామినాథన్ తండ్రిముందు నడవసాగాడు.

“స్వామి! ముందునడవకు, నా కాళ్ళకు అడ్డుపడు తున్నావు” అన్నాడు తండ్రి. ఇప్టంలేకపోయినా తండ్రిమాట పాటించాడు. వెళ్ళుతూ నంగి సూదిలాంటి రాయిముక్క వీరి, అవసరమయితే ఉపయోగించడానికి సిద్ధంగా పట్టుకున్నాడు. తెన్నిసుకోవ్వనుంది క్లబ్బుభవనానికి సుమారు పన్నెండు గజాలు. కాని అది మైలున్నర అనిపించింది స్వామికి.

చీట్ల పేకగదిలో తండ్రివక్కన కుర్చీలో కూర్చుని ఇక పరవాలేదనుకున్నాడు. గదినిండా దట్టంగా పొగమబ్బులు అలుముకున్నాయి. తండ్రి అమిలోత్సాహంతో పేక కలిపి పంచుతున్నాడు. ఇంతకంటే భద్రమయిన చోటుఉండదు. తండ్రి ఆయన స్నేహితులు అక్కడ బోలెడుమంది ఉన్నారు. బండ్రి వాడికొడుకుని ఒక చెయ్యిచూడనీ, ఏం జరుగుతుందో! కొంచెంసేపయిన తరవాత స్వామినాథన్ కిటికీలోనుంచి బయటికి చూశాడు. నక్షత్రాలు కనిపించేసరికి తత్తరపడ్డాడు. చీట్ల పేక ఆట పూర్తయి ఇంటికి బయలుదేరేసరికి బాగా చీకటి పడుతుంది.

ఒక గంటతరవాత తండ్రి బల్ల దగ్గరనుంచి లేచాడు క్లబ్బు

భవనం ఆఖరిమెట్లు దిగుచూంలే, ఒళ్ళుతెలియని భయంవేసింది. చుట్టూ చీకటి! ఏమూలనుంచి ఏమిప్రమాదం వచ్చిపడుతుందో! తండ్రి ఆయనన్నే హితుడూమధ్య ఉన్నాడు. పరవాలేదు. ఈ ఆలోచన ఉత్సాహాన్నిచ్చింది. చీట్లపేకగదిలో ఉన్నవారంతా కూడా నచ్చి కారులో కూర్చోబెడితే 'బాగుండేదే' అనుకున్నాడు స్వామినాథన్. ఎంతమంది చుట్టూఉంటే అంత మంచిది. బహుశా ఈపాటికి ఆ కుర్రవాడు బయటికి వెళ్ళి ఖాసీ కోరుజట్టుకు వెంటబెట్టుకునివచ్చి కామకుని ఉండవచ్చు. తండ్రికాళ్ళకు అడ్డంపడతానేమోననే అనుమానంతోనేగాక కారుదగ్గరికి దోవతెలియక ముందు నడవడం మానుకున్నాడు. తండ్రివెనకనడవడం అసలు పనికిరావేదు. అలా అయితే అసలు కారుదగ్గరికి జేరుకోడేమో! ఒకేసారి ముందు వెనక చూడడానికి అనువుగా ప్రక్కనడకప్రారంభించాడు. ఆ దూరానికి అంతూపొంతూ కనిపించలేదు. రానున్న అపాయం విప్పిచెప్పి రక్షణకోరదామనుకున్నాడు.

“నాన్నా!”

“యేమిటి, బాబూ!”

పరిస్థితి ఎంతప్రమాదంగాఉన్నా బండివాడికొడుకుసంగతి తండ్రికి చెప్పకూడదని స్వామినాథన్ నిశ్చయించుకున్నాడు.

“యేంకావాలి బాబూ!” అని తండ్రి మళ్ళీ అడిగాడు.

“నాన్నా! యింటికేనా?”

“ఆ-”

“నడిచేనా?”

“అబ్బే! అదిగో గేటుదగ్గర కారు.”

కారుదగ్గరికి వెళ్ళగానే స్వామినాథన్ ముందుగా ఎక్కి వెనకసీటుమధ్య కూచున్నాడు. ఇంకా అనుమానంతీరలేదు. వాళ్ళనాన్న స్నేహితుడు ఇంకా కారును బయలుదేరదీయలేదు. తండ్రికి, ఆయనస్నేహితుడికి చాలాదూరంలో వెనకసీటులో ఒంటరిగా కూర్చున్నాడు ఇప్పటికీ బండివాడికొడుకు వాడిజట్టు అతనిని తేలికగా బయటకులాగి అంతంచేయవచ్చు.

కారు బయలుదేరింది. దాని ఇంజను చప్పుడుకాగానే స్వామినాథన్ చెవులకు అది రాక్షసుడిగొంతుల్లా వినిపించింది. కారు గేటుదాటింది. వేగం పుంజుకుంది స్వామినాథన్ ధోపతి అంచు పైకెత్తి నుదురుతుడుచుకున్నాడు.

పన్నెండో ప్రకరణం

బొంబాయిలోని ప్రముఖ రాజకీయ కార్యకర్త గౌరీశంకర్ అరెస్టుకు నిరసన తెలిపేందుకుగాను మాల్గుడిపౌరులు యెండువేల మంది 1930 ఆగస్టు 30వ తేదీన సరయూనదికుడిబడ్డున సమావేశమయ్యారు. ఖద్దరుబట్టలు వేసుకున్న ఒక గంభీరమూర్తి కొయ్యవేదికమీద నిలబడి ఉపన్యాసం ఇస్తున్నాడు. గౌరీశంకర్ జీవితంగురించి అతనుచేసిన ఘనకార్యాలనుగురించి గంభీరంగా గొంతెత్తి చెప్పాడు. ఆతరువాత “యివాళ మనవంతా బానిసలంగా పడివున్నాం. యితబానిసత్వం యెన్నడూ యెరగం, మనపూర్వుల గొప్పతనాన్ని మరిచిపోయాం. రామాయణ, మహాభారతాలనాటి మనప్రతిష్ట మరిచిపోయామా? ప్రపంచానికి కాళిదాసమహాకవిని, గౌతమబుద్ధుని, శంకరాచార్యుని అర్పించింది మనదేశమే. మన నావలు మహాసముద్రాలమీద నాట్యమాడాయి. ఇంగ్లీషువాళ్ళు పచ్చిమాంసంతింటూ అడ

పులలో దిగింబరంగా తిరిగేరోజుల్లో మననాగరికత తారావధం అందుకుంది.” కొంచెం ఆగి అప్పటి ఆవేశంలో తాను చెప్పబోయేదాని అర్థం సరయిందా కాదా అని చూచుకోకుండా “మనం బానిసలకు బానిసలం!” అన్నాడు. స్వామినాథన్ కు, మణికి దీని అర్థమేమిటో తెలియలేదు. కాని అయిదు నిమిషాల తరువాత ఆ ఉపన్యాసకుడు “కాస్త యోచించండి. మనం ముప్పయి ఆరు శాతం చుందిమివున్నాం. మన దేశం రష్యాను మినహాయిస్తే యూరపు యెంతో అంతది. ఇంగ్లాండు మన చెన్నరాజధానికంటే పెద్దదే కాదు. అక్కడవున్నది పది నంది. నునకి వేల మైళ్ళ మారంలో వుంది. కాని మనం యింగ్లీషు వాడికి సంగీతంగి సలాములు చేస్తున్నాం. మన తప్పేలేదే! మనం యెందు కింత పిరికిపందలం, బానిసలం అయిపోయాం? భయపెట్టి, మాడ్చి మనల్ని యీస్తితికి తీసుకువచ్చారు. యిక మనం తలలు నంచనక్కరలేదు. ప్రతి భారతీయుడు యింగ్లండు మీద కాండించివుమ్మివేస్తే ఆ వుమ్మిలో యింగ్లండు మునిగిపోతుంది” అన్నాడు.

“గాంధీజీ జయ్!” అని కేకపెట్టాడు స్వామినాథన్ అనుకోకుండా. ఉపన్యాసకుడి ధోరణికి ఆవేశం వచ్చింది. మణి స్వామినాథన్ ని ఒక పోటు పొడిచి మెల్లగా, “అరె ఫూల్! నోరు మూసుకోలేవా?” అన్నాడు.

స్వామినాథన్ “ఆయన చెప్పేది నిజమేనా?” అన్నాడు.

“ఏది?”

“వుమ్మివేసి యింగ్లండును ముంచివేయడం”

“నిజమే అయివుంటుంది. కేకపోతే చెప్తున్నాడా?”

“అలా యెందుకు చెయ్యకూడదు ? తేలికేగా !”

“యూరోపియన్లు కు దయాదాక్షిణ్యాలు లేవు. మనల్ని కాల్చిపారేస్తారు” అన్నాడు మణి. ఈ జవాబు సంతృప్తి కలిగించింది. ఇంకో అనుమానం తీర్చుకుందామనుకుంటూండగా పక్కనకూచున్న ఒకరిద్దరు అతనిమీద వండిపడ్డారు.

ఆ సాయంత్రమంతా ఆ శివన్యాసమడి ధోరణికి స్వామి ముగ్ధుడయిపోయాడు. మణి అంతే. ఉపన్యాసమడితో పాటు రైతు కష్టాలను తలచుకొని ఏడ్చారు ఒకప్పుడు భారతదేశం ఢక్కా మజ్జినకి ప్రపంచఖ్యాతి నార్జించింది. ఆ మజ్జిన్ నేనే నేత కార్మికుల బాటసారేళ్ళను లాంకాక్షైర్మూం చెప్పర్ బట్టల మిల్లుల యజమానులు సరికి వేయించారు. గాబట్టి ఇంగ్లీషు వస్తువులను మాఖ్యంగా ఆ మిల్లుబట్టలను బహుష్కరించడానికి తీర్మానించబడింది. ఏం మజ్జిన్లు ! ఏం మజ్జిన్లు ! నలభయి గజాలతాను మడిచి అగ్గిపెట్టెలో పెట్టవచ్చు ! అటువంటి నేత కార్మికుల బాటసారేళ్ళు సరికించినవాళ్ళకి ఎటువంటి శిక్ష వేసినా పాపంలేదు. ఇంటి దగ్గర వడికిన ముతకఖద్దరు ధరించి, ఆ మిల్లు యజమానులను శిక్షించడానికి స్వామినాథన్ నిశ్చయించాడు. ఆ సమయంలో వేసుకునిఉన్న దుస్తులకేసి చూసుకున్నాడు. చిరాకుగా “మణి !” అని పిలిచాడు మెల్లగా “నేను వేసుకున్న బట్టలు యెక్కడివో తెలుసా ?”

మణి స్వామి కోటు పరీక్షించి “యిది లాంకాక్షైర్ గుడ్డ” అన్నాడు.

“నీ కెలా తెలుసు ?”

జవాబుగా మణి అతనికేసి శోపాంజూచాడు.

“నువు వేసుకున్నది?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్.

“ఖద్దరు. ఆ లాంక్ షైర్ రాక్షులనుకి ఒక్క దమ్మిడి అయినా చెందనిస్తానా? ఉహు- నా దగ్గరనుంచి దమ్మిడి అయినా పొందలేరు.”

ఈ విషయంలో స్వామినాథన్ కు అనుమానం వేసింది. కాని మెదలకుండా ఊరుకోవడమే మంచిది అనుకున్నాడు. లాంక్ షైర్ బట్టలతో బయటికి రావడంకంటే మొండిమొలతో రావడం మేలు అని తలపోశాడు.

జనంలోనుంచి బిగ్గరగా “భరతమాతకీ జయ్!” అని కేక వినిపించింది. తరవాత “గాంధీకి జయ్” ఆ తరవాత జాతీయగీతం విచారంగా వినిపించింది. ఆనాటి కార్యక్రమం విచిత్రమైనదానంతో ఆఖరయింది. అప్పటికే చీకటిపడింది. హఠాత్తుగా ఎర్రటికాంతి చీకటిని పారదోలింది. మంట వేశారు. గాంధీటోపీలు పెట్టుకుని ఇద్దరుపిల్లలు విచిత్రస్థాయిలు తగలబెట్టమని వేడుకుంటూ తిరుగుతున్నారు. కోట్లు, టోపీలు, పై పంచెలు బయ్యమంటూవచ్చి టపీమని మంటలో పడుతున్నాయి. మంట బుస్సుమంటూ పెటపెటమంటూ పైకిలేచింది. పొగ, బట్టలు కాలుతున్న వాసన గుప్పమంది. ఆ ఎర్రటి కాంతిలో జనం మసకమసక నీడలా కదులుతున్నారు. ఇదంతా చూస్తూంటే స్వామికి సంతోషంతో ఒళ్లు తెలియడంలేదు. ఎవరో అన్నారు “మనదేశం శాశ్వతంగా బాసినస్థ్యంలో పడి వుండాలని వుండా?”

“ఉహు-” అనాడు స్వామినాథన్.

“కాని నువు విచిత్ర టోపీ పెట్టుకున్నావు?”

స్వామినాథన్ సిగ్గుతో వణికిపోయాడు. “యేవిటో చూసుకోలేదు” అంటూ టోపీతీసి మంటలోకి గిరాటువేశాడు, తాను దేశాన్ని కాపాడుతున్నాననే భావంతో.

II

మర్నాటి ఉదయాన్నే స్వామినాథన్ నిద్రమేలుకుని పక్కకు కొద్దిగజాలదూరంలోకి వచ్చిపడుతున్న సూర్యకిరణాలను చూస్తూ పండుకున్నాడు. ఏదో తెలియనిబాధ మనసులో కలిగింది. అది బడికిసంబంధించినదయిఉంటుంది. హోం వర్గా? ఉహు! కాదు. దుస్తులకు సంబంధించింది. వస్త్రదహనం-పిదేశీ వస్త్రదహనం! అవును. కిందటి సాయంకాలం దేశభక్తి ఎక్కువయి, టోపీ మంటలోపడవేసిన సంగతి జ్ఞాపకంవచ్చింది. తొండికి ఈ సంగతి తెలియదు.

ఇవాళ బడికి ఏమి పెట్టుకు వెళ్ళాలి? ఈ సంగతి చెప్పి కొత్తటోపీ కొనిపెట్టమనడం మంచిదికాదు. కాని బడికి టోపీ లేకుండా వెళ్ళడం ఎలా?

టోపీ పెట్టుకోకుండా కోటుమాత్రం తొడుగుకొని ‘ఎలా రాసిపెడితే అలా జరుగుతుంది’ అనే ధోరణిలో బడికి బయలుదేరాడు. బడికి చేరుకునేసరికి భగవంతుడు తన మీద దయతలచినట్టు కనిపించింది. బడిముందు రోడ్డుమీద చిందరవందరగా గుమిగూడి ఉన్నార బడిపిల్లలు.

స్వామినాథన్ ఎవరిదృష్టిలోనూ పడకుండా బడికేటు దగ్గరికి చేరుకున్నాడు. మూడోఫారం విద్యార్థి ఎవరో ఒకడు స్వామినాథన్ను ఆపి, “యెక్కడికి వెళుతున్నావు?” అని ప్రశ్నించాడు. ఈ ప్రశ్నలో ఏదయినా మోసముందేమోనని

ఒక క్షణం తటపటాయించి “యెక్కడికేమిటి?...బడికి...” అన్నాడు.

“యినాళ బడిలేదు” అని నొక్కినొక్కి చెప్పాడు ఆ కొత్తకుర్రవాడు. ఆవేశంతో ఇంకా అన్నాడు “మన మాతృ దేశపు రత్నాన్ని జైలుకు పంపారు.”

“అలా అయితే నేను బడికి వెళ్ళను” అన్నాడు స్వామి నాథన్. అప్రయత్నంగా టోపీ సమస్య తీరిపోవడంతో బరువు దించినట్లయింది.

హెడ్డుమాస్టరు, తతిమ్మామాస్టరు బడిముందు వరం డాలో నిలబడి ఉన్నారు. హెడ్డుమాస్టరు ఆదుర్దాతో నల్లిగి పోతున్నాడు. ఎబెనెజార్ పేంబెత్తం పట్టుకుని పచార్లు చేస్తున్నాడు. హిస్టరీమాస్టరు డి. పిళ్ళై అంటక త్తిరించుకున్న మీసాలు మహా ఆందోళనతో కొరుకుతూ పిల్లలకు కనిపించాడు. రోడ్డుమీది జనంగోల ఎక్కువయింది. బడి బావురుమం టోంది. పదికి ఐదునిమిషాలు ఉందనగామొదటిగంట మోగింది. గేటుద్గిరివారికితప్ప ఇంకెవరికీ గంట వినిపించలేదు. మాస్టరు సంప్రదించుకుంటున్నారు. హెడ్డుమాస్టరు గడియారం పైకి తీశాడు. చేతులు నణికాయి. టైంచూసి రెండోగంటకొట్టమని ఆజ్ఞాపించాడు. పూర్వం ఖంగునమోగే గంట ఇప్పుడు దీనంగా మోగింది. హెడ్డుమాస్టరు, తతిమ్మామాస్టరు గేటువేపు బయలుదేరారు. జనంసర్దు అణిగింది.

హెడ్డుమాస్టరు గొడవచేయకుండా క్లాసుల్లోకి వెళ్ళమని పిల్లలను వేడుకున్నాడు. కాని పిల్లలు లొంగలేదు. డి. పిళ్ళైతో సహా మాస్టరులంతా చెప్పిచూశారు. కాని లాభం

లేకపోయింది. శిక్ష తీవ్రంగా ఉంటుందని హెచ్చరించి, హెడ్డు మాస్టరు వెళ్ళిపోయాడు. “భారతమాతకీ జయ్!” “గాంధీకీ జయ్!” “శాశికంకాకీ జయ్!” అని కేకలు మిన్నముట్టాయి.

ఎవరికీ తెలియకుండా బడిపిల్లలగుంపులోకి ఇతరులు కూడా వచ్చిచేరారు. గాంధీకీ జయ్! అనే కేకలలో పెద్ద వాళ్ళగొంతులు కూడా వినిపించాయి.

అరడజనుమంది తమంతతామే నాయకులుగా వ్యవహరిస్తూ “జ్ఞాపకం వుంచుకోండి. యివాళ హార్తాఫ్, విచారదినం. విచారంగా మానంగా గడపండి” అని చెప్తుంటూ అటూ ఇటూ పరుగెత్తసాగారు.

ఆ జనంలో స్వామినాథన్ ను ఎవరూ గమనించలేదు. ఇలానే ఎవరిదృష్టిలోనూ పడని ఇంకొక కుర్రవాడు చిన్న చిన్న రాళ్ళు గుట్టగా పేర్చి బడిభవనం ముందుభాగంలోని అద్దాలకు నూటిగా రాళ్ళు వేసి కొడుతున్నాడు. స్వామినాథన్ ఆ కుర్రవానిని అనుకరించకుండా ఉండలేకపోయాడు. గుప్పిటనిండా రాళ్ళు తీసుకుని, బడిభవనం పక్కగా చూశాడు. నూటికి డెబ్బయివంతుల అద్దాలు అప్పటికే పగిలిఉండడం అతనికి ఆశాభంగం కలిగించింది.

హెడ్డు మాస్టరు గదిలో చిన్న చిన్న సలుచడిరపు అద్దాల వెంటి లేటరు చెక్క చెదరకుండా ఉండడం చూసి స్వామినాథన్ సంతోషంతో పిచ్చి కేక పెట్టాడు. దానిమీదికి రాయి విసిరి అద్దాలు పగిలిన పటపటశబ్దం వినడానికి చెవులు దోరబు చేసుకుని నిలబడ్డాడు. ఒక సెకనుకూడా గడవకముందే అద్దాలు పగిలి భగ్గున కిందపడ్డాయి. బలే తమాషాగా ఉంది!

ఒక పొట్టికునిపి పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి “బోర్డుపై స్కూలులో క్లాసులు నడుస్తున్నాయి” అన్నాడు ఆవేశంతో.

ఈ ఘోరవార్త విని జనంలో కడలికలిగింది. మార్కెట్టురోడ్డుచిట్టచివరఉన్న బోర్డుపైస్కూలువేపు కదలసాగారు.

జనం బోర్డుపైస్కూలుకు చేరుకోగానే తమంతతాము నాయకులుగా న్యవహరిస్తున్నవారు చేతులుపైకెత్తి గోలచేయకుండా బయటఉండవలసిందని జనాన్ని వేడుకున్నారు. పది హేను నిమిషాల్లో ఇద్దరిద్దరు ముగ్గురుముగ్గురుచొప్పున జనం స్కూలుహాలులో ప్రవేశించారు.

ఆ జనంలో ఒకవ్యక్తి అందరితరపునా “అయ్యా! అల్లరిచేయాలని మే మిక్కడికిరాలేదు. బడి మూసేయండి, చాలు. మూసేయకతప్పదు. మన నాయకుని జైలులో పెట్టారు. మన మాతృదేశం యుద్ధభాస్వలలో చిక్కుకుంది.”

గుడ్లగూబలాంటి హెడ్డుమాస్టరు “యెవరిఅనుమతి పుచ్చుకుని బళ్ళోకి అడుగుపెట్టారు? దయచేసి వెళ్ళిపోండి లేకపోతే పోలీసులను పిలిపిస్తాను.”

ఈమాటలకు జనంలోనుంచి కేకలు, పెడబొబ్బలు వేళాకోళాలు, లేవిడీలు బయలుదేరాయి. ఆతరవాత ఒక్కొక్కరి తలకిందులుచేసి, విరగగొట్టారు. కిటికీలద్దాలు ముక్కలు చేశారు. బోర్డుస్కూలుపిల్లలు చాలామంది వచ్చి ఈ జనంలో కలిశారు. ఇష్టంలేనివాళ్లు దూరంగా నిలబడ్డారు. పిల్లలైతే రాక పోయేసరికి వారిని బయటికి ఈడ్చుకువెళ్ళారు.

పిటన్నింటిలో స్వామినాథన్చేసినపని తీసిపారేసేదేమీ గాదు. హెడ్డుమాస్టరు పోలీసుల్ని పిలిపిస్తానన్నపుడు “పోలీ

సుల మొహంమీద వుమ్మేస్తాం” అన్నది స్వామినాథనే. కాని ఆ గోలలో అతనిమాటలు వినిపించలేదు. పోలీసులమాటవచ్చే సరికి అతనిరక్తం ఉడుకెత్తింది. లాంక్ షైరుకు చెందిన బొటన వేళ్ళు దుకుడుగాళ్ళవజెంట్లు పోలీసులు; వాళ్ళని పిలిపించడం కంటే సిగ్గుచేటు ఇంకొకటుందా? గందరగోళం బయలుదేర గానే సామాను నాశనంచేయడంలో స్వామినాథన్ ఎవరికీ తీసిపోలేదు. ఇంకా చాలా అద్దాలు పగలకుండాఉండడం చూసేసరికి అతనిసంతోషానికి అంతలేదు. అద్దాలు పగుల గొట్టాలనేకోరిక అతని స్వంతబడిలో పూర్తిగా తీరలేదు. అటూఇటూ పరుగెత్తి సిరాబుడ్లు పోగుచేసి ఒక్కొక్కటే కంటబడ్డదానికల్లా వేసికొట్టాడు. బోర్డుస్కూలుపిల్లలు తనం తపెద్దవాళ్ళు. వాళ్ళని బయటకులాగొని వెళ్లేవని తనవల్ల గాదు. ఇంతలో ఒక ఆలోచన తళుక్కుమంది. ఇన్ ఫెంటు క్లాసు పిల్లలకోసం జనంలోపడ్డాడు. చిన్నచిన్న పిల్లలు ఒక చోటచేరి భయంతో వణికిపోతూండడం చూశాడు. జనంలోకి ఉడుక్కుంటూవచ్చేసరికి పిల్లలు పడుతూలేస్తూ చెల్లాచెద రయ్యారు. ఒక దురదృష్టపుపిల్లవాడు స్వామినాథన్ దృష్టిలో ప్రవేశ్యకంగా పడ్డాడు. స్వామినాథన్ వాడిమీదపడి, టోపీ లాగి, కిందపారేసి తొక్కుతూ తిట్టసాగాడు. ఆ పిల్లవాడిని లాగి అటూఇటూ తోసి తలమీద మొట్టి వాడిఖర్మానికి వాడిని వదిలివేశాడు.

బోర్డుహైస్కూలులో క్లాసులు నడవకుండా ఆపుజేసి జనం ఊరేగింపుగా మార్కెట్టురోడ్డువెంట బయలుదేరారు. వందలకొలది గొంతులు వందలకొలది స్థాయిలలో, పాడే

పాటలు, చేసేసినాదాలు మారుమోగాయి. ఆఖరివరసలలో కొత్తమనుషులమధ్య స్వామినాథన్ ఇరుక్కుపోయాడు. మార్కెట్టురోడ్డుమీద చెట్లు లేవు. ఎండకు కళ్లు జిగేలుచుంటున్నాయి. ఊరేగింపువల్ల లేచిన తెల్లటిదుమ్ము గాలిలో తెల్లటిమంచులా వేలాడుతూ ఉక్కిరిబిక్కిరిచేస్తోంది. నడుస్తున్న వీపులు బుజాలు, మధ్యమధ్య ఇంటిభాగాలు తప్ప మరేం కనిపించడంలేదు. అరిచీఅరిచీ గొంతు ఎండిపోయింది. ఆకలి వేస్తోంది. మెల్లగా ఇంటికి జారుకుందామని అని ఆలోచిస్తుండగా ఊరేగింపు హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. నిమిషంలో వెనకవారు సంగతేమిటో తెలుసుకుందామని ముందుకు తోసుకు వెళ్ళారు.

గుంపు మార్కెట్టురోడ్డుమధ్య చౌకులోని ఫౌంటెన్ ముందుకు చేరుకుంది. ఫౌంటెన్కు అవతలి వేపున యాభైమంది పోలీసులు లాశీలు పుచ్చుకుని సిద్ధంగాఉన్నారు. వారిలో పన్నెండుమంది ఊరేగింపును అటకాయించారు. ఒక భారీ మనిషి చేతితో పేంజెత్తంపట్టుకుని బెల్టుకు రివాల్వర్ వేలాడవేసుకుని ఊరేగింపు వేపుకు వచ్చాడు. ఆయనగారి తోలువార్లు, పటకాలు, ధగధగమెరిసే బూట్లు, నిక్కరు స్వామినాథన్ కంటికి ముచ్చటగొలిపాయి. తలతిప్పిచూశాడు. ఆ వ్యక్తి మరెవరో కాదు, రాజంతండ్రి! అతను రాజంతండ్రి అయినందుకు స్వామినాథన్ విచారించాడు. ఆ దేశద్రోహులకు రాజంతండ్రి నాయకుడా! డిప్యూటీ పోలీసుసూపరింటెండెంటు చేతిగడియారంమీద దృష్టినిలిపి 'యిక్కడ గుమిగూడడం చట్టవ్యతిరేకమని ప్రకటిస్తున్నాను. అయిదునిమిషాలు వ్యవధియిస్తున్నా.

యెక్కడివాళ్లు అక్కడకు వెళ్ళిపోండి" అన్నాడు. అయిదు నిమిషాలతరవాత తలఎత్తిచూసి బొంగురుగొంతుతో "లాన్ చార్జి" అన్నాడు.

గందరగోళం బయలుదేరింది. అందులో స్వామినాథనేని తొక్కిపారేశారు. పోలీసులు జనంలోకి దూసుకువెళ్ళి ప్రతివాడిని తోసికొట్టారు. కొంతమంది హడలిపోయి పారిపోతుంటే,

“ఏ జేయడంలేదూ, అల్లరి తిమ్మన్నా!”

వాళ్ళల్లో కలిశాడు స్వామినాథన్. లాశీలు పెక్కెత్తి పోలీసులు వాళ్ళవేపు వచ్చారు. “నన్ను చంపకండి. నాకేం తెలీదు” అని గావుకేక పెట్టాడు. పక్కవాళ్ళవంటిమీద లాశీలు పడుతుంటే వరసగా కుయ్యో మొర్రో అని వినిపించింది. ఒకనినుదుటిమీద రక్తం కారుతూండడం చూశాడు స్వామినాథన్. మళ్ళీ లాశీలు విసుచుకువడ్డాయి. ఇంకొకతను పరుగెత్తుతూ కిందపడి మూలగ సాగాడు. ఇంకొకతని వీపుమీద లాశీలు దభీదభీమని వచ్చి పడ్డాయి.

స్వామినాథన్ కు భయంతో తల దిమ్మెక్కిపోయింది. కాళ్ళసత్తునకొద్దీ పరుగెత్తుతున్నాడు. కాని పోలీసులు అతనిని వెంటాడుతూనే ఉన్నాడు. వాళ్ళల్లో ఒకడు స్వామినాథన్ జుట్టు పట్టుకుని ఆపి, “యిక్కడేం జేస్తున్నా?” అని అడిగాడు.

“నాకేం తెలీదు. నన్ను వదలిపెట్టండి బాబూ!” అని స్వామినాథన్ వేడుకున్నాడు.

“యేం జేయడంలేదూ? అల్లరితిమ్మున్నా!” అన్నాడు ఆ పోలీసు. ఆ పోలీసు భయంకరంగా రాక్షసిలాగా ఉన్నాడు. దగ్గరినుంచి చూస్తే పోలీసులు అంతా అంతేనేమో! లాశీ నెత్తిమీద తాకించి తన్నులుతినకముందేపారిపో అని చెప్పాడు.

III

తండ్రిముందు ఆరోజు వృత్తాంతం ఎత్తకూడదని స్వామి మొదటి నిశ్చయించుకున్నాడు, కాని తండ్రి వచ్చిరావడంతోలే కోటయినా విప్పకుండా భార్యను పిలిచి ఆ రోజువిశేషాలు క్లుప్తంగా చెప్పాడు. మంచి ఉత్సాహంగా మాటాడాడు. “డిప్యూటీ సూపరింటెండెంటు వచ్చి కసాయివాడు.” అన్నాడు

బట్టలు మార్పుకోవడానికి లోపలికి వెళుతూ. లాశ్చారికిముందు రాజంతండ్రి గడియారంచూస్తూ నిలబడడం తిరిగి కళ్ళకుకట్టి ఆయన విజంగా 'పచ్చికసాయి' యే అని స్వామినాథన్ అంగీకరించాడు. వాళ్ళ నాన్న పై ఊడదీసుకోకుండానే తిరిగివచ్చి "యూబైచుందికి చాలా ప్రమాదమయిన దెబ్బలుతగిలాయి. ఆసుపత్రిలో వడ్డేశారు. ఒకరిద్దరు చచ్చిపోయారనికూడా అంటున్నాను" అన్నాడు. స్వామినాథన్ వంక తిరిగి "బడిపిల్లలు చాలా గొడవచేశారట. నువ్వేం చేయలేదుగదా?" అని అడిగాడు.

"సమ్మె జరిగింది..." అని జవాబిచ్చాడు. ఈ సమయంలోనే తన టోపీ గొడవ వదిలించుకోవాలని తలచి "అబ్బయేం గందరగోళం! ఆ గందరగోళంలో యెవరో నా నెత్తి మీది టోపీ లాగేసి ముక్కలు ముక్కలు చేశారు... రేపు బడికి వెళ్ళేవేళకి టోపీ కావాలి" అన్నాడు.

"యెవ రా లాగేసింది?"

"యెవడో తుంటరివెధవ?"

"యెందుకు లాగేశాడు?"

"అది విదేశీదని"

"విదేశీదని యెవరన్నారు? రెండురూపాయలు పెట్టి ఖద్దరుస్టార్పులో కొనుక్కువచ్చాను. అది నల్ల ఖద్దరుటోపీ. నీకు తెలుసునని యెలా అనుకున్నావ్." "నేనేం చెయ్యలేదు. టోపీలాగకుండా చెయ్యి అడ్డంపెడితే కొట్టాడు."

"వాణ్ణి ఒక్కతన్నుతో కిందపడవేయవలసింది. నీ కోసరమని టోపీ, కోటుగుడ్డ ఒకమాటే కొన్నాను. గుడ్డివాళ్ళుతప్ప కళ్ళున్నవాళ్ళెవరూ అది ఖద్దరు కాదనరు."

“అది లాండ్ మైనులో తయారయిందన్నారు.?”

“అబ్బే! వాళ్ళగొడవేదో వాళ్ళనివడమను. అడ్డగోలు గామాటాజ్జేవాళ్ళందరినీ నీ బట్టలుమట్టుకోనిస్తే యిక నీవంటి మీద బట్టవుండదు. నాడబ్బు ఒక్కదమ్మిడీకూడా విదేశాలకు పోనీయను. యీసంగతి వాళ్ళతో చెప్పు. నా కర్తవ్యమేమిటో నాకు తెలుసు. అవసరేగాని, మీ కుర్రవాళ్ళు రాజకీయాలలో తలదూర్చకుండా మీ చదువేమిటో మీరు చూసుకోరాదూ? దేశంలో యిప్పటికే జరుగుతున్న అల్లర్లు చాలవు. మీరూ బయలుదేరాలి?...”

స్వామినాథన్ చాలాసేపు పక్కమీద నిద్రపోకుండా పండుకున్నాడు. గంటలుగడిచినకొద్దీ, ఇంట్లో దీపాలు ఒకటొకటి ఆరిపోతున్న కొద్దీ ఆరోజున తగిలినదెబ్బలను బేరీజువేసుకోక తప్పిందికాదు. మోచేతులు, మోకాళ్ళగోడు. ఆరోజున మూడునాలుగుసార్లు కిందపడడం జ్ఞాపకంవచ్చింది. మొదటి సారి యెప్పుడూ—ఆ—రాజం స్వంతకారు దిగి బడికివచ్చినపుడు స్వామినాథన్ దాక్కోనాలనిచూశాడు. ఆ హడావిడిలో రాళ్ళగుట్టతగిలి క్రిదపడ్డాడు. మోకాళ్ళు బాగా కొట్టకు పోయాయి. రెండోసారి, పోలీసులు లాశ్చార్జి చేసినపుడు వరుగెత్తుతూ ఒకదుకాణంనుంచు పడిపోయాడు. ఎవరో ఒక రాక్షసివెధవ అతనిని తొక్కుకుంటూ వెళ్ళాడు.

ఇక ఇప్పుడు పక్కకుతిరిగేసరికి తుంటి నొప్పిపెట్టింది. తొడలకు మణుగుబరువు కట్టినట్లనిపించింది. ఆలోచించినకొద్దీ తలలో ఎడతెగనిబాధ — రాక్షసివెధవలు! పోలీసువాడిలాంటి దెబ్బ మెత్తగావమీలేదు! పైగా ‘అల్లరితిమ్మన్నా’! అం

టాడా! సరే చూద్దాం. తాను తిమ్మన్నేంకాదు ఆ పోలీసులే తిమ్మన్నల్లా ఉన్నారు. తిమ్మన్నల్లా వ్యవహరించారు.

IV

హెడ్డుమాస్టరు క్లాసులోకి వచ్చాడు. మొహం కొద్దిగా ఎర్రబారిఉంది. చూపు క్రూరంగాఉంది. ఆ సమయంలో తా నక్కడ లేకుండా ఎక్కడికయినా వెళ్ళిఉంటే బాగుండేదని అనుకున్నాడు స్వామి. హెడ్డుమాస్టరు క్లాసు పిల్లలను కొద్దినిమిషాలసేపు ఎగాదిగాచూసి “నిన్న అంతపని చేసి యివాళ చల్లగావచ్చి క్లాసులోకూర్చోనడానికి సిగ్గే యడంలేదూ? ” ప్రత్యేక గౌరవం చూపెట్టడానికాలన్నట్టు క్లాసులకువచ్చిన, పిల్లలపేర్లు చదివాడు. ఆతరువాత బడిఎగ కొట్టినపిల్లలపేర్లు చదివి వాళ్ళరు లేచి బెంచీమీద నిలబడమన్నాడు. ఆ శిక్షకూడా చాలదని తలచి డస్కులమీద నిలబడనున్నాడు. బడిఎగకొట్టినవాళ్ళల్లో స్వామినాథన్ ఒకడు. అయితేమాత్రం ఇంత అవమానంచేస్తారా? హెడ్డుమాస్టరు పిల్లలకు బుద్ధిగరపడం ప్రారంభించాడు. ఆ తరువాత ఒకరొకరిని ఎందుకు బడికిరాలేదో సంజాయిషీ ఇవ్వనున్నాడు. తలనెప్పివల్ల బడికి రాలేకపోయానని సమాధానంచెప్పాడు ఒకడు. దానిమీద అతనిని డాక్టరుసర్టిఫికేటు తెచ్చుని అడిగాడు హెడ్డుమాస్టరు. ఇంకొకకుర్రవాడు తాను బడికి బయలుదేరాననీ మధ్యదారిలో బడిలేదని తెలిసి తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళిపోయాననీ చెప్పాడు. బడిలేదనిచెప్పిన ప్రతివెధవాయమాటా వింటే, కొరడాదెబ్బలు తినదగినవాడవే నన్నాడు హెడ్డుమాస్టరు. అయినా బడికివచ్చి స్వంతంగా ఎందుకు తెలుసుకోలేదూ?

జనాబులేదు. శిక్షచెప్పాడు: పదిరోజులఅటెండెన్సు రద్దు, రెండురూపాయల జరిమానా, ఆరోజంతా డెస్కుమీద నిలబడడం. మూడవరాడు తనకీ తలనెప్పించుకుందని చెప్పాడు. నాలుగోవాడు కడుపునెప్పి వచ్చిందన్నాడు. అయిదోవాడు తాను బడికిబయలుదేరేసమయానికి వాళ్ళనాయనమ్మ హఠాత్తుగా చచ్చిపోయిందన్నాడు. “మీ నాన్నదగ్గరనుంచి చీటీ తీసుకురా?” అన్నాడు హెడ్డుమాస్టరు. అయితే ఆతనికి తండ్రి లేడు. అలాంటి సందర్భాలేమిటి? నాయనమ్మే. మరి నాయనమ్మ చచ్చిపోయిందిగా? ఉహుఁ, యింకోనాయనమ్మ. దానిమీద మనిషికి ఎంతమంది నాయనమ్మలుంటారేం అని ప్రశ్నించాడు. జనాబులేదు. పక్కఇంటివారిదగ్గరనుంచి చీటీ తీసుకురాగలడా? ఉహుఁ, తీసుకురాలేదు. పక్కఇంటివారిలో ఒకరికీ చదవనూ రాయనూ రాదు. ఎల్లమ్మన్వీధిలో మరీ చదువురానివారి మధ్య అతనినివాసం. పక్కఇంటివారిని అడిగి నిజంగా వాళ్ళ నాయనమ్మ చచ్చిపోయిందీ లేనదీ ‘తేల్చుకోవడానికి మాస్టరు ఒకరిని పంపుతానని చెప్పాడు హెడ్డుమాస్టరు. మాటానుంతిలేదు. కుర్రవాడికి చెమటపట్టింది. ‘నాయనమ్మ మాపూర్ణో చచ్చిపోయింది, అందుకని పక్కవాళ్ళ కేం తెలీదు’ అని సమాధానమిచ్చాడు కుర్రవాడు. హెడ్డుమాస్టరు వాడిని బెత్తంతో చేతికనుపుమీద కొట్టి నాలుగుజుట్టి పదిహేను రోజులు సస్పెండుచేశాను పొమ్మన్నాడు.

స్వామినాథన్వంతు వచ్చింది. దీనంగా నాలుగువేపులా చూశాడు. రాజం మూడోబెంచిమీద కూర్చుని మొహం తిప్పేసుకున్నాడు. నల్లబల్ల వంక అదేవనిగా చూస్తున్నాడు.

అయినా తల వెనకభాగం, గులాబిరంగుచెవులు స్వామినాథనే కనిపిస్తూనే ఉన్నాయి. చూసి భరించలేకపోయాడు. ఆ తల తనకేసి తిరిగి కళ్ళు తనమీద పడతాయేమోనని స్వామినాథనకు భయంవేసింది. అలానే జరిగితే కింద పడి పోతానేమోనని స్వామికి సందేహంవచ్చింది మూడు బెంచీల అవతలి గులాబిరంగుచెవులు అతని నోరును కట్టివేశాయి. అతని కళ్ళకి చెవులకు మధ్య ఎవరయినా సల్లబల్ల అడ్డుపెడితేనా!

ఇలాంటి ఆలోచనలలో మునిగిపోయివున్నాడేమో హెడ్డుమాస్టరు ఏమి అడుగుతున్నదీ తెలియలేదు. హెడ్డుమాస్టరుచేతి బెత్తపుదెబ్బతో ఒళ్ళుతెలిసింది.

“నిన్న బడికిరాలేదేం?” అని అడిగాడు హెడ్డుమాస్టరు పైకి చూస్తూ. తా నసలు బడికి రాకపోలేదని చెప్పాలని స్వామినాథన్ మొదట అనుకున్నాడు. కాని హాజరుపట్టీ ఉందిగా “ఉహుఁ-ఉహుఁ- నన్ను రాళ్ళువేసి కొట్టారు. రావాలని పెనుగులాడాను. కాని నా టోపీలాగి తగలబెట్టారు. బాగా బలమయినవాళ్ళు నన్ను రాకుండా పట్టేశారు... అంతగొప్ప వాడిని జైలులోపెడితే... నువ్వు ఇంగ్లీషువాళ్ళ బానిసగా పడిఉండడం ఆశ్చర్యంగా ఉంది. వాళ్ళు కోసేయలా... డక్కా మజ్లీస్... బానిసలకు బానిసలు...” ఇదీ అతను చెపుదామనుకున్న సంజాయిషీ. కాని చెప్పలేదు. తలనెప్పివచ్చిందనివంక చెపుదామనుకున్నాడు. కాని అతనికిముందు ఒకరిద్దరు ఆ సంకేతం చెప్పారు. “మాటాడవేం?” అని గద్దించాడు హెడ్డుమాస్టరు. స్వామినాథన్ కుడిభుజంమీద బెత్తంతో జోరుగా కొట్టాడు. స్వామినాథన్ కన్నీరుపెట్టుకుంటూ, ఎడమచేతితో దెబ్బతగిలిన

చోట రుద్దుకుంటూ హెడ్డుమాస్తర్ను తేరిపారజూస్తూ నిలబడ్డాడు. “జవాబు చెప్పకుండా అలా గుడ్లప్పగించి చూస్తుంటే నీ ప్రాణంతీస్తాను” అన్నాడు హెడ్డుమాస్తరు.

“నేను - నేను - రాలేకపోయాను” అని నత్తాడు స్వామినాథన్.

“అలాగే?” అని ఒకపిల్లవాడికేసి తిరిగి జవానును పిలుచుకురమ్మని చెప్పాడు హెడ్డుమాస్తరు.

స్వామినాథన్ అనుకున్నాడు; యేమిటి జవానుచేత నన్ను చావకొట్టిస్తాడాయేం? అలా కొట్టిస్తే యిక్కడ పున్నవాళ్ళందరిని కొరికిచంపుతాను, అని. జవాను వచ్చాడు. హెడ్డుమాస్తరు “యీ డెస్కుమీది అల్లరివెధవనుగురించి నీకు తెలిసిందేమిటో చెప్పు” అని అడిగాడు.

జవాను స్వామినాథన్వంక కోరచూపుచూసి, గుర్రమని, “అద్దాలు పగలగొట్టలేదా?” అని అడిగాడు.

“నా గదిలోని వెంటిలేటర్ల అద్దాలు!” అన్నాడు హెడ్డుమాస్తరు.

తప్పించుకోవడానికి మార్గంలేదు. వీపుమీద ఇంకో దెబ్బ పడేవరకూ స్వామినాథన్ పిచ్చివాడిలాగా గుడ్లప్పగించి చూస్తూనేఉన్నాడు. “దొంగ! దీని కేంచెపుతావు?” అని అడిగాడు హెడ్డుమాస్తరు. చెప్పడానికేముంది? అద్దాలు పగలగొట్టినమాట నిజం. వాళ్ళకంటపడింది. ఇక చేసేదేమీలేదు. అనుకోకుండానే మొండికెత్తాడు. నేరంచేయలేదని గోలపెట్టక పోతేనేం? ఇంకోదెబ్బ వీపుమీద పడింది. “కొట్టకండి, నప్పిగా

వుంది" అన్నాడు. ఇంకేం హెడ్డుమాష్టరు మరీ రెచ్చిపోయి ఇంకోనాలుగుదెబ్బలు వడ్డించాడు. "యీ డస్కుమీద నిలబడి పిచ్చిపుల్లాయిలా గుడ్లప్పగించిమాస్తూ నిలబడు. యింతలో శిక్ష చెపుతాను."

స్వామినాథన్ శరీరంమీద అణువణువు బెత్తంతాకిడికి మండిపోయింది అన్నిటికీ తెగించాడు. ఆ తెగింపులోనుంచి సాహసం పుట్టుకొచ్చింది. కన్నీళ్ళు ఆపుకుని, కండకుదూకి "యీ ముదనప్పపుబడిలో యెసడుచదువుతాడు" అని గొణుక్కుంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

ప ద మూ డో ప్త క ర లు

యం. సి. సి.

I

ఆరువారాల తరవాత రాజం స్వామినాథన్ ఇంటికి వచ్చి అతని తప్పలన్నీ తుమించానని చెప్పాడు. రాజకీయాలలో పాల్గొనడం ఒక పాపం! బోర్డు హైస్కూలు గాలి సోక చెడి పోవడం ఒక పాపం! అంటే మందకొడితనం, ఉన్న తెలివి తేటలు కాసినీ పోగొట్టుకోవడం.

సమ్మెమరునాడు ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలులోనుంచి దర్జాగా వెళ్ళిపోయినతరవాత ఆ బడికి వెళ్ళనని స్వామినాథన్ మొండికేశాడు. దానిమీద వాళ్ళనాన్న అతనిని బోర్డు హైస్కూలులో ప్రవేశపెట్టాడు. ఈ కొత్తబడిలో కూడా తనకు సౌఖ్యం ఉండదని స్వామి మొదట్లో భయపడ్డాడు. కాని కొత్తగా బడిలో చేరాడేమో పిల్లలకు అతనింటే ఆసక్తి

రేకె త్తింది. సెకండు సి లో అందరికళ్లు అతనిమీదనే పడ్డాయి. తోటిపిల్లలంతా అతనినిచూడడానికి మాటలు వినడానికి చుట్టూ మూగేవారు. ఎవరెవరితో స్నేహంకట్టాలో అతను నిర్ణయించుకోలేదు. ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలులోని తన జట్టు ఇంకా అలానేఉందని సమ్మాడు. కాని జూన్ లో బడితేరిచినతరువాత ఆజట్టులోవాళ్లు చెల్లాచెదరయారు. శంకర్ అసలు కనిపించడమేలేదు. వాళ్ళనాన్నకి బదిలీఅయిందట. సోమూను పైక్లాసు లోకి పంపలేదు. దానిఅర్థం అతనిని జట్టులోనుంచి తరిమివేసినట్టే. 'బటాణీగింజ'ను పైక్లాసులోవేశారుగాని, బడికి మూడు నెలలు ఆలస్యంగా వచ్చాడు. మెడికలు సర్టిఫికేటు, సంజాయిషీ, వినాయింపు - ఈ గొడవలలోపడిఉన్నాడు. ఇప్పుడు ఒక గొడవకాదు వందగొడవలలో మునిగిపోయి పాతస్నేహితులనుకూడా ఎరగనట్టు తోనుకుపోతున్నాడు. రాజం, మణి మాత్రం స్వామినాథన్ విషయంలో మారిపోలేదు. ప్రతిరోజూ మణి వచ్చి కలుసుకుంటున్నాడు. కాని స్వామినాథన్ రాజుకీ యాలలో పాల్గొనడం బయటపడిననాటినుంచీ రాజం మాటాడడం మానివేశాడు.

ఆనాటిమధ్యాహ్నం స్వామినాథన్ ఇంట్లో ఒకచీకటి మూల కూర్చుని, అట్టపెట్టి, కళ్ళజోడుఅద్దంతో కెమెరా ఫోమారుచేయాలని యత్నిస్తున్నాడు. బాగా పెద్దడిగాఉన్న రంధ్రంలో అద్దం బిగించాలని చూసి విసిగిపోయాడు. ఇంతలో ఎరుగున్నగొంతు వినిపించింది గుమ్మంలోకి వరుగెత్తాడు.

“హల్లో! హల్లో! రాజం!” అన్నాడు “వస్తున్నానని చెప్పనేలేదే?”

“నీచేతిలోది యేమిటి?” అని అడిగాడు రాజం.

“ఓ, యివా?” అన్నాడు స్వామినాథన్ సిగ్గుపడుతూ.

“ఊ, యెదీ చూడనీ”

అబ్బే! మరేం లేదు” అన్నాడు స్వామినాథన్ కెమేరా అందిస్తూ.

“అట్టపెట్టెరండ్రంగుండా చూడసాగాడు రాజం. స్వామినాథన్ అన్నాడు. “మా క్లాసులో అక్బర్ అలీ వున్నాడే, వాడు అమ్మతమయిన కెమేరా తయారుచేశాడు.

“నిజం! దాంతో యేం చేశాడు?”

“చాలా చాలా ఫోటోలు తీశాడు”

“అలాగా! యెవరిఫోటోలు?”

“నాకయితే చూపెట్టలేదుగాని యిళ్ళఫోటోలు చెల్ల ఫోటోలు మనుషులఫోటోలు తీసివుంటాడు”

రాజం గడపమీద కూచుని “యెవ రీ అక్బర్ అలీ?” అని అడిగాడు.

“సాహెబు. మా క్లాసులో చదువుతున్నాడు.”

“బోర్డుహైస్కూలులోనా?” అతని మాటల్లో వేశాకోశం దాగిఉంది. స్వామినాథన్ ఈ ప్రశ్ననుపట్టించుకోకుండా “అతనికి బైసికిలు వుంది. చాలా మంచి సాహేబు. గజనీమహమ్మదుని, ఔరంగజేబును పట్టి దుర్గార్థులంటూంటాడు.”

“వాళ్లు దుర్గార్థులని యెలా అనుకున్నాడు?”

“వాళ్ళు మన దేవాలయాలు నాశనంచేయకీదూ? సోమినాథపురం దేవుడిసంగతి మరిచేపోయావా?...”

“మన బ్రాహ్మణికి ఆ మాత్రం ప్రాయశ్చిత్తం కావల

సిందే" అన్నాడు రాజం. "మా నాన్న అమావాస్య గిమా వాస్య పట్టించుకోడు. తద్దినాలు పెట్టడు." చర్చకు దిగే ధోరణిలోపడ్డాడు. ఈ విషయం గ్రహించి స్వామినాథన్ నోరు మెదపలేదు. రాజం, "నేను చెపుతా విను, యీ బోర్డు హైస్కూలే యిదంతా నీకు నూరిపోసింది."

బౌననడం వుంచిదని తోచింది. "అవును, ఒకవిధంగా చూస్తే నువు చెప్పిందే సరి. బోర్డు హైస్కూలు అంటే నాకూ యిష్టం లేదు."

"అలాఅయితే, అందులో యెందుకు చేరావు?"

"యేంచేయను. మనమాప్తురు పశువు. నేను కాబట్టి సరిపోయింది, నువ్వేఅయితే మొహంమీద తన్నేవాడివి.

ఇలా పొగిడినా రాజం శాంతించలేదు, "నేనేఅయితే ఆ వెధవరాజకీయాలకి, సమ్మెలకి దూరంగా వుండేవాడిని" అన్నాడు. వాళ్ళనాన్న గవర్నమెంటుఉద్యోగి. అందుకని వాళ్ళకుటుంబం రాజకీయాలకివ్యతిరేకం.

స్వామినాథన్ అన్నాడు: "అవును. సమ్మెరోజున నేను ఇంటిదగ్గర వుండిపోతేపోయేది." ఇలా పూర్తిగా లొంగి పోవడంవల్ల రాజంకు జాలివేసింది. ఇదివరకటి తప్పులను తుమిస్తాననీ, బోర్డు హైస్కూలులో చదవడం పట్టించుకోననీ వెంటనే చెప్పాడు రాజం. పూర్వంలాగానే స్నేహంగాఉందా మన్నాడు. "క్రికెట్టుజట్టు యేర్పాటుచేదాం, యేమంటావు?"

క్రికెట్టు తాను ఆడగలిగినఆట అని స్వామినాథన్ ఎన్నడూ అనుకోలేదు. హాబ్స్, బ్రాడ్మన్, దుర్లీప్ మొదలయిన ఆటగాళ్ళపేర్లతో పరిచయమేగాని, రాజంలాగా

వాళ్ళ ఆటస్కోర్లు జ్ఞాపకంపెట్టుకోలేకపోతున్నాడు. క్రికెట్టు ఆటగాళ్ళ బొమ్మలు సంపాదించి ఆల్బంలో అతికించాడు. కాని అవి పినుగె తిరిచేవి. అందుకని వాటిమీద ఎక్కువ శ్రద్ధ తీసుకోలేదు. ఆల్బంలో ప్రతిపేజీమీదా ఒకేబొమ్మ అంటించా ననికూడా అనుకుంటూండేవాడు.

“ఉహూ - రాజం! నేను క్రికెట్టు ఆడగలుగుతానను కోడడంలేదు. ఆడడం యెలాగోకూడా తెలియదు.”

“మొదటో అంతా అలాగే అనుకుంటారు. బొమ్మలు స్కోర్లు సంపాదిస్తున్నప్పటికీ ఆడడంయెలాగో నాకూ తెలీదు” బాగుంది! బహుశా బాటుతీసుకుని విదిలించేముందు హాల్స్కూడా సిగ్గుపడిఉంటాడు.

“మనస్కూలు లెవెన్ తోసహా అనేకమయిన జట్టులకు సవాలుచేయవచ్చు. తమను యెవరూ ఓడించలేరని వాళ్ళ వ్రాహ” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“యేమిటి? బోర్డుస్కూలుచపటలు అలా అనుకుంటున్నారా? వాళ్ళని చిత్తుచిత్తుచేసేద్దాం, ఊ -”

“మనజట్టుకి యేంపేరు పెడదాం?”

“నీకు తెలీదూ? పేరు యం. సి. సి.” అన్నాడు రాజం.

“అది హాల్స్ జట్టుపేరు కదూ? వాళ్ళ పేరే మనమూ పెట్టుకుంటే మనల్ని వాళ్లు కోర్టుకి యిడవగలరు!”

“యెవరేమంటారు? చిక్కులు తటస్థిస్తే, జడ్జిగారిముందు యం. సి. సి. అంటే మాల్గుడి క్రికెట్టు క్లబ్బు అని చెప్పుతా.”

స్వామినాథన్ కి ఇది నచ్చలేదు. యం. సి. సి. పలకడా

నికి డాబుగాడన్నా పేరుమాత్రం చప్పచప్పగా ఉంది, “యింకే దయనా పేరు ఆలోచించడం మంచిది రాజం!”

“పోనీ, నీ వేదయినా చెప్పు చూదాం”

“సరే, నావుద్దేశం - ‘ఫ్రెండ్స్ ఎలెవెన్’ అంటే బాగుంటుందని”

“ఫ్రెండ్స్ ఎలెవెన్?”

“పోనీ ‘జంపింగ్ స్టార్స్’ అన్నాడు స్వామినాథన్.

“మరేం అడ్డాప్షన్ గా లేదు.”

“‘జంపింగ్ స్టార్స్’ అని పెట్టుకుంటే బలే మజాగా వుంటుంది.”

వార్తాపత్రికలో ‘వార్త ఇలా ఉంటుందనే ఊహ కలిగింది రాజంకు.

“‘జంపింగ్ స్టార్స్ జట్టు’ బోర్డు హైస్కూలు ఎలెవెన్ ని ఓడించింది. బలే! బలే!” అన్నాడు ఆ ఊహాకి సంతోషిస్తూ. కాగితంముక్క పెససలు పైకితీసి “స్వామీ, నీబుర్రలోకి వచ్చినపేర్లు చెప్పు. జాబితా పెద్దదయితే మంచిది ‘జంపింగ్ స్టార్స్’ ‘యం సి. సి’. యీ రెంటికీందే గీట్లుపెట్టి యీ పేర్ల విషయం ప్రత్యేకంగా ఆలోచిద్దాం. ఊహ చెప్పు”

స్వామినాథన్ కొంచెంసేపు ఆలోచించి మొదలు పెట్టాడు. “ఫ్రెండ్స్ ఎలెవెన్, ‘జంపింగ్ స్టార్స్’, ‘ఫ్రెండ్స్ యూనియన్...”

“ఫ్రెండ్స్ యూనియన్” యిదివరకే రాశాను” అన్నాడు రాజం జాబితా చూపిస్తూ.

స్వామినాథన్ ఇంకా చెప్పసాగాడు. “ఎక్స్ క్లెయియర్”

“అదీ రాశాను”

“ఎక్స్‌బ్లెయియర్ యూనియన్... ‘ఛాంపియన్ ఎలెనెస్’

చాలా సేపటివరకు స్వామినాథన్ మాటాడలేదు.

“యేం, యిక తోచడంలేదా?”

“ఉహూ, మణి యిక్కడవుంటే యింకా కొన్ని పేర్లు చెప్పేనాడు... ‘ఛాంపియన్ ఎలెనెస్’”

“యిప్పుడు చెప్పావుగా?”

“విక్టరీ యూనియన్ ఎలెనెస్”

“బలే బాగుంది. బలే బాగుంది. జనం జడుసుకుంటారు”

జాబితా ముందుబెట్టి మహాసంతృప్తిగా ఒక్కొక్క పేరు చదివాడు. క్రిందటి రాత్రి పేర్లు ఎంచు కోవడానికి చాలా తంటాలు పడ్డాడు. కాని ‘ట్రైబ్‌వీల్ యూనియన్’ ‘ఎక్స్‌బ్లెయియర్స్’ అని రెండు పేర్లు తప్ప ఇంకేమీ తోచలేదు. కాని స్వామినాథన్ ఎన్ని పేర్లు చెప్పగలిగాడు! రేపు సాయంత్రం నన్ను కలుసుకో గలవా స్వామీ? మణినికూడా వెంటబెట్టుకుని వస్తాను. ఏదో ఒక పేరు నిశ్చయించేసేద్దాం”

కొంచెం సేపయినతరవాత స్వామినాథన్ అడిగాడు.

“నూడు, మనం జట్టును ఏర్పాటుచేస్తే గవర్నమెంటుకు పన్ను లాంటి దేదయినా కట్టాల్సివుంటుందా?”

“గవర్నమెంటు దానికి దీనికి అని లేకుండా ప్రతిదాని మీదా పన్ను వేస్తున్నట్టుంది. మా నాన్న జీతం అయిదు వందలదాకా వుంటుంది. రెండువందల పైచిలుకు గవర్నమెంటు తీసేసుకుంటుంది. యింతకీ మనం పన్ను కట్టవలసినస్తుందే అనే సందేహం యొందుకువచ్చింది?”

“మనం పన్నుకట్టకపోతే గవర్నమెంటు మనజట్టునుగాని పేరునుగాని గుర్తించకపోవచ్చు. అప్పుడు యేజట్టుపడితే ఆజట్టు మనజట్టుపేరు కొట్టేయవచ్చు. చాలా చిక్కులు వచ్చిపడవచ్చు.”

“పోనీ రెండుపేర్లు పెట్టుకుంటేనో?” అన్నాడు రాజం.

“అలాంటిమామూలు లేదు.”

“రెండుపేర్లు పెట్టుకున్న జట్టును చాలావాటిని నేను యెరుగున్నా. నేను బిషప్ వాలర్ స్కూలులో చదివేటప్పుడు మాకు క్రికెట్టుజట్టు వుండేది. దానిపేరు సరిగా జ్ఞాపకంరావడంలేదు. ‘క్రికెట్టు ఎలెవెన్’, వాలర్ స్కూల్ క్రికెట్ ఎలెవెన్’ అని రెండుపేర్లతోను పిలిచేవాళ్ళమని గుర్తు. ఒకపేరు మాములుగా వాడడానికి, రెండోది పోటీఆటల్లో వాడడానికి.”

“మీ వాలర్ స్కూలాంటి డబ్బున్న జట్టుకు రెండుపేర్లు పెట్టుకోవడం తగిపోతుంది. కాని గవర్నమెంటు రెండుపేర్లకీ పన్నుకట్టమంటే?”

క్రికెట్టుజట్టును ఏర్పర్చడం ప్రపంచంలోకల్లా చిక్కయిన విషయమని ఇప్పటికీ రాజం గుర్తించాడు. అతని ఇంటిపక్కన ఉన్న మైదానంమీదికి ఒకడజనుమందిని తీసుకువెళ్ళి, క్రికెట్టు ఆడి, ఇతరజట్లను సవాలుచేదామని ఆశించాడు పాపం! కాని పేరు పెట్టడం, గవర్నమెంటుపన్నులు మొదలయినచిక్కులు అంతూ పొంతూలేకుండా వచ్చిపడ్డాయి. యెక్కడజోక్యంచేసుకోవాలి, యెక్కడకూడదు అనేసంగతే గవర్నమెంటుకు తెలిసినట్టులేదు. గాంధీ అంటే ఒక్కక్షణం గౌరవంకలిగింది. గవర్నమెంటును అంతగా వ్యతిరేకిస్తున్నాడంటే ఆశ్చర్యంలేదు.

రాబోయేచిక్కులను ఊహించడంలో స్వామినాథన్ గట్టివాడు. “సరే, పన్నుకట్టదలచామనుకో, యెరెకి కట్టాలి?” అన్నాడు. చక్రవర్తికికాదు, వైస్రాయికికాదు. గవర్నమెంటు అంటే ఎవరు? గవర్నమెంటునని నటిస్తూ ఎవరయినా డబ్బు తీసుకుని దగాచేస్తే? మనిఆర్డరుద్వారా గవర్నరుకు పంపాలా? కాని అది డ్రోహం అనిపించుకుంటుంది. ఇంతకీ అసలు పన్ను ఎంతని?

II

రాజంగడిలో బల్లచుట్టూ కూచున్నారు. మణిముందు ఆటసామానులమే మెసర్స్ బిస్నెసారికేటలాగు ఉంది. “జూనియర్ విల్లార్డ్ బాట్లు; యేడున్నర. మంచికర్రతో చేయబడింది. కేంబ్రిడ్జి జూనియర్ బాయస్ ఎలెవెన్ వారిచే వాడబడుచున్నది” అని చదివాడు.

“ఏదీ నన్నుకూడా చూడనీ” రాజం బల్లమీదికి వంగి అన్నాడు. “చక్కగావుండేటట్టుండే స్వామి! నువుకూడా చూడు.” స్వామి మెడముందుకువంచి అది మంచిదే అని ఒప్పుకున్నాడు. కాని తెలివితేటలుగా “కేటలాగులోవున్న తతిమ్మాబాటుబలాగానేవుండే” అన్నాడు. మణి ఎడమచేయిచాచి, అతనిమెడవట్టుకుని, బాటుబొమ్మకు దగ్గరసా రానిచ్చాడు. “జూనియర్ విల్లార్డ్ బాటుకి తతిమ్మాబాట్లకు భేదం తెలుసుకోలేనివాడివి ఆటగాడిలా మహా నటిస్తావెందుకు? మా జట్టులో వూడ్చేపనికికూడా నువు పనికిరావు” ఇలా చివాట్లుపెట్టి మెడ వధిలాడు.

“స్వామి! యింకేటలాగుకంపెనీవాళ్ళు జూనియర్ విల్లార్డ్ని యేవంటారో తెలుసా? జూనియర్ బాట్లర్గో యిది రోల్స్ రామ్ నంటిది. రోల్స్ రామ్ కాకుకీ తతిమ్మా కాగ్లక్లీ భేదం నీకు తెలిదా?” అన్నాడు రాజం.

స్వామినాథన్ మండిపడుతూ, “రోల్స్ రామ్ కాకుకీ తతిమ్మా కాగ్లక్లీ భేదంలేదని యెన్నడూ నే ననలేదే” అని జవాబుచెప్పాడు.

“అలాఅయితే ఆ భేదంయేవితో చెప్పరాదా?” అని నొక్కాడు రాజం.

మణి నవ్వుతూ, “ఊ- చెప్ప, నీకు నిజంగా ఆ భేదం తెలిస్తే చెప్పవే?” అని తొందరపెట్టాడు.

“రోల్స్ రామ్ ఖరీదు లక్షగూపాయలు. యింకేకార యినా పదివేలకంటె యెక్కువచేయదు. రోల్స్ రామ్ యింజన్లు వెండివి. తక్కినవాటివి యినపవి” అన్నాడు స్వామినాథన్.

“బ్రహ్మా!” అని ఎగతాళిచేశాడు రాజం.

“రోల్స్ రామ్ కాకు తిప్పలుపెట్టదు. తతిమ్మావియెన్నడూ తిప్పలుపెడుతూనేవుంటాయి. రోల్స్ యింజను యెన్నడూ ఆగును. చప్పుడుచేయదు. తతిమ్మావి ఒకటే చప్పుడు”

“రోల్స్ రామ్ కాకుమీద నువు వుపన్యాసం ఒకటి యొందుకుయ్యకూడదు?” అన్నాడు మణి.

“స్వామి! నీకు రోల్స్ రామ్ విషయం యింత తెలిసినందుకు నాకు మహా సంతోషంగావుంది. కాని విల్లార్డ్ జూనియర్ గిరించి నీ కేమీ తెలికపోవడం నాకే సిగ్గేస్తోంది. నేను బిషప్ వాలర్స్ ఫో చదివేటప్పుడు విల్లార్డ్ బాట్లు డజను • వుండేవి.

ఓ, యేంబాట్లవి! బాటులోపల తీగచుట్టలు వుండేవి. తగిలితే చాలు, బంతి యెగిరిపోయేది. హాండిలుచుట్టూ సన్ననిసిల్కుదాగం చుట్టారు. నీకేమీ తెలిసిచానను. పైగా మాటాడవస్తావు! విల్లాడ్లాగా సిల్కుదారంకట్టి తీగచుట్టలుపెట్టిన యింకోబాటు చూపించు”

కాస్సేపు ఎవరూ మాటాడలేదు. తరవాత రాజం “స్వామి! రాసుకో” స్వామినాథన్ కాగితంమీద “విల్లాడ్ జూనియర్ బాటు” అని రాసుకుని తలపైకెత్తి “యెన్ని” అని అడిగాడు.

“మూడు. చాలవా మణి?”

“మూడుకొనడం యెందుకు దండగ. రెండు చాలు” కాని మాచిచుధ్యలో ఒకటి విరిగిపోతుందనుకో, అప్పు డేం చేస్తాం?”

“అప్పుడయినా మనబాటు విరిగిపోతే ఆటఆపేద్దాం?”

“డబ్బు దుబారాచేయదుకోకపోతే రెండు సరి పోతాయి.”

రాజం ఉత్సాహం మితిమీరిపోయింది. కుగ్గిలోనుంచి లేచి వెళ్ళి మణి కుర్చీచేతిమీద కూచుని కేటలాగులోని బొమ్మలు తనివితీరా చూడసాగాడు. స్వామినాథన్ వాళ్ళతో నీకీభవించకపోయినా అతనికీ ఉత్సాహం లేకెత్తి, వెళ్ళి మణి కుర్చీరెండోచేతిమీద కూచున్నాడు ముగ్గురు క్రికెట్టుబంతులు బాట్లూ, వలలబొమ్మలు కనులవిందుగా చూడసాగారు.

ఒక గంటసేపటిలో కేటలాగులోనుంచి వాళ్ళజట్టుకు కావలసినవి ఎంచుకున్నారు. ఆ తరవాత అన్నిటికంటే కష్టమయిన పని వచ్చింది. మెసర్స్ బిస్కం కంపెనీవారికి ఆయా వస్తు

వులు పంపవలసిందని ఉత్తరం రాయాలి. మర్యాదకోసం ఉత్తరం రాయమని మణిని కోరాడు రాజం. కాని ఘణి బప్పుకోలేదు. ఉహుఁ - అంటూనే బలవంతమీద బప్పుకున్నాడు స్వామి. పెనసలుములికి నములుతూ చాలాసేపు కూచున్నాడు. గాని ఒక్క అక్షరంకూడా రాయలేకపోయాడు. చిన్నచిన్న మాటల స్పెల్లింగుకూడా తడుముకోవలసివచ్చింది. దానిమీద తానే స్వయంగా రాయడానికి పూనుకున్నాడు రాజం. అరగంటతర్వాత పుత్తరంరాసి బల్లమీదపెట్టాడు.

“యం. సి. సి. (విక్టరీ యూనియన్ ఎలెవెన్)

మాలుడి,

మెసర్స్ బిస్,

స్పార్ట్స్ మెన్,

హాంటురోడ్డు,

మదరాసువారికి,

ప్రియమయిన అయ్యా!

దయయించి మా జట్టుకు రెండు జూనియర్ విల్లార్ బాట్లు, ఆరు బంతులు, వికెట్లు, తదితరములు తొందరగా పంపండి. చాలా అవసరం. డబ్బు తరవాత పంపుతాం. భయపడనవసరం లేదు. దయయించి తొందరగా పంపండి.

మీ విధేయుడు

కెప్టెన్ రాజం (కెప్టెన్)”

స్వామినాథన్ ఈ ఉత్తరాన్ని మెచ్చుకున్నాడు. కాని మణి కొన్ని అనుమానాలు వెల్లడించాడు. పూర్తిగా కోత్త వాళ్ళకి రాసే ఉత్తరం మొదట్లో ‘ప్రియమయిన’ అని రాయ

వచ్చునా? బిన్స్ని “ప్రియమయిన అయ్యా!” అని అనడం యెలా? ‘అయ్యా’ అనాలి.

దానిమీద రాజం అన్నాడు. ‘అయ్యా’ అని అనను. గుమాస్తాలు అలా అంటారు. నేను బిన్స్ గుమాస్తానా? “అయ్యా అనడమే నాకిష్టంలేదు.”

సరే, ఉత్తరం అలానే వెళ్ళిపోయింది.

చాలాకష్టపడ్డారేమో హాయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నారు. ఇంతలో పోస్టుజనాను ఒకకార్డు తెచ్చి రాజంకు ఇచ్చాడు. రాజం కార్డు చదువుకుని, బిగ్గరగా “యెవరు రాశారో చెప్పకోండి చూదాం?” అన్నాడు.

“బిన్స్”

“అబ్బే! మన హెడ్డుమాస్టరు రాసివుంటాడు”

“యెవరో?”

“జె. బి. హెడ్స్”

“ఉహు- శంకర్ రాశాడు” అన్నాడు రాజం సంతోషంతో.

“శంకర్! అరే; ఆ పాతదొంగని మరిచేపోయాం! స్వామినాథన్, మణి రాజంచేతిలోనుంచి కార్డు లాక్కుని చదివారు:

“ప్రియమయిన మిత్రమా!

మానాన్న ఇక్కడికిరావడంమూలంగా నేను ఇక్కడ చదువుతున్నాను. మాఅమ్మకూడా ఇక్కడే వుంది. మేమంతా యిక్కడేవున్నాం. యిక్కడే వుంటాం. నేను కులాసాగా వున్నాను. మీరూ కులాసాగావున్నారనే సమ్మతున్నాను.

ఇక్కడ ఎండలు ఎక్కువ. ఈమధ్య మూడురోజులపాటు జ్వరం వచ్చింది. చంద్రాకాను. నేను బాగా చదివి పరీక్షప్యాసవు తానని ముక్తున్నాను. స్వామినాథన్, మణి కులాసాగా వున్నారా? ఇక్కడ ఎండలు ఎక్కువ. ఇప్పుడు నేను క్రికెట్టు ఆడుతున్నాను ఇంతకంటే రాయడానికిలేదు.

అభివందనములతో

మీ ప్రియమైనమిత్రుడు

శంకర్"

పరా: నన్ను మరిచిపోకండి.

ఈ ఉత్తరం వారిమనసులను కదిలించివేసింది. తక్షణమే జవాబు రాయాలని నిశ్చయించారు.

గంటలో మూడుఉత్తరాలు తయారయాయి. మణి శంకర్ ఉత్తరాన్ని ఒక్కఅక్షరంకూడా పొల్లుపోనీయకుండా దించేశాడు. స్వామినాథన్, రాజంకూడా కొంచెం ఇంచుమించు అలాంటిజాబులే రాశారు. భగవంతుడిగయసల్ల తాము కులాసాగానే ఉన్నామనీ, శంకర్ పరీక్షలో ప్యాసవుతాడని కులాసాగాఉన్నాడనీ నమ్ముతున్నామనీ రాశారు. తరవాత వాళ్ళక్రికెట్టుజట్టునుగురించి చాలాచాలా తెలిపారు. శంకర్ తమజట్టులో చేరతాడని ఆశిస్తున్నామన్నారు. శంకర్ జట్టు తమజట్టును పోటీకి నవాలుచేయవచ్చని రాశారు.

మూడుఉత్తరాలూ కవరులోపెట్టి అంటించారు. అప్పుడు శంకర్ చిరునామా తెలుసుకోవలసినఅవసరం ఏర్పడింది. శంకర్ కాన్పు అంతా వెతికారు. చిరునామాసంగతి ఒక్కమాటకూడా లేదు. ఎక్కడినుంచి రాసింసే లేదు. పోస్టుముద్రనుబట్టి ఎక్కడి

నుంచి రాసిందీ. తెలుసుకోవాలనిచూశారు. కాని, స్టాంపు మీద నల్ల టివంకరచారమూలంగా ఏమీ తెలియలేదు.

III

కాప్టెన్ యం. సి. సి. మాల్గుడి చిరునామాకు బిన్స్ నుంచి ఉత్తరంరావడంతో యం. సి. సి., దాని సన్నాహకులు చెప్పకోతగ్గవారని రుజువయింది. ఆ అండుమయినకవరు మాట్టుకుని అటూఇటూ టిప్పడం చాలా సంతోషం కలిగించింది. యం. సి. సి. ని మొదటగా గుర్తించినది బిన్స్. తన జట్టుకు కావలసిన ప్రతిదీ ఆ కంపెనీనుంచే తెప్పిస్తానని రాజం ప్రమాణం తీసుకున్నాడు. ఆ ఉత్తరంలోని మూడు పేషయూలు రాజంకు, అతని స్నేహితులకు పరమానందం కలిగించాయి. (1) కాప్టెన్ పేర నచ్చినఉత్తరం వెంటనే అందజేయడం చక్రవర్తిగారి పోస్టాఫీసు వాళ్ళుజట్టును గుర్తించినదానికి సదస్సినం. (2) బిన్స్ వారు కార్డుమీదకాకుండా పెద్దకవరు, అందులోనూ టైపుచేసి పంపడం తమను అటువంటి గొప్పకంపెనీ సజంగా గుర్తించినట్లే. (3) ఇంకోకవరులో నాలుగణాలబిళ్ళ అంటించి పెద్ద కేటలాగు పంపారు. బలే!

అందులో బిన్స్ వారు కాప్టెన్ రాసిన ఉత్తరానికి కృతజ్ఞత తెలిపారు. ఆర్డరుతోపాటు 25% డబ్బు పంపి తక్కినది వి. పి. విడిపించుకుంటే కృతజ్ఞులం అని వ్రాశారు.

ఈ ఉత్తరానికి అర్థం ఏమిటా అని ఆ ముగ్గురూ తలలు బద్దలుకొట్టుకున్నారు. బిన్స్ వారు సామానుపంపించదలచారో లేదో వాళ్ళకి అర్థంకాలేదు. “కృతజ్ఞులం” అనే మాటకు అర్థం ఏమిటో చెప్పితే ఉత్తరంలోని భావం వెల్లడవుచుగల

నన్నాడు మణి. డిక్ష సరీ వెదికి ఆ మాటకు అర్థం చెప్పినా మణికి ఆ ఉత్తరం బోధపడలేదు. ఆ సందర్భంలో ఆ మాటకు అర్థంలేదు. “ఒక్క విషయం మాత్రం బాగా తెలిసింది” అన్నాడు రాజం. “మనం ఉత్తరం రాసినందుకు సంతోషం వెల్లడించారు. అందుకని మనకు సామాను పంపరని దీని అర్థం కాదు” స్వామినాథన్ కూడా అతనికి పక్కతాళంవేస్తూ “అవును మనకు సామాను పంపించదలచకపోతే సంతోషం వెల్లడిస్తారా? తిట్టేవాళ్ళు!” సంతోషం విషయంలో ఎక్కడయినా పొరబాటు ఉందేమోనని ఉత్తరం పరీక్షగా చూశాడు.

“ఆ చపట ఆ మాట యెందుకు వేసినట్టు? ” అని మణి అడిగాడు. దానికి అర్థంపర్థంలేదు. మనలను వేళాకోళంపట్టించాలని వుద్దేశమా? ”

“25% అంటాడేమిటి? దాని అర్థమేమిటో తెలిస్తే బాగుండును.”

స్వామినాథన్ ఉండబట్టలేక “చూడు రాజం! యీ వుత్తరం నీకు అర్థంకాలేదంటే ఆశ్చర్యంగావుంది. పరీక్షలో నూటికి 60 మార్కులు వచ్చాయి?”

“నీ కేమయినా మతివుందా? దానికీ దీనికీ సంబంధమేమిటి? యీ వుత్తరం బి. ఏ. వాడికికూడా అర్థంకాదు.”

చివరకు పొరబాటున ఉత్తరం తమకు పంపారనే నిశ్చయానికివచ్చారు. వాళ్ళకి జాపకంవున్నంతవరకు యం. సి. సి. కిందటిఉత్తరంలో ‘కృతజ్ఞులం’ ‘పంపండి’ 25% మొదలయిన మాటలు వాడడానికి అవకాశంఇవ్వలేదు. అంత పెద్దకంపెనీ తమను వేళాకోళంచేయ పూనుకుంటుందా? స్వామినాథన్

ఉత్తరం మొదట్లో రాసిన 'యం. సి. సి. కాపెన్' అనేది చూపించాడు. కాని అదికూడా పొరబాటునని తోసివేశారు.

ఈ ఉత్తరాన్ని వేరే ఇంకోఉత్తరాన్ని కవరులో పెట్టి పంపారు.. వేరేఉత్తరంలో ఇలా రాశారు.

“మీరు. ఎవరిఉత్తరమో మాకు పంపారని తెలపడానికి విచారిస్తున్నాం. ఆ యెవరిపుత్తరమో యిందుతో పంపుతున్నాం. దయయించి మేముకోరినవస్తువులు తక్షణమే పంపండి.”

IV

యం. సి. సి.కి ఉత్సాహం తగ్గలేదు. మళ్ళీ ఉత్తరం రాకపోయినా ప్రతిరోజూ పోస్టులో తమకు కావలసినవస్తువులు వస్తాయనే ఆశిస్తూవచ్చారు. పదిరోజులు గడిచాయి. అసలు బాట్లు వగైరా వచ్చేవరకు దొరికినవాటితోనే ఆట ప్రారంభిద్దామని ఆలోచించారు. దేవదారుపెట్టె అడుగు చెక్కతో మూడు బాట్లు తయారుచేశారు. రాజం వాళ్లనాన్న క్లబ్బునుంచి వాడి పారవేసిన బంతులు మూడు తెచ్చాడు. వాళ్ళ ఇంటో ఉన్నాయనుకుని 'బటాణి గింజ' నాలుగుదుంగలు తెస్తానన్నాడు. రాజం బంగళా పక్కని చిన్నస్థలం ఆటకు నిర్ణయించాడు...అంతా సిద్ధమయింది. యం. సి. సి. కోసం ప్రత్యేకంగా వస్తువులు తయారు చేయడానికి నెలరోజులు పట్టినా, ఆట ప్రారంభించడానికి ఇబ్బంది లేదు. అసలయిన బాట్లు బంతులు వచ్చేసరికి పోటీ ఆటలలో పాల్గొనడానికి తయారవుతారు.

రాజం తన క్లాసులో తగినవాళ్లు అనుకొన్నవాళ్ళని
కొండరిని యం. సి. సి. సభ్యులుగా చేర్చుకున్నాడు.

ప్రారంభంలోజన అయిదాగంటలకు 'బటాణీగింజ' తప్ప
అంతా నచ్చాను. 'బటాణీగింజ' దుంగలు తెస్తానని మాట
ఇచ్చాడు. అరగంట దాటింది ఇంకా రాలేదు. రాజం అతని
రాక కోసం ఆదుర్దాగా చూస్తున్నాడు.

చివరికి ఎలాగయితేనేం దూరాన పొట్టివిగ్రహం కనిపిం
చింది. అతను కంటపడేసరికి రాజం గుండె పట్టుకుంది. దుంగలు
పెస్తున్నానో లేదో అని కళ్లు పెద్దవిచేసుకుని చూశాడు.
కానీ 'బటాణీగింజ' పడమటిదిక్కు నుంచి వస్తుండడంవల్ల సాయం
కాలపు ఎండలో సరిగా కనిపించలేదు. అక్కడచేరిన పన్నెండు
మంది చేతులు అడ్డం పెట్టుకుని చూశారు. కొంతమంది ఏదో
మూట తెస్తున్నాడన్నారు. కొంతమంది చేతులు ఊగిండు
కుంటూ వస్తున్నాడన్నారు.

'బటాణీగింజ' రాగానే, "దుంగలు లేవని చెప్పలేక
పోయావా?" అన్నాడు రాజం.

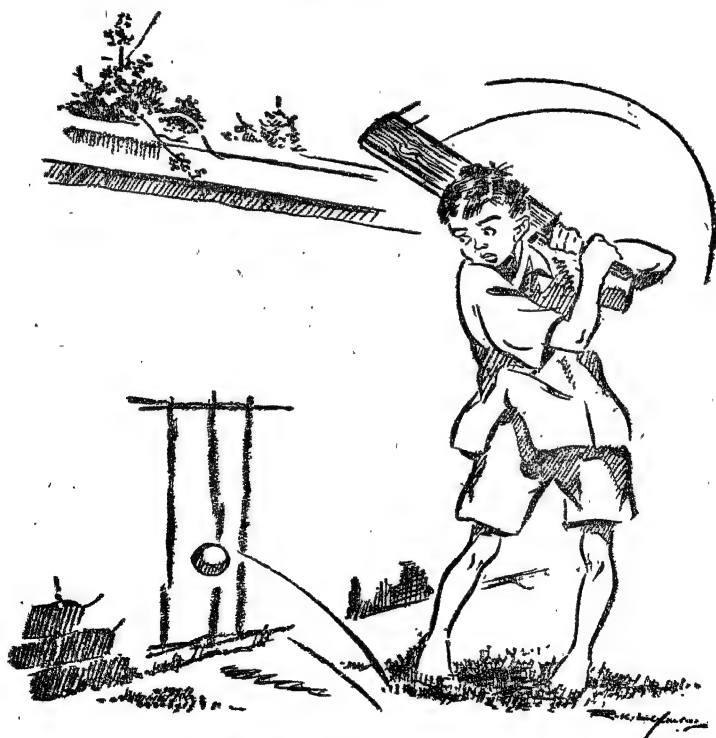
"లేకపోవడమేమిటి? పున్నాయి. రేపు తెస్తాను. అవి
యెక్కడున్నాయో మా నాన్నకిగాని తెలియదు"

"యెంతసేపటినుంచి నీకోసం కాచుకునివున్నావో
తెలుసా? ముందే నచ్చి కనపడలేదని చెపితే తీరిపోయేదిగా?"

"గంటలుగంటలు వెతికాను. ఒకమూల వెతుకుతూంటే
వచ్చి యెలా చెప్పేది?"

అందిరినీ విచారం అలుముకుంది. ఇరవయ్యగంటలపైచి
లుకుచుంచి ఎప్పుడు బాటు విసురుచామా, ఎప్పుడు బంతిని

వేద్దామా అని తహతహలాడిపోతున్నారు. 'ఒట్టాణిగింజ' మూలంగాగాని, లేకపోతే తహతహ తీరిపోయేది. అంతా అతనికేసి కోపంగా చూశారు. ఒంటరివాడిని చేశారు. నేల మీద దేవదారుచెక్కబొట్లు, తెన్నిసుబంతులు ఊరికే పడి ఉండడం చూచేసరికి రాజంకు ఏడుపువచ్చింది. దుంగలు వచ్చి ఉంటే ఓహో! ఎంత దివ్యంగాఉండేది!

మొదటితడవే రాజం బొలులయిపోయాడు.

రాజం బంగళాగోడను ప్రస్తుతానికి వికెట్టుగా ఉపయోగించుకోవచ్చునని ఒకరు సూచించడంతో అందరికీ ప్రాణంతోచివచ్చినట్లయింది.

బాగుముక్కతో గోడ కొంతభాగాన్ని గుర్తుపెట్టారు. కాపైప్ అన్ని ఏర్పాట్లుచేసి తానేస్వయంగాబాటొగుసు, స్వామి బొలింగును పూనుకున్నారు. తెన్నిసుబంతి చేతితోపట్టుకుని, నాలుగడుగులు వేసి, విసిరాడు. రాజం బాటు జాడిచాడుకాని, గురి తప్పింది. బంతి గోడకు బాగుముక్కగుర్తుకుఅడుగున తగిలింది. మొదటితడవే రాజం బాటుఅయిపోయాడు. సంతోషంతోచప్పట్లుచరిచారు. ఆటగాళ్ళుస్వామినాథన్ చుట్టూమూగి వీపు తట్టారు. అక్కడికక్కడే “ఓహ్” అనే బిరుదుఇచ్చారు.

పద్నాలుగో ప్రకరణం

నాయనమ్మ అజ్ఞానం

బోర్డు హైస్కూలులో చదువుపని ఎక్కువ. అక్కడ ఇచ్చే హోంవర్క్ ముందు ఆల్బర్ట్ మిషనుస్కూలులో ఇచ్చేది ఇవ్వనట్టే తెక్క. పిల్లలుచదవవలసినది తన ఒక్క విషయమేనని ప్రతిమాస్తరు అభిప్రాయం. ఆటలెక్కలు, నాలుగు పేజీల చూచిరాత, డజనులకొద్దీ కఠినపదాలకు డిక్షనరీ చూసి, అర్థాలురాయడం, రెండుమాపులు గీయడం, అయిదు అరవ పద్యాలు సాధారణంగా ప్రతిరోజూ ఇచ్చే హోం వర్క్. మిషన్ స్కూలును వదిలిపెట్టకుండాఉంటే బాగుండేదని మధ్య మధ్య స్వామినాథన్ పస్తాయిస్తుండేవాడు. ఇక్కడిమాస్తరుకు దుర్బుదాక్షిణ్యాలంటూ లేవు. వారానికి మూడుసార్లు డ్రెస్సు

కాకుండా స్కాటుక్లాసులు. ఆటలు ప్రతిరోజూ క్లాసువదలిన తరవాత తప్పవు. క్లాసుకు వెళ్ళకపోతే మర్నాడు అరణ్ణను పేంబెత్తం దెబ్బలు. కళ్ళజోడు, బొంగుమగొంతు పాడుమాస్తరును చూస్తే అసహ్యం వస్తుంది. ఆబ్బర్ట్ హైస్కూలు శాడు మాస్తరులో ఎన్ని లోటు ఉన్నా దబ్బాగా ఉంటాడు.

ఇంత కష్టపడవలసి ఉండడంవల్ల తీరుబడి అంటూ ఉండేది కాదు. స్వామినాథన్ పెందలకాడే లేచి, గబగబా హోంవర్క్ భోజనం వేళదాకా చేసేవాడు. అన్నంతిని మొదటి గంటకొట్టే సరికి బడికి చేరేవాడు. ప్రతిరోజూ మార్కెట్టురోడ్డుచివరి బట్టలదుకాణం దగ్గరికి వెళ్ళే సరికి మొదటి గంట కొట్టే వార్కు. నొప్పతూ క్లాసులో అడుగుపెట్టే సరికి రెండో గంట అయ్యేది. ఆ గంట ఆబ్బర్ట్ స్కూలు గంటలాగా ఖంగున మోగేది కాదు, అందులో ఏదో మందకొడిగా ముక్కుమాటలా ఉండేది. కాని తొందరల్లోనే స్వామినాథన్ దానికి అలవాటుపడి పోయాడు.

మధ్యాహ్నం ఏ గంటసేపొ తప్ప సాయంకాలం నాలుగున్నరదాకా సీటుకి అలా అంటిపెట్టుకుని ఉండవలసివచ్చేది. మణి సహవాసం లేదేమో ఆఖరి బెంచీలో కూర్చునే అలవాటు తప్పిపోయింది. రెండోవరసలో కూర్చునేవాడు. అక్కడ అల్లరిచిల్లరివ్యవహారానికి వీలేదు. ఎదురుగా మాస్తరు కూచుంటాడు. నాలుగున్నరకు గంటమోగగానే స్వామిశాధన్ పెనసలు జేబులోపెట్టుకుని తిమ్మిరిపెక్కి నెప్పిపుడుతున్న వేళ్ళను జాచాడు. నాలుగున్నర గంటల గంటకు ప్రత్యేకంగా అతని ఓళ్ళేర్పాటు మనలేదు. సంతోషంతో అరుస్తూ క్లాసుజయటికి

ఉరకడానికి వీల్లేదు. డ్రిల్లుకు వెళ్ళాలి. వెళ్ళి వరసలోనిలబడి ముప్పావుగంట డ్రిల్లుచేయాలి. అంతసేపూ డ్రిల్లుమాస్తరు పిల్లలను కుక్కనుచూసినట్లుచూస్తాడు. ఎడమకు కుడికి కదలమంటాడు. టంచనుగా నిలబడమంటాడు. చేతులు ఊపమంటాడు. ఇష్టంఉన్నా లేకపోయినా, తెలిసినా తెలియకపోయినా హరిజంటల్ బారో, పారలల్ బారో ఎక్కాలి. హరిజంటల్ బారుమీదనుంచి పడితే తల బద్దలవుతుందేమోననే, విషయమే పట్టించుకోడు, డ్రిల్లుమాస్తరు.

ఇదంతా అయినతరువాత ఇంటికి పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి, పుస్తకాలు విసిరేసి, కాఫీతాగి, ఎంజీదూరం క్రికెట్టు ఆడడానికి వెళ్ళాలి. కొంతదూరం పరుగెత్తి కొంతదూరం నడిచి ఆటస్థలానికి చేరుకోవాలి. ఎండిపోయినగడ్డితో నిండిన పొలాలమీద సాయంసూర్యుని ఏటవాలుకిరణాలు పడి మెరిసిపోతూ మనసును కదలించివేస్తాయి. దుమ్ము దట్టంగా రేగుతుంది. ఆటగాళ్ళు అటూఇటూ తిరుగుతూ వేసేకేకలనందడి ఆ పొలాలకు జీవంపోస్తోంది. బంతిని బాటుతో కొట్టేటపుడు పుట్టేచప్పుడు ఎంతహాయిగాఉంటుంది! లాల్ బేస్ బెట్స్ నకు తిరిగే మలుపులో నిలబడిచూస్తే సూర్యుడు ఎర్రగాకాలిన నాణెంలాగా కనిపిస్తాడు. ఎన్నటికీ అస్తమించడని తోస్తుంది. కాని ఆటస్థలానికి చేరుకునేసరికి సూర్యుడు, ఆకాశంమీద రంగుకాంతి చిమ్మి అస్తమిస్తాడు. నీడలు మాయమౌతాయి. మున్ని ఫల్ లాంతర్లు అక్కడక్కడా మినుకుమినుకుమంటాయి. మంచి అటబకటి ఆడడానికి ఇంకా వేళవుంటుందనేఆశ కలుగుతుంది. కాని అరఫర్లాంగుదూరానికే జట్టు నిర్లక్ష్యంగా పొలంచుట్టూ

కూర్చునిఉండడం కనిపిస్తుంది. ఎవరో బాటును ఆయాసపడుతూ కొడుతున్నారు. అలసిపోయిన మరికొందరు జాలుచేస్తున్నారు. సాయంత్రం ఎండలో కష్టపడి ఆడితే ఆయాసంరాక ఏంచేస్తుంది?

ఇదంతా ఇలాఉండగా రాజం కొంచెం కోవగించుకుంటాడు. ఇతరులచిక్కులు అతనికి అర్థంకావు. “స్వామి! యివ్వాలికూడా ఆలస్యంగా వచ్చావే?”

“పెద్దపడ్డిల్లుక్లాను, యేంచెయ్యను?”

“డ్రిల్లుక్లానులు, స్కాటుక్లానులు తగలడనీ! పెంజరాళే యెంచుకు పచ్చేయలేకపోయావ్?”

“యేంచెయ్యను, రాజం! వీలేకపోయింది.”

“సరే సరే, నాకేం? యెప్పుడూ యెదో ఒకవంక చెపుతూనేవుంటావు. కొత్తబాట్లు, బంతులు వచ్చినతరువాత నువు పట్టుమని నాలుగుసార్లయినా ఆడలేదు.”

పెద్దపిల్లలంతా అలసిపోయినకారణంచేత చేసేదిలేక అందరిలోకీ చిన్నవాడిని జాలుచేయమని ప్రోత్సహించాలి. ఆ కుర్రవాడు అయిదోతరగతిలో చదువుతూ తననూ జట్టులో చేర్చుకోమని రాజంను ప్రార్థేయపడితే చేర్చుకున్నారు. స్వామి కూడా అలసిపోయినపుడు తను జాలుచేస్తూ ఆ కుర్రవాడిని బాటుపట్టుకోమనేవాడు. కాని స్వామి ఆ జట్టులో ‘టెట్’ అని పేరుపొందడంమూలాన ఆ కుర్రవాడికి జంకుగావుండేది. మళ్ళీ బాటెంగు. ఆతరువాత మళ్ళీ జాలింగు. బంతి కనిపించనంత చీకటిపడేవరకూ ఇలా సాగేది. ఆ స్థితిలో బంతి పోయిందని పుకారులేచేది. అంతా కంగారుపడేవాళ్లు. కూచుని ఆయాసం

తీర్చుకుంటున్నవాళ్ళు లేచి బంతివెతికి తెచ్చేవాళ్ళు. ఆతరవాత ఇక ఆడవద్దని కాపెన్ చెప్పేవాడు. ఒకరోకరు ఆచీకట్లో కనిపించకుండాపోయేవాళ్ళు. స్వామి రాజం, మణీలతో కలిసి వెళ్ళేవాడు. ముగ్గురూ రాజం ఇంటి ప్రహరీగోడమీద కూచుని చీకటి పడి, మాస్తరువచ్చాడని జవానువచ్చి రాజంకు చెప్పేవరకూ ఆనాటి ఆటనుగురించి చెప్పకునేవారు.

II

ఒకనాటి సాయంకాలం క్రికెట్టు ఆటనుంచి, స్వామినాథన్ ఇంటికి తిరిగివచ్చాడు. మనసు బాధించసాగింది. బడినుంచి ఇంటికి వెళ్ళి పుస్తకాలు పడవేసి క్రికెట్టుకు వెళ్ళేముందు ఒక చిన్న గొడువ జరిగింది. పుస్తకాలు పడవేసి వంటింటిలోకి వరుగెత్తబోతూంటే వాళ్ళనాయనమ్మ, “స్వామీ! స్వామీ! కొంచెం యిలారా” అని కేక వేసింది.

“ఉహు-రాను” అని మామూలు ప్రకారం చెప్పి ఒక్కనిమిషంలో ఆవిడకు కనిపించకుండా వంటింటిలోకి వెళ్ళి కాఫీ తొందరతొందరగా తాగసాగాడు. కాని నాయనమ్మ వణుకుగొంతుతో పిలవడం వినిపిస్తూనే ఉంది. ఆమెగొంతు జాలి గొలుపుతోంది. ఎవరూ పలకకపోయేసరికి అతని మనస్సు కరిగింది. కాఫీ తాగితాగగానే ఆమెదగ్గరికి వెళ్ళి “యేంకావాలి నాయనమ్మా?” అని అడిగాడు.

ఆమె తలపైకెత్తి చూసి కూర్చోవని చెప్పింది. దానిమీద స్వామినాథన్ కు కోపంవచ్చి అంతకుముందు కలిగినజాలి కాస్తా మాయమయింది. “చెప్పదలచిందేమిటో తొందరగా

చెప్పేసెయ్; లేదూ నేను వట్టి చువటనుమాత్రం కాదనుకో...” అన్నాడు.

“యిదిగో, ఆరుపైసలు యిస్తాను. మూడుపైసలు నువు తీసుకుని తతిమ్మా మూడుపైసలుపెట్టి నిమ్మకాయలు తీసుకురా” అని చెప్పింది నాయనమ్మ. మనమడిసంగతి బాగా ఎరుగునుకాబట్టి, మెల్లిగా, తెలివితేటలుగా ఈ విషయం చెప్పాలని అనుకుంది. కూర్చోమనడంలోనే ఈ ఎత్తు ప్రారంభమయింది.

అవును, కాదు అని చెప్పకుండా స్వామినాథన్ పైసలకోసం చేయిచాచాడు. నాయనమ్మ పైసలు ఇస్తూ “పది అంకెలు లెక్కపెట్టేసరికి తిరిగిరావాలి” అంది. తొందరగా తిరిగిరావాలని చెప్పేసరికి స్వామినాథన్ కు కోపంవచ్చి పైసలు కిందపారవేసి “అంతతొందరగా కావలసివస్తే నువ్వే స్వయంగా వెళ్లి తెచ్చుకో” అన్నాడు. అప్పటికే అయిదున్నరగంటలు కావచ్చింది. సూర్యాస్తమానం కాకముందే ఆటస్థలానికి చేరుకోవాలని అతని ఉద్దేశం. ఆటనుంచి తిరిగివచ్చింతరవాత తేవడమో లేకపోతే అసలు తీసుకురాకుండాఉండడమో ఏదో ఒకటి తేల్చుకోమని చెపుతున్నట్లు మొహం ముడుచుకుని నిలబడ్డాడు. “నాకు కడుపులో చెడ్డ నెప్పిగా వుంది. పరుగెత్తుకు వెళ్ళి తొందరగా తీసుకురా” అంది. కాని ఆ మాటలు విని పించుకోకుండానే స్వామినాథన్ పరుగెత్తుకు వెళ్ళిపోయాడు.

ఆటసరదాతీరి స్నేహితులను పంపించి, గ్రోవ్, వినాయక మొదలవీధికూడలిలో నిలబడ్డాడు. నాయనమ్మ జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆమెఎడల తప్పచేశానని బాధపడ్డాడు. సరిగ్గా ఆసమ

యంలోనే ఆమె కడుపునెప్పితో ఎంత బాధపడుతోందో ! మొహంతిప్పుకుని ఆమె దీనంగా కన్నీళ్ళు పెట్టుకోవడం జ్ఞాపకం వచ్చి మనసు చివుక్కుమంది. తననుతాను దొంగనని, కృతఘ్నుడనని, గుండెలేని దుష్టుడననీ నిందించుకున్నాడు.

ఇలా తననుతాను నిందించుకుంటూ ఇంటికి వెళ్ళి, నాయనమ్మపక్కలో కూచుని ఆమెకేసి చూడసాగాడు. కాని అలాచూడడం అతనికి అలవాటులేదు. ప్రతిసాయంకాలం బడి నుంచి ఇంటికిరాగానే వంటింట్లోకి ఉరుక్కుంటూ వెళ్ళి నంట వాడిని వేధించేవాడు. కాని ఆకలికేమొచ్చిందిలే అనిపించింది అతనికి.

నాయనమ్మ పడుకునే నడవలో దీపంలేదు. హాలులోని దీపం వెలుగుమాత్రం కాస్త పడుతూంటుంది. ఆ సగంసగం చీకటిలో ఆమె మొహం స్పష్టంగా గొచరించడంలేదు. ఆమె మెడలకుండా పండుకునిఉంది. కడుపునెప్పితో చచ్చిపోయిందేమో నన్న అనుమానం స్వామినాథనకు పెద్దగా కలిగింది. గొంతును అదుపులోపెట్టుకుని “నాయనమ్మా! నెప్పి యెలావుంది?” అని అడిగాడు. నాయనమ్మ కదిలి, కళ్ళు తెరిచి, “స్వామీ! వచ్చావా! అన్నంతిన్నావా?” అని అడిగింది.

“యింకా తినలేదుగాని, నీ కడుపునెప్పి యెలావుంది నాయనమ్మా?”

“పరవాలేదు. తగ్గిందిలే.”

“నిమ్మకాయ వచ్చిందా?” అని జంకకుండా అడగడానికి ఎంతో శ్రమపడవలసివచ్చింది. ముందు ఆ సంగతి తెలుసుకోవాలి. నిజంగా ఆ విషయంలో అతనికి ఆదుర్దాగా

ఉంది. ఈ ప్రశ్నకు నాయనమ్మ వెంటనే జవాబిచ్చింది. కాని స్వామినాథన్ కు మాత్రం అది ఒక యుగంగా తోచింది. ఈలోపున ఏమయినా జరగవచ్చు. ఆమె ఏమయినా అనవచ్చు. తిట్టవచ్చు. తనతో తెగతెంపులుచేసుకోవచ్చు. వెళ్ళి వేళకు నిమ్మకాయ తీసుకువస్తే బతికేదానీని, కొద్దినిమిషాలలో చచ్చేపోబోతున్నానని నిందించవచ్చు. కాని ఆమె “నువు వెళ్లకుండా మంచిపనిచేశావు. మీ అమ్మ వంటింటో డజను నిమ్మకాయలు దాచి వుంచింది.” అంది.

ఈ శుభవార్తవిని స్వామినాథన్ అపరిమితంగా సంతోషించాడు. ఆ సంతోషాన్ని మాటలతో వెలపించాడు.

“నాకు కొత్తపేరు పెట్టాడు, విన్నావా? ‘ఓట్!’”

“యేమిటి?”

“ఓట్!”

“ఓట్ యేమిటి?” అని అమాయకంగా అడిగింది.

స్వామినాథన్ అనుకున్నట్టుగా రెండువిధాల జరగలేదు. అతని కొత్తబిరుదును గురించి ఆమెకు తెలియదు. పైగా చెప్పినా దాని గొప్పతనం అర్థంచేసుకోలేదు. ఇంకెప్పుడయినా అయితే ఆమెమీద అరిచేవాడే గాని ఇప్పుడే పశ్చాత్తాపపడిఉన్నాడేమో దయ ఉట్టిపడటం “ఓట్ అంటే యేమిటో నీకు తెలియదంటావా?” అని అడిగాడు.

“నువు చెప్పేదేమిటో నాకు తెలియడంలేదు”

“ఓట్ గొప్పగా క్రికెట్టు ఆడతాడు. యీ భూప్రపంచంలోకల్లా గొప్పవారరు. క్రికెట్టు అంటే యేమిటో నీకు తెలుసుననుకుంటా”

“యేమిటి?” అని అడిగింది నాయనమ్మ. ఈ మాత్రం కూడా నాయనమ్మకు తెలియకపోయేసరికి స్వామినాథన్ నిరాంతరపాయాడు. “నాయనమ్మా! నీకు నిజంగా క్రికెట్టు అంటే యేమిటో తెలీదా? లేకపోతే నన్ను ఆడిస్తున్నావా?”

“నువు చెప్పేదేమిటో నాకు అర్థంకావడంలేదు.”

“నీకు అర్థంకావడంలేదు, అర్థం కావడంలేదు” అని, మాత్రం అనకు. మీ రోజుల్లో మొగపిల్లలు ఆడపిల్లలు సాయంకాలంపూట ఏం చేస్తుండేవారో ఆశ్చర్యంగావుంది. యిరవయినాలుగుగంటలు పూజలు చేస్తుండేవారా?”

ఒకసెకండు ఆలోచించాడు. అక్కడ నాయనమ్మ అజ్ఞానంలోపడి కొట్టుకుంటోంది. ఆమెను రక్షించడం అతని విధి. క్రికెట్టుఆట నియమాలు, ఆదర్శాలు, పరమార్థం, ఆ ఆటలో పేరుపొందిన మహామహులనుగురించి చిన్న ఉపన్యాసందంచాడు. నాలుగేసిసెకండుల కొకమారు అర్థమయిందా అని అడిగాడు. అతనుచెప్పిందాంట్లో ముప్పాతిక మూడువీసాలు అర్థంకాకపోయినా అర్థమయినట్టు ఆమె తల ఊపింది. యం. సి. సి. చరిత్ర, రాబోయే కీర్తి వర్ణించిచెప్పి ఉపన్యాసం ముగించాడు. “రాజం లేకపోతే మేం యేమయే వాళ్ళమో!” అన్నాడు స్వామినాథన్, “యీ జట్టుకోసం వందలకొద్దీరూపాయలు ఖర్చుపెట్టాడు. బాట్లు, బంతులు కొనడం చేలికేంగాదు. అతనిపెట్టెలో కావలసినంత ఉబ్బుంది. మాజట్టుసంగతి గవర్నమెంటుకుకూడా తెలుసు. నీకిష్టమయితే, యం. సి. సి. పేర వుత్తరం రాసి చూడు. వెంటనే మాకు అందుతుంది. మాల్కడిలోవున్న కప్పలన్నీ మేమే గెలిచేను.

కుంటాం. కొద్దికాలంపోయిందంటే క్రికెట్టంటే యేవిటో మదరాసువాళ్ళకికూడా చూపిస్తాం. అంతేగాక ఇంకో ముఖ్య విషయంకూడా చెప్పి ముగించాడు. “మాజట్టులో యెవడు పడితేవాడు ఆటగాడవుతాడనుకోకే!”

వాళ్ళనాన్న పసిపిల్లవాడిని ఎత్తుకుని వెనక నిలబడి, “యేవిటి ఉపన్యాసందంచేస్తున్నావు, అబ్బీ!” అని అడిగాడు.

తండ్రి అక్కడకు రావడం స్వామినాథన్ చూడలేదు. “యేంలేదు, యేంలేదు నాన్నా!” అంటూ వికారంగా మొహం ముడుచుకున్నాడు.

“ఊ, చెప్ప”

“అబ్బీ! యేంలేదు. నాయనమ్మ క్రికెట్టుసంగతులు చెప్పమంది, చెపుతున్నాను. అంతే!”

“అలాగా! అమ్మకి ఆటలంటే యిష్టమని నాకు తెలీదు. అమ్మా! స్వామి క్రికెట్టువిషయమంతా నీబుర్రలోకి ఎక్కించాడనుకుంటా!” నాయనమ్మ అంది. “పిల్లవాడిని గొడవపెట్టకు. వాడికి నేనంటే యెంతో యిష్టం. చాలా చాలా సంగతులు చెపుతున్నాడు. నీ కీ అలవాటులేదు. మీరంతా గొప్పవాళ్ళాయె...”

తండ్రి చంటిపిల్లవాడిని చూపిస్తూ “నాలుగు రోజులు ఆగు. వీడుకూడా యీప్రపంచంలోని వేదాంతం, రాజకీయాలు నీకు నూరిపోస్తాడు.” అని మెల్లిగా పిల్లవాడి బుగ్గలుపిసికాడు. పిల్లవాడు సంతోషంతో కీచుకీచుమన్నాడు. “అదిగో అప్పుడే పుపన్యాసం మొదలెట్టాడు. అమ్మా! శ్రద్ధగా విను.” నాయనమ్మ పిల్లవాడిని తీసుకుందామని చేతులుచాచింది. కానితండ్రి

పిల్లవాడిని గట్టిగాపట్టుకుని “ఉహూ, నేను వీడికోసమే తొండ
రగా యింటికివచ్చాను. యివ్వను. స్వామి! అన్నం తిందాం
పద. మీ అమ్మ యేదీ?”

III

కాపెన్ స్వామినాథన్ చర్యలు ఆమోదించలేదు “స్వామి!
నువ్వు ఆటవిషయంలో శ్రద్ధతీసుకోవడంలేదు. ప్రాక్టీసు
చేయడంలేదు.”

“దీనికిం తా కారణం యీ బోరుస్కూలు చెబువు.”

“అందులో యెవడు చేరమన్నాడు. వాళ్ళుబొట్టుకాటుక
పెట్టి నిన్నేం పిలవలేదే! సరేగాని, ఒక్కవిషయం చెప్తుతా
ను. బ్రాడ్ మన్, టేబ్ మొదలయినవాళ్ళంతా రోజూ
నాలుగుగంటలన్నా ప్రాక్టీసుచేస్తారు. నువ్వు వాళ్ళకంటె
మొనగాడివా?”

“కాపెన్! నే చెప్పేదికూడా విను. 5 గంటలకల్లా
రావడానికి యత్నిస్తాను. కాని బోర్డుస్కూలు కైం టేబిలు
అదోరకనుయింది”

“ఏదోఒక మార్గం కనిపెట్టాలి” కాపెన్ నూదించాడు
“పందాలు పూర్తయేవరకు డ్రిల్లుకు శలవు యివ్వమని మీ
పెండ్లుమాస్టర్ని అడగరాదూ?” స్వామి “చెప్పడం తేలికే.
చేయడం కష్టం” అన్నాడు పెండ్లు మాస్టరు కళ్ళజోడు, వికా
రమయిన మొహం కళ్ళకు కట్టగా. “ఆ రాక్షసుడిని అడగడా
నికే భయంవేస్తుంది. కలకాలం నన్ను రెండోఫారంలోనే
అట్టేపెట్టావు.”

“నిజం! నీకు హెడ్డుమాస్టరంటే అంత భయమా? పోనీ నేనువచ్చి చెప్పనా?”

“ఉహూ, వద్దు కాపెన్. ఆయనెంత విషపూర్వకా నీకు తెలీదు. నిన్ను సరిగా చూడకపోవచ్చు. నీ ముందు కాక పోయినా నువ్వు వెళ్ళిపోయిన తరువాత నన్ను చంపేస్తాడు”

“యేమిటి స్వామి! యిలాంటి ఆలోచనలు యెక్కువయినాయి! యిలాఅయితే యెలా? ఆట మొదలుపెట్టి రెండునెలలయింది. నువ్వు పట్టుమని పదిరోజులు ఆడకపోతివి”

మణి అన్నాడు “మీ హెడ్డుమాస్టరు యేం చేస్తాడో చూదాం. సరేనంటాడో లేదో చూద్దాం. నిన్ను చంపితే వాడిచర్యం వాలిచేస్తాను. నా దుడ్డుకర్ర పనిలేకుండా పడి వుంది.”

రాజం ఆ మర్నాడు బోర్డుస్కూలుకు వచ్చి, హెడ్డు మాస్టరుతో మాటాడతానని పట్టుపట్టాడు. తన క్లాసులు పోయినా సరే అన్నాడు. మణికూడా వస్తానన్నాడు గాని, రాజం అంగీకరించలేదు.

మర్నాడు ఉదయం 9½ గంటలకు స్వామినాథన్ కళ్ళు ఎర్రపడేదాకా నులుముకుని తలనొప్పివచ్చిందని చెప్పాడు. వాళ్ళనాన్న కణతలుపట్టిచూసి నుదురుమీద కాసిని చన్నీళ్ళు కొడితే తగ్గిపోతుందని చెప్పాడు.

“సరే నాన్నా!” అని స్వామినాథన్ బయటికి వెళ్లి పోయాడు. తండ్రిగదిఅవతల నిలబడి తలనెప్పి రావాలని కోరుకుంటుంటే, చన్నీళ్ళుకొట్టుకోవడమా అనుకున్నాడు. హెడ్డుమాస్టరుతో మాటాడడానికి ఎలాగూ రాజం వస్తు

న్నాడు. ఆ ఉదయం బడికి వెళ్ళడం మంచిదికాదు. అందుకని లోపలికి వెళ్ళి “చన్నీ శృనేనా చెప్పావు? అని అడిగాడు.

“అవును.”

“చన్నీ భుక్తాటటుకుంటే యే నిమానియాజ్వరమో రాదూ? పైగా జ్వరంతగిలినట్లుంది.”

తండ్రి నాడిచూసి, “బడికి పరుగెత్తు, తగ్గిపోతుంది.” అన్నాడు. రాతిలోనుంచి నీళ్ళయినా పిండవచ్చుగాని బడి మానడానికి ఆయన అనుమతి పొందడం కష్టం.

నాయనమ్మ చెవిలో స్వామినాథన్ అన్నాడు: “నాయనమ్మా! నేను చచ్చిపోయినా నాన్న నాశవాన్ని బడికి పంపించాల్సిందేనని పట్టుపట్టికూచుంటాడు.”

నాయనమ్మ “తప్ప. అలా అనకు” అంది.

“నాయనమ్మా! జ్వరం పేలిపోతోంది. తల పగిలిపోతోంది. అయినా బడిమానకూడదట!”

నాయనమ్మ “పోనీ బడికి వెళ్ళొద్దులే” అని స్వామినాథన్ తల్లిని పిలిచి, “బడికి కాకతగిలింది. బడికి వెళ్ళకపోతే నేం?” అంది.

“కాక తగిలిందా?” అని తల్లి ఆదుర్దాగా అడిగి హడావిడిచేసింది. ఒళ్ళుతాకిచూసి కాకతగిలినమాట నిజమే అంది. స్వామినాథన్ జాలిపుట్టెటట్టు, “అమ్మా! కాసిని పాలిచ్చి పంపు. బడివేళయింది” అన్నాడు. కాని తల్లి మాత్రం బడికి వెళ్ళడానికి వీలేదని ఖండితంగా చెప్పింది. “కాని నాన్న సరే అనొద్దా?” అన్నాడు స్వామినాథన్ మెల్లగా. ఆమె స్వామిని

పక్కమీదపండుకోమని గబగబ భర్తగదిలోకి వెళ్ళి “స్వామికి జ్వరంతగిలింది బడికి వెళ్ళలేడు.” అన్నది.

“ఁంపరేచరు యెంతవుందో చూశావా?”

“యింకా చూడలా. ఒకరోజున బడికి వెళ్ళకపోతే మించి పోయిందేమీలేదు” అన్నది.

“యేమయినా ఁంపరేచరు చూడు” అన్నాడు. తను అన్నమాటలోని ఎగతాళి ఆమె కనిపెట్టేనుండేమోనని, “మరేం లేదు, ఁంపరేచరుచూస్తే డాక్టరుకు కబురుపెట్టడం అవసరమో లేదో తెలుస్తుంది” అన్నాడు.

స్వామినాథన్ నోట్లో ధర్మామీటరు ఉంచి తీసిచూస్తే నార్మలుఉంది. తల్లి ధర్మామీటరువంక చూసి మళ్ళీ స్వామి నోట్లోపెట్టి తీసిచూసింది. మళ్ళీ నార్మలే. భర్తకు చూపింది. “అవును, నార్మలే” అని ఎత్తిపొడుపుగా ‘నాకు ముందే తెలుసు’ అన్నాడు. కాని తల్లి మాత్రం ససేమిరా ఒప్పుకో లేదు. “ధర్మామీటరు చెడింది. పిల్లవాడికి జ్వరం మండిపో తోంది. జ్వరం నూరూ పాయింటు రెండు వుంటుంది” అంది.

“వుండచ్చు” అన్నాడు తండ్రి.

కళ్ళుమూసుకుని హాయిగా పక్కమీద పండుకున్నాడు స్వామి. అడుగులచప్పుడుతో కళ్ళుతెరిచి చూశాడు. తండ్రి అతనిమీదికి వంగి చూస్తూ, మెల్లిగా” అదృష్ట వంతుడివిరా బాబూ! బడికి వెళ్ళదలచుకోనప్పుడు పీపట్టుపలికే పాళ్లు వున్నారా నీకు!” అన్నాడు. స్వామి కళ్ళుమూసుకుని, ఘనంగా మూలుగుతూ గోడవేపు తిరిగాడు.

మధ్యాహ్నానికి పండుకునీ పండుకునీ, పిమ్మగైత్తింది.

సాయంకాలందాకా పండుకోవడం ఎలా భగవంతుడా అని భయపడ్డాడు. అంతేగాదు, ఉదయాన రాజం బడికివచ్చి కంటాడు.

తల్లి దగ్గరికి వెళ్ళి బడికివెళతానని చెప్పాడు. కాని ససేమిరా వీల్లేదంది. ఒళ్ళంతా తడిమిచూసి జ్వరంతగ్గినట్లుంది. గాని, ఇంకా బడికివెళ్ళేటంత ఇదిగా లేదన్నది. “ఓ, బాగానే వుందమ్మా గొడవచెయ్యకు” అన్నాడు

బడికివెళ్ళేట్రోవలో రాజం, మణి కలిశారు. మణి చంకలో దుడ్డుకర్ర ఉంది. వీళ్ళిద్దరూ కలిసి ఏదో కొంపముంచారని భయపడ్డాడు.

రాజం, “బలేవాడివే! వుదయం యెక్కడికి వెళ్ళావు?” అని అడిగాడు.

“పొడ్డుమాస్తరును కలుసుకున్నావా రాజం ?”

“యింకా లేదు. నువు రాలేదనే కలుసుకోలేదు. ఆయన్ని కలుసుకునేటపుడు నువు నాతో వుండాలి. యిదంతా మనందరిపని గదా !”

“మణి యిక్కడేం చేస్తున్నాడు ?” అని అడిగాడు. స్వామినాథన్.

“నాకేం తెలుసు? దుడ్డుకర్రపుచ్చుకుని మీ బడిముందు కనిపించాడు”

“మణి! బడికి వెళ్ళలేదేం ?”

“యేమో వెళ్ళలేదు.”

“సరేగాని, ఆ దుడ్డుకర్ర యెందుకు ?” అని అడిగాడు స్వామి.

“యేవిటో వూరికినే తేచ్చాను.”

“బడికివెళ్ళి నీ చదువుసంగతి చూసుకోమని నిన్న నేను చెప్పలా?” అన్నాడు రాజం.

“యేమో, జ్ఞాపకంలేదు. నీతో వస్తానంటే వద్దన్నావు. యిప్పుడు నీవెంట నేనేం రాబోవడంలేదులే. నేను దోవంట వచ్చాను. ను వా దోవంట వచ్చావు. ఇది రాజమార్గం.” కాని మణిహాస్యాన్ని వాళ్ళు పట్టించుకోలేదు. హెడ్డుమాస్తరును కలుసుకునేవిషయమయిన ఆలోచనలలో మునిగిఉన్నారు.

“మీరేం గాబరాపడకండి” అన్నాడు మణి—

“మీకేంచిక్కులు రాకుండా నేనున్నాగా. మీరు ఒప్పుకుంటే హెడ్డుమాస్తరుతో నేను మాటాడతాను.”

“ఆయనగారిగదిలోకి అడుగుపెట్టావో పోలీసులి పిలిపిస్తాడు.” అన్నాడు స్వామినాథన్.

బడిదగ్గరికి చేరుకున్నాక మణిని వెళ్ళిపోనన్నా వెళ్ళు, లేదూ రోడ్డుమీద ఉండు అన్నారు. రాజం లోనికి వెళ్ళాడు. స్వామికూడా అతనివెనకాలే వెళ్ళకతప్పిందికాదు.

రెండుచేతులమధ్య తలపెట్టుకుని, మోచేతులు బల్ల మీద ఆనించి హెడ్డుమాస్తరు నిద్రపోతున్నాడు. ఆ గది చిన్నది. ఒకేఒక కిటికీ ఉంది. మాపులు గ్లోబులు వగైరా చిందర పందరగా పడి ఉన్నాయి. హెడ్డుమాస్తరు బెత్తం బల్లమీద పడిఉంది, సూర్యకిరణాలు ఆయనముక్తుమీద బల్లమీద పడు తున్నాయి. నెమ్మదిగా గురకకొడుతున్నాడు. ఇలా జరుగు తుందని రాజం అనుకోలేదు.

“అయితే యేం చేద్దాం?” స్వామినాథన్ అడిగాడు.

“ఆగిచూద్దాం” అన్నాడు రాజం.

పది నిమిషాలు ఆగి పాదాలతో మెల్లిగా చప్పుడు చేయసాగారు. హెడ్డుమాస్తరు కళ్లు తేరచి గుర్తుపట్టనివాడులా వారికేసి రెప్పలువాల్చుకుండా చూశాడు. కళ్ళు నలుపుకుని, ముమ్మారు కనుబామలు పైకెత్తి నిద్రమత్తుగొంతుతో “క్లాసు లేదా?” అని అడిగాడు. కళ్ళజోడు కోసం వెతికితీసి పెట్టుకున్నాడు. ఇప్పుడు ఆకారం పూర్తయింది. అసహ్యంగొలిపే మొహం, మాసిన కళ్ళజోడు స్వామినాథన్ వంటివారికి భయం గొలుపుతుంది.

“యే క్లాసు? క్లాసులేదా?” అని మళ్ళీ అడిగాడు.

“నేను మీ బడిపిల్లవాడిని కాను” అన్నాడు రాజం.

“అలా అయితే యెక్కడినించి వూడివడ్డావు?”

“నేను యం. సి. సి. కాపెన్ ను. మీతో పనివుండి వచ్చాను.”

“యేం పని?”

“యితను మీ బడిలో సెకండు సి లో చదువుతున్నాడు.”

“చాలా సంతోషం” అన్నాడు హెడ్డుమాస్తరు స్వామినాథన్ కేసి తిరిగి. బోర్డుపైస్కూల్కు అంతపేరు ఎందుకువచ్చిందీ అప్పుడు ఊహించాడు రాజం.

“నేను యం. సి. సి. కాపెన్ ను.”

“చాలా సంతోషం...”

“యితను మా జట్టులో ఆడుతున్నాడు. మంచి బాలరు”

“అవునా?” అన్నాడు హెడ్డుమాస్తరు స్వామినాథన్ కేసి తిరిగి.

“అసలు విషయానికి వద్దాం” అన్నాడు రాజం.

“అలాగే అలాగే. తప్పకుండా”

యితను మంచి జౌలరీగాని యింకా ప్రాక్టీసు అవసరం. ప్రతీ రోజూ నాలుగున్నర దాటింతరవాత కూడా బడిలో పుండడం మూలాన పెందలాడే ఆటకు రాలేకపోతున్నాడు.”

“అయితే నన్నేం చెయ్యమంటావు?”

“నాలుగున్నరకు పంపించేయకూడదూ?”

హెడ్డుమాస్టరు కుర్చీలో జేరగిలిబడి మాటాడకుండా కూచున్నాడు.

“యేమంటారు? నాలుగున్నర అవగానే పంపించేస్తారా?”

“ఊ స్కూలుకు హెడ్డుమాస్టరును నేనా నువ్వా?”

“మీరే హెడ్డుమాస్టరు. ఆల్బర్ట్ స్కూలులో నాలుగున్నరదాటింతరవాత ఒక్కనిమిషమయినా అట్టేపెట్టరు. ఆటలు ఆడితే డ్రిల్లు చేయనక్కరలేదు.”

“ఆ మాలస్కూలు పొగడ్త వింటానికి నే నిక్కడ కూచోలేదు. వెళ్ళిపో.”

అప్పటివరకూ బయట కాచుకునిఉన్న మణి న్యవహారం ముదిరిందని అనుమానం వేసి హెడ్డుమాస్టరు గదిలోకి చక్కా వచ్చాడు.

“ఏడవడు?” అని హెడ్డుమాస్టరు అడిగాడు మణివంక కోరచూపుచూస్తూ, “యేంకావాలి?”

“యేమీ అక్కరలేదు” అని మెదలకుండా ఓమూల నిలబడ్డాడు మణి.

“పనీపాటాలేనివాళ్ళంతా నాగదిలోకి యెందుకువస్తారో!”

“నేను పోలీసుసూపర్వైంటుకొడుకుని” అన్నాడు రాజం హతాత్తుగా.

“అలాగా! అలాఅయితే రాడీవెధవలు లోపలికివచ్చి అద్దాలుపగలగొట్టినరోజున, మీ నాన్న యేంచేస్తున్నాడో కనుక్కో...వాడిచేతిలోది యేమిటి?”

“దుడ్డుకర్ర” అని మణి జవాబిచ్చాడు.

“దాంతో బుర్రలుపగలగొడతాడు. - మణీ, స్వామీ! వెళదాం రండి యీ పిచ్చివాడితో యేమిటి!” అన్నాడు రాజం.

పదిహేనవ ప్రకరణం

పోటీఆటకుముందు

యం. సి. సి. సరదాగా పోటీఆట ఆడదాం రమ్మని యంగ్ మన్స్ యూనియన్ ను సవాలుచేసింది. ఆ సవాలును యూనియన్ అంగీకరించింది. ఈ యూనియన్ జట్టు రీడింగు రూమువెనక ఖాళీస్థలంలోగాని ఆ స్థలయజమాని అభ్యంతరపెడితే కులాంవీధినడిమధ్యనగాని విసుగూవిరామంలేకుండా ఆడుతూంటారు. ఈ పోటీ పేరుకుమాత్రమే పోటీ. యం. సి. సి. సవాలులో కజ్జాకోరుతనం, బెదిరింపు దాగిఉన్నాయి.

ఇందులోని షరతులుకొన్ని ఘోరమయినవి. మొదటి షరతు ఆటగాళ్ళంతా సరిగ్గా మధ్యాహ్నం పదకొండుగంటలకు ఆటస్థలంలో ఉండాలని. రెండు: ఎవరిబాట్లు వారు తెచ్చుకోవాలి. దుంగలుమాత్రం యం. సి. సి. దయతో ఇస్తుంది. ఇక మూడోషరతు: స్పష్టంగా షరతురూపంలో లేదుగాని,

నూచనగాఉంది. స్వంతబంతులు రెండయినా తెచ్చుకుని అట్టేఉంచుకోవాలి. 'మీ ఆటగాళ్ళు వాళ్ళస్వంతబంతులనే కొట్టాలిగాని, మావాటిని పగలగొట్టరాదు' అనే కారణం చూపబడింది. ఆతరవాతమరతు: కావలిస్తే మధ్యాహ్నభోజనం ఎవరికి వాళ్ళే తెచ్చుకోవాలి. ఇది మర్యాదతో కూడినమరతు గాదు. ఇక ఆఖరిమరతు చాలా చిక్కులతో కూడుకున్నది. చర్చలకు రాయబారాలకు దారితీసింది. 'బాట్లు, బంతులు, వికెట్లు విరిగిపోతే వాటిఖరీదు ఇచ్చుకోవాలి' అనేదే ఆఖరిమరతు.

“వై. యం. యు. కౌపెన్ యీ మరతుమీద కొంచెం తికమకపడ్డాడు. రెండు మూడు మరతులు ఎలాగూ ఉన్నాయిగదా, యీ మూడోది అనవసరం. విరగగొట్టేవి వారిస్వంతబాట్లు వగైరా. ఆ దృష్టితో చూస్తే బాట్లువగైరా విరిగితే ఖరీదుఇచ్చుకోవాలని మరతు అనవసరం. దుంగలు యం. సి. సి. వి. వై. యం. యు. రెండు మూడు మరతులకు ఖాతరు చేయడంలేదు అని చెప్పేసరికి వై. యం. యు. కౌపెన్కి చెడ్డకోపంవచ్చింది. వెంటనే యం. సి. సి. అంత దరిద్రంలో ఉంటే మా ఆటస్థలంలోకి వచ్చి ఆడరాదా” అన్నాడు. కౌపెన్ వెళ్ళిపోయిన ఇరవయి నిమిషాలకుగాని దీనికి గట్టిజవాబు వానికి తోచలేదు. రీడింగురూము వెనకస్థలంయొక్క యజమాని ఆటకు అభ్యంతరపెడితే కులాంవీధిలో ఆడాలి. కులాంవీధిలో పోటీ ఆటేమిటి? ఆఖరిమరతులలోని ఇతరనష్టాలు అంటే ఏవో చెప్పరుని కౌపెన్ వెళ్ళేముందు అడిగాడు. రాజం కొంచెంఆలోచించి యం. సి. సి. ఆటస్థలంపక్క ఇంటికిటికీలు, పెంకులు చూపించాడు.

రెండువారాలతరవాత ఆదివారంనాడు సరదా పోటీ ఆట ఆడబడుతుంది.

రాజంకు మనశ్శాంతిలేదు. తనుజట్టు వై. యం. యు. ను తేలికగా ఓడించివేయగలదనే అతనినమ్మకం. ఎవరు ఎలా ఆడినా తానుమాత్రం గట్టిగా ఆడి ఓడించేయగలడు. మణిఆట డాబుగావుండకపోయినా నిలకడగా ఉంటుంది. అవసరమయితే బంతిని తలతో ఆపివేయగలడు. బాటింగు అంత అడ్డాన్నంగాదు. అదోవిచిత్రమయినపద్ధతి. వికెట్టుదగ్గరికి రానీయకుండా ఆపి, ఎటువంటిబౌలరునయినా ముప్పుతిప్పలు పెట్టగలడు. తక్కినవాళ్ళనుగురించి ఆలోచించనవసరంలేదనుకున్నాడు రాజం. ఒకఆటగాడిమూలంగా అతనికి రాత్రింబగళ్ళు ఆదుర్దాగాఉంది. అతనిమీద గొప్ప కర్తవ్యం, బాధ్యత ఉన్నాయి. ఆ జట్టుకు అతను టేప్ వంటివాడు. పోటీజట్టులోని పదకొండుమందిని 'బాల్ బౌలు' చేయాలి. కాని అతనివాలకం చూస్తే ఆ నమ్మకంలేదు. పదిహేనురోజులే ఉంది పోటీఆట. అయినా ప్రాక్టీసుచేయాలనేలేదు. చీకటిపడినతరవాత ఆటకు వచ్చే అలవాటు మానలేకపోయాడు. "స్వామి! సాయం కాలంపూట కనీసం గంటసేపయినా ప్రాక్టీసుచేద్దూ" అని రాజం బతిమాలుకున్నాడు.

"తప్పకుండా రాజం! యేదోఒకమార్గం కనిపెట్టు."

"పాడ్డుమాస్టరుతో చెప్పకూడదూ..."

"ఉహూ- యీ సూచన బాగానేవుందిగాని, యిక ఆవిషయం ఆలోచించవద్దు. కిందటిసారి నువు రావడం ఆయన యింకా నురచిపోలేదు."

“మరిచేపోకపోతే పోనీ. నాకుకావలసిందల్లా నీప్రాక్టీసు. యెవరినయినా అయిదునిమిషాలు ఆడనిచ్చావో, యిక నీమొహం చూడను. స్కోరువిషయం నువ్వు వట్టింతుకోనక్కర్లేదు. దానిసంగతి మేం చూసుకుంటాం.”

II

ఇక పోటీ ఆట ఏడురోజులు ఉందిఅనగా సాయంకాలాలు వృధాపోనీయకూడదని గుర్తించాడు స్వామినాథన్. సాయంకాలం గంటకొట్టగానే డ్రిల్లుకు అందరితోపాటు వరసలో నిలబడేవాడు. కాని కోటు, టోపీ తీసివేసేవాడుకాదు. తక్కినపిల్లలంతా వర్క్సు మాత్రమే ఉంచుకుని, ధోవతులు పైకి దోపుకునేవాళ్ళు. డ్రిల్లు మాస్టరు సమమట్టంగాఉంటాడు. రొమ్ము ముందుకు పొడుచుకువస్తున్నట్లుంటుంది. మెలితిరిగిన పెద్దపెద్దమీసాలు. మిలిటరీవాళ్ళలాగా సిల్కు తలపాగా చుట్టుతాడు. కెమేరాముందు నిలబడ్డట్టు నిలబడి, పిల్లలందరినీ ఎగాదిగా చూశాడు. మానేటరు నూనె అంటిన హాజరుపట్టీలో పిల్లల పేర్లు చదివాడు. హాజరుపట్టీ వేసుకున్నతరవాత డ్రిల్లుమాస్టరు పిల్లలదగ్గిరికివచ్చి ఒక్కొక్కపిల్లవాడిని ఎగాదిగాచూస్తూ, ఆ చివరనుంచి ఈ చివరకు నడిచివెళ్ళాడు. స్వామినాథన్ పొట్టి వాడేమో చివర నిలబడి ఉన్నాడు. డ్రిల్లుమాస్టరు అతనిముందు నిలబడి “శేలవుయిచ్చేదిలేదు. కోటు, టోపీ తీసేయి” అని గొణుక్కుంటూ ముందుకు సాగాడు. స్వామినాథన్కి ఆశ సన్నగిలింది. “నా ఆరోగ్యం యేమీ బాగుండలేదు. యివాళ డ్రిల్లు చెయ్యలేను. చేస్తే ప్రాణంపోతుంది. అందుకని నాకు...” అంటూ డ్రిల్లుమాస్టరువెంటపడ్డాడు.

డ్రీలుమాస్తరు ఆఖరిపిల్లవాడి దగ్గరికి వెళ్ళినా స్వామి నాథన్ మాత్రం వదలలేదు. స్వామినాథన్ వేపు గిరున తిరిగి మండిపడుతూ “యేవిటిసంగతి?” అని అడిగాడు.

“సార్ ! నా కష్టాలు మీరు గ్రహించడంలేదు. దేనితో బాధపడుతున్నావని అడగనన్నా అడిగారుకాదు.”

“అవునవును, యిప్పుడు నీకువచ్చినబాధ యేవిటి ?

తలనెప్పి అని చెబుదామనుకున్నాడు స్వామి. కాని తలనెప్పి ఎంత బద్దలుకొడుతోందని చెప్పినా డ్రీలుమాస్తరు వినిపించుకునేధోరణిలో లేడని గ్రహించాడు. ఆవేశంతో “రాత్రల్లా నేను సంధికొట్టి పేలుతున్నాను.” అన్నాడు ఈ మాటవిని డ్రీలుమాస్తరు తెల్లబోయాడు. “సంధి ! నీకేమయినా మతిపోయిందా ?”

“లేదు సార్ ! రాత్రి కంటిమీదకునుకులేదు. సంధి పుట్టింది. మా డాక్టరు చెప్పాడు: ‘వారంరోజులపాటు డ్రీలు మానేయకపోతే అన్యాయంగా చచ్చిపోతావు అని’.

“పో గాడిద ! నీమాట ఒక్కటే నమ్మను. నువు మొండిపీనుగవి పో !”

డ్రీలునుంచి క్రికెట్టుఆటస్థలానికి చేరడానికి అరగంట పట్టింది. రోప్పకుంటూ పరుగెత్తుతూ వెళ్ళాడేమో అంతా మసకమసకగా కనిపించింది. స్వామినాథన్ పెందలాడే వచ్చే సరికి అంతా సంతోషించారు. రాజం సంతోషంతో గంతులు వేశాడు.

అంతా సవ్యంగానే జరిగిపోతుంది. కాని డ్రీలుమాస్తరు ఎక్కడ గుట్టు కనిపెట్టివేస్తాడోననేభయంమాత్రం స్వామి

నాథన్ ను పట్టుకుంది. అందుకని ఆటపూర్తి అయినాక స్వామి రాజంతో వాళ్ళ ఇంటికి వెళ్ళి బాగా చీకటిపడేవరకూ ఉండిపోయాడు. ఆ తరవాత దీపాలకాంతిని తప్పించు కుంటూ ఇంటికి చేరుకున్నాడు.

ఆ మరునాటి ఉదయం డ్రిల్లుక్లాసు తప్పించుకోవడానికి ఎత్తు ఆలోచించాడు. వ్యాకరణం ముందు వేసుకుని కూచున్నాడు. 7½ గంటలే అయింది. బడికి ఇంకా 2½ గంటలు వ్యవధి ఉంది.

జాగ్రత్తగా అటూ ఇటూ చూశాడు. ఉయ్యాలక్కిర్రు శ్రావ్యంగా వినిపిస్తోంది. అంటే తల్లి పసిపిల్లవాడిగదిలో ఉన్నదన్నమాట. ముందుగదిలోనుంచి తండ్రిమాట వినిపించింది. ఆయన పార్టీలవ్యవహారాలలో మునిగిఉన్నాడు. స్వామినాథన్ చల్లగా ఇంట్లోనుంచి బయటికి జారాడు.

‘డాక్టర్ టి. కేశవన్, యల్. యం. అండ్ యన్., శ్రీకృష్ణ డిస్పెన్సరీ’ అని బోర్డు కట్టిఉన్న చోట ఆగాడు. డాక్టరు వీధివేపు మొహంపెట్టి ఒక్కడే కూచున్నాడు. స్వామి లోపలికి వెళ్ళాడు.

“హెల్లో! స్వామినాథన్! యేమిటి సంగతి?”

“మరేంలేదండీ. మీతో చిన్న పనివుండివచ్చాను.”

“యింట్లో అంతా బాగున్నారా?”

“నిజంచెవుతా, వినండి డాక్టర్! యంగ్ మన్స్ యూనియన్ మీద వచ్చేవారం క్రికెట్టు ఆడాలి. అందుకని క్రికెట్టు ప్రాక్టీసుచెయ్యాలి. ప్రతిరోజూ సాయంకాలం డ్రిల్లుక్లాస్, స్కూటుక్లాస్ యేదో ఒక వెధవక్లాసు వుంటోంది. నాలుగున్న

రకల్లా పంపించివేయాలని నా కోరిక సర్టిఫికేట్టు మీరు యిస్తే
యం. సి. సి. గెలవడానికి సహాయం చేసినవారి వుతారు”

“సరే, సర్టిఫికేట్టు యివ్వగలను. నీకు జబ్బుయేమిటి?”

“నాకు సంధిపుట్టిందనుకుంటున్నానండి”

“యేమిటి అన్నావు?” డాక్టరు ఆమర్దగా అడిగాడు.

తాను చెప్పింది డాక్టరుకు నచ్చిందనే భ్రమతో తనకు
చాలా తీవ్రమయిన సంస్థానికేంద్రాన్ని స్వామినాథన్ మళ్ళీ చెప్పాడు.

“అబ్బాయి! సంస్థానికేంద్రానికే చెప్పావా? సంధి అంటే నువ్వే
మనుకుంటున్నావు?”

ఎదురు ప్రశ్న వేయడానికి ఇది తగిన సమయం కాదని
స్వామినాథన్ తలచాడు. కాని డాక్టరుదయ సంపాదించాలి.
అందుకని, “సంస్థానికేంద్రం. సరిగా అర్థమేమిటో చెప్పలేను. అది
ఒక విధమయిన కడుపు నెప్పి కాదా?”

డాక్టరు విరగబడినవాడు. ఆ నవ్వుకు దగ్గువచ్చి ఊపిరి
సలపనంతవసయింది. తరవాత స్వామినాథన్ వంక దొంగచూపు
చూసి, నాలుక పరిక్షించాడు. గుండెలమీద కొట్టిచూశాడు.
“బాగా ఆరోగ్యంగానే వున్నావు. సంధిపోవాలంటే డ్రీల్లుమాన
కు” అని సలహా ఇచ్చాడు. దానిమీద స్వామి సాయంకాలం
పూట డ్రీల్లుమానడం ఎంత అవసరమో తెలియజేశాడు. అంతా
విని, “అంతా బాగానే వుంది గాని, అలా సర్టిఫికేట్టు యిస్తే
నన్ను జైల్లో పెడతారు” అన్నాడు డాక్టరు.

“యెవరికి తెలుస్తుంది డాక్టర్! మా యం. సి. సి.
ఓడిపోవడం మీకిష్టమేనా?”

“అబ్బే! మీరు గెలవాలనే నా కోరిక. సరే, బెంబేలు

పడకు. సర్దిఫికెట్టు యివ్వలేనుగాని, మీ హెడ్డుమాస్తరుతో చెప్పి నిన్ను నాలుగున్నరకల్లా వదిలిపెట్టేటట్లు చేస్తాను.”

“ఓ, ఆమాత్రం చాలు. మీరు నామీద చాలా దయదలిచారు డాక్టర్!”

ఆనాటిసాయంకాలం నాలుగున్నరకు స్కూలుక్లాసుకు వెళ్ళకుండా స్వామినాథన్ క్రికెట్టుకు వెళ్ళాడు. ఆమర్నాడు డ్రిల్లుక్లాసు. దానివిషయంకూడా పట్టించుకోలేదు. బాగా క్రికెట్టు ప్రాక్టీసుచేస్తున్నాడు. రాజం అన్నాడు: “స్వామీ! బలే! నీకు కావలసిందల్లా కాస్త ప్రాక్టీసు. యింతకీ సాయం త్రం క్లాసులసంగతి యేంచేశావు?”

“కాస్త బుర్ర వుపయోగించాను. నాలుగున్నర తరవాత బళ్ళోవుంటే చచ్చిపోతానని మా డాక్టరు హెడ్డు మాస్తరుగారికి చెప్పాడు. చెప్పడమేమిటిలే. చెప్పేటట్లుచేశాను. యేమంటావ్, యెత్తు బాగుండలా?”

మణి స్వామినాథన్ డొక్కలో పొడిచి “బలే! బుర్రంటే నీదేబుర్ర!” అని మెచ్చుకున్నాడు. రాజంకూడా మెచ్చుకున్నాడు. కాని హఠాత్తుగా బెంబేలుపడి, “గెలుస్తామో లేమో చెప్పలేం. గెలవకపోతే నా ప్రాణం పోతుంది.”

మణి అన్నాడు “రాజం! వూరికే వోడిపోతాం వోడి పోతాం అంటూంటే తలనెప్పివస్తూంది. ఆ కోతిమొహాలు మనముందు ఆగగలవంటావా?”

“మనం గెలిస్తే పత్రికలకి రాద్దాం” అన్నాడు రాజం.

“మన ఫోటోలు వేస్తారా?” అని అడిగాడు. టేట్.

“తప్పకుండా వేస్తారు.”

III

శుక్రవారంనాడు జాగ్రఫీక్లాసు జరుగుతూండగా చేత్తో పట్టుకుని హెడ్డుమాస్తరు క్లాసులోకి చక్కావచ్చాడు. క్లాసు పిల్లలందరివంక ఒక మాటుచూసి, గుడ్లగూబకళ్ళులాంటి కళ్ళ స్వామినాథన్మీద నిలిపి “లేచి నిలబడు” అన్నాడు.

స్వామినాథన్ లేచి నిలబడ్డాడు.

“యిలా రా”

స్వామినాథన్ వెంటనే దగ్గికివెళ్ళాడు.

“సిగ్గు యెగ్గు లేని ఆ మొహం క్లాసుందరికీ చూపు.”

స్వామినాథన్ మొగంచాటుచేసుకోవాలని యత్నించాడు. హెడ్డుమాస్తరు చేయిచాచి స్వామినాథన్మెడ పట్టుకుని క్లాసువేపుతిప్పి “యీదొరగారికి డ్రెస్సు, స్కూటుక్లాసులాంటి చిన్నచిన్నవిషయాలు పట్టించుకునే తీరిక లేకుండావుంది. కిందటిసోమవారంనుంచి యీ క్లాసులకు దయచేయలేదు.” అన్నాడు. కొంటినవ్వుతో పెదవులు విరుచుకున్నాయి. క్లాసుపిల్లలు ఈ అవకాశం తీసుకుని ముసిముసి నవ్వులు నవ్వారు. జాగ్రఫీ మాస్తరుకూడా చిరునవ్వునవ్వాడు.

“యేవండీ దొరగారు ! యేమంటారు ?” అని హెడ్డుమాస్తరు అడిగాడు.

ఎంతోకష్టమీద స్వామినాథన్ గొంతుపెగల్చుకుని, “డాక్టరుగారు - డాక్టరుగారు మీతో చెప్పలేదా సార్ ?”

“యే డాక్టరు ? యే విషయం ?”

“చెప్తున్నాడే !” అని స్వామినాథన్ మెల్లగా జవాబిచ్చాడు.

“సంగతేవిటో విడమర్చి చెప్పకపోతే లాగూవూడ దీయించి బాదిస్తాను.”

“డాక్టరు కేశవన్ —”

“డాక్టరు కేశవన్ ?”

“నా విషయం మీతోమాటాడి డ్రిల్లు స్కూలు క్లాసులకు శైలవు యిప్పిస్తానన్నాడు. యింకాకొన్నాళ్ళపాటు డ్రిల్లు క్లాసుకు వెళితే చచ్చిపోతాననికూడా చెప్పాడు.”

“యింతకీ నీకు జబ్బేవీటి ?”

“యేదో ఒకవిధమయినసంధి అన్నాడు.” సంధి అనే మాట వాడకూడదని డాక్టరునుచూసినతరవాత అనుకున్నాడు. కాని ఈ చిక్కుసమయంలో అలవాటుకొద్దీ నోరుజారాడు. హెడ్డుమాస్టరు డ్రిల్లుమాస్టరుకేసి తిరిగి కనుబొమలు పైకెత్తి ప్రశ్నించాడు. “నీ నోటినుంచి యింకేంముత్యాలు రాల్తాయో వినడానికి కాచుకునివుంటా”

“సార్ ! ఆయన మీతో చెప్పాడనుకున్నా. చెపుతానన్నాడు.”

“నా బడిలో నా పిల్లల విషయంలో యేంచేయాలో అడుక్కుతినే ప్రతివెధవాయి చెప్పేవాడే. ఆయనగారు రాలేదు. వస్తేమెడపట్టిగెంటించేవాడిని.”

డాక్టరు మోసంచేశాడని స్వామినాథన్ గ్రహించాడు. హెడ్డుమాస్టరుతో మాటాడతానంటూ డాక్టరు నవ్వి నొంతునవ్వు జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఆ నవ్వువెనక డాక్టరులో ఎంతదుర్మార్గం దాగిఉందో ఊహించుకుని వణికిపోయాడు. ఆ దుర్మార్గుడికి బుద్ధిచెప్పాల్సిందే. డ్రాయరులో పామును

తెచ్చి పెడితే సరి. జ్వరంతో చావడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారే, ఆ డాక్టరుని చేయి చూడనీయకూడదు. పగతీర్చుకోవాలనే ఈ ఆలోచనలు బరువైన బెత్తంవచ్చి వేళ్ళకనుపులమీద పడడంతో ఆగిపోయాయి. హెడ్డుమాస్తాగు బెత్తం ఎత్తి “చేయిజాపు, రాని రోజు ఒక్కొక్కదానికీ ఆరేసిదెబ్బలు. తరువాత క్లాసులో బెంచీయెక్కడం, యిదీ శిక్ష. మానిటర్! యీ విషయం నువు చూడు. స్వామినాథన్! యికనుండు ఒక్కరోజు గైరుహాజరయావో లాగు వూడదీయించి జవానుచేత చావకొట్టిస్తా. పోలీసు సూపరిండెంట్లు వాళ్ళకొడుకులు, మనమలు, ముత్తా తలను తీసుకువచ్చి నన్ను బెదిరిద్దామనుకున్నావేమో, అవేం సాగవు. రాజుగారికి ఫిర్యాదుచేసినా నేను లక్ష్యపెట్టేదిలేదు.” అని స్వామినాథన్ మెడ వదిలి బెత్తం ఎత్తాడు.

ఇంకొక నిమిషం. తాచుపాములాంటి బెత్తం స్వామినాథన్ అరచేతిమీద పడేదే. ఉద్రేకం ముంచుకువచ్చింది. భయం, రోషం, ఖోపం పెనగొన్నాయి. స్వామినాథన్ చేయి చాచి హెడ్డుమాస్తాగు చేతిలోని బెత్తం ఊడలాక్కుని కిటికీలో నుంచి బయటపడవేశాడు. బల్ల దగ్గరికి ఉరికి పుస్తకాలు తీసుకుని గదిలో నుంచి బయటపడ్డాడు. హాలు, వరండా లగుండా పరుగెత్తుతూ వెళ్ళి, గేటుగడియ బరువేమో ఎత్తలేక, గోడ ఎక్కి మార్కెటురోడ్డు చివరికి దూకాడు.

రోడ్డువక్కన. ఒక చెట్టుకింద కూచోని ఆలోచనలు కూడగట్టుకోసాగాడు. ఆ రాత్రి సుడు ఉన్నంతకాలం ఆ బడికి వెళ్ళేదిలేదు. తండ్రికి ఈ విషయం తెలిస్తే యేం చేస్తాడో భగవంతుడికి ఎరుక. తిరిగి ఆ బడికే వెళ్ళమని బలవంతంచేస్తాడు.

కాని ఉపయోగం- వెళ్ళడం సాధ్యంకాదు...ఈవిధంగా రెండు బడులనుంచి వచ్చేశాడు. మాల్గుడిలో ఇంక బడులంటూ

బల్లదగ్గరికి ఉరికి, పుస్తకాలు తీసుకుని గదిలోనుంచి బయటపడ్డాడు.

లేవు. తిరుచినాపల్లో మదరాసో వెళ్ళాలి. స్వామినాథన్ ఎలాంటివాడో తెలుపుతూ అందరు హెడ్డుమాస్త్రులకు బోర్డు స్కూలు హెడ్డుమాస్త్రులు ఉత్తరాలు రాస్తాడేమో! అలా జరిగితే ఎవరూ అతనిని చేర్చుకోరు. ఇక కాయకష్టంచేసి డబ్బుసంపాదించాలి... రూపాయలు వస్తాయి. హోటలుకి వెళ్ళి కాఫీ టిఫిన్ ఇవ్వంపచ్చినపుడు కొనుక్కుని తినచ్చు. బొంబాయి ఆనందభవన్ లో తీసివదార్థాలు ఎంత రుచిగా ఉంటాయని! ఆ హోటలుకు ఎడమవేపున పైగా బాదంకాయలు అంటించిన ఓ అచ్చు ఉంది. తిని అనిపించేది. కాని ఖరీదు ఎక్కువనే భయంతో హోటలువాడిని అడగలేదు. బడికి వెళ్ళకపోతే తండ్రి ఇంట్లో ఉండనివ్వడు. కొట్టవచ్చు. ఇక ఇంటికి ఎన్నటికీ వెళ్ళనే వెళ్ళడు. తండ్రి మొహం చూడలేడు. అయితే ఎక్కడికి వెళ్ళడం? ఎక్కడికయినా సరే. మార్కెట్టురోడ్డు వెంటే వెళితే ఎక్కడికి వెళుతుంది? బహుశా మదరాసు. ఇంకా ముందుకు సాగిపోతే బొంబాయి, ఇంగ్లండు వెళ్ళగలడా? అక్కడ పనిచేసి డబ్బుసంపాదిస్తూ ఇవ్వంపచ్చినట్టు ఉండవచ్చు. రైలులో వెళితే?... కాని డబ్బు ఎక్కడనుంచి వస్తుంది? పెద్దచిక్కే. కాని ప్రేమను మాస్త్రులు మంచివాడు, ఎరుగున్నవాడు.

బడిగంట మోగింది. తొందరగా వెళ్ళాలని స్వామినాథన్ లేచాడు. పిల్లలు బయటకువచ్చి అతనిచుట్టూ చేరి వింత జంతువును చూసినట్టు చూడవచ్చు.

మార్కెట్టురోడ్డున తొందరగా నడుస్తూ కుడివేపుకు మళ్ళి స్మిత్తువీధి వెంట వెళ్లి సందుగొందులనుంచి దగ్గరదోవను పట్టి ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలు ముందుకు చేరాడు. ఆ కారుపనుపు

భవంతి, భవంతిమీద మేడ చూసేసరికి పాతరోజులు జ్ఞాపకం వచ్చి అనవ్యంవేసింది. ఆ బడి వదలకుండాఉంటే బాగుండేది అనుకున్నాడు. అందులో ప్రతీదీ ఎంతదర్జాగా ఉండేది! పట్టు తలపాగాచుట్టి హెడ్డుమాస్తరు తీవిగా ఉండేవాడు. బోర్డు హైస్కూలు హెడ్డుమాస్తరో వట్టి పేడపురుగు. వేదనాయగం, ఎబెనెజార్ ! ఎబెనెజార్ కూడా ఎంత మంచివాడు ! డి. పి. పిల్చే హిస్టరీక్లాసులు ఎంత హుషారుగా ఉండేవి! సోమూ, 'బటాణీ గింజ' జ్ఞాపకంవచ్చి స్వామినాథన్ ఏడ్చేశాడు. అతని స్నేహితులు - రాజం, సోమ, మణి - అంతా అక్కడ వున్నారు. ఇక 'బటాణీగింజ' సుఖంగా దర్జాగా గౌరవంగా ఆల్బర్ట్ మిషన్ స్కూలులో చదువుతున్నాడు. తను కుష్టువాడిలా ఒంటరి అయిపోయాడు. ఎవరూ దగ్గిరికి రానీయరు. హఠాత్తుగా తన మీద తనకే విసుగెత్తింది. పాతబడిలో మళ్ళీజేర్చుకుంటేనా ! ఉహు- జేర్చుకోరు. యత్నించి లాభంలేదు. చదవడానికి ఇక మాల్గుణిలో బడులులేవు. మదరాసుపారిపోయి కష్టపడిపనిచేయ పలసిందే. వెళ్ళేముందు రాజంను, మణిని చూసివెళ్ళడంమంచిది.

స్కూలుగేటుముందు తచ్చాడాడు. లోపలకు వెళ్ళడానికి ధైర్యంచాలలేదు. తను బడికే విరోధి. జవాను సింగంగం చూస్తే మెడపట్టుకుని గెంటేయవచ్చు. స్కూలుకు సూటిగా నిలబడకుండా గేటు స్తంభం వెనక నక్కాడు. రాజంను మణిని కలుసుకోవాలి. ఎలా ? కొద్దినిమిషాలు అలా నిలబడి ఒకఎత్తు ఆలోచించాడు.

బడివెనకకు వెళ్ళాడు. ఆవేపుకు ఎవరూ రారు. ఆ ప్రదేశం బడివెనక పొలానికిఆనుకుని దూరాన రైలుకట్టవరకు

ఉంది. ఆ బడిలో చదివిన ఆరు ఏడు సంవత్సరాలలో ఒక్క సారికూడా ఆవేపు వెళ్ళలేదు. ఇక్కడ స్కూలుప్రహరీగోడ సగంవరకు నాచుతో కప్పబడింది. బడివెనక దృశ్యం ఇంపుగా ఉంది. ఇక్కడినుంచి భవంతిపైభాగం సగంమాత్రమే కనిపిస్తుంది. అదికూడా విచిత్రంగాఉంటుంది. ఉదాహరణకు సెకండు ఫారం ఎ ఎక్కడఉందో చూపలేదు. గోడకిందకు ఒకరాయి దొర్లించి దానిమీద స్వామినాథన్ నిలబడ్డాడు. బడి ఆవరణ కనిపించింది. అప్పుడు పన్నెండుగంటలయింది. బడిలో ఎవరికీ తీరికఉండదు. ఆవరణలో ఎవరూ కనిపించలేదు. కొంచెంసేపు ఆగి చూశాడు. చూసీచూసీ విసుగైతింది. కొద్దిసేపయిన తరవాత ఒక పొట్టికుర్రవాడు ముక్కుచీదుకోవడానికి మొదటి తరగతిలోనుంచి బయటకు వచ్చాడు. మొదటితరగతి మూడు సెక్షన్లు ఉన్న భాగం అక్కడికి పదిగజాలలో ఉంది.

స్వామినాథన్ సన్నగా ఈలవేశాడు. కాని ఆ కుర్రవాడికి వినిపించలేదు. స్వామినాథన్ మళ్ళీ ఈలవేశాడు. ఆ కుర్రవాడు వెనకకు తిరిగి చూసి దెయ్యాన్ని చూసినవాడిలా హాడిలిపోయాడు. స్వామినాథన్ దగ్గరికి రమ్మని సైగచేశాడు. ఆ దెయ్యంమాట వినడమా లేక క్లాసులోకి పారిపోవడమా అని ఒక సెకండు ఆ కుర్రవాడు ఆలోచించాడు. స్వామినాథన్ మళ్ళీపిలిచాడు. ఆ కుర్రవాడు పిచ్చిగాచూస్తూ స్వామినాథన్ దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

“పిప్పరమెంటు కావాలా?” అని అడిగాడు స్వామి.

ఆ కుర్రవాడు తనచెవులనుతానే నమ్మలేకపోయాడు. ఇక్కడ ఒక మనిషి పిప్పరమెంటుఇస్తానంటున్నాడు! నిజమేనా?

ఇందులో ఏదో మోసం ఉంది. స్వామినాథన్ పిప్పరమెంటు పెడతానని మళ్ళీ చెప్పాడు. కుర్రవాడు కావాలన్నాడు.

“అలా అయితే, యిప్పుడే పెట్టను. నువ్వు కష్టపడి సంపాదించుకోవాలి. సెకండుఫారం ఏ కి వెళ్ళి రాజం అనే కుర్రవాడికో మీ యింటి దగ్గరినుంచి యెవరో వచ్చారు. తొందరగా రమ్మంటున్నారు అని చెప్పి తీసుకువస్తే పిప్పరమెంటు నీ చేతిలో పడుతుంది. ఒకటేవిటి రెండు పిప్పరమెంటు పడచ్చు” అని చెప్పిందంతా కుర్రవాడు జ్ఞాపకంపెట్టుకుంటూ మాటాడకుండా నిలబడ్డాడు ఒకనిమిషంతరవాత కనుబొమలు పైకెత్తి “సెకండుఫారం ఏ ఎక్కడుంది ?” అని ప్రశ్నించాడు.

“మేడమీద.”

“ఓ!” నిరాశతో అని ఆలోచిస్తూ నిలబడ్డాడు.

“యేవిటి?” అని అడిగాడు స్వామినాథన్. “పదిదాకా అంకెలులెక్క పెడతా. యీలోపున జవాబుచెప్పాలి. లేక పోతే పిప్పరమెంటు యిచ్చేదిలేదు. ఒకటి, రెండు, మూడు—”

“మేడమీద కదూ?” అని కుర్రవాడు అడిగాడు.

“అవును.”

“కాని, నేనెప్పుడూ మేడయెక్కలేదే!”

“యిప్పుడు యెక్కు”

“దోవతెలీదు”

“మెట్లు యెక్కితేసరి”

“యెవరన్నా చూస్తే కొడతారేమో?”

“పిప్పరమెంటు కావాలంటే ధైర్యంచేయాలి. వెళ్ళేదీ, లేదీ వెంటనే చెప్పేసియ్యి”

“సరే, వెళతా. యిక్కడే ఉండు.” అని కుర్రవాడు చక్కాపోయాడు.

పదినిమిషాలతరవాత రాజంను వెంటబెట్టుకుని వచ్చాడు. గోడమీద స్వామినాథన్ మొహం కనిపించేసరికి రాజం ఆశ్చర్యపోయాడు.

“యిక్క డేంచేస్తున్నావ్?”

“గోడదూకి రా. నీతో అర్జంటుగా మాట్లాడాలి రాజం!”

“యిప్పుడు క్లాసువుంది, రాలేను”

“అబ్బ! రద్దూ. అర్జంటుగా ఒకమాట చెప్పాలి”

రాజం గోడదూకి స్వామినాథన్ పక్కన చేరాడు.

స్వామినాథన్ తల కనిపించకపోయేసరికి ఆ కుర్రవాడు దీనంగా “పిప్పరమెంటు యేదీ?” అని అడిగాడు.

“ఆ, మరిచేపోయా” అన్నాడు స్వామినాథన్ గోడ మీదికి మొహంపెట్టి, “యిదిగో పట్టుకో” మూడుపైసలనాణెం విసిరివేశాడు.

“పిప్పరమెంటు యిస్తానంటివి” అన్నాడు కుర్రవాడు.

స్వామినాథన్ “మూడుపైసలు చాలవా యేం? కావ లిస్తే దాంతో పిప్పరమెంటు కొనుక్కో” అన్నాడు.

“కాని రెండు పిప్పరమెంటు యిస్తానంటివిగా?”

“ఊ-యిక వెళ్ళు. పంకాయలమ్మేవాడిలా నాతో బేరంపెట్టకు. యిచ్చినదాంతో తృప్తిపడు” అని స్వామి నాథన్ రాతిమీదనుంచి కిందికి దూకాడు.

“రాజం! యివాళ మా బళ్ళో యేం జరిగిందో

తెలుసా ? హెడ్డుమాస్తరుతో కొట్లాడాను. నన్ను బళ్ళో నుంచి వెళ్ళగొట్టేశారు. యిక బడిలేదు, క్లాసులూలేవు.”

“హెడ్డుమాస్తరుతో కొట్లాడావా ?”

“డ్రెస్సుక్లాసులకి వెళ్ళలేదని నన్ను కొట్టడానికి వచ్చాడు. చేతిలోనుంచి బెతం లాగేశాను...యిక ఆ బడికి వెళ్ళడం పడుతుందనుకోను. వెళ్ళితే చాలా గొడవఅవుతుంది.”

“అరె ! అసాధ్యుడివే ! నువ్వెక్కడికివెళితే అక్కడ యేదో గొడవతెచ్చిపెట్టుకుంటావు.” అన్నాడు రాజం.

“నాతప్పేంలేదు, రాజం !” అని స్వామినాథన్ డాక్టరు కేశవన్ చేసినమోసం వివరించి తనతప్పేమీలేదని చూపడానికి యత్నించాడు.

“నీకు తెలివిలేదు స్వామీ ! చిత్రమయినవాడివి !”

“ప్రాక్టీసుచేయడానికి సాయంకాలం తీరుబడిచేసుకోవాలంటే యేంచేయాలే ? వై. యం. యూ. ను గెలవడం మాటలుకాదు.”

“అవును, స్వామీ ! యివాళవుదయం వాళ్ళు ప్రాక్టీసు చేస్తుంటే చూశాను. రోజూ వుదయంకూడా ప్రాక్టీసుచేస్తున్నారట. వాళ్ళు మేరేం తీసిపోయేవాళ్ళు కాదు. వాళ్ళల్లో మోహిదీన్ అని నల్లటికుర్రవాడున్నాడు. వాడిని ఒకకంటితో కనిపెడుతుండాలి. వాడు బ్రాడ్ మన్ లాగా ఆడతాడు. జాగ్రత్తగా కనిపెట్టిచూడాలి. షణ్ముగం అని యింకొకడున్నాడు. గట్టిజాలరు. కాని మొహిదీన్ లో ఒకలోపం వుంది. కాలివేపు అంత నిలకడగా వుండదు...స్వామీ ! కొంతకాలం వరకు బెంగ

పెట్టుకోకు. రేపుకూడా వుదయం రావాలి. యెలాగయినా వాళ్ళని చిత్తుచేయ్యాలినుమా!”

ఆఖరిసారిగా రాజంకు చెప్పివెళ్ళదామనుకున్న స్వామి నాథన్ మనసు మార్చుకున్నాడు. తనఆలోచనలుచెపితే, రాజం ఆపి వేస్తాడు. రాజంతోనేకాదు, మణితోకూడా చెప్పదలచు కోలేదు. ఆగిపోతే ఎక్కడ వుంటాడు? పోటీఆట ఇంకా రెండు రోజులు ఉంది. ఎవరికీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయి, దోవలో ఏదో విధంగా ప్రాక్టీసుచేసి, ఆటరోజున తిరిగివచ్చి ఆడి, మళ్ళీ వెళ్ళి పోయి, ఇక ఎన్నటికీ మార్లుడి తిరిగిరాకూడదు. ∴ తాను ఎంత వాదించినా తండ్రిని ఒప్పించలేదు. యింటికి తిరిగివెళ్ళితే బోర్డుహైస్కూలుకు మళ్ళీ వెళ్ళమని తండ్రి చావగొడతాడు. తండ్రి వట్టి మొండిఘటం...యెవరికంటా పడకుండా ఆటరోజున రావాలి. బహుశా అసలు అవసరం లేదేమో! హఠాత్తుగా అడిగాడు. “నేను పోటీఆటకు రావడం అంత అవసరమా?”

రాజం అతనిని అనుమానంతో చూసి, “యెటువంటి పిచ్చిప్రశ్నలు అడగకు. నువ్వు లేకపోతే యెలా స్వామి? నీ మీదే ఆశపెట్టుకుని వున్నాం. మనలోకల్లా నువ్వే గొప్ప బాలరువు. వాళ్ళని చిత్తుచిత్తుచేయాలి. మనం గెలవకపోతే నా ప్రాణం తీసుకుంటాను. స్వామి! గొడవలోకి దింపేశావు గదా! బడికి వెళ్ళకుండా యేంచేద్దామనుకున్నావ్?”

“యేదయినా కారానాలో చేరుతా.”

“మీ నాన్న వింటే యేవంటాడో తెలుసా?”

“ఆ, యేవంటాడు? సరే, నీ యిష్టం అంటాడు. అడ్డుపెట్టడు”

“స్వామి! యిక నేను క్లాసుకు వెళ్ళాలి. ఆలస్యం అయిపోయింది.” రాజు లేచి బడి వేపుకు వెళుతూ, “రేపు పెందలాడే ఆటక్కి రా. తొందరగా రా, బడిగిడి లేదుగా.” అని కేక వేశాడు.

పదహారవ ప్రకరణం

స్వామి కనిపించలేదు

ఎల్లమ్మన్ వీధిని సమీపిస్తూ స్వామితండ్రికి సిగ్గువేసింది. ఆ వీధి ఆ పట్టణంలో ఆఖరువీధి. వందగజాల నాటుదోవగా మారి వెళ్ళి సరయూనది ఇసుకతిన్నెలలో కలిసిపోతుంది. మార్కెట్టురోడ్డుచివర ఒక సెకండు తటపటాయించి, ఎల్లమ్మన్ వీధిలోకి మళ్ళాడు. ఆ వీధి అంతా చీకటి. చడిచప్పడూ లేదు. గాసులైటు వెలుతురు ఎల్లమ్మన్ వీధిలో కొద్దిగజాలమేర పడు తోంది. తక్కినవీధంతా చీకటి. రెండు మున్సిపల్ లైట్ పాలు మినుకు మినుకు మంటున్నాయి.

స్వామినాథన్ తండ్రికి సిగ్గువేసింది. ఆ వీధినిదాటి, ఇసుకలో కాళ్ళేడ్చుకుంటూ వెళ్ళి, కొడుకుశవంకోసం సరయూనదిలో చూడాలి. స్వామికోసం సరయూనదిలో చూడడమా? నష్టిపోరా? కాని అంతకంటే చేసేదేముంది? మంచో చెడ్డో కొడుకుసంగతి తెలుసుకోందే ఇంటికి వెళ్ళడం ఎలా? తొమ్మిదిగంటలనుంచి ఇల్లు బావురుమంటోంది. అతనిభార్య, తల్లి పిచ్చివాళ్ళల్లా తిరుగుతున్నారు. అతనిభార్య తాలూకా ఆఫీసులో తొమ్మిదికొట్టేవరకు బాగానే ఉంది. తొమ్మిది వినే

సరికి మొహం తెల్ల బడింది. స్వామినాథన్ ఏనుయిరాణ్ అతనిన్నే హితులను, మాస్టర్లను కనుక్కురమ్మన్నది.

హెడ్డుమాస్టరు ఎక్కడ కావరం ఉన్నాణ్ అతనికి తెలియదు. బోర్డుస్కూలుకు వెళ్ళి కాపలావాడిని అడిగితే, సరిగా చెప్పలేదు. సగం పట్టణం తిరిగినా హెడ్డుమాస్టరు ఇల్లు కనపడలేదు, మణి ఇల్లుకూడా దొరకలేదు. రాజంఇంటికి వెళ్ళాడు. కాని ఆ ఇంట్లో దీపాలు కనిపించలేదు. అంతా నిద్ర పోతున్నారు. మా అబ్బాయి కనిపించాడా అని పరాయి వాళ్ళను లేపడం బాగుండదు. వరండాలోపడుకుని నిద్రపోతున్న జవానును లేపి అడిగితే ఆ సాయంత్రం సామి రాజం ఇంటికి రాలేదని చెప్పాడు. ఆ తరువాత అతను వీధులవెంట ఊరికే తేగతిగాడు. భార్యను, తల్లిని తృప్తిపరచడానికే ఆ తిరగడమంతా. భార్యకు కలిగిన భయం అతనికి కలగలేదు. “ఎక్కడికో వెళ్ళాడు, వాడే వస్తాడు. రాగానే గట్టిగా చివాట్లు పెట్టి యీ ధోరణి మొదట్లోనే తుంచేయాలి.” అని దారి పొడుగునా అనుకున్నాడు. ఈవిధంగా ఒక గంటసేపు తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళాడు. అతనితల్లి పక్కమీదనుంచి లేచి గడబిడగా తిరుగుతూ స్వామినాథన్ త్రొమంగా తిరిగివస్తే అవీ ఇవీ సమర్పించుకుంటానని తిరుపతిదేవుడికి మొక్కుకుంటోంది. వీధికేసి చూస్తూ అతనిభార్యరాతిబొమ్మలా నిలబడిఉంది. ఆ ఇంటిలో కల్లా పసిపాప ఒక్కడే హాయిగా తొట్టిలో పడుకుని నిద్రపోతున్నాడు.

ఇంటికివెళ్ళి తనతిరుగుడువల్ల ఏమీ తేలలేదని స్వామి నాథన్ తండ్రి భార్యతో చెపుతూ ఉల్లాసంగానే కనిపించాడు.

కాని ఆ ఉల్లాసం ఆట్రేసేపు నిలవలేదు. ఆ ఇద్దరు స్త్రీల ఆదుర్దా, భయం అతనికి సోకినాయి. తన కొడుకుకి ఏదో ప్రమాదం జరిగిందో లేక ఎవరయినా ఎత్తుకుపోయాలో అని అనుకో సాగాడు. ఈ భయానికి కారణాలు. చూపబోతుంటే అతని భార్య వణికిగొంతుతో “ఆసుపత్రిలో చూశారా?” అని బాపురు మని ఏడవసాగింది. ఈ ప్రశ్నను పట్టించుకోనట్టు కనిపించాడే గాని, మనసులో మాత్రం స్వామి ఆసుపత్రిమంచంమీద పండు కున్నట్లు చిత్రించుకోవడం ప్రారంభించాడు. ఈ చిత్రాన్ని మనసులో నుంచి తుడిచివేయాలని యత్నిస్తూంటే అతనితల్లి “పిల్లాడు యెక్కడికి వెళ్ళుంటాడు. యివాళ వుదయం వాడి నేమన్నా అన్నావా?” అని అడిగి పరిస్థితిని మరింత అధ్వాన్నం చేసింది. ఈ ప్రశ్నతో అతనికి కోపం వచ్చింది. స్వామినాథన్ కనిపించకపోవడానికి బాధ్యత తనదని అందరూ ఆడిపోసేవారే. తొమ్మిదిగంటలనుంచి ఈ ఎత్తిపోడుపులు భరిస్తూనే ఉన్నాడు. కాని ఈ మాటలతో తలకిందులయి వెంటనే వెళ్ళి పండుగో మని ఇలాంటిపిచ్చిప్రశ్నలు అల్లవద్దనీ కఠినంగా చెప్పాడు. ఆ తరవాత ఉదయం నుంచి కొడుకుతో తాను వ్యవహరించిన తీరును నెమరువేసుకుని, ఆనాడు అసలు కొడుకు తనకు కనపడనేలేదనే సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి నిట్టూర్చాడు. పిల్లవాడు ఉదయానే లేచి, చదువుకుని, బడికి వెళ్ళాడు. తాను పార్టీలతో గదిలో కూచున్నాడు. కిందటి రెండురోజులలో ఏమన్నా అన్నానా అని జ్ఞాపకంచేసుకోసాగాడు. తన జ్ఞాపకశక్తిమీద అతనికి సమ్మకంలేదు, కాని, తా నేమీ అనలేదని మాత్రం సమ్మకం. పిల్లవాడికి కష్టం వేసి, ఇలాంటి సాహసంచేయడానికి

పురిగాల్పేవనేమీ అతను చేయలేదు. ఏమీ అనలేదు. 12 గంటలయింది. కాని అతనిభార్య ఇంకా వెక్కివెక్కివదుస్తూనేఉంది. ఆమెనుటదార్చాలని యత్నించి, బయటికివెళ్ళడానికి వస్తూ, బిగ్గరగా “వెతకడానికి వెళుతున్నాను. నేను తిరిగిరాకముందే వాడువస్తే, నేను బయటికి యెందుకు వెళ్ళానో చెప్పకండి. లేకపోతే నన్ను తెలివితక్కువపాడికొంద జమకడతాడు.”

ఆసుప్రతి రోడ్డువెంట గబగబా వెళ్లి ఆసుప్రతిగేటు వంక తేరిపారజూసి నుళ్ళీవెనకకు తిరిగాడు. ఆసుప్రతిలోకి వెళ్ళడం అనవసరం అని అనుకున్నాడు. నిజానికి అందులోకి వెళ్ళే ధైర్యం అతనికి లేకపోయింది. ఒక ఓటికీలోనుంచి మందకొడిగా వెలుతురు పడుతోంది. ఆ ఓటికీ వెనక మంచంమీద కట్టుకట్టుకుని స్నాగి పడుకునిలేడు గదా! తొందరగా ఆసుప్రతిరోడ్డు నుంచి కదిలి, సందులూ గొందులూ తెగ తిరిగాడు. గంట గంటకు అతని హృదయం బరువెక్కిపోగింది. మార్కెట్టురోడ్డు దాటి ఎల్లమ్మన్ వీధిలో ప్రవేశించాడు.

ఎల్లమ్మన్ వీధిగుండా గబగబా నడిచి నడికి వెళ్ళే కాల్ బాటనుపట్టాడు. నదిని సమీపిస్తున్న కొలదీ నడక మందగించింది. తాను చేయబోయేపనిఅంతా ఛార్జు అని తనను తాను నమ్మించుకోజూచాడు. కాని కొడుకుశవం ఉబ్బి తుంగలో పట్టుకుని అలలమీద తేలియాడుతూంటే... కళ్ళుమూసుకుని “భగవంతుడా! రక్షించు” అని ప్రార్థించాడు.

నది ఎగువ దిగువలకు దూరంగా పరికించి చూశాడు. నది పారుతూ ప్రవహిస్తోంది. నదిమీదికి వంగిన పెద్దపెద్ద రావి చెట్లు నిట్టూరుస్తున్నట్టున్నాయి. నీటిమీద ఒక చిన్న కొమ్మ

నీడ కనిపించేసరికి ఉరుక్కుంటూ వెళ్ళాడు. ఏదో తేలియాడే
కి అక్కడికి పరిగెత్తాడు.

వట్టి తెలివితక్కువమొద్దని అని తనను తానే నిందించు
కుంటూ, మాల్గుడి రైలుస్టేషను దగ్గరికి వెళ్ళి రైలుపట్టాల
వెంట మైలుదూరం పట్టాలు, స్లీపర్లు పరీక్షిస్తూ వెళ్ళాడు.
పురుగుల అరుపులు, ఈలలు; గబ్బిలాల చప్పుడు, కప్పల
బెకబెకలు వినిపించాయి. పట్టాలమీద ఏదో. తడిగా ఉంటే
వణికిపోతూ తాకి చూశాడు. చేయి నక్షత్రాలవెలుతురులో
చూసుకున్నాడు. అంటినది నెత్తురు కాదు, నీళ్ళు. అమ్మయ్య!
అని నిట్టూర్చి భగవంతుడికి నమస్కరించాడు.

పదిహేడవ ప్రకరణం

పోటిఆటరోజున

I

ట్రంకురోడ్డుకు ఎడమవేపుగా చీలిన బక చిన్నరోడ్డు
మీద ఫలవృక్షాలు ఉండడంవల్ల అది స్వామినాథస్ ని ఆకర్షిం
చింది. తెల్లటిబంతిలాంటి అడివిగేగివళ్ళు, ఆకుపచ్చని అత్తి
వళ్ళు, గుబురులలోనుంచి తొంగిచూస్తున్నాయి. మైలుదూరం
నడిచాడు. కాని రోడ్డు నచ్చలేదు. ఎక్కడా జనసంచారం
లేదు. చడిచప్పడూ లేదు. తిరిగి ట్రంకురోడ్డుకు వెళదామను
కున్నాడు. అక్కడ కాస్త జనసంచారం ఉంటుంది. ఏ పల్లెటూరి
ఎద్దుబండ్లో సాగిపోతూ కనిపిస్తుంది. లేదా పక్కచుట్టలు వెనక
కట్టుకుని ఏ మోటారుకారో - దుమ్ముచేపుతూ బ్రతుక పరు
గెత్తుకుపోతుంది. రోడ్డుచివరగా 'చైతులు' గుంపులుగుంపులుగా

నడుస్తూ వెడతారు. కాని ఈచిన్నరోడ్డుపై చడిచప్పుడూ లేక పోవడంమూలాన స్వామికి దిగులేసింది. అంతేకాదు, ఇంటిబెంగ వట్టింది. ఇల్లు జ్ఞాపకంవచ్చేసరికి కుంగిపోయాడు. ఇంటిదగ్గర వంటవాడు ఎంతరుచిగల వంటకాలు తయారుచేస్తాడని! తల్లి స్వయంగా నెయ్యి పెరుగు నడ్డిస్తానని పట్టుపట్టేది. విస్తరిముందు కూర్చుని తల్లి అలమారుతెరిచి పెరుగుగిన్నె తెచ్చి, అన్నం బోర్లిస్తూంటే, ఆ తెల్లటి మీగడ, పెరుగు ఎంత రుచిగా ఉండేదని! ఆకలి విపరీతంగా వేసింది తొడలు బరువెక్కాయి. నడుం పగిలిపోతోంది. కాని లక్ష్యపెట్టలేదు. సూర్యకిరణాలు పడమటనుంచి ఏటవాలుగా వచ్చిపడుతున్నాయి. పక్షులు గూళ్ళకు చేరుకుంటున్నాయి.

ఆకలిభరించలేక పళ్ళుకోసుకుని తిన్నాడు. దగ్గరలోనే స్వచ్ఛమయిన మంచినీటికోనేరు కనిపించింది.

కొంచెంసేపు విశ్రాంతి తీసుకుని ఇంటిదారిపట్టాడు. ఇప్పుడు కావలసిందల్లా ఇల్లు. తక్కినవిషయాలు దానిముందు కొరగాకుండాపోయాయి. బోడ్డుస్కూలు గొడవవల్ల మించుకు పోయిందేమీలేదు. ఈ విషయం పెద్దగాతీసుకుని ఇన్నిచిక్కులలో ఎలా ఇరుక్కున్నానా అని ఆశ్చర్యపోయాడు. హెడ్డు మాస్టరు బెత్తంఎత్తితే తను ఎందుకు లాగివేసినట్లు? పోనీ తిన్నగావెళ్ళి తండ్రికి సంగతంతా చెప్పాడా? లేదు. తండ్రి నాలుగు చివాట్లుపెట్టేవాడు. అంతే. అంతకుమించితే అమ్మ నాయనమ్మా వచ్చి అడ్డుపడేవారు. ఎన్నిచివాట్లుపెట్టినా ఎంత కోపగించినా తండ్రి ఈ చిక్కులోనుంచి తప్పించేవాడు. ఆయనంటే అందరికీ భయమే. ఇక రెండురోజులు పోటీఆట ఉండ

నగా ప్రాక్టీసుమానివేయడం తెలివితక్కువగాదూ? పోటీలో ఓడిపోతే రాజం ఏంచేస్తాడో తెలియదు.

ఇలా ఆలోచిస్తూ స్వామినాథన్ ట్రంకురోడ్డువేపు నడిచాడు. తొందరలోనే ట్రంకురోడ్డుఎక్కి తిన్నగా వెళితే మార్కెట్టురోడ్డుచేరుకుని అక్కడినుంచి ఇంటికి కళ్ళుమూసుకుని వెళ్ళవచ్చు. ఇంత పొద్దుపోయి ఇంటికిచేరితే తలిదండ్రులు కోపపడతారేమో? అంతగాఅయితే దారితప్పి తిరుగుతున్నానని చెప్పవచ్చు. ఇలా చెపితే నమ్ముతారా? పఠానువాళ్లు ఎత్తుకుపోయారు, అతికష్టమొద తప్పించుకువచ్చాను, అని చెపితే.....

చాలాసేపటినుంచీ నడుస్తున్నాను, ఇంకా ట్రంకురోడ్డుకు చేరుకోకపోవడమేమిటిఅనుకుని అగి చుట్టూచూశాడు. అత్తి, అడివిరేగితోపువెంటే ఇంకా నడుస్తున్నానని గ్రహించాడు. నేలమీద ఎండిపోయినపళ్ళు ఆకులు చెల్లాచెదరుగా పడిఉన్నాయి. వెళ్ళేటప్పటికంటే తిరిగివచ్చేటప్పుడు రోడ్డు ఎక్కువ పొడుగు అనిపించింది. రోడ్డు చీలి మెంపీఅడవిరోడ్డును చేరుకునే మలుపువెంటే అనుకోకుండా నడుస్తున్నాడు. అదీ అసలు విషయం. ఇంకా డబ్బయి మైళ్ళ అవతల ఈ రోడ్డు చిన్నచిన్నబాటలకింద చీలి మెంపీకారడవిలో కలిసిపోతుంది. ఈ మలుపువెంట వెళ్ళకపోతే ఎప్పుడో ట్రంకురోడ్డును చేరుకునేవాడు.

హఠాత్తుగా చీకటిపడింది. గుండె టకటకా కొట్టుకోసాగింది. ట్రంకురోడ్డును చేరుకోలేదని గ్రహించేసరికి నోరు ఎండిపోయింది. చెల్లు ఇంకా దట్టంగా ఉన్నాయి. రోడ్డు-

సన్నగానే ఉంది. ట్రంకురోడ్డు విశాలమయింది. చెట్లకొమ్మలు వెలుతురుకు అడ్డురావు. ఇక్కడ ఆకాశమే కనిపించడంలేదు. చెట్లకొమ్మల సుదులలోనుంచి అక్కడక్కడ నక్షత్రాలు మినుకుమినుకుమంటూ కనిపిస్తున్నాయి. అలసిపోయినా తొందరగా నడవసాగాడు. కొద్దిదూరం పరుగెత్తాడు కూడా. కాళ్ళకింద ఆకులు గలగలమన్నాయి. ఈ గలగలశబ్దానికి చెట్లవ్విడి పక్షులు అదిరిపోయి రెక్కలు కొట్టుకుంటున్నాయి. ఆ కటికచీకటిలో ఆ నిశ్శబ్దంలో పక్షులరెక్కలచప్పుడు విపరీతంగా భయం గొలుపుతోంది. స్వామినాథన్ హడలిపోయి కదలకుండా నిలబడ్డాడు. ఎలాగయినాసరే ట్రంకురోడ్డుకు చేరుకుని అక్కడినుంచి ఇంటిదారిపట్టాలి. ట్రంకురోడ్డుకు చేరుకు నేసరికి పన్నెండుగంటలయినా పరవాలేదు. ఆ రోడ్డు వైశాల్యం, చెట్లు దట్టంగా లేకపోవడం ధైర్యం కలిగిస్తుంది. కాని ఇక్కడ చెట్లబోదెలు, కొమ్మలు ఒకదానితో ఒకటి కలసిపోవడంవల్ల రోడ్డు దెయ్యాలని వనించే పెద్ద చీకటిగుహలాగా ఉంది.

పక్షులగందరగోళం అణిగింది. స్వామినాథన్ మళ్ళీ నడకసాగించాడు. సత్తువకొద్దీ పరుగెత్తి తొందరగా ట్రంకురోడ్డుచేరుకుని అక్కడినుంచి ఇంటికేరుకోవాలని ఎంత ఆదుర్దాపడుతున్నా, పక్షులు మళ్ళీ లేస్తాయేమోనని చప్పుడుచేయకుండా నడిచాడు. ఒకవేపు పరుగెత్తాలనేకోరిక, ఇంకోవేపు పరుగెత్తితే వచ్చేచిక్కు అతనిని సతమతంచేశాయి. పిచ్చిగా, పరుగెత్తాలనేకోరికను అణచుకుంటూ చప్పుడుచేయకుండా మెల్లిగా నడుస్తూంటే, ఆ శ్రమకు ఫలాలు సడలిపోయాయి. గాలిదుమారంలో తాడుమీద నడుస్తున్నట్టుంది అతనిపని.

చెవులకు ఎక్కడలేనిశక్తి వచ్చింది. ఎంత చిన్నశబ్దమయినా స్పష్టంగా వినగలుగుతున్నాడు. నేలమీది ఎండురెమ్మలు, సగంసగం వాడినఆకులు, పూర్తిగా, ఎండినఆకులకుప్పలనుబట్టి కాలుపడినపుడల్లా రకరకాలశబ్దాలు అవుతున్నాయి. అక్కడక్కడా పట్టినేల. ఆ నేలమీద అడుగుపడినపుడు టప్ టప్, పట్ పట్ మని ఒకటేచప్పుడయ్యేది. ప్రతిశబ్దం స్వామినాథన్ చెవినివడుతోంది. కొంతసేపటివరకు మరేశబ్దము అతనికి వినిపించలేదు. సాదాలు టప్ టప్, పట్ పట్ మనేశబ్దాలు చేశాయి. ఈ శబ్దాలు ఎడతెగకుండా అతనిమనసులోకి చొచ్చుకుపోతున్నాయి. ఏదో గొప్ప త్యాగంచేయవలసిందని ఎవరో దుష్టులు బోధిస్తున్నట్టుంది. ఎవరో అతనిని పేరుపెట్టి మెల్లగా పిలుస్తున్నట్టు వినిపించింది. 'స్వామి...స్వామి...స్వామి...' అనేపిలుపు, ఆతరవాత త్యాగంచేయమనేమాట! ఏదోదెయ్యం చప్పుడుగాకుండా వెనకనుంచి వస్తూ అదేపనిగా అతనిచెవులలో ఈవిషయమే చెపుతోందా? ఆగి చుట్టూ చూశాడు. ఆ దెయ్యం పంగజాపుకుని చేతులు నెత్తిమీద పెట్టుకుని నక్కిఉంది. అటూఇటూ కొద్దిగా ఊగింది. వచ్చి ఎక్కడమీదపడుతుందో అనే భయంకొద్దీ దానిమీదనుంచి చూపు మళ్ళించలేకపోయాడు. నేలకు అంటుకునిపోయి ఆ దెయ్యంపంకే చూడసాగాడు. తాను వెనకకు తిరగగానే దానినోరు మూతపడిందే? తేరిపారజూస్తూ నిలబడ్డాడు. ఈవిధంగా అయిదునిమిషాలు గడిచింది. భయం కొద్దిగా తగ్గగానే అది దెయ్యంగాదు పెద్దపెద్ద చెల్లబోదెలు, పైకొమ్మలు అని గ్రహించాడు.

ముందుకు సాగిపోయాడు. బ్రంకురోడ్డు వచ్చేసింది. అక్కడినుంచి ఆడుకుంటూ పాడుకుంటూ ఇంటికి వెళ్ళవచ్చు అనుకున్నాడు. బ్రంకురోడ్డుమీద కాస్త విశ్రాంతి తీసుకుందామా లేక ఎకాయెకీ ఇంటికి వెళదామా అని తటపటాయిం చాడు. కాళ్ళు గుదులుకట్టాయి. బ్రంకురోడ్డుకు చేరుకోగానే కాసేపు కూచోపాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. కూర్చున్నా మరేం పరవాలేదు. అర్థరాత్రి అయినా బ్రంకురోడ్డుమీద భయం ఉండదు. కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకుంటే ఇంటికి పరుగెత్తు కుంటూ వెళ్ళవచ్చు.

చెట్లూ చేమూ లేని ప్రదేశానికి చేరాడు. నక్షత్రాలు కనిపించాయి. ముందురోడ్డు మసకమసకగా ఉంది. ఇక్కడ చీకటిగా లేదు. చెట్లతోపులులేవు. బ్రంకురోడ్డుకు వచ్చాననే భ్రాంతితో ఒక నిమిషం పట్టరాని సంకోచం పొందాడు. ఆ రోడ్డు అచ్చంగా బ్రంకురోడ్డులాగానే ఉంది. పైన నక్షత్రాల కాంతి ఉత్సాహాన్ని కలిగించింది. ఆగి లక్షలకొలదీ నక్షత్రాలను చూస్తుంటే మనసు బరువుతీర్చుకుంటానికి పాటలు పాడాలని అని పించింది. ఇలా అనుకునేసరికి బలం చేకూరి విశ్రాంతి తీసుకో కూడదని నిశ్చయించుకున్నాడు. ముందుకు సాగిపోగలననే భావించాడు. ఈ బ్రాంచిరోడ్డు బ్రంకురోడ్డుకు సమకోణంలో ఉందని జ్ఞాపకం వచ్చింది. కాని ఇక్కడనుంచి సూటిగా వెళ్తుంది. ఒక నిమిషం ఆశ్చర్యపోయి నిలబడి, తా నింతకు పూర్వం ఇది చూడలేదు అనుకున్నాడు. ఏమయినా బ్రంకు రోడ్డు దీనిని సమకోణంలో ఎక్కడో అక్కడ కలవాలి. అక్కడి నుంచి కుడిచేతివేపుకు తిరిగితే ఇంటికి చేరుకుంటాడు. అటూ

ఇట్లు చూశాడు. కాని ఎక్కడా రోడ్డుజాడ కనిపించలేదు. చీకటిమూలంగా బ్రంకురోడ్డు కనిపించడంలేదని సరిపెట్టుకున్నాడు. అక్కడ రోడ్డు ఉండే ఉంటుంది. కుడిచేతివేపుకుమల్లి బకటిరెండు అడుగులు వేశాడోలేదో మోకాలిలోతు డాబిలో దిగబడిపోయాడు. అతికష్టమీద కాలుతీసివేస్తూ ముందుకు సాగాడు. సూదిలా గడ్డి మొహానికి కొట్టుకుంది. కొన్నిచోట్ల గడ్డిలో మునిగిపోయాడు. ఎలాగైతేనేం రోడ్డుకు చేరుకున్నాడు.

II

పరిస్థితిని గ్రహించాడు. నడిరాత్రి ముక్కుమొహం ఎరగనిదూరపురోడ్డుమీదవున్నాడు. తనకు బాగా తెలిసినబ్రంకు రోడ్డువేపుకు నడుస్తున్నాననేఆశతో ఇంతవరకు తట్టుకున్నాడు. ఇప్పుడు ఆ ఆశ కాస్తా పోయేసరికి భయంతో కుంగిపోయాడు. బ్రంకురోడ్డును చేరుకునేఆశ కల్ల అని గ్రహించగానే ఇక నిలబడలేకపోయాడు. ప్రయోజనంలేదని తెలిసికూడా కాళ్ళీడ్చుకుంటూ ముందుకుసాగాడు. మతిపోయినవాడిలా నడిచాడు. ఆకు కిందపడితేచాలు ప్రతిధ్వనించేటంత నొళ్ళబద్దం అతనిని నిలుపునా కుంగదీసింది. ఏదో సరకలోకంలో తిరుగుతున్నట్టు అనిపించింది.

నిలువునా కూలబడి వెక్కివెక్కి ఏడిచాడు. 'నాన్నా, అమ్మా, నాయనమ్మా, రాజం, మణీ!' అంటూ కేకలు పెట్టాడు. అతని కేకలు కనిపించికనిపించని నల్లటి ఆకారాలను చాటిపోయాయి. ఆ ఆకారాలు చెట్లు కావచ్చు, దెయ్యాలు, సరకద్వారస్తంభాలు కావచ్చు. అక్కడినుంచి తప్పించమని వేయిదేవుళ్ళకు మొక్కుకున్నాడు. ప్రతి శనివారం ఏనుగు

మొహం గణపతికి రెండేసికొబ్బరికాయలు కొడతానని, వీధుల వెంట దొర్లుకుంటూ ముష్టిపత్తి దర్శనంచేసుకుంటానని తిరవతి దేవుడికి దండంపెట్టుకున్నాడు. తన మొర. ఆలకించి రక్షించడానికి భూమ్మీదకు దిగివచ్చేందుకు దేవుళ్ళకువ్యవధిఇవ్వడానికా అన్నట్టు కొంచెంసేపు ఆగాడు.

ఇప్పుడు పిచ్చిపిచ్చి ఊహలతో మనసు నిండిపోయింది. వెనకకు తిరిగిచూశాడు. పెద్దచీకటిముద్ద అతనివేపుకు వస్తోంది. లాభంలేదు. అతనిని చూసింది. బ్రహ్మాండమయిన దంతాలు తెల్లగా కనిపించాయి. ఘోరకారంచేస్తూ వచ్చి తొండంతో వేళ్ళతోసహా ఒక చెట్టును పెకలించి నేలకువేసికొట్టింది. కోపంతో ఎరబడ్డ దాని చిన్నచిన్న కళ్ళు కనిపించాయి. దంతాలు కిందకివంచి తొండంపైకెత్తి సిద్ధంగా నిలబడింది. పక్కకు గెంతి తలవాసిలో తప్పించుకున్నాడు. రొప్పుతూ కాసేపు కింద పడుకున్నాడు. చెవులకు బట్టలు తడిసిపోయాయి. నెమ్మదిగా అడుగుల చప్పుడు, భయంకరమయిన గుర్తు విని పించాయి. ఏమిటో చూద్దామనుకుని తిరిగేలోపునే చెవుల వెనక బరువయిన దంతాలు వచ్చి తగిలాయి. మెడవెనక వెచ్చటి ఊర్పువడింది. తలనంచుకుని నేలమట్టంగా పడుకుని పెద్దపులిబారినుంచి తప్పించుకున్నాడు. ఇంతలో చిరుతపులి, సింహం, తిమింగిలం, అడవివీరుగుల సింహాల రాక్షసులగుంపు అతనిని చుట్టుముట్టినట్టు అనిపించింది. రాక్షసులు అతనిని చెవులుపట్టుకుని పైకిలేవదీసి తలమీద పెండ్లుకలు ఒక్కటి మిగల్చుకుండా ఊడబెరికారు. కిందనుంచి పైదాకా చర్మం బలి చారు. చల్లగా సన్నగా ఇదేమిటి కాళ్ళను వెనవేసుకుంటోంది?

కొండె పైకెత్తి ముందుకువస్తున్న తేలుచు చూసి వణికిపోయాడు. ఇది మనుష్యులు ఉండదగినచోటు కాదు. పాములు, తేళ్ళు అతనికి ఒక అంగుళందూరంలో ఉన్నాయి. కెప్పుడంటూ లేచి వెనకకు తిరిగిచూస్తూ పరుగెత్తసాగాడు. అతనంత వడిగానూ తేలు పరుగెత్తుకు వస్తోంది. ఇక దానిని తప్పించుకోలేడు. ఊపిరి బిగపట్టి ఉన్న కాస్త సత్తువ కూడదీసుకుని రెట్టింపువేగంతో పరుగెత్తసాగాడు.

అవతలివికెట్టును తాకి తిరిగివచ్చాడు. రెండు పరుగులు. బాటుపుచ్చుకుని నిలబడ్డాడు. వై. యం. యు. కాపైన్ చేయి చేసి ఆరు స్కోర్లుకొట్టాడు. చెవులు చిల్లులుపడేటట్లు చప్పట్లు వినిపించాయి. రాజం సంతోషంతో ఆటస్థలంచుట్టూ పరిగెత్తాడు. ముమ్మారు గోడమీదికిఎక్కి 'కిందికి దూకాడు' మళ్ళీ బంతివేశారు. బాటుతో కొట్టకుండా స్వామినాథన్ బాటు అవతలపారవేసి తల ఢీకొన్నాడు. బంతి వెనకకుమళ్ళీ జాలు చేసిన బోర్డుస్కూలు హెడ్డుమాస్తరువేపు వడిగా వెళుతోంది. స్వామినాథన్ బంతివెనక పరిగెత్తి మధ్యదోవలోనే పట్టుకుని కాపైన్ తలకు గురిచూసి విసరివేశాడు. బంతి తగిలి కాపైన్ తల బద్దలయింది. యం. సి. సి. గెలిచింది. వై. యం. యు. వాళ్ళని తరిమి తరిమికొట్టారు. అలసి కిందపడిపోయేవరకు స్వామినాథన్ తెగనవ్వాడు.

III

శనివారం ఉదయం పెండలాడే బండిమనిషి రంగ మెంపి అడవికి ఈ వేపున అయిదుమైళ్ళలోని తన గ్రామానికి తిరిగి వెళ్లుతున్నాడు. మధ్యాహ్నానికి తన గ్రామం చేరుకోవాలని

మాల్గుడినుంచి తెల్లవారుఝామున రెండుగంటలకే బయలుదేరాడు. మెంపిఅడివి రోడ్డు మలుపుతిరిగి ఎద్దుతాళ్ళు బండికి కట్టి పడుకున్నాడు. వెంటనే నిద్రపట్టింది.

హఠాత్తుగా ఎద్దు ముందుకుతూలి ఆగింది. రంగ మేలుకుని ఎద్దుని తిడుతూ తాడు గట్టిగా గుంజాడు. గంటలు గణగణా మోగిస్తూ తలఊపించేగాని, ఎద్దు కిదలలేదు. రంగ మండిపడుతూ కిందిగి చూసేసరికి దోవకు అడ్డంగా మనిషి కనిపించాడు. “లే. సోమరివెధవ! నిద్రపోవడానికి యింతకంటే మంచి చోటు దొరకలా?” అంటూ కేకలుపెట్టాడు. కాని ఆ నిద్రపోతున్న వ్యక్తి మేలుకోలేదు. లాగి అవతల పారవేద్దామని దగ్గరికి వెళ్ళాడు.

“అరే! చిన్న పిల్లాడు! యిక్కడెందుకు నిద్రపోతున్నాడబ్బా” అనుకుని మీదికి వంగిచూసి “పాపం! చచ్చిపోయాడు. అనుకున్నాడు. కాళ్ళు చేతులు మంచుతో తడిశాయి. పిల్లవాడిచొక్కా తీసి తాకిచూచాడు. శరీరం వెచ్చగానేఉంది. ప్రాణంపోలేదని సంతోషించాడు. ఇందులోనిరహస్యం తెలుసుకోలేక అతనిమనసు బాధపడింది. బట్టలు, వాలకం చూస్తే ఆ పిల్లవాడు బస్తీవాడని తెలుస్తోంది. కొనఊపిరితో ఎక్కడో దూరాన హైరోడ్డుకు అడ్డంగా పడిఉన్నాడు. అతను ఎవరిపిల్లవాడు? ఎక్కడినుంచి ఎందుకు ఇక్కడికి వచ్చాడు? ఈ ప్రశ్నలతో రంగ సతమతమయినాడు. దెయ్యాలు మనుషుల్ని ఎత్తుకుపోయి ఎక్కడో దూరాన పారేస్తాయంటారు. ఏమో ఎవరికి తెలుసు? ఈవిషయంతనే తేల్చుకోవాలనుకోలేదు. అదిసర్కారు

ఆఫీసరువని. తనకెందుకు ? సగ్గారు ఆఫీసరు మూడు ఫర్లాం గులదూరంలో రహదారిబంగాళాలో ఉన్నాడు. రంగ పని అల్లా పిల్లవాడిని అక్కడికి తీసుకువెళ్ళడమే ! మెల్లిగా పిల్ల వాడిని పైకెత్తి బండి దగ్గరికి మోసుకువెళ్ళాడు.

బండిలో తనచోట కూచుని తాళ్ళుపట్టుకుని, పాదం పైకెత్తి ఎద్దు పొట్టమీద ఒక్క తన్ను తన్నాడు. ఆ తన్ను లోని అర్థం గ్రహించి ఎద్దు వళ్ళు విదిలించుకుని పరుగుచు పుంది.

IV

స్వామినాథన్ పిచ్చిగా ముందుకు చూశాడు. వీమి అర్థంకాలేదు. మొట్టమొదట ఇంతకాలంగా తా నున్న ఇంటి లోనే ఉన్నానని నమ్మాడు. కాని మనసు తెరిపిఇచ్చినకొద్దీ ఏవేవో గజబిజిగా గుర్తుకొచ్చాయి. కళ్ళు గబగబా మిణక రించాడు. చేయిచాచి తడిమాడు. ముందున్న వస్తువులను పరీక్షగా చూశాడు. మనసు నిలకడగా ఉంచుకోవడానికి ఎంతో శ్రమపడవలసివచ్చింది. గోడమీది బొమ్మమీద దృష్టినిలిపాడు. అది బొమ్మా లేక కాలెండరా ? ఇంటి దగ్గర తన గదిలోని కాలెండరు ఇదేనా ? దాని వివరాలు గ్రహిస్తుండగా హఠాత్తుగా అలసటతో మనసుకుంగిపోయి మళ్ళా గందరగోళం బయలు దేరింది. గోడమీద అసలు వస్తువంటూ ఒకటి ఉందా ? పరిపరి విధాలపోయే మనసుమీద కోపంవచ్చింది....దగ్గర కుర్చీలో ఒక వ్యక్తి అస్పష్టంగా కనిపించాడు. ఆ వ్యక్తి కుర్చీ అతని దగ్గరకు లాక్కుని “సరే. కులాసాగా వుందా ?” అని ప్రశ్నించాడు. జీవం ఇంకా కోలుకోని అతనిచెవులలో ఈ మాటలు

పడ్డాయి. తండ్రి ఆక్కడ ఎందుకున్నాడో స్వామినాథన్ కు అర్థంకాలేదు. తన పక్కన ఎందుకు కూచున్నాడో తెలుసుకోవాలనుకున్నాడు.

“నాన్నా!” అని కేకపెట్టాడు ఆ వ్యక్తికేసి చూస్తూ.

“మీ నాన్నని యిప్పుడే చూద్దువుగాని. బెంగపెట్టుకోకు. అని ఆ వ్యక్తి అతనిని ఏ మనిషికయినా ఆసక్తి కలిగించే ప్రశ్నలు వేశాడు. ప్రశ్న ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పడానికి స్వామినాథన్ చాలాసేపు తీసుకున్నాడు. ఆ జవాబులకు అర్థం వద్దం తలా తోకా లేకపోయేసరికి ఆ వ్యక్తికి మొదట విసోదంగాడన్నా తరవాత కోపంవచ్చి అసలు ప్రశ్నలు వేయడమే మానివేశాడు. స్వామినాథన్ ను అనేకసందేహాలు పీడించసాగాయి. ఈయనెవరు? నాన్నేనా? నాన్న కాకపోతే యిక్కడ ఎందుకున్నట్టు? నాన్న అయితేమట్టుకు ఎందుకు ఉన్నట్టు? యితనెవరు? ఏమిటి అంటున్నాడు? బిగ్గరగా స్పష్టంగా మాటాడడం?

ఇంతలో ఆ వ్యక్తి గదిలో నుంచి బయటకి వెళ్ళాడు. ఆయన పేరు యం. పి. యస్. నాయర్. జిల్లా ఫారెస్టు ఆఫీసరు. మెంపీ అడవిదగ్గర మకాంవేశాడు. పగలల్లా అడవిలో తిరిగి రాత్రి ఏడు గంటలకు ట్రావెలర్సు బంగాళా చేరుకున్నాడు. పట్టీలు, బూట్లు ఊడదీసుకుంటూంటే ఈ పిల్లవాడి విషయం తెలిసింది. మందులు, ఆహారం ఇచ్చేసరికి కొన్ని గంటలకు పిల్లవాడు కోలుకున్నాడు. కాని, ఏం లాభం? తన విషయం చెప్పేస్థితిలోలేదు. పిల్లవాడిమాటలు నమ్మివే అతని ఊరు భూగోళశాస్త్రజ్ఞులీ ఎరగనిది, విచిత్రమయినది అయివుండాలి.

మర్నాటి ఉదయం పిల్లవాడు లేచి చురుకుగా ఉండడం

నాయర్ చూశాడు. ఒక చెట్టుకు కొద్దిగజాలదూరంలో పిల్లవాడు నిలబడిఉన్నాడు. పాదాలదగ్గర రాళ్ళు గుట్టగా పడిఉన్నాయి. పిల్లవాడు వంగి, ఒక రాయి తీసుకుని, నాలుగు గజాలు వెనకకు వెళ్ళి, గబగబా నాలుగుఅడుగులుముందుకు వేసి, టకీమని ఆగి చెట్టుబోదెను సూటిచేసి రాయివిసిరివేశాడు ఇలా గడియారంలా ఒకరాయితరవాత ఒకరాయి చొప్పున వేస్తున్నాడు.

“గుడ్ మార్నింగ్ !” అన్నాడు మిస్టర్ నాయర్,
“యేలా వున్నావు?”

“కృతజ్ఞుణ్ణి. మీరు నన్ను గొప్ప ఆపదనుంచి రక్షించారు.”

“ఆ...చేతినిండా పనివున్నట్టుండే?”

“యేదో ప్రాక్టీసుచేస్తున్నాను. వై. యం. యు. మీద ఆడబోతున్నాం. బాలింగుకు రాజం నా మీద ఆశ పెట్టుకుని వున్నాడు. నన్ను టేట్ అంటారు. చాలా రోజుల నుంచి ప్రాక్టీసుచేయడంలేదు. ఆటదగ్గరలోవున్నపుడు ప్రాక్టీసు చేయకుండా యిలా వచ్చేయడం నా తెలివితక్కువే. యివాళ యేంవారం?”

“యెందుకు?”

“దయయుంచి చెప్పండి. ఆట ఇంకెన్నాళ్ళుందో తెలుసుకోవాలి?”

“యివాళ ఆదివారం.”

“యేమిటి? యేమిటి?” స్వామినాథన్ కొయ్య బారిపోయాడు. ఆదివారం! ఆదివారం! పాదాలదగ్గరి, రాళ్ళ గుట్టకేసి తేరిపారజూశాడు.

“యేమిటి సంగతి?”

“పోటీఆట ఆదివారంనాడే” అని స్వామినాథన్ నసిగాడు.

“అయితేనేం? యింకా ఒకరోజువుంది. యివాళ శనివారం”

“ఆదివారం అని చెప్పారుగా?”

“అబ్బే! యివాళ శనివారమే. కావాలంటే కాలేం డరు చూడు”

“కాని ఆదివారంఅని చెప్పారుగా?”

“పొరపాటుపడ్డాను.”

“ఆదివారానికిముందరే నన్ను యేదోవిధంగా ఆట స్థలానికి చేర్చండి.

“ఓ తప్పకుండా. యివాళసాయంకాలమే తీసుకువెళతాను. కాని మీ వూరేదో యెవరికొడుకునో *చెప్పాలి సుమా!”

పద్దెనిమిదో ప్రకరణం

తిరిగిరాక

I

ఆదివారంమధ్యాహ్నం మూడున్నరగంటలయింది. యం. సి. సి. కి వై. యం. యు. కి పోటీఆట ఇంకా సాగు తూనేఉంది. వై. యం. యు. టాక్ గెలుచుకుంది. రెండు గంటలకల్లా యెవ్వభేతమిద్దరుతో అంతా ఔటయారు. కాపెక్ అందరికంటే ఎక్కువ 32స్కోరు సంపాదించాడు.

యం. సి. సి. అతనిని బాలుచేయాలి. మరలాగా నిలబడి కుడికి ఎడమకి కొట్టుతూ బాలరంగదరికీ అలసట కలిగిస్తున్నాడు. ఇలా గంటలకొద్దీ ఆడాడు. తరవాత బాక్సును పెద్దగా స్కోరు సంపాదించకపోయినా అసాధ్యుడు. యం. సి. సి. లో ఉన్న నలుగురిపనీ అయిపోయింది. గట్టి బాలరు ఉంటే బాగుం డేది అనుకున్నాడు రాజం.

విశ్రాంతితరవాత మళ్ళా ఆట ప్రారంభమయింది. రాజం ప్రవారీగోడనీడను తనజట్టువాళ్ళతో కూచున్నాడు.

“రాజం! ఒక్కనిమిషం యిలా రా” అని పైనుంచి వినిపించింది. రాజం తల పైకెత్తి, చూసేసరికి గోడమీద తండ్రి మొహం కనిపించింది. “నాన్నా! తొందరపని వుండా?”

“ఆ, ఒక్కనిమిషంకంటే యెక్కువ అట్టేవుంచనులే.”

రాజం గోడదూకి వెళ్ళేసరికి తండ్రి ఉత్తరంఒకటి చేతికి ఇచ్చాడు. ఉత్తరంచేదివి తండ్రికి ఇచ్చివేస్తూ మామూలుగా “క్షేమంగా ఉన్నాడన్నమాట. అక్కడ యేంజేస్తున్నట్టు?” ఒకనిమిషం ఆలోచించి వెళ్ళిపోవడానికి వెనకకు తిరిగాడు.

“యీ వుత్తరం స్వామినాథన్ నాన్నకు పంపుతున్నాను. కారువేసుకుని ఆయన అక్కడికి పరిగెత్తితీరతాడు. నేనూ ఆయనతో వెళ్ళాలి. నీకుకూడా రావాలనివుందా?”

రాజం ఒక్కనిమిషం మాటాడకుండా నిలబడి గట్టిగా “లేదు” అని చెప్పాడు.

“నీ స్నేహితుని కలుసుకుని వెంటబెట్టుకుని రావాలనిలేదా?”

“నాకేంవట్టింది?” అని రాజం వెళ్ళి స్నేహితులమధ్య

కూచున్నాడు. నాలుగో ఆటగాడు బాగా ఆడుతున్నాడు.
“పరవాలేదు. అప్పుడే ఆరువరుగులుతీశాడు. బలే! బలే!”

“వాళ్ళు యాభైఅన్నాచేస్తే తక్కినవి మనం చూసుకోవచ్చు.”

రాజం తలదాపాడు. కాని అతనిమనస్సులో ఒకమారు మూల ఇతరవిషయాలతో మునిగింది. తండ్రిచెప్పినవార్త అతనిలో అనేక భావాలను రేపింది “మణీ! స్వామి-” అని ఆపేశాడు. స్వామినాథన్ విషయంలో అతనికి ఆసక్తిలేదు. మణి దిగ్గునలేచి, “స్వామిసంగతేమిటి? చెప్పు రాజం! కనిపించాడా?”

“నాకేం తెలీదు.”

“రాజం! రాజం! స్వామివిషయం యేదో చెప్పబోయి మళ్ళీ పూరుకున్నావే?”

“అబ్బే! యేంలేదు. యెవడేమయితేనాకేం!” అన్నాడు.

II

స్వామినాథన్ కు బాగా కులాసాచిక్కింది. ఇంక పరవాలేదనే ధైర్యం కలిగింది. అతనిని చూడడానికి వచ్చినవారంతా పొగడసాగారు. నాయనమ్మ, అమ్మ నిమిషం తెరిపిలేకుండా అతనిచుట్టూ తిరుగుతున్నారు. తొట్టిబాని చంటిపిల్లవాడి సంగతి ఎవరూ పట్టించుకోవడంలేదు. గావురుమంటున్నాడు. స్వామినాథన్ కి మనసు కుదటపడింది.

అతని తండ్రిస్నేహితులు వచ్చి చూసిపోయారు. కాని అంతా ఒకమాదిరిగానే మెసలుకున్నారు. స్వామినాథన్ కేసి వేడుకగా చూసి, తిరిగివచ్చినందుకు సంతోషం తెలియజేసి ఒకేరకం ప్రశ్నలు వేసి తమాషాగా ఒకటిరెండు మాటలాడి

వెళ్ళిపోయారు. తండ్రి ఒక స్నేహితునితో బయటకు వెళ్ళాడు. వెళుతూ వెళుతూ “స్వామి! నేను జిరిగివచ్చి మళ్ళీ నీకోసం వెదకక్కర్లేదనుకుంటాను” అన్నాడు. ఈమాటకు స్వామినా ధన్మనసు చివుక్కుచుంది. తండ్రి చాలా క్రూరంగా దయా దాక్షిణ్యాలులేకుండా ఈమాటలు అన్నాడని బాధపడ్డాడు.

తండ్రి వెళ్ళిపోయినతరువాత అతనికి స్వేచ్ఛచిక్కింది. ఇంట్లోఉన్నదల్లా తల్లి స్నేహితురాళ్ళూ, నాయనమ్మ స్నేహితు రాళ్ళూ, స్వామినాధన్తండ్రి పుట్టకపూర్వంనంచీ ఆ కుటుం బాన్ని ఎరిగిన కొంతమందివృద్ధులు. వాళ్ళమీద ఇష్టమొచ్చి నట్టు దాష్టీకంచేయవచ్చు.

ప్రతివారూ స్వామినాధన్ను పరికాయించి చూచి అన దలచినది మొహంమీదనే అనసాగారు. ఆ జనంలో వంటవాడు కనిపిస్తే స్వామి అతన్ని చూసి చిరునవ్వు నవ్వాడు. పిచ్చా పాటీలో వంటవాడు అసందర్భంగా ఏదో అన్నాడు. ఇక తండ్రి తల్లి నాయనమ్మ ఉపవాసాలు చేయక్కర్లేదనే అర్థం వచ్చేటట్టు మాటాడేసరికి స్వామినాధన్కి కోపంవచ్చి కోపపడ బోయేసరికి ఒక విధవరాలు కళ్ళుతిప్పకుంటూ చేతులుపైకెత్తి “ఆ భగవంతుడు దయజూశాడు. అడవిమృగాల నోట్లనుంచి రక్షించడానికి ఆ భగవంతుడే ఆ ఆశీసరుని పంపాడు” అనడం వినిపించింది. ‘ఏడుకొండలవాడి దయవల్లనే పిల్లాడు షేమంగా యింటికి చేరాడు. వెంటనే వెళ్ళి మొక్కు చెల్లించాలి’ అంది నాయనమ్మ.

ఈ లోగా స్వామినాధన్తల్లి వంటింటిలోకి వెళ్ళి బాగా చక్కెరవేసిన కాఫీ వేడివేడి పలహారం తెచ్చికెట్టింది. స్వామి

నాథన్ గబగబా తినేశాడు. వంటింటిలోనుంచి సువాసన గుప్పించింది.

స్వామినాథన్ జరిగినది జ్ఞాపకంచేసుకున్నాడు. ఫారెస్టు ఆఫీసరుతో తాను మెలిగిన విధానానికి సిగ్గుచెందాడు. ఆయన భవానుకోసం కాచుకుని ఉంటే చిన్నకారులో స్వామినాథన్ తల్లి, తండ్రి, రాజంతండ్రి, ఒక పోలీసు ఇనస్పెక్టరు చక్కా వచ్చారు. కొడుకు కంటపడగానే తల్లి ఎంత గొడవచేసిందని! రాజం తండ్రి పోలీసు ఇనస్పెక్టరు తనకు సంకల్పతగిలిస్తారేమోనని మొదట్లో స్వామినాథన్ భయపడ్డాడు. రాజంతండ్రి ఎంత మంచివాడు! తన తండ్రికూడా ఎంత దయ చూపించాడు! అందుచేత అయిదునిమిషాలతరవాత స్వామినాథన్ తనకథంతా పూర్తిచేసివట్టు చెప్పాడు. విని అంతా విరగబడి నవ్వారు. తల్లి కొంగుతో మొహం కప్పకుని నవ్వుతెర ఆగివుపల్లా కళ్లు తుడుచుకుంది... ఒక విషయం జ్ఞాపకంచచ్చి ఈ సంతోష మంతా మాయమయింది. ఫారెస్టు ఆఫీసరు కారు తలుపు తెరిచి దగ్గరిగా నిలబడ్డా, ఆయనదగ్గర స్వామి శైలపుత్రీసుకోవడం మురిచేపోయాడు. ఈ సంగతి జ్ఞాపకంచచ్చి మనసుకు బాసించింది. కారు జోరుగా పరుగెత్తుతూంటే తను రక్షించిన పిల్లవాడు వాడు వెళుతున్నానని చెప్పకుండా వెళ్లిపోతూంటే మనసు చివుక్కుమని అలాగే చూస్తూ నిలబడ్డ ఫారెస్టు ఆఫీసరురూపం కళ్ళకు కట్టేరకీ స్వామినాథన్ కు ఊపిరాడలేదు.

ఇంతలో “స్వామి! ఓ స్వామి!” అని పెద్దగా కేకలు పెడుతూ సుకిగాలిలా మణిచచ్చివచ్చాడు. ఏవేవో కేకలు దబ

దబా అడుగులచప్పుడు వినిపించింది. తీరాచూస్తే స్వామినాథన్, మణి కనిపించలేదు.

ఇద్దరూ దొడ్లో ఒక మారుమూలకు చేరుకున్నారు.
“నువు చచ్చిపోయేవుంటావనుకున్నాను.” అన్నాడు మణి.

“అంతపనీ అయింది”

“ఆ హెడ్డుమాస్టరంటే భయపడి పారిపోతావా? రాజం అంతా నాకు చెప్పాడు. మా బడికి వచ్చి రాజంను కలుసుకున్నపుడు నన్ను కలుసుకోకపోయినందుకు నాకు కోపం వచ్చింది...”

“నాకు వ్యవధిలేకపోయింది మణీ!”

“స్వామీ! నువు బతికివచ్చావు. అంతేచాలు. నేను నీకోసం యెంతో బాధపడ్డాను. యిన్నిరోజులు యెక్కడున్నావు?”

“నేను — నేను సరిగా చెప్పలేను. యెక్కడున్నానో నాకే తెలీదు” ఆనాటిరాత్రి భయపడిపోవడం, ఆ తరవాత జరిగిందంతా వివరంగా చెప్పాడు.

“నీఅంతపిరికివాడు లేడని నేను యిదివరకే చెప్పలా? గాబరాపడకుండా రోడ్డువెంట తిన్నగావస్తే యింటికి చేరేవాడివి. వున్నవీ లేనివీ వ్రాహించుకుని బాధపడ్డావు.”

ఈ మాటలు స్వామినాథన్ మెదలకుండావిని, “అయితే ఆ బండివాడు నన్ను లేవనెత్తాడంటే నమ్మలేకుండావున్నాను. యేమాత్రం జాపకంలేదు.”

“వాడుగనక దీపావళికో సంక్రాంతికో మీయింటికి వస్తే పిప్పినిగొట్టుగా ప్రవర్తించు. వాడి కోసం చెడు మొహిరీలు

యిచ్చినా రుణంతీరదు. వాడేగనక నిన్ను లేవదీయకపోతే
యే పెద్దపులో నిన్ను గుటుక్కున మింగేసేది.” అని సలహా
ఇచ్చాడు మణి.

“యింకో వెధవపనిచేశాను. నేను వచ్చేటపుడు
ఆ ఫార్మెంటు ఆఫీసరుతో చెప్పిరాలేదు. ఆయన కారుదగ్గరే నిల
బడివున్నాడు.”

“అంతదగ్గరిలో వుంటే నోరెందుకు కట్టేసుకున్నావు?”

“కారు సగంధూరం వచ్చినతరువాత జ్ఞాపకం వచ్చింది.”

“నువ్వు వట్టి అశ్రద్ధునిపివి. ఆయనకి కృతజ్ఞత చెప్పి
రావలసింది.”

“యిప్పుడేం చెయ్యను ? వుత్తరం రాయనా ?”

“రాయి. కాని ఆయన అడ్రాసు నీకు తెలుసా ?”

“నాకు తెలీదుగాని, మానాన్నకు తెలిసివుంటుంది.”

“యేమని రాస్తావు ?”

“నాకు తెలీదు. నాన్నని అడగాలి. మంచి వుత్తరం
రాయాలి. పోనీ ఆటవేళకి నన్ను తీసుకువచ్చాడు. ఆయనకి
నే నెంతయినా రుణపడివున్నాను.”

“యేవిటి అంటున్నావు ?” అని మణి అడిగాడు.

“నీకేం చెప్తా ? మంచి వుత్తరం యెలారాయాలో
నాన్నని అడుగుతానన్నాను. అంతే.”

“అదికాదు, యేదో పోటీ ఆట అన్నావు, యేవిటి ?”

“అవును.”

“పోటీవేళకు వచ్చానంటున్నావు, నీకేమయినా మతి
పోయిందా ?” అని మణి న్నె. యం. యు. ఆడడం, ఓడిపోవడం,

యం. సి. సి. పని అయిపోవడానికి స్వామిబాధ్యత ఎంతో తెలియజేశాడు.

“యివాళే యెందుకు ఆడారు?”

“యెందుకు ఆడకూడదు?”

“యివాళ శనివారమేకదా?”

“శనివారమని యెవరు చెప్పారు?”

“యివాళ శనివారమని ఫారెస్టు ఆఫీసరు చెప్పాడు.”

“అలాఅయితే అతను వట్టి తెలివితక్కువదద్దమ్మ.” అని ఎత్తిపొడిచాడు మణి.

ఇవాళ ఆదివారంకాదంటూ స్వామి మొండిగా వాదించాడు. కిందపడవేసి గుండెలమీద కూర్చుని పేగులుతోడేస్తానని మణి భయపెడితేనేగాని ఊరుకోలేదు. స్వామి కొంచెం సేపు మాటాడకుండా ఊరుకుని “వుత్తరం రాయను. నన్ను మోసంచేశాడు”

“యెవరు?”

“ఫారెస్టు ఆఫీసరు...యింతకీ రాజం నన్ను గురించి యేమంటున్నాడు?”

“చాలాచాలా అంటున్నాడు. అవన్నీ మళ్ళా సీతో చెప్పడం నా కిష్టంలేదు. కాని ఒక్కవిషయంమాత్రం చెప్పదలిచాను. వాడికంటపడకు. యిక సీతో యెన్నటికీ మాటాడడు. కనిపిస్తే నిన్ను తుపాకితోకాల్చేయవచ్చు.”

“నే నేంచేశాను?”

“యం. సి. సి. ని నాశనంచేశావు. జంకేవాడివి మాట యివ్వకుండా వుండవలసింది. వెళ్లిపోతున్నానని మాటమాత్ర

మయినా చెప్పకపోతివి. బడిలో రాజంను కలుసుకున్నప్పుడు రాజంతో యెందుకు చెప్పలేదు? ఆవిషయం రాజం తెలుసుకోవాలనుకుంటున్నాడు?”

స్వామినాథన్ నెమ్మదిగా ఏడ్చాడు. రాజంను శాంతపర్చమని మణిని బతిమాలుకున్నాడు. అతనిమీద తనకున్న ప్రేమను, సంజాయిషీని తెలియజేయమన్నాడు కాని, మణి మాత్రం ఈవిషయంలో కలుగజేసుకోనంటూ, “నీకు రాజం సంగతి తెలీదు. వాడు వజ్రంలాంటివాడు. కాని వాడితో పడడం కష్టం.”

తెచ్చిపెట్టుకున్న ఆశాభావంతో “నేను కనిపిస్తే సవ్యం గానేవుంటాడు. రేపుపుదయం వెళ్లి కలుసుకుంటా.”

మణి ఈవిషయం మార్చాలని “మళ్ళీ బడికి వెళ్తావా?” అన్నాడు.

“ఆ-వచ్చేవారంనుంచి వెళ్తాను. మా నాన్న అప్పుడే హెడ్డుమాస్తరుని కలుసుకున్నాడు. బడిలో అంతా సాఫీగానే జరిగిపోతుంది. బోర్డుస్కూలుగొడవంతా మా నాన్నకి తెలిసిపోయినట్లుంది.”

“అవును. నేనూ రాజం ఆయనతో అంతాచెప్పేశాం.”

“మళ్ళీ బోర్డుస్కూలుకే వెళ్లాలి. యిప్పుడు యింకో బడికి వెళ్లడానికి వీలేదని మానాన్న అన్నాడు.”

పం దొ మ్మి దో ప్ర క రణం

వీడ్కోలుకానుక

I

పదిరోజులతరవాత మంగళవారం ఉదయం అయిదు గంటలకల్లా ఎంతో పట్టుదలతో స్వామినాథన్ పక్కమీద నుంచి లేచాడు. రాజం వెళ్ళే రైలు మాల్గుడిస్టేషనుకు వచ్చి వెళ్ళడానికి ఇంకా అరగంట వ్యవధిఉంది.

కిందటిరాత్రి పదిగంటలకు మణి వచ్చి రాజంతండ్రికి బదిలీఅయిందనీ వాళ్ళంతా ఉదయం రైలులో వెళ్ళిపోతారనీ చెప్పేవరకు స్వామికి ఈ విషయమే తెలియదు. మణికి ఈవిషయం వారంరోజులక్రితమే తెలుసు. స్వామినాథన్ తో చెప్పవద్దని రాజం నిక్కచ్చిగా చెప్పడంవల్ల మణి చెప్పలేదు. కాని ఆఖరినిమిషంలో మణి చెప్పకుండా ఉండలేక రాజం మాటను జవదాటాడు.

వెంటనే విచారం ముంచెత్తింది. హఠాత్తుగా ప్రపంచమంతా శూన్యంగా కనిపించింది. రాజంలేని లాలీఎట్టెన్స్ స్మశానంలా తోచింది. ఇక ఎన్నడూ అక్కడికి వెళ్ళనని స్వామి ఒట్టుపెట్టుకున్నాడు. మణిమీద మండిపడ్డాడు. మణి అదంతా భరించాడు. రాజంలేని ప్రపంచాన్ని స్వామి ఊహించలేక పోయాడు. ఇక సాయంకాలంపూట ఏంచేయాలి? శైలవుల్లో మధ్యాహ్నాలు గడపడ మెలా? ఇక స్నేహితుడని ఎవరిని అనుకోవాలి? ఏదో తప్పచేశాననిమాత్రం తలచాడు. తాను తిరిగి వచ్చినతరవాత ఒక్కసారయినా వెళ్ళి రాజంనుచూచిరాలేదు.

భయం, సిగ్గుమూలంగా ప్రతిరోజూ వెళదామనుకుని మాను కున్నాడు. రెండుసార్లు రాజం ఇంటిగేటుదాకా వెళ్ళి ఆఖరి నిమిషంలో ధైర్యంచాలక వెనక్కు తిరిగివచ్చాడు. రేపు రాజంను కలుసుకుందామని ఆలోచిస్తుండగా మణి వచ్చి ఈ చెడువార్త చెప్పాడు. ఆ నిమిషంలోనే రాజంఇంటికి వెళదామనుకున్నాడు. కాని బాగుండదని మళ్లా జంకాడు. రేపు ఉదయం స్టేషనులో కలుసుకుంటే సరిపోతుంది. రైలు ఆరింటికి బయలుదేరుతుంది. అయిదింటికే వెళితేసరి.

“మణి! రేపువుదయం అయిదింటికి నన్ను కేకవేస్తావా?”

“ఉహు...నేను రాజంయింటోనే నిద్రపోయి వాడితో స్టేషనుకు వెళతాను.”

ఒక నిమిషం స్వామినాథన్ అనూయలో మునిగి పోయాడు. మణి రాజంఇంటో నిద్రపోవడమా? ఆఖరివరకు కూడాఉండడమా? అర్ధరాత్రిదాకా వాడితో నవ్వుతూపేలడమా? తనను దూరంగా ఉంచడమా? మణిని గట్టిగాపట్టుకుని వెళ్ళకుండా ఆపివేద్దామనుకున్నాడు.

మణి వెళ్లిపోగానే స్వామి లోపలికివెళ్లి దేవదారు చెక్కపెట్టె తెరిచి తేరిపారజూస్తూ నిలబడ్డాడు. మర్నాడు ఉదయం రాజంకు బహుమతిగా ఇవ్వడానికి తగిన వస్తువు తీయాలనుకున్నాడు. ఆ పెట్టెలోరకరకాలవస్తువులు ఉన్నాయి. అట్టపెట్టి, బొమ్మ గడియారం, కేటలాగు, బొమ్మలపుస్తకాలు, గడియలు, మరమేకులు-అవీ ఇవీ పెట్టినిండా ఉన్నాయి. అరగంటసేపు పెట్టె అంతా గాలించాడు. కాని రాజంకు బహుమానంగా ఇవ్వతగ్గది ఒక్కటి కనిపించలేదు. వాటిల్లో

కల్లా చెప్పుకోతగ్గది సంవత్సరంక్రితం రాజం స్వయంగా ఇచ్చిన ఆకువచ్చని ఇంజను. రెండుచోట్ల సొట్టలుపడి వంగిపోయిన ఆ ఇంజను కంటవడేసరికి వెనకటిసంగతులు జ్ఞాపకంవచ్చాయి. స్నేహంచెడిందిగా, ఇక దీనిని రాజంకు తిరిగిఇచ్చివేస్తే? రాజంకు తిరిగిఇచ్చివేద్దామనే ఉద్దేశంతో చేతితో దానిని లేవనెత్తాడు. కాని ఆ ఇంజనంటే అతనికి మహాఇష్టం. పైగా ఇంతకాలమయినతరవాత బహుమతి తిప్పి ఇచ్చివేయడం అవమానపర్చినట్టు. ఈ కారణాలు ఆలోచించి మల్లా ఇంజను కింద పెట్టేశాడు... రాజంకు పుస్తకాలంటే ఇష్టం. అందుకని వీదయినా పుస్తకం బహుమతిగా ఇద్దామని స్వామి నిశ్చయించుకున్నాడు. క్లాసుపుస్తకాలు ఇవ్వడానికి వీలులేదుకదా? అతనికి ఒక పుస్తకమంటే గౌరవం. అది పైకితీశాడు. అది ఆండర్సన్ 'ఫెయిర్ టేల్సు' అనే పుస్తకం. వాళ్లనాన్నచాలా కాలంక్రితం మదరాసులో కొనిపెట్టాడు. అందులో మాటలు చాలా అతనికి అర్థంకావు. చదవనుకూడా సరిగా చదవలేడు. ఈ పుస్తకం రాజంకు ఇస్తే సరి. రాతబల్లదగ్గిరికివెళ్లి అట్టమీద 'ప్రియమయిన స్నేహితుడు రాజంకు' అని రాశాడు.

II

పుస్తకం చేత్తోపట్టుకుని స్వామి రైలుసేవనుకు చేరుకునే సరికి ఇంకా సందెచీకటిగా ఉంది. స్టేషనుమాస్టరు అప్పుడేలేచి కిరసనాయిలుదీపంముందు కూచుని పనిచేసుకుంటూ, తెలిగ్రాఫ్ మోత పట్టించుకోవడమేలేదు.

బయట కారువచ్చి ఆగింది. కారులోనుంచి రాజం, వాళ్లనాన్న, అమ్మ, మణి, ఇంకెవరో కొత్తమనిషి దిగడం

స్వామినాథన్ చూశాడు. రాజం కనిపించేసరికి స్వామి వెనకకు జంకాడు. దొరపిల్లవాడిలాగా దుస్తులు వేసుకుని రాజం ప్లాటు ఫారంమీదికి వచ్చేసరికి స్వామినిశ్చయం నడలిపోయింది. తన బట్టలవంక చూసుకుని, రాజంతో సరితూగనని అనుకున్నాడు. అందుకని జంకి ఎవరికంటాపడకుండా ఉండాలని యత్నించాడు.

వెంటనే పోలీసు ఆఫీసర్లతో, జవాన్లతో ప్లాటుఫారం నిండిపోయింది. రాజందగ్గరికి వెళ్లడం కష్టం. యూనిఫారం వేసుకున్న జనం మధ్య తొండిపక్కన, నిలబడిఉన్నాడు రాజం. ఇద్దరు పోలీసులమధ్యగా రాజం ఎడమకాలు మాత్రం కనిపిస్తోంది. పోలీసువాళ్లు దగ్గరికి జరిగినపుడు ఆమాత్రంకూడా కనిపించడంలేదు. ఇంకొక్కడినుంచయినా చూడవచ్చేమోనని చుట్టూ తిరిగాడు స్వామి.

రైలు వస్తోంది. గందరగోళం బయలుదేరింది. రైలు ప్లాటుఫారంమీదికి వచ్చి ఆగింది. గల్లంతు ఎక్కువయింది, రాజం అతనితాలూకువాళ్లు ప్లాటుఫారంచీవరకు చేరుకున్నారు. డజనుమంది పోలీసులు సామాను గబగబా సెకండుక్లాసు పెట్టెలోకి ఎక్కించారు. రాజంతల్లి రైలు ఎక్కింది. రాజం, అతనితండ్రి పెట్టెబయట నిలబడ్డారు. పోలీసులు ఆఫీసర్లు వారి చుట్టూ చేరి పూలమాలలు వేసి శైలపుపుచ్చుకుంటున్నారు. పెద్ద గులాబీపూలదండ రాజంమెడలోవేశారు. ఒక క్షణం స్వామినాథన్ రాజంను చూడగలిగాడు.

స్వామి....ఎలాగో మణివి కలుసుకున్నాడు. “మణి! రాజం వెళ్ళిపోతున్నాడు!

“అవును స్వామి! వెళ్ళిపోతున్నాడు.”

“మణి! రాజం నాతో మాటాడతాడా?”

“అ- యెందుకు మాటాడడు?”

రాజం, తండ్రి రైలు ఎక్కారు. తలుపుమూసి గడి వేశారు.

“మణి! యీ పుస్తకం రాజంకు యిచ్చితేరాలి.” అన్నాడు స్వామి. ఇక ఆలసించడానికి వీలేదు. గంటకొట్టారు. జనంలో తోసుకునివెళ్ళి ఒకకిటికిదగ్గర నిలబడ్డాడు. స్వామికి పైన ఏమీ కనిపించలేదు. తల పిడిదాకామాత్రమే వచ్చింది. వెనకనుంచి జనం ముందుకు తోస్తున్నారు.

“యిడుగో స్వామి, నిన్ను పంపించడానికి వచ్చాడు.” అన్నాడు మణి బిగ్గరగా. స్వామినాథన్ కాల్బొటనవేళ్ళ మీద నిలబడ్డాడు. కిటికీలోనుంచి రాజం తలబైటపెట్టి,

“గుడ్ బై మణి! నన్ను మరిచేపోకు, పుత్రురాలు రాస్తూవుండు.” అన్నాడు.

“గుడ్ బై రాజం! యిడుగో స్వామి!” అన్నాడు మణి. రాజం మెడ బాగా వంచాడు. స్వామినాథన్ కళ్ళు అతనికళ్ళూ కలుసుకున్నాయి. స్వామినాథన్ ఉండబట్టలేక “రాజం!! రాజం! వెళ్ళి పోతున్నావా? వెళ్ళి పోతున్నావా? మళ్ళా యెప్పుడు తిరిగివస్తావు?” అంటూ ఏడిచాడు. రాజం మాటాడకుండా స్వామివంకే చూడసాగాడు. ఏదో చెప్ప బోయివట్లు కనిపించాడు. ఇంతలో గార్డు ఈల, రైలుకూత మాటకు అడ్డంవచ్చాయి. గొలుసుల గలగల, ఇంజనుమోత వినిపించింది. రైలు కదలసాగింది. రాజం మొహం కనిపించకుం

డాపోతోంది. స్వామినాథన్ నిరాశతో “మణి! యేమయినాసరే
యీపుస్తకం రాజంకు అందజేయాలి” అని పుస్తకం మణి

రైలు కదలనాగింది. రాజరేమొహం కనిపించకుండా పోతోంది.

చేతిలోపెట్టాడు. మణి రైలుతోపాటు పరుగెత్తి రైలుమోత కంటే బిగ్గరగా “స్వామి యీపుస్తకం నీకిమ్మన్నాడు.” రాజం చేయిజూచి పుస్తకంతీసుకుని చేయిఉపాడు. స్వామినాథన్ కూడా పిచ్చిగా చేయిఉపాడు.

స్వామినాథన్ మణి నిలబడ్డవళ్ళాన నేలకుఅంటుకుపోయి నట్టయిపోయి రైలును చూడసాగారు. ఆఖరిపెట్టెవెనక తిగిలిం చిన ఎర్రదీపం చాలాసేపటివరకు కనిపించింది. నిమిషనిమిషా నికి చిన్నదవుతూ ఒకమలుపులో మాయమయింది. నడిచే రైలుశబ్దం నిట్టూర్పులా వినిపించసాగింది. స్వామి అన్నాడు: “మణి! రాజంపుస్తకం పుచ్చుకున్నాడు. నాకుసంతోషమ యింది. మణి! నాకేసి చేయిఉపాడు. యేదో చెప్పాలను కున్నాడుకాని ఇంతలో రైలుకదిలింది. మణి! నాకేసే చేయి వూపాడు. నా ఒక్కడికేసే చేయివూపాడు. కాదనకు”

“అవునవును.” అంటూ మణి ఒప్పుకున్నాడు.

స్వామినాథన్ కుంగిపోయి వెక్కిరివెక్కిరి ఏడ్చాడు.

“యేవిటి పిచ్చిగాని అన్నాడు మణి.

“నన్నేపుడయినా తలుచుకుంటాడా?” అని పిచ్చి వాడిలా అడిగాడు స్వామి.

“ఆ, తప్పకుండా తలుచుకుంటాడు” అన్నాడు మణి. ఒకనిమిషం ఆగి “బెంగెట్టుకోవద్దు. నీతోమాటాడకపోతేనేం, పుత్రరం రాస్తాడులే.”

“యేవిటి?”

“అలా అని నాతో చెప్పాడు.”

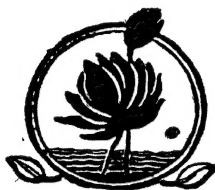
“కాని వాడికి నా అడను తెలీదే?”

“నన్ను అడిగితే చెప్పాను.”

“అబ్బే! అబద్ధం. నిజమయితే నా అగ్రడను యేవిటో చెప్ప చూద్దాం.”

“యేదయితేనేం, రాజంకు చెప్పాగా.”

మణి నిజం చెప్తున్నాడా పరియాచకాలాడుతున్నాడా అని మొహంవంక తేరిపారజూచాడు. కాని మణి మొహంలో ఏమీ పొడగట్టలేదు.

దాల్చిలలో ^{స్వర్గ} జాతుక హృదయాలు స్వచ్ఛంగా నిర్మలంగా పుంటాయి. కాని
హృదయతారహితంగా ప్రవర్తిస్తారు. కొంటె వసులతో విసిగిస్తారు.
స్వామి స్నేహితుల కథ చిన్న చిన్న సామాన్య విషయాలతో అతి
సన్నిహితానుభవంతో, అసక్తి కలిగించే విధంగా రచింపబడింది.
భావిపారులు కాగల జాతురజీవితాలను తీర్చిదిద్దడానికి చక్కగా ఉపయోగ
పడుతుంది నవల.

ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగల శ్రీ ఆర్. కె. నారాయణ్ రచనలలో దేశదేశాలలో
విఖ్యాతి పొందిన నవలల్లో ఇది ఒకటి.

దక్షిణ భాషాపుస్తకసంస్థ సహకారమున ప్రకటితము

ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ - 2

